

PRO
BLE
MI

ZNANSTVENA
FANTASTIKA 83

PROBLEMI

9, 1983 (235, letnik XXI)

Uredništvo: Miha Avanzo (glavni urednik), Andrej Blatnik, Miran Božovič, Mladen Dolar (odgovorni urednik), Branko Gradišnik, Milan Jesih, Miha Kovač, Peter Mlakar, Rastko Močnik, Denis Poniž, Rado Riha, Jože Vogrinc, Zdenko Vrdlovec, Igor Žagar

Svet revije: Miha Avanzo, Mladen Dolar, Uroš Kalčič, Sergej Kapus, Peter Lovšin, Rastko Močnik, Boris A. Novak, Braco Rotar, Ivan Urbančič, Jože Vogrinc, Slavoj Žižek (delegati sodelavcev); Jože Dežman, Marko Kerševan, Valentin Kalan, Marjan Kotar, Lev Kreft, Sonja Lokar, Tomaž Mastnak, Jože Osterman (predsednik), Marko Švabič, Jadranka Vesel (delegati širše družbene skupnosti).

Ursula LeGuin: DNEVNIK VRTNICE

Kate Wilhelm: RDEČI KANARČEK

J. G. Ballard: MESTO (odlomek)

C. J. Cherryh: KASANDRA

Samo Resnik: ORGANIZACIJA ZDRUŽENIH LJUDI

John Varley: ENAKONOČJE

Denis Rakuša: NA LOVU

Damon Knight: VIDIM TE

Andrej Detela: KRITIKA ENTROPIJSKEGA ZAKONA

Miha Remec: MANA (odlomek)

Donald Barthelme: NOVI ČLAN

Kate Wilhelm: PESEM VETRA

To številko je uredil Samo Resnik.

Naslovnica: Ignac Kofol

Revijo denarno podpira Kulturna skupnost Slovenije.

Po sklepu Republiškega sekretariata za kulturo in prosveto št. 421-1/74 z dne 14. 3. 1974 je revija oproščena temeljnega davka od prometa proizvodov.

Tekoči račun: 50101-678-47163 z oznako: za Probleme

Letna naročnina (za letnik 1983) 300 din, za tujino dvojno.

Izdajatelj: RK ZSMS

Tisk: DDU Univerzum, Parmova 39, Ljubljana.

Uredništvo sprejema sodelavce vsak torek od 16.–18. ure in četrtek od 10. do 12. ure v svojih prostorih na Gosposki 10/1.

Cena te številke je 40 din.

Ursula LeGuin

DNEVNIK VRTNICE

30. avgust. Dr. Nades mi je svetovala, naj napišem dnevnik svojega dela. Meni, da se ob pazljivem zapisovanju kasneje lahko spomniš na raziskave, ki si jih naredil. Opažiš tudi napake, iz katerih se učiš in hkrati opazuješ napredek, ali pa odklone od pozitivnega mišljenja. S takim pregledovanjem pa lahko vztrajaš v načrtani smeri in jo popravljaš s povratnimi procesi.

Obljubila sem, da bom pisala v ta zvezek vsak večer, ob koncu tedna pa ga bom pregledala.

Želim si, da bi bila delala to že takrat, ko sem bila še asistentka. Toda sedaj je to pomembnejše, saj imam svoje lastne paciente. Tako imam od včeraj šest pacientov, kar je velika obremenitev za skopista. Toda na srečo so štirje od njih avtistični otroci, s katerimi sem za dr. Nadesovo delala že celo leto študijo za Narodni psihološki urad (zapisniki o njih so shranjeni v kartotekah). Druga dva pa sta nova:

Ana Jest, 46, pekovska odpravnica, poročena, brez otrok, diag. depresija, poslala jo je mestna policija (poskus samomora), in Flores Sorde, 36, inženir, neporočen, brez diagnoze, poslal ga je TRTU (psihopatsko vedenje – nasilno).

Dr. Nadesova pravi, da si je pomembno zapisovati stvari vsak večer, sproti: to je neka vrsta spontanosti, ki je najbolj informativna pri samoraziskavah (podobno kot avtopsihoskopija). Misli tudi, da je bolje pisati kot pa snemati na trak in svetuje, naj obdržim zapiske le zase, da mi ne bo nerodno. Težko je. Še nikoli nisem pisala ničesar zase. Počutim se, kot da bi to v resnici pisala zanjo! Verjetno pa je dnevnik uporaben ravno zato, ker ji kasneje lahko pokažem posamezne odlomke in jo prosim za nasvet.

Predvidevam, da je Ana Jest v depresiji ob meni in da bo zadostovala že hormonska terapija. Tha! Sedaj bomo videli, kako slab prognostik sem.

Jutri bom skopirala oba. Razburljivo je imeti svoje lastne paciente. Kar želim si že začeti. Vsekakor pa sem prepričana, da je bilo skupinsko delo zelo poučno.

31. avgust. Ob 8. uri sem imela pol ure skopijske seanse z Ano J. Med 11. in 17. uro sem analizirala skopirani material. N. B. (za naslednjič prilagodi elektrode na desni polovici možganov). Šibak vizualni konkret, malo slišnega, bled telesni vtis. Jutri bom poslala na laboratorijske analize hormonsko ravnotežje.

Presenetljivo je, kako banalne so misli večine ljudi. Uboga ženska je seveda v silni depresiji. Vložek v Con dimenziji je bil nejasen in nepovezan in Uncon dimenzija je bila zelo odprta, vendar mrakobna. Toda stvari, ki so se pojavile v tej temačnosti, so bile tako vsakdanje! Par starih čevljev, beseda »geografija«! Čevlji so bili le senca, le podoba para čevljev – lahko bi bili moški ali ženski, lahko bi bili modri ali rjavi. Pa čeprav je ženska vizualni tip, ni videla ničesar razločno. Malo ljudi jasno vidi. To je žalostno. Ko sem bila še brucka, sem razmišljala, kako čudovite morajo biti misli drugih ljudi, kako čudovito bo raziskovati vse te različne svetove, te različne odtenke strasti in idej. Kako naivna sem bila!

Tega sem se prvič zavedla, ko sem v razredu dr. Ramia pregledovala trakove zelo slavne in uspešne osebnosti. Opazila sem, da subjekt še nikoli ni gledal drevesa, da se ga še nikoli ni dotaknil. Razlikoval ni niti hrasta od topola, kaj šele marjetico od vrtnice. Zanj so bila samo »drevesa« in »rože«. Tudi zaznaval jih je zgolj kot pojme. Podobno je bilo s človeškimi obrazi, le da je pri njih uporabljal različne zvijače, da bi jih razločeval. Večinoma je videl ime kot nalepko, ne pa obraza. To je bilo vsekakor abstraktno mišljenje, toda s konkretnosti je lahko še slabše, če njihove zaznave prikažejo nekakšno gosto blato – fižolova juha s parom čevljev v njej.

Ali si ne jemljem vsega preveč k srcu? Ves dan sem študirala depresivne misli in sem sama postala depresivna. Glej, zgoraj sem napisala: »To je žalostno.« Sedaj šele vidim vrednost takšnega dnevnika. Vem, da sem preveč dovzetna.

To je seveda zaradi tega, ker sem dobra skopistka. In to je lahko nevarno.

Danes sem imela seanso z F. Sordom, ker je bil še vedno pod vplivom pomirjeval. Tisti, ki jih pošilja TRTU, so ponavadi tako drogirani, da jih več dni ne moremo skopirati.

Jutri ob 4. uri bom imela REM skopirno seanso z Ano J. Najbolje, da grem v posteljo!

1. september. Dr. Nadesova pravi, da so stvari, ki sem jih napisala včeraj, ravno tisto, kar je imela v mislih, ko mi je naročila, naj pišem dnevnik. Dejala je tudi, da mi je kadarkoli na voljo, če bom v dvomih. Spontane misli so bistvene – ne pa tehnični podatki, ki jih lahko kakorkoli shranimo na karticah. Ne prečrtati ničesar! Najvažnejša je iskrenost. Anine sanje so bile zanimive, toda patetične. Volk, ki se je spremenil v palačinko! Ogabno, črno, kosmato palačinko. V njenih sanjah je vidnost, le občutki so še vedno komaj slišni (toda pomni: ti prispevaš efekt – zato ga v tem ne išči). Danes sem začela s hormonsko terapijo.

F. Sorde se je zbudil, toda še vedno je bil preveč zmeden, da bi ga peljala v skopirnico. Bil je prestrašen. Odklonil je hrano. Tožil je za bolečinami v boku. Mislim, da mu ni bilo jasno, v kakšni vrsti bolnice je in rekla sem mu, da z njim fizično ni nič narobe. Rekel je: »Kako za vraga pa vi to veste?« kar je bilo čisto pošteno, saj je bil v prisilnem jopiču zaradi oznake N na kartici. Pregledala sem ga in našla modrice in poškodbe in ga zato poslala na rentgen. Izvidi so pokazali, da ima zlomljeni dve rebri. Povedala sem mu, da je bila potrebna učinkovita prisila, da bi ga obvarovali pred tem, da bi se nam poškodoval. Rekel je: »Vsakič, ko me je eden kaj vprašal, me je drugi brnil.« To je večkrat ponovil, jezen in zmeden. Sistem paranoičnih blodenj. Če to ne bo minilo, ko bodo narkotiki nehali delovati, bom gradila na tej predpostavki. Precej jasno mi je odgovarjal. Ko sem odšla pogledat rentgenske izvide, me je vprašal, kako mi je ime in sprejel je hrano. Prisiljena sem bila, da se mu opravičim, kar s paranoikom ni dober začetek. Zlomljena rebra bi morala biti označena na njegovi kartici. Označiti bi jih morala agencija, ki ga je poslala ali pa vsaj zdravnik, ki ga je sprejel. Takšna površnost je neprijetna.

Imam tudi nekaj dobrih novic. Rina (avtistična študija, 4. subjekt) je danes v prvi osebi videla stavek. Videla: v krepkem črnem tisku v eni vrstici na Con ozadju: Hočem spati v veliki sobi (spi sama, ker ne zna zadrževati blata). Stavek je bil jasno viden več kot pet sekund. Brala ga je v svojih mislih ravno tako, kot sem ga jaz brala na holo-zaslону. To je bila slaba subverbalizacija, toda ne tudi subvokalizacija, ničesar ni bilo sličati. Doslej ni še nikoli spregovorila v prvi osebi. To sem takoj povedala Tiu in po seansi jo je vprašal: »Rina, kje hočeš spati?« »Rina spi v veliki sobi«. Tretja oseba torej in nobene želje. Toda v enem prihodnjih dni bo sama glasno rekla – hočem. In tako si bo končno morda izoblikovala osebnost: na osnovi – hočem, torej sem.

Toda še vedno je toliko strahu. Le zakaj?

4. september. Za dva dni sem šla v mesto, da si odpočijem. Ostala sem pri B. v njenem novem stanovanju na severnem bregu. Tri sobe ima samo zase! Toda v resnici ne maram teh starih stavb, ker so v njih podgane in ščurki. Tu se počutim staro in tujo, kot da bi leta pomanjkanja še vedno bila tu in čakala. Zato sem bila vesela, ko sem se vrnila sem v svojo sobico, kjer čutim, da so blizu, v istem nadstropju, moji prijatelji in tovariši. Karkoli že, pogrešala sem ta zvezek. Hitro spreminjam navade.

Ana je precej boljša: oblekla se je, se počesala, kvačkala je. Toda seansa je bila prazna. Prosila sem jo, naj pomisli na palačinke in v celi Uncon dimenziji se je pojavila kosmata, mrka, sploščena volčja palačinka, medtem ko se je v Con dimenziji poslušno trudila vizualizirati lepo palačinko s sirom. Niti ni bilo tako slabo: barve in obrisi so bili že močnejši. Še vedno bi rada poskusila z navadnim hormonskim zdravljenjem. Seveda bodo predlagali EKT in analiza skopiranega materiala bo vsekakor govorila temu v prid, začeli bomo z volčjimi palačinkami itd. Pa ima v resnici to kakšen pomen? 24 let je zavijala kruh, slabega zdravja je, ne more spremeniti svojega življenja. Z dobrim hormonskim ravnotežjem ga bo po mojem vsaj pripravljena sprejeti takšno, kakršno je.

F. Sorde: spočit, a še vedno sumičav. Pokazal je hud strah, ko sem mu rekla, da bi bil čas, da gre na svojo prvo seanso. Da bi ga pomirila, sem sedla in govorila o naravi in delovanju psihoskopije. Pazljivo je poslušal in končno vprašal: »Ali boste uporabili samo psihoskopijo?«

Pritrdila sem.

Vprašal je: »Nič elektrošokov?«

Odkimala sem.

Rekel je: »Mi lahko obljubite?«

Objasnila sem mu, da sem psihoskopistka in da nikoli ne delam z opremo za elektrokonvulzivno terapijo in da je to popolnoma drug oddelek. Povedala sem mu tudi, da bo moje delo z njim trenutno diagnostično in ne terapevtske narave. Pazljivo je poslušal. Dovolj je izobražen, da razlikuje med »diagnozo« in »terapijo«. Zanimivo pa je, da me je zaprosil, **NAJ MU OBLJUBIM**. To ne ustreza vzorcu paronoika, obljube ne zahtevamo od človeka, ki mu ne zapramo. Ubogljivo je šel z mano, a ko sva stopila v sobo za skopiranje, se je ustavil in se vidno bled obrnil proč od aparatov. Uporabila sem šalo dr. Avenove o zobozdravniškem stolu, ki jo uporablja pri živčnih bolnikih. Na to je F. S. dejal: »Dokler ni električni stol!« Verjamem, da je z inteligentnimi pacienti bolje ravnati brez skrivnosti, ki uvede lažno avtoriteto in občutek, da so brez moči (glej: T. R. Olma, Tehnika psihoskopije). Tako sem mu pokazal stol in krono elektrod in mu pojasnila njihovo delovanje. Ima laično splošno znanje o psihoskopiji in njegova vprašanja so kazala inženirsko izobrazbo. Sedel je na stol, ko sem ga to prosila. Med pritrdjevanjem krone in sponk se je od

strahu močno potil in nerodno mu je bilo zaradi svojega vonja. Ko bi le vedel, kako smrdi Rina, kadar riše s svojim blatom. Zaprl je oči in se oklenil ročaja stola, da so se mu členki pobelili. Tudi zaslon je bil skoraj bel. Čez nekaj časa sem v šaljivem tonu dejala: »Saj v resnici ne boli, kajne?« »Ne vem.« »No, ali boli?«

»Hočete reči, da je stvar vključena?«

»Ja, že 90 sekund.«

Odpri je oči in pogledal okrog sebe, kolikor so mu vse tiste sponke dovoljevale. Vprašal je: »Kje pa je zaslon?«

Pojasnila sem mu, da subjekti nikoli v živo ne gledajo zaslona, ker bi (objektivizacija) lahko resno motila. Pripomnil je: »Kot feedback pri mikrofону?« To so besede, ki jih je običajno uporabljala dr. Avenova. F. S. je nedvomno inteligentna oseba. N. B.: Inteligentni paranoiki so nevarni! Vprašal me je: »Kaj vidite?« Odvrnila sem mu: »Bodite no tiho, hočem videti, kaj mislite, ne pa, kaj govorite.« Na kar je rekel: »Toda to se vas ne tiče, veste?« Še kar prijazno, kot šalo. Med tem se je belina strahu spremenila v temen, zavesten, močan nemir in nekaj sekund za tem, ko je nehaj govoriti, se je na celotni Con dimenziji pojavila vrtnica: popolnoma razcvetena, rožnata vrtnica, čudovito čutna in vidna, čista in skladna, cela.

Takoj je vprašal: »O čem razmišljam, dr. Sobelova?« Odvrnila sem mu: »O medvedih v živalskem vrtu.« Sedaj se čudim, zakaj sem to rekla. Samoobramba? Proti čemu? Zamej se je in Uncon je potemnel, olajšanje, in vrtnica je vztrepetala in potemnela. Rekla sem: »Šalila sem se. Lahko spravite vrtnico nazaj?« Te besede so vrnile belino strahu. Rekla sem: »Poslušajte, zelo slabo je za oba, da se tako pogovarjava že med najino prvo seanso. Veliko se morate naučiti, če hočete sodelovati v analizi in jaz se moram še veliko naučiti o vas. Zato vas prosim, da več ne uganjate šal. Sprostite se in mislite na karkoli, prosim!«

Na Con dimenziji je vladala zmeda in subverbalizacija, Uncon pa je zgineval v sivo zadušitev. Vrtnica se je le nekajkrat slabotno prikazala. Poskušal se je skoncentrirati nanjo, toda ni mu uspelo. Videla sem številne bežne slike: samo sebe, mojo uniformo, TRTU uniforme, siv avtomobil, kuhinjo, prisilni oddelek (močan slušni vtis – kričanje), mizo, papirje na mizi. Vztrajal je pri njih. Bili so načrti strojev. Začel jih je pregledovati. To je bilo premišljeno zapiranje in to precej učinkovito. Končno sem vprašala: »Kakšne vrste stroj je to?« in začel je glasno odgovarjati. Toda ustavil se je in mi odgovoril subvokalno v slušalko: »Načrti za del tiskarskega stroja, ki vleče papir,« ali nekaj podobnega – točne besede so na traku. Glasno sem ponovila in potem rekla: »To niso zaupni načrti, ne?« Odvrnil je: »Ne.« in dodal, »Nobenih skrivnosti ne poznam.« Njegova reakcija na vprašanje je bila ostra in kompleksna – vsak stavek je bil kot prgišče kamenčkov, ki jih vržeš v bazen. Krogi so se hitro razpršili in čez Con in Uncon so se razraščali odgovori na vseh stopnjah. V nekaj sekundah pa je vse to skrila velika opozorilna tabla, ki se je prikazala visoko na Con ozadju, premišljeno vizualizirano ravno tako kot načrti in vrtnica. Ob tem je vedno znova in znova ponavljal: **VEN! VEN! VEN!** Vse je začelo zginevati in migotati in prevladali so telesni signali. Kmalu je glasno dejal: »Utrujen sem.« In zaključila sem seanso (12,5 min.). Potem, ko sem mu snela krono in sponke, sem mu prinesla kozarec čaja iz sobe za osebe. Ko sem mu ga ponudila, me je preplašeno pogledal in v oči so mu prišle solze. Tako krčevito se je držal stola, da je imel otrple prste in s težavo mi je vzel kozarec iz rok. Rekla sem mu, da ne sme biti tako napet in prestrašen, kajti mi mu skušamo pomagati, ne pa ga prizadeti. Pogledal me je. Oči so bile kot skopirni zaslon in kmalu si lahko bral v njih. Želela sem si,

da bi še vedno imel krono na glavi. Kaže, da mi nikoli ne uspe ujeti trenutka, ki bi bil ugoden za skopiranje. Vprašal je: »Zdravnica, zakaj sem v bolnišnici?«

»Zato, da ugotovimo diagnozo in predpišemo terapijo,« sem odvrnila.

Rekel je: »Diagnoze in terapijo – zakaj?«

Povedala sem mu, da se sam morda ne spominja, da pa se je obnašal zelo čudno. Zanimalo ga je, kako in kdaj in pojasnila sem mu, da se bo po terapiji sam spomnil. Celo če bi vedela, kakšen je bil ta njegov psihotični dogodek, bi dejala isto. Tak je bil postopek. Toda čutila sem se krivo. Če poročilo TRTU ne bi bilo zaupno, bi lahko bolje odgovorila na to, kar mi je potem rekel: »Zbudili so me ob dveh zjutraj, me zaprli, preiskali, pretepli in drogirali. In po vsem tem sem se najbrž čudno obnašal. Se vi ne bi?«

»Včasih si ljudje v šoku mogočno razlagajo ravnanje drugih,« sem rekla. »Spijte čaj in peljala vas bom nazaj na oddelek. Temperaturo dobivate.«

»Oddelek,« je ponovil obotavljaje in potem skoraj obupa- no vprašal: »Ali vi v resnici ne veste, zakaj sem tukaj?«

Čudno je bilo, da me je vključil v svoj deluzionalni sistem, da me je postavil na »svojo« stran. Tako možnost moram preveriti v Rheingeldu. Mislim, da se bo vpletlo nekaj prenosov, a zdaj ni čas za to.

Popoldne sem porabila za analiziranje Aninih in Sordovih hologramov. Še nikoli nisem videla psihoskopske realizacije, ki bi bila tako živa, kot je bila ta vrtnica, celo z drogo povzročene halucinacije ne. Sence cvetnih lističev, baržunasto vlažna površina, rožnata barva polne sončne luči, rumena središčna krona – prepričana sem, da bi tudi dišala, če bi bila naprava ustrezno opremljena – to ni bila predstava, temveč resnična stvar, ki živi in raste, s trnastim stebлом pod sabo.

Zelo sem utrujena, moram v posteljo.

Ravnokar sem prebrala svoje zapise. Ali dobro pišem ta dnevnik? Zapisala sem vse, kar se je zgodilo in kar sem rekla. Je to spontano? Vsekakor je pomembno zame.

5. september. Danes sem se pri kosilu pogovarjala z dr. Nadesovo o problemu zavestnega odpora. Pojasnila sem ji, da imam s prebiranjem nezavednih blokad že nekaj izkušenj, saj sem se s takimi že ukvarjala (otroci in depresivneži, kot je Ana J.). Toda še nikoli prej nisem naletela na takšno zavestno blokado, kot je bil F. S.-jev znak VEN! Ali njegova današnja ukana. Vseh dvajset minut se je koncentriral na dihanje, telesni ritem, bolečine v rebrih in vhod v skopirnico. Predlagala mi je, naj mu prevežem oči, in se osredotočim na Uncon dimenzijo, kjer nanje ne more vplivati. Prav presenetljivo je, kako zelo sta Con in Uncon polje povezana in kako vplivata eno na drugo. Prepričana sem, da mu njegova koncentracija omogoča, da lahko izvede nekaj takšnega kot je stanje »transa«.

Danes sem šla skozi Anine misli: »Dan mojega življenja«. Vse je bilo tako sivo in mračno. Uboga duša! Še celo na hrano ni mislila z zadovoljstvom, čeprav živi ob minimalnih obrokih. Edina stvar, ki se je za trenutek jasno pokazala je bil otroški obraz čistih temnih oči, z rožnato pleteno čepico, okroglih ličk. V razgovoru po seansi mi je povedala, da hodi na delo vedno mimo šolskega dvorišča, ker »rada gleda malčke, ko tekajo in kričijo«. Njen mož se je prikazal na zaslonu kot velik zavaljen suknjič delovne obleke in grozeče momljanje. Ne verjamem, da je vedela, da že leta ne vidi njegovega obraza ali sliši njegovih besed. Toda nima smisla, da ji to povem. Morda je ravno tako dobro.

Danes sem opazila, da je tisto kar plete, rožnata čepica. Po priporočilu dr. Nadesove se vzela v roko De Comsovo Študijo nezadovoljstva.

6. september. Sredi seanse (spet dihanje) sem glasno re-

kla: »Flores!« Obe dimenziji sta se pobelili, toda telesna reakcija se je močno spremenila. Čez nekaj sekund je odgovoril zaspano, toda slišno: »To ni trans, pač pa avtohipnoza.«

Rekla sem: »Vaše dihanje kontrolira naprava. Ni mi treba vedeti, da še dihate. To je dolgočasno.«

Rekel je: »Sam bi se rad nadzoroval, zdravnica.«

Stopila sem k njemu, mu snela prevezo in ga pogledala. Imel je prijazen obraz, tiste vrste obraz, ki ga vidiš pri ljudeh, ki skrbijo za delovanje strojev; občutljiv, toda potrpežljiv kot osliček. To je noro. Toda ne bom prečtala. Rekla sem si namreč, da bom v tem dnevniku spontana. Osli imajo lepe obraze. Zanje mislimo, da so neumni, trmasti, toda osli gledajo modro in mirno, kot da so veliko prestali, pa ne zamerijo ničesar, kot da vedo, zakaj ne smeš zameriti. In bela lisa okrog oči jim daje videz neobgljenosti.

»Bolj ko dihate,« sem rekla, »manj mislite. Morate sodelovati, kajti rada bi ugotovila, česa se bojite.«

»Toda, jaz vem, česa se bojim,« je rekel.

»Zakaj pa mi niste povedali?«

»Nikoli me niste vprašali.«

»To je čisto razumljivo,« sem rekla. Kar smešno je, ko se- daj razmišljam o tem in postajam jezna na duševno bolne zato, ker so nerazumni. »Pa vas sedaj sprašujem.«

Rekel je: »Bojim se elektrošoka. Bojim se, da bi mi uničili razum, da bi me zadržali tukaj ali da bi me izpustili šele tedaj, ko bom vse pozabil.« Sopol je.

Rekla sem: »Dobro, zakaj ne razmišljate o tem, ko gledam na zaslon?«

»Zakaj pa naj bi?«

»Zakaj ne? Sami ste rekli, zakaj potem o tem ne mislite? Rada bi videla barve vaših misli!«

»Barve mojih misli niso vaša stvar!« je rekel ježno, toda bila sem pri zaslonu, ko je govoril in videla sem neoprezno aktivnost. Seveda sem vse, kar sem govorila, posnela na trak in to preučevala celo popoldne. Presenetljivo. Tam sta dva subverbalna nivoja, ki tečeta ob strani govorenih besed. Vse čutno-čustvene reakcije in izkrivljenja so odločna in kompleksna. Tako me »vidi« na vsaj tri različne načine, mogoče celo več – analiza je neverjetno težavna! In Uncon-Con odnosi so komplicirani in sledovi spomina in tokovi vtisov se prepletajo tako hitro, da je kmalu vse nedoločljivo. Podobno je tistemu stroju, ki ga je preučeval – zelo zapleteno, toda vse v matematični harmoniji. Kot cvetni lističi vrtnice.

Ko je ugotovil, da ga opazujem, je zakričal: »Voyeur! Prekleti voyeur! Pusti me samega! Zgubi se!« in se zlomil in zajokal. Zaslon je potem za nekaj trenutkov napolnila čista fantazija. Videla sem njega samega, kako si lomi sponke na rokah in glavi in brca aparature na kosce in drvi iz stavbe. Pod večernim nebom se je tam zunaj dvigalo široko sleme, pokrito s kratko suho travo. In tam je obstal. Med tem je sedel v stolu in ihtel. Prekinila sem seanso in mu snela krono. Vprašala sem ga, če hoče čaj, toda sploh mi ni odgovoril. Osvobodila sem mu roke in mu prinesla skodelico čaja. Danes je bila v sobi polna škatla sladkorja. Povedala sem mu to in dodala, da sem mu stresla vskodelico dve kocki.

Ko je odpil požirek, je z dovršeno ironičnostjo rekel: »Veste, da imam rad sladkor? Najbrž vam je vaš psihoskopski stroj povedal, da ga imam rad?«

»Ne bodite neumni,« sem rekla, »vsi imajo radi sladkor, če ga le dobijo.«

Rekel je: »Ne, draga zdravnica, ne vsi.« V istem tonu me je vprašal, koliko sem stara in če sem poročena. Bil je zloben. Rekel je: »Se načete poročiti? Ste se zaročili s svojim delom? Pomagate duševno bolnim, da se lahko vrnejo

v konstruktivno življenje in pomagajo družbi?«

»Rada imam svoje delo,« sem rekla, »zaradi tega, ker je težko in zanimivo. Kot vaše. Radi imate svoje delo, ali ne?«

»Imel sem ga rad,« je odvrnil, »Zdaj pa zbogom vsemu.«

»Zakaj?«

Potrkal se je po glavi in rekel: »Zzzzzt! – Vse je šlo. Jasno!«

»Zakaj pa ste prepričani, da vam bomo predpisali elektrošok? Še diagnoze vam nisem postavila.«

»Postaviti mi diagnozo?« je vprašal. »Dajte no, nehajte igrati, prosim. Moja diagnoza je bila postavljena že zdavnaj. Postavili so jo učenici zdravniki TRTU. Resen primer nezadovoljstva. Prognoza: Zlo! Terapija: zapreti ga v sobo, polno kričečih, mlatečih se razvalin in potem iti skozi njegove misli na podoben način kot skozi njegove papirje in potem zažgati ... izžgati. Imam prav, zdravnica? Zakaj morate igrati to diagnosticiranje, te kozarce čaja? Zakaj ne stopite naravnost? Morate res pregrebsti vse, kar sem, preden me boste izžgali?«

»Flores,« sem dejala potrpežljivo, »vi mi pravite 'Uniči me' – kaj se ne slišite. Psihoskopija ne uničuje ničesar. Tudi dokazov ne zbiram z njo. To ni sodišče in vi niste pred poroto. In jaz njem sodnik. Zdravnica sem.«

Prekinil me je: »Če ste zdravnica, kako potem ne vidite, da nisem bolan?«

»Kako naj bi kaj videla, če me blokirate s svojim neumnim VEN!?« sem kričala. Res sem kričala. Moja potrpežljivost je bila samo navidezna in počutila sem se kot da bom razpadla na koščke. Toda videla sem, da sem ga presenetila in sem nadaljevala: »Vi ste videti bolni, obnašate se tako – dve zlomljeni rebri, temperatura, nimate teka, izbruhi joka – je to zdravje?! Če niste bolni, potem me v to prepričajte! Pustite me, da vidim, kakšna je vaša notranjost, pustite me v vse to!«

Zastrmel se je v svoj kozarec, se na čuden način zasmejal in skomignil z rameni: »Ne morem zmagati. Le zakaj govorim z vami? Tako poštene ste videti, vrag vas vzemi!«

Odšla sem. Presenetljivo, kako lahko pacient nekoga prizadene. Težava je v tem, da sem navajena na otroke, ki te zavrnejo absolutno, kot živali, ki v grozi otrpnejo ali samo ždiho ali grizejo. Toda ta mož, inteligenten in starejši od mene, je sprva komuniciral z mano in vzpostavil zaupanje, potem pa me je udaril. To je veliko hujše.

Boleče je vse to pisati. Ponovno te zaboli. Je pa koristno. Zdaj bolje razumem nekatere stvari, ki jih je povedal. Mislim, da tega, dokler ne bom postavila popolne diagnoze, ne bom pokazala dr. Nadesovi: Če je kaj resnice v tem, kar pravi o aretaciji zaradi suma nezadovoljstva (vsekakor je nepreviden v svojem izražanju), bi dr. Nadesova morda zaradi moje neizkušenosti hotela prevzeti primer. Žal bi mi bilo. Potrebujem izkušnje.

7. septembra. Trapa! Zato ti je dala De Camesovo knjigo. Seveda je vedela. Kot vodja sekcije je imela dostop do dosjejev TRTU o F. S. Namerno mi je dala ta primer.

Vsekakor je poučno.

Današnja seansa: F. S. je še vedno jezen in čemer. Namerno si je predstavljal seksualno sceno. Bil je samo spomin, toda ko se je premikala pod njim, ji je nenadoma nadel karikaturu mojega obraza. Bilo je učinkovito. Dvomim, da bi ženska lahko to naredila, ženski spomini na spolno občevanje so ponavadi temnejši in veličastnejši in partnerji ne postanejo lutke z zamenljivimi glavami. Čez nekaj časa se je pričel dolgočasiti s predstavo (pri vsej živahnosti skoraj ni bilo telesnega odziva, celo erekcije ne) in njegove misli so začele bloditi. Prvič. Ena od risb z mize se je znova prikazala. Biti mora oblikovalec, kajti s svinčnikom

jo je spremenil. Istočasno je bilo slišati napev, miselno čisto melodijo in Uncon je prešel na skupno področje – velika temna soba, z otroške višine, okenska polica je bila visoko, zunaj so veje drevesa temnele v večeru in v sobi se je mehek ženski glas (mogoče je brala) včasih združil z melodijo. Medtem se je vlačuga na postelji kazala in spet izginjala, vsakokrat malo bolj, dokler ni od nje ostala le še prsna bradavica. To je največ, kar sem lahko analizirala.

Ko sem prekinila seanso, me je sarkastično vprašal: »Kaj ste se naučili?«

Zažvižgala sem melodijo.

Prestrašeno me je pogledal.

»Simpatična melodija,« sem rekla, »Še nikoli je nisem slišala. Če je vaša, je ne bom žvižgala nikjer drugje.«

»To je melodija nekega kvarteta,« je povedal s svojo »oslovsko« masko na obrazu, neobgljeno in potrpežljivo.

»Rad imam klasično glasbo. Ali ste ...«

»Videla sem dekle,« sem ga prekinila, »in tudi svoj obraz na njej. Veste, kaj bi rada videla?«

Zmajal je z glavo. Čemerno, hinavsko.

»Vaše otroštvo.«

To ga je presenetilo. Čez nekaj časa je rekel: »Dobro, lahko imate moje otroštvo. Zakaj ne? Kakorkoli, dobili boste vse, kar je ostalo. Poslušajte: vi vse posnamete, ali ne? Bi lahko videl posnetek? Rad bi videl kar vidite vi.«

»Vsekakor,« sem rekla, »toda ne bo vam pomenilo toliko, kot mislite. Sama sem potrebovala osem let, da sem se naučila opazovati. Začnite s svojimi trakovi. Svoje sem gledala mesece, preden sem kaj prepoznala.«

Posadila sem ga na svoj sedež, mu nataknila slušalke in mu zavrtela 30 sekund zadnjega prizora.

Potem je bil zamišljen in spoštljiv. Vprašal je: »Kaj je bilo vse to begajoče gibanje v ozadju, vsaj mislim, da to tako imenujete?«

»Vidno opazovanje – vaše oči so bile zaprte – in sublimirano čutno dogajanje, vnešeno vanj. Uncon (nezavedno) in telesna dimenzija se ves čas v veliki meri prekrivata. Uvedli smo tri ločene dimenzije, ker le redko povsem sovpadajo, razen pri dojenčkih. Motiv svetlega trikotnika na levi strani holograma je verjetno bolečina v rebrih.«

»Tega ne vidim tako.«

»Tako ne vidite, ker tega takrat niste zavestno občutili. Toda mi lahko prevedemo bolečino v rebrih na holozaslono le tako, da jo spremenimo v vizualni simbol. Podobno je z vsemi občutki, afekti, čustvi.«

»Opazujete vse to naenkrat?«

»Povedala sem vam, da sem se osem let učila. Sami ste ugotovili, da je to le izsek. Nihče ne more prikazati celotne psihe na meter velikem zaslonu. Nihče ne ve, če psiha sploh ima kakšno mejo. Razen meje veselja.«

Čez nekaj časa je rekel: »Morda res niste nori, zdravnica. Morda ste se le tako zatopili v svoje delo. To je lahko nevarno, veste.«

»Rada opravljam svoje delo in upam, da je moja pomoč koristna,« sem mu odvrnila. Bila sem pozorna na znake nezadovoljstva. Zasmejal se je in rekel z žalostnim glasom: »Snob.«

Ana se popravlja. Še vedno ima težave s hranjenjem. Vpeljala sem jo v skupinsko terapijo, kajti Ana potrebuje družbo. Čemu bi navsezadnje jedla? Komu je potrebna, zaradi koga naj živi? Tisto, čemur pravimo psihoza, je včasih čisti realizem. Toda človeška bitja samo od realizma ne morejo živeti.

F. S.-jevi vzorci se ne ujemajo z nobeno od klasičnih vzorcev v Rheingoldu.

Težko razumem De Camesovo knjigo. Politična terminologija je tako različna od psihološke. Vse je videti obrnje-

no. Odslej mora biti na urah P. M. ob sobotah resnično pozorna. Lena sem bila. Ali pa tudi ne, kot pravi F. S., sem preveč zatopljena v svoje delo in zato ne pazim na nač drugega. Nisem razmišljala, za kaj delam.

10. september. Zadnji dve noči sem bila tako utrujena, da nisem pisala dnevnika. Vsi podatki so na traku in moje analize so zabeležene na njem. Resnično sem trdo delala pri analizi F. S., je pa zelo razburljivo. To so res nenavadni možgani. Ni briljanten, ni kakšen izvirnež ali umetnik, nobenih shizofreničnih prebliskov. Ne morem reči, kaj to je, toda prav počaščena sem, da lahko delim z njim spomine na otroštvo, da ga si je priklical v spomin zame. Njegovo otroštvo je bilo polno bolečin in strahu – oče je umrl za rakom, žalostni meseci za dvanajstletnega F. S. Bilo je grozno, vendar se ni končalo z bolečino, vsega tega ni pozabil ali potlačil, temveč spremenil v ljubezen do staršev, do sestre, do glasbe, do oblik, do vrednot. Ob spominu na svetlobo davno minule dni njegove misli tiho predejo, raziskujejo, skušajo najti popolnost.

Ne morem še govoriti o formalni koanalizi, prezgodaj je še, toda tako inteligentno sodeluje, da sem ga danes vprašala, če se zaveda lika Temnega brata, ki se je prikazoval ob številnih Con spominih v Uncon dimenziji. Ko sem opisala njegovo skuštrano grivo las, me je presenečeno pogledal in rekel »Dokkay – mislite njega?« Beseda je bila na subverbalnem audio, nisem pa je povezala z likom.

Pojasnil mi je, da je v starosti petih ali šestih let to besedo povezoval z »medvedom«, o katerem je sanjal ali sanjal. Rekel je: »Jahal sem ga. On je bil velik, jaz pa majhen. Drobil je zidove, uničeval stvari, slabe stvari, pretepače, vohune, ljudi, ki se jih je mama bala, zapore, temne ulice, ki sem se jih bal prečkati, policaje s pištolami, lastnika zastavljalnice. Kar pregazil jih je. Potem se je povzpел na hrib. Sedel sem mu na hrbtu. Tiho je bilo tam zgoraj. Vedno je bil večer, tik preden so se pokazale zvezde. Čudno se je vsega spominjati. Trideset let je že tega! Kasneje se je spremenil v nekakšnega prijatelja, dečka ali moža, z lasmi, podobnimi medvedovim ščetinam. Še vedno je uničeval stvari in hodil sem z njim. To je bilo zabavno.«

Ker nisem snemala, sem to zapisala po spominu – seanse je zmotila redukcija. Razjezi te, da so bolnice tako nizko pri vladnih prioritetah.

Zvečer sem se udeležila ure Pozitivnega mišljenja in si zabeležila predavanje Dr. K.-ja o nevarnostih in lažeh liberalizma.

11. september. F. S. mi je zjutraj skušal pokazati Dokkaya, pa mu ni uspelo. Zasmel se je in glasno rekel: »Ne vidim ga več. Mislim, da sem se na določeni točki spremenil v njega.«

»Pokažite, kdaj se je to zgodilo,« sem rekla. Pristal je in se takoj začel spominjati dogodka iz zgodnje adolescence. Nobene zveze ni imelo z Dokkayem. Bil je priča aretacije. Povedal je, da je človek delil prepovedane stvari. Kasneje je videl enega teh pamfletov z velikim naslovom: ALI JE PRAVICA ENAKA ZA VSE? Prebral ga je, a ga ni znova priklical v spomin, ali pa ga je skril pred mano. Aretacija je bila grozljivo stvarna. Natanko je bilo videti podrobnosti kot modro srajco mladega moža, kašljanje in udarce, uniforme agentov TRTU in avto, ki je odpeljal, velik siv avto s krvjo na vratih. Vedno znova se je vračal, avto je vozil po cesti navzdol, vozil navzdol po cesti. Travmatično doživetje F. S. morda pojasnjuje pretiran strah pred nasiljem državne pravice, ki jo uresničuje državna varnost, ki je morda povzročilo nerazumno obnašanje, ko so ga preiskovali in ki se je dalo razumeti kot nezadovoljstvo – napačno, sem prepričana.

Povedala bom, zakaj sem tako prepričana. Ko je bilo ko-

nec prizora, sem rekla: »Flores, boste zame mislili na demokracijo?« Rekel je: »Draga moja, zdravnica, starega mačka se ne da tako lahko ujeti!«

»Ne lovim vas. Lahko mislite na demokracijo, ali ne?«

»Zelo veliko mislim nanjo,« je rekel. Spremenil je aktivnost desne polovice možgan. Glasba. Zaradi umetnostne vzgoje v srednji šoli sem prepoznala zbor iz zadnjega dela Beethovnov devete simfonije. Takrat smo jo peli z nekim domoljubnim besedilom. Zakričala sem: »Ne cenzuriraj!« In on je rekel: »Ne kriči, slišim te!« Soba je bila seveda popolnoma tiha, toda sprejem v audio je bil strahovit, kot bi skupaj pelo na tisoče ljudi. Prešel je na slišno: »Ne cenzuriram. Razmišljam o demokraciji. Upanje, bratstvo, nobenih omejitev. Vsi zidovi so podrti. Vi, mi, jaz, vsi smo ustavili veselje. Ali slišite?« Znova se je znašel na vrhu griča pokritega s kratko travo in preveval ga je občutek, da si visoko in da je samo nebo nad tabo. Glasba je bila nebo.

Ko sem mu na koncu snela krono, sem rekla: »Hvala!« Ne vem, zakaj se ne bi zdravnik zahvalil pacientu za razodetje lepote in pomena. Zdravnikova avtoriteta je seveda pomembna, toda ni nujno, da prevladuje. Razumem, da v politiki avtoritete morajo voditi in da jim morajo slediti, toda pri psihološki medicini je majhna razlika – zdravnik ne more »ozdraviti« pacienta, pacient se »zdravi« sam z našo pomočjo in to ni v nasprotju s P. M.

14. septembra. Zmedena sem od dolgega pogovora z F. S. in skušala bom urediti svoje misli.

Nemiren je, ker mu poškodba reber preprečuje, da bi se udeleževal delovne terapije. Oddelek za nasilne ga je globoko prizadel in vso svojo avtoriteto sem uporabila, da sem pred tremi dnevi znak N na njegovem kartonu spremenila v moški oddelek B. Njegova postelja stoji tik ležišča starega Arca in ko sem prišla ponj, je sedel na Arcovi postelji in se pogovarjal z njim. F. S. je rekel: »Dr. Sobelova, poznate mojega soseda, profesorja Arca s filozofske fakultete?«

Seveda sem poznala starega moža – tukaj je bil že leta, dlje kot jaz – toda F. S. je govoril tako spoštljivo in resno, da sem rekla: »Seveda, kako ste, profesor Arco?« in mu stisnila roko. Gledal me je kot tujko – pogosto pozablja ljudi.

Ko sva odšla v skopirnico, je F. S. rekel: »Ali veste, koliko elektrošokov je dobil?« in ko sem rekla, da ne, je nadaljeval, »60. Vsak dan mi to pove. S ponosom.« Nato je rekel: »Ali ste vedeli, da je bil svetovno znan učenjak? Napisal je knjigo Ideja liberalizma – knjigo o idejah svobode v politiki, umetnosti in znanosti dvajsetega stoletja. Prebral sem jo, ko sem bil v inženirski šoli. Takrat je še obstajala. Na knjižnih policah. Sedaj je ni več. Nikjer. Vprašajte dr. Arca. Še nikoli ni slišal zanjo.«

»Pri elektrokonvulzivni terapiji se vedno izgubi nekaj spomina,« sem rekla, »toda izgubljeni podatki se lahko ponovno naučijo in pogosto se spontano vrnejo.«

»Po šestdesetih elektrošokih?« je vprašal.

F. S. je visok mož, zdaj pogosto sključen, toda celo v bolniški pižami je imresivna pojava. Tudi sama sem visoka in »mala zdravnica« me ne kliče zaradi tega, ker bi bila manjša od njega. Prvič je to naredil, ker je bil jezen name in sedaj mi tako pravi, kadar je zagrenjen, a noče, da bi me njegove besede užalile. Rekel je: »Dajte, mala zdravnica, ne sprevedajte se. Saj natančno veste, da so človeku namenoma uničili razum.«

Sedaj bom poskušala natančno zapisati, kaj sem rekla, ker je to pomembno. »Ne odobravam uporabo elektrokonvulzivne terapije kot splošnega instrumenta. Svojim pacientom je ne bi priporočala razen morda v specifičnih primerih senilne melanholije. Odločila sem se za psihosko-

pijo, ker je integrativna in na in ne destruktivna. » Vse to je res, a še nikoli prej nisem tega rekla ali vsaj zavestno razmišljala o tem.

»Kaj bi priporočali zame?« je vprašal.

Pojasnila sem, da bosta moja diagnozo morala odobriti vodja sektorja in njegov pomočnik. Rekla sem, da doslej v njegovi preteklosti ali njegovi osebnostni strukturi ni ničesar, kar bi upravičilo uporabo EKT, da pa še nisva prišla tako daleč.

»Vzemiva si veliko časa,« je rekel, drsajoč po hodniku z zgrbljenimi rameni.

»Zakaj? Vam je všeč?«

»Ne, čeprav ste mi vi všeč. Toda rad bi odložil ta neizogibni konec.«

»Zakaj vztrajate, da je neizogiben, Flores? Ne vidite, da je pri tej stvari vaše razmišljanje čisto iracionalno?«

»Vrtnica,« je rekel – še nikoli prej ni uporabil mojega imena.

»Vrtnica, ne morete se z razumom bojevati proti čistemu zlu. Tu je vse polno prikritih razlogov, ki jih ne morete videti. Seveda sem iracionalen, ko vidim grozeče uničenje lastnih misli – mene samega. Toda ne motim se. Dobro veste, da me ne bodi spustili od tod...« Obotavlja se je dodal: »... nespremenjenega.«

»En psihotičen napad –«

»Nimam psihotičnih napadov. To bi zdaj že morali vedeti.«

»Zakaj pa so vas potem poslali sem?«

»Imel sem nekaj prijateljev, ki so se imeli rajši za tekmece. Najbrž so obvestili TRTU, da sem subverziven liberallec.«

»Kakšni so bili njihovi dokazi?«

»Dokazi?« Zdaj sva bila že v skopirnici. Za trenutek si je pokril obraz z rokami in se osupljivo zasmejal. »Dokazi? No, nekoč sem se na srečanju svoje sekcije dolgo pogovarjal s tujim obiskovalcem, strokovnjakom z mojega področja, oblikovalcem. In imel sem prijatelje, veste, takšne neproduktivne ljudi, boheme. In tisto poletje sem vodil sekcije pokazal, zakaj se načrt, ki ga je odobrila vlada, ne bo obnesel. To je bilo noro. Mogoče sem tu zaradi imbecilnosti. In berem. Prebral sem knjigo prof. Arca.«

»Toda vse to je nepomembno. Mislite vendar pozitivno, radi imate svojo državo, niste nezadovoljni!«

Rekel je: »Ne vem. Všeč mi je ideja demokracije, upanje, res, všeč mi je. Brez tega ne bi mogel živeti. Toda država? Mar mislite tisto stvar na zemljevidu? Same črte, vse znatraj črt je dobro in nič zunaj njih ni važno? Kako lahko odrasel človek ljubi tako otročjo misel?«

»Toda domovine sovražniku ne bi izdali!«

Rekel je: »No, če bi že moral izbirati med domovino in človečnostjo ali med domovino in prijateljem, tedaj morda bi. Če lahko temu rečeš izdaja. Jaz pravim temu moralnost.« On JE liberallec. Natančno to, o čemer je dr. Katin govoril v nedeljo.

Klasična psihopatija, odkloni od normalnega odzivanja. Rekel je čisto brez čustev »Morda bi.«

Ne. To ni res. Rekel je s težavo in bolečino. Jaz sem bila tiista, ki je bila presenečena, ker nisem čutila ničesar – bila sem prazna, hladna. Kako naj ravnam pri takšni vrsti psihoze, pri *POLITIČNI* psihozi? Dvakrat sem prebrala De Camsovo knjigo in verjamem, da jo sedaj razumem, toda še vedno zija globok prepad med političnim in psihološkim. Knjiga mi je pokazala, kako misliti, ne pa tudi, kako delovati pozitivno. Vidim, kako F. S. misli in čuti in vidim razliko med tem in prejšnjim mišljenjem, toda še vedno ne vem, kako naj mu pomagam, da bo mislil pozitivno. De Cams pravi, da je nezadovoljstvo negativen pogoj, ki ga je treba izpolniti s pozitivnimi idejami in čustvi, to pa ne ustreza F. S.. Prepada ni v njem. V resnici je prepada med

političnim in psihološkim pri De Camsu natančno to, na kar se nanašajo njegove ideje. Toda, če so te ideje napačne, kako je potem to mogoče?

Nujno potrebujem nasvet, a pri dr. Nadesovi ga ne morem iskati. Komije dala De Camsa, je rekla: »V tem boste našli vse, kar potrebujete.« Če bi ji bila povedala resnico, bi bilo to kot priznanje nemoči in odvzela bi mi primer. Pravzaprav mislim, da je to vrsta preizkusa, preizkuša me. Toda potrebujem to izkušnjo, učim se in poleg tega mi pacient zaupa in odkrito govori z mano. To dela, ker ve, da bom obdržala zase vse, kar mi pove. Razen tega dnevnika ne morem nikomur pokazati ali pa razpravljati o vsem tem s komerkoli, dokler se zdravljenje ne prične in zaupanje ne bo več potrebno.

Toda ne vem, kdaj se bo to zgodilo. Zdi se mi, da bo zaupanje med nama vedno potrebno.

Moram ga naučiti, da bo prilagodil svoje vedenje resničnosti ali pa ga bodo poslali na EKT, ko bo Sekcija novembra pregledovala primere. Glede tega se ni motil.

9. oktober. Nehala sem pisati v ta zvezek, ko se mi je F. S.-jev material zazdel »nevaren« zanj (ali zame). Nocoj sem pravkar vse še enkrat prebrala. Zdaj vidim, da ga nikoli ne bi mogla pokazati dr. Nadesovi. Zato bom nadaljevala in pisala vse, kar hočem. Sicer mi je rekla, naj prav to delam, a mislim, da je vedno pričakovala, da ji ga bom pokazala. Mogoče je mislila, da bom jaz sama to želela in sprva je bilo res tako. Včeraj je vprašala zanj. Rekla sem ji, da sem ga opustila, ker sem samo ponavljali stvari, ki so že spravljene na karticah za analizo. Bila je očitno razočarana, a ni rekla ničesar. Najin odnos dominantnosti-poslušnosti se je v preteklih tednih spremenil. Ne potrebujem več toliko vodstva in sedaj, ko se je Ana Jest popravila, po študiji avtizma in uspešni analizi trakov T. R. Vinka, ne more več zahtevati moje odvisnosti. A morda mi bo to zamerila. Zvezku sem odtrgala ovitek in liste hranim za zadnjo platnico mojega Rheingelda; temeljito bi morali iskati, da bi jih našli. Ko sem to delala, me je stiskalo v želodcu in glava me je bolela.

Alergija: človek je lahko izpostavljen cvetnemu prahu ali pa ga tisočkrat ogrizejo bolhe, pa ni reakcije. Potem pa dobi virusno infekcijo ali psihično travmo ali pa ga piči čebela in naslednjič, ko se sreča s pelodom ali bolhami, začne kihati, kašljati, solzi se, ... podobno je z določenimi drugimi dražljaji. Nekaj ti mora vzbuditi občutljivost.

»Zakaj je toliko strahu?« sem napisala. No, sedaj vem. Zakaj ni zasebnosti? To ni pošteno in žaljivo je. Ne morem brati »tajnih« kartotek, ki jih ima v svoji pisarni, čeprav jaz delam s pacienti, ona pa ne. Sama nimam nobenega »tajnega« materiala. Samo ljudje v vodstvu imajo lahko skrivnosti. Njihove skrivnosti so vse dobre, celo če so same laži.

Poslušaj. Poslušaj, Vrtnica Sobel, zdravnica medicine, doktorka psihoterapije, doktorka psihoskopije. Ali se ne približuješ preveč? Čigave misli misliš?

Šest tednov si po dve do pet ur dnevno delala s človeškimi možgani. Žlahtnimi, polnimi, zdravimi možgani. Še nikoli prej nisi delala česa podobnega. Delali si samo s pohabljenimi in prestrašenimi. Sebi enakega še nisi srečala. Kdo je terapevt, ti ali on?

Ampak če ni z njim nič narobe, kaj naj bi potem zdravila? Kako mu lahko pomagam? Kako ga lahko obvarujem? Da ga naučim lagati?

Brez datuma. Zadnja dva večera sem do polnoči pregledovala diagnostične skope prof. Arca, ki so bili posneti pred enajstimi leti, ko so ga sprejeli, pred elektrokonvulzivno terapijo.

To jutro je dr. N. poizvedovala, zakaj sem šla tako daleč

nazaj po kartoteki (to pomeni, da ji Selana prijavlja, katere kartoteke uporabljamo). (Poznam vsak kvadratni centimeter skopirnice, a sedaj jo vsak dan pregledujem). Odgovorila sem ji, da me zanima razvoj idejnega nezadovoljstva pri intelektualcih. Strinjali sva se, da se intelektualizem nagiba k pospeševanju negativnega mišljenja in da morda vodi to do psihoz in da bi tiste, ki zaradi tega trpijo, morali obravnavati kakor so prof. Arco in jih potem odpustiti, če bodo še kompetentni. Bila je zanimiva in harmonična diskusija.

Lagala sem. Lagala. Lagala. Načrtno, zavestno sem lagala, tako. Ona je lagala. Lažnivka je. In tudi ona je intelektualka! Ona je laž. In prestrašena bojazljivka. Hotela sem gledati Arcove trakove, da bi našla perspektivo. Da bi se prepričala, da Floresove misli niso enkratne in originalne. To je resnica. Razlika je presenetljiva. Con dimenzija prof. Arca je bila veličastno arhitekturna, Uncon material pa je bil manj povezan in manj zanimiv. Dr. Arca je vedel veliko več in moč in lepota njegovih motivov je daleč prekašala Floresove. Flores je velikokrat ekstremno zmeden. To pa je element njegove vitalnosti. Dr. Arca je – je bil abstraktni mislec, kot sem jaz, zato v njegovih trakovih nisem tako uživala. Pogrešala sem temeljitost, časovno-prostorski realizem in intenzivno čutno jasnost Floresovih misli.

Danes zjutraj sem v skopirnici povedala, kaj sem počela. Njegova reakcija (kot običajno) ni bila takšna, kot sem pričakovala. Rad ima starčka in mislila sem, da bo vesel. Rekel je: »Hočeš reči, da ohranijo trakove in uničijo razum?« Povedala sem mu, da se ohranijo vsi trakovi za učenje in ga vprašala, ali ga ne veseli misel, da obstajajo trakovi dr. Arcovih prvotnih misli: ali ni to tako kot knjiga, trajni del možganov, ki bi prej ali slej postali senilni in kakorkoli že umrli? Rekel je: »Ne. Ne tako dolgo, dokler je knjiga prepovedana in trakovi tajni. Kaj še v smrti ni svobode in zasebnosti? To je najhujše od vsega!«

Po seansi me je vprašal, če bi lahko in če bi hotela uničiti njegove diagnostične trakove, če ga bodo poslali na EKT. Rekla sem, da se takšne stvari stvari prav lahko napačno vložijo in izgube, da pa se mi zdi kruta izguba, jaz sem se učila od njega in tudi drugi bi se lahko. Rekel je: »Kaj ne vidite, da nočem služiti ljudem z varnostnimi prepustnicami? Ne bom se dal izrabljati, v tem je bistvo. Vi me niste nikoli izrabljali. Sodelovala sva. Skupaj sva v isti ječi.«

V zadnjih dneh veliko misli na zapor. Fantazije, sanjarjenje o ječi, delovnih taboriščih. Sanja o zaporu, kot sanja jetnik o svobodi.

Resnično, zdaj, ko vidim, kako se stene zožujejo, bi ga poslala v zapor, če bi ga mogla, a ker je *TUKAJ* za to ni nobe-

ne možnosti. Če bi javila, da je politično nevaren, bi ga preprosto vtaknili v prisilni oddelek in mu dali EKT. Tu ni sodnikov, da bi ga poslali v ječo.

Samo zdravniki, ki obsojajo na smrt.

Vse, kar lahko naredim je samo to, da zavlačujem z diagnozo, dokler se le da in zahtevam polno koanalizo z utemeljeno prognozo polnega ozdravljenja. Poročilo sem si že trikrat skicirala, a težko ga je izraziti tako, da bi bilo jasno, da vem, da je bolezen idejna (tako, da ne bi takoj obšli moje diagnoze) in da bi še vedno zvenela dovolj blago in ozdravljivo, da bi mi pustili delati s psihoskopom. Navsezadnje, čemu zabiti leto z uporabljanjem drage opreme, ko pa je pri roki ceneno in preprosto takojšnje ozdravljenje? Karkoli bom že rekla, oni imajo ta argument v rokah. Še dva tedna sta do sekcijskega pregleda. Morala bom napisati poročilo tako, da ga res ne bodo mogli obiti. Toda, če ima Flores prav, če je vse to igra, laganje o laganju in imajo že od vsega začetka ukaze o TRTU? »Tega uničite –«

(Brez datuma) Sekcijski pregled danes.

Če ostanem tu, imam nekaj moči, lahko naredim kaj dobrega. Ne, ne, ne, nimam je, nimam je niti v tej edini stvar, celo v tem ne, kaj lahko naredim zdaj, kako lahko ustavim ...

(Brez datuma) Jutri zjutraj bom povedala dr. Nadesovi, da odpovedujem in da prosim za premestitev v Otroško bolnico. Toda ona mi mora odobriti premestitev. Če ne, sem zunaj na hladnem. Že zdaj sem tam. Vrata sem zaklenila, da bi to napisala. Ko bo napisano, bom šla v kurilnico in vse zažgala. Ni več prostora, nič več.

Srečali smo se na hodniku. Dežurni je bil z njim. Prijela sem ga za roko. Bila je velika in koščena in zelo hladna. Vprašal je, tiho: »Je to zdaj – Vrtnica – elektrošok?« Nisem hotela, da bi izgubil upanje, preden bo šel gor po stopnicah in po hodniku navzdol. Dolga pot je navzdol po hodniku. Rekla sem: »Ne. Samo še nekaj testov – verjetno EEG –«

»Potem vas bom jutri videl?« je vprašal in pritrdila sem.

In me je. Danes zvečer sem šla k njemu. Bil je buden. Rekla sem: »Doktorica Sobelova sem, Flores. Vrtnica sem.« Momljajoče je dejal: »Veseli me, da sva se spoznala.« Na eni strani obraza ima komaj vidno paralizo. To bo izginilo. Vrtnica sem. Jaz sem vrtnica. Vrtnica, jaz sem vrtnica. Vrtnica brez cvetov, vrtnica vsa v trnju, misel, ki jo je on ustvaril, roka, ki se je je dotaknil, vrtnica pozimi.

prevedla Mirjam Sevcnikar

Ursula K. Le Guin, *The Diary of the Rose*, 1976, zbirka *Future Power*

RDEČI KANARČEK

Dojenček se je včasih igral s starimi kockami, ki jih je bil Tillich nekje staknil. Kocke so bile zdrsane skoraj do gladkega, tako da so bile številke in črke komaj vidne. Treba jih je bilo sukati na to in ono stran, ravno prav ujeti svetlobo. Ogli so bili zaobljeni, že povsem brez barve. Tillich se je spominjal takih kock. Stare in zrbljene so se mu zdele veliko prijetnejše kot nove, vse svetleče in z ostrimi robovi. V resnici ni nikoli opazoval dojenčka pri igri. Ko ga je videl na tleh, s kockami ob sebi, se je posvetil kakemu drugemu opravilu, kajti bilo je mogoče, da so bili dojenčkovi premiki kock povsem slučajni. Tillich je imel v glavi podoba dojenčka, kako se igra s kockami, in ni si upal razbiti te podobe.

V drugi podobi je dojenček po jutranji steklenički mirno spal na boku, s sredincem in kazalcem v ustih. Tillich je vsako jutro pred odhodom na delo pogledal, če se ni dojenček morda izkobil izpod odej ali pa se zakopal povsem podnje. Vendar je je v slabotni jutranji svetlobi dojenček vedno mirno spal in Tillich je tiho odšel. Nekega jutra pa je Tillich brez posebnega razloga stopil v sobo, šel na drugo stran postelje in pogledal dojenčka. Dojenček ni spal. Strmel je v prazno, ne da bi se premaknil, še mežiknil je komaj kdaj. V ustih je imel prstka. Njegov pogled je zdrknil na Tillicha. Tillichu se je zdel njegov pogled skrivnosten, neprijeten, nečloveški in nekako zloben. Umaknil se je. Ob pregradi, ki je ločevala dojenčkov del spalnice, se je ustavil in se ozrl. Videti je bilo, kot da dojenček mirno, sladko spi.

»Tillich,« je povedal v lekarni. »Norma Tillich.«

Sestra je prebrala kartico, ki ji jo je izročil.

»Kaj sprememb? Naj jo naročim?«

»Ne. Ni sprememb.«

»Dve na dan, zjutraj in zvečer. Štirinajst kapsul. Prosim preverite in podpišite.«

Sovražil je mlado žensko v lekarni. Če bi lahko prišel med odmorom za kosilo, je ne bi bilo tam. Vendar ni mogel nikoli priti pred koncem službe. Ženska je imela velik, koščat obraz. Njene roke so bile velike. Z močnimi, zanesljivimi prsti je delila tablete in kapsule. Kadar je bila ona za okencem, ni bilo nobene potrebe preverjati števila kapsul. Računalniško kartico je vrnila v stroj. Tillich se je premaknil. Vedno je bila vrsta, morda isti ljudje v istem redu. Pohitel je domov. Lačna bo. Dojenček bo lačen in bo jokal.

»Dobro jutro, g. Rosenfeld.«

»Dobro jutro, g. Tillich. Kako ste kaj?«

»Kar v redu, hvala.« Nalil je vrelo vodo na juho v prahu, dva velika keksa je namazal s proteinskim namazom in ju položil na pladenj. Napolnil je Rosenfeldov vrč za vodo ter na nočno omarico postavil nekaj svežih kozarcev.

»Še kaj, g. Rosenfeld?«

»Ne. Ne. To bo v redu. Hvala vam lepa.«

»Ni za kaj. Zvečer se bom spet oglasil.«

»Ni treba, če imate delo, moj prijatelj.«

»Brez težav. Dobro se imejte, g. Rosenfeld.«

Starec je pokimal. Ogledoval je svoj pladenj. Rad bi bil že

začel z zajtrkom, pa je bil preveč olikan, da bi začel, preden Tillich ne odide.

Ko je prišel domov, je bil dojenček vedno moker in ponavadi onesnažen. Tillich ga je previl in ga s polno stekleničko posadil v posteljo. Dojenčkov obraz je bil siveče rume-ne barve.

»Norma, ali je danes kaj jedel?«

Videti je bila negotova. Potem se je njen obraz nekako zložil sam vase in planila je v jok. »Ne vem. Ne spominjam se. Saj si pustil polno stekleničko, ne? Si pozabil na njegovo stekleničko?«

»Nisem pozabil. Stekleničke ni več. Najbrž si jo vrgla proč. Ali je popil mleko?«

Še minuto ali dve je jokala, potem je skočila pokonci, gledaje ga skozi prste. Pela je, »*Imela sem rdečega kanarčka. Ni znal peti. Pustila sem okno odprto in kanarček je odletel.* Bi bilo to slabo? Mislim, da bi ga pustila odleteti?«

»Ne, ne bi bilo slabo.«

»Zato, ker bi ga res. In bi gledala, kako leti proč. Leti proč.«

Včasih mu je prinesla svojo ščetko. »Bi mi počesal lase?« Čisti in počesani so bili njeni lasje dolgi in svileni, rdeče se lesketajoč. Njene oči so bile modre, včasih zelene, njena koža zelo bleda in prosojna. Njene okrogle in čvrste prsi, ki so ga vedno vznburjale, so bile prepletene z modrimi venami. Več mesecev je bila dojila dojenčka. Potem ga en dan ni, pa še en dan, pa še en. Dneve in dneve je trajalo, da se ji je mleko ustavilo, in ves čas jo je begalo. Prihajala je k njemu in mu kazala mokra oblačila ali pa sušeče se mleko na posteljnini ali na svojem trebuhu. Ko ji je ponovno skušal nastaviti dojenčka na prsi, se je zgrožena umaknila. Neko noč se je zbudil in jo videl, kako se sklanja nadenj in mu skuša vsiliti svojo bradavico med ustnice. V ustih je imel okus sladkega mleka.

Ga. de Vries je stanovala v istem nadstropju. Večkrat jo je videl. Kadar sta se srečala, je ponavadi imela pri sebi otroka. Bila je zelo suha in je bila videti utrujena. Ko se je odzval vztrajnemu trkanju, je stala pred vrati.

»G. Tillich, bi prišli prosim malo z mano? Prosim. Nekoga potrebujem.«

Ozrl se je nazaj v stanovanje. Norma sploh ni dvignila pogleda. Napeto je gledala televizijo. Hip se je obotavljal, potem je stopil na hodnik in zaprl vrata za sabo. »Kaj je narobe?«

»Eden od otrok. Moj bog, ne vem.« Hitro ga je vodila po hodniku do svojega stanovanja. Deklica kakih desetih let je stala v dverju. Tillich jo je že večkrat videl na hodniku, pa spodaj v veži. Vedno se mu je zdela dokaj normalna. Držala je vrata odprta in se umaknila v stran, ko sta se približala.

Ga. de Vries je potisnila Tillicha mimo deklice, skoz dnevno sobo v spalnico, kjer so povsod po tleh ležale žimnice. Dva otroka sta strmela vanj. Potem je zagledal še enega otroka na žimnici tik ob steni. Deček, štiri ali pet let star,

se je zvijal v krču. Hrbet je imel usločen, jezik mu je molel med stisnjenimi čeljustmi, na bradi kri in peno. Koža mu je že posinjela.

Tillich se je obrnil k ženski. »Ali nimate zdravil zanj?«

»Ne. Še nikoli ni bil tak. Moj bog, kaj je to?«

»Pokličite otroško kliniko, nujni oddelek.« Strmela je vanj.

»Imate telefon?«

»Ne.«

»Bom jaz. Kako mu je ime? Simptomi?«

»Roald de Vries. Štirideset vročine že ves dan.«

Klical je otroško kliniko, nujni oddelek. »Žal, že tako smo prezasedeni. Prosim, navedite bolnikovo kartotečno številko, ime in vzrok vašega klica. Ob osmih zjutraj odpeljite bolnika do najbližje bolniške postaje. Hvala. To je posnetek.«

Ni vedel številke.

»Bom jaz ostal tukaj,« je rekel gospe de Vries. »Pokličite jih in jim dajte njegovo kartotečno številko. Tako ga bodo vsaj jutri sprejeli.«

Deklica, ki jo je poznal že od prej, je bila najstarejši otrok. Ko je čakal, da se mati vrne, je opazil modrice na njenih rokah, na vratu. Videti je bilo, da ima vnetje očesne mrenice. Naslednja dva otroka, dečka okoli petih, šestih let, sta bila zelo suha. Večji se je pomočil na tla. Deklica je mokroto brez besed počistila. Vsega sta bili dve spalnici. V drugi je spal moški. Imel je suho, brezbarvno kožo, ki jo pusti dolgotrajna bolezen. Njegov spanec je bil nenaraven. Bil je močno opojen s pomirjevali. Tillich se je ozrl na bolnega otroka. Zdaj je bilo njegovo telo mlahavo in pokrito z znojem. Ženska se je vrnila in lahko je odšel. Čez teden dni jo je spet videl. Otroka nista niti omenila.

Tillich je upravljal vlake na odseku 3B. Prevzel jih je petdeset milj iz mesta, ko so se prikazali kot svetleče male bele ali zelene lučke. Njegovi prsti so poznali tipke, ki so premikale kretnice in ustavile katero od premikajočih se lučk ali pognale drugo. Bilo je, kot bi s svetlikajočimi se pajki pletel zapleteno pajčevino.

Delal je tri ure, potem je sledil dvanajstminutni odmor, delal je še tri ure, imel štirideset minut prostega časa za kosilo, potem pa še zadnje tri ure. Primerjal je svoje delo s prijateljem Frankom Jorgensom in strinjala sta se, da dela težje od Jorgensa, ki je nadzoroval promet.

»Morali bi mi zvišati plačo,« je rekel Tillich svojemu predstavniku v sindikatu.

»Daj no, saj veš da je to nemogoče. Ne moremo zahtevati povišanja samo za enega delavca, ki ima težave. Vsak ima težave.«

Vso stvar je urediti kar na kadrovskem oddelku. Njegovo prošnjo so zavrnili. Obvestili so ga, da lahko vloži prošnjo preko svojega predstavnika v sindikatu. Prošnjo in obvestilo je vrgl proč.

»Tillich. Norma Tillich.«

»Kaj sprememb? Naj jo naročim?«

»Ja, moramo k zdravniku.«

»Vzemite, prosim, kartico in tale obrazec in ga izpolnite pri eni od miz tamle. Ko ga boste izpolnili, ga dajte enemu od uslužbencev na oddelku 4-N. Hvala lepa.« Mlada ženska ga je pogledala naravnost v oči. Nejevoljno se je namršil. Ime. Starost. Prepišite šifro s tretje vrstice bolnikove kartotečne kartice. Prepišite šifre z vrstic 7, 8, 9, ... Razlog za obisk pri zdravniku. Odključajte ustrezno. Če nobeno od navedenih ne ustreza, napišite razlog na drugi strani prijavnice.

Pomel si je oči. Moral bi si bil že doma vse napisati, da bi tu lahko le prepiral. Ne more skrbeti za otroka. Zanimarja

ga. Ne je in tudi otroka ne hrani. Ne skrbi za njegovo čistočo. Lahko bi se poškodoval. Ali pa bi se ona. Nezadovoljen je prebral, kar je napisal. Bilo je res, vendar ni bilo dovolj. Dodal je le: poškodovala.

»Hvala lepa, g. Tillich. Zvedeli boste prihodnji teden. Javite se tule. Stirinajst kapsul. Prosim, preštejte in podpišite.«

Njegova prošnja je bila zavrnjena. H kartici je bilo pripeto tipkano obvestilo. Tillich (priimek so napisali narobe), Norma. Neagresivna. Sledila je vrsta datumov in števil. Datumi, ko je bila pri zdravnikih, diagnoze in navodila. Tillichu je bilo vse razumljivo. Prošnja je bila zavrnjena zaradi nezadostnih simptomatskih sprememb od prognoze z 19.6.87-A-D-P/S-4298-MC.

»Štirinajst kapsul. Prosim, preštejte in podpišite.«

Dojenček se je naučil dreti na nov način. Začel je visoko in zavijal vedno glasneje, dokler ni prišel do tona, od katerega je Tillicha bolela glava. Potem je nenadoma prenehal, enkrat ali dvakrat zahlastal za zrakom in spet začel.

»Moraš ga hraniti, ko me ni,« je rekel. »Saj lahko držiš stekleničko. Zapomni si. Takole.«

Ni gledala. Gledala je mimo njega, mimo dojenčka, in se smehljala tistemu, kar je videla med seboj in progasto modro steno. Pogledal je otroka, ki je željno gohtal hrano in strmel vanj s svojimi nepremičnimi očmi. Tillich je zaprl oči.

Ko se je dojenček nasitil, je Tillich pripravil večerjo še zanj. Mesni nadomestek, krompir, sojino zmes. Prav tako željno je jedla kot dojenček.

»Norma, ko sem v službi, lahko poješ kaj keksov, ki sem ti jih kupil. Tudi mali bi lahko kakega grizljal. Se jih spomniš, Norma?«

Bistro je pokimala. Dojenček se je začel jokati. Zdelo se je, da ga ne sliši.

Medtem ko je pomival posodo, je gledala televizijo. Dojenček se je drl. Na kliniki je bil naročen čez dva meseca. Razmišljal je, če se bo drl vseh osem tednov, devetinpetdeset noči. Razbil je krožnik. Bolečje je v vsaki roki stiskal en kos. Buljil je v razbita kosa. Krožniki naj bi bili nezlomljivi.

Dojenček se je drl do polnoči, ko ga je spet nahranil. Potem se je sčasoma umiril in ob enih se mu je zdelo, da spi. Ni šel mimo pregrade, da bi se prepričal.

Norma ga je čakala na njuni postelji. Lica je imela zardela, bradavice trde in temno rdeče. Začel se je slačiti. Vlekla ga je za obleko, se smejala in ga grizljala po trebuhu, po ritnicah, ko se je obrnil po bedrih. Navdušeno je je grulila ob njegovi erekciji in z divjo slo je padel nanjo. Kriknila je, mu razgrebla hrbet, ga grizla v ustnico dokler ni pritekla kri. Oklepala se ga je in ga skušala odriniti. Preklinjala ga je in mu šepetala besede ljubezni in umazane besede. Ko sta končala, se je zvalila z njega, se pretipala do roba postelje in se splazila dol. Strmela je vanj z grozo, ali s sovrastvom. Ali z mešanico obojega. Sklonjena, pripravljena na beg, se je umaknila do vrat. Ob vratih je zakričala kot smrtno ranjena žival. Spet in spet je zakričala: Zakopal je glavo v posteljnino. Čez čas je utihnila. S postelje je pobral odejo in jo pokril na kavču, kjer je zelo globoko spala. Vedel je, da se ne bi zbudila, če bi jo vzdignil in jo odnesel v posteljo. A jo je le pokril. Pogledal je proti dojenčku. Ni se premaknil. Stresel se je in šel v posteljo.

»Štirinajst kapsul. Preštejte, prosim, in podpišite ...«

»Samo trinajst jih je.«

Dolgi, sposobni prsti so se ustavili. Tillich je pogledal navzgor. Brez izraza mu je vrnila pogled, potem je spet po-

gledala na blede zelene kapsule. Njeni prsti so se premikali počasi, ko je štela, »... dvanajst. Trinajst.« Primaknila je še eno. »Štirinajst, Prosim preverite, g. Tillich.« Spet sta se njuna pogleda ujela. Imela je sive oči, zelo dolge in ravne trepalnice.

»Štirinajst,« je rekel in podpisal, in se premaknil naprej.

Dojenček je sovražil park. Tulil je in ni hotel sedeti. Tillich ga je vzel v naročje in dojenček je bil nekaj časa tiho in strmel v grmovje. Otroci so se gugal, tulili, se smejali, kričali. Pomladno sonce je bilo toplo, čeprav je zrak še vedno malo grizel. Forzicije so cvetele, mahale s svojimi rumenimi rokami. Dojenček je strmel v dolge rumene veje. Kmalu se je naveličal in spet začel jokati.

»Zebe me.« Norma se je oklepala njegove roke. S pogledom je živčno, sunkovito, prestrašeno begala. »Hočem domov.«

»Potrebuješ sonce. Mali tudi. Malo se sprehodimo, da ti bo toplo.«

Posadil je jokajočega otroka nazaj v voziček. Voziček je bil starejši od Tillicha. Škripal je, eno kolo se je močno majalo, kovinski deli so bili zarjaveli, plastika krhka in razpokana. Vedel je, da so lahko zadovoljni, da ga imajo.

Vozil je tulečega dojenčka in Norma se je oklepala njegove roke. Nihče se ni oziral nanje. »Zebe me. Hočem domov.« Kmalu bo tudi ona jokala. Hodil je nekoliko hitreje.

»Zdaj bomo šli domov. Tu se gre.« Ni gledal ljudi. Drevesa so brstela, grmičje je bilo že odeto v skoraj polno listovje in je cvetelo. Trava je bila bogato zelena. Beli oblaki na neskončni modrini. Globoko je vzdihnil in za trenutek zaprl oči. Že tri tedne niso mogli ven zaradi dežja ali mraza ali Norminega smrkanja. Vedno kaj.

»Hočem domov! Hočem domov! Utrujena sem. Zebe me. Domov hočem!« Začenjala je jokati.

»Saj gremo domov. Poglej. Tamle je ulica. Še malo, potem pa po ulici in še malo...« Ni ga poslušala. Dojenček je tulil.

Zagledal je dekle iz lekarne. Na posteljnem stolu je vozila zelo starega, krhko zgledajočega moža. Njegov čemerni obraz je bil na pol obrnjen, na pol sklonjen k njej. Govoril je. Hodila je počasi, gledala drevesa, cvetoče grmičke, travo. Na obrazu je imela spokojen izraz.

Tillich je z vozičkom zavil na potko, ki je vodila iz parka. Dojenček je tulil. Norma je jokala in ga rotila, naj jo pelje domov.

Ga. de Vries je stala na hodniku pred njegovim stanovanjem. Zdelo se mu je, da je čakala nanj.

»G. Tillich, je vaši ženi že boljše? Tako lepa ženska.«

»Ja, ja. Kar v redu je.«

»Slišala sem jo kričati. Nekaj noči nazaj. Ubogi otrok.«

Premaknil se je, da bi šel mimo. Ujela ga je pod roko. »G. Tillich, šele triintrideset let sem stara. Lahko to verjamete. Triintrideset.« Zgledala je petdeset. Njeni prsti na njegovi roki so bili rdeči in grobi. »Bi... Žensko potrebujete, g. Tillich. Ne bi vam računala veliko.«

»Ne, ga. de Vries. Moram noter. Ne. Sploh me ne zanima.«

»Kaj naj naredim, g. Tillich? Kaj? Ne dajo nam več denarja. Imam dve službi, pa so otroci še vedno v capah. Kaj naj naredim?«

»Ne vem.« Pomaknil se je korak naprej.

Pomignila je z roko in njena hčerka je stopila bliže. »Devica je še, veste. Že pol leta ima mesečno čiščo. Znotraj je že vsa odrasla. Računam vam jo pet dolarjev. Za pet dolarjev jo imate lahko celo noč.« Pomignila je deklici in ta je dvignila krilce. Svetel puh je prekrival griček. Obrnila se je

in pokazala svojo okroglo zadnjico. Pokrita je bila z izpuščaji.

Tillich je odrinil go. de Vries. »Svinja! Svinja! Svojo lastno hčerko!«

»Kaj pa naj naredim, vi prasec? Kar povejte mi. Kaj naj naredim?« Grobo je potegnila deklico k sebi in jo močno udarila. »Pojdi in si natakni hlače. Spusti krilo.«

Tillich je odprl vrata svojega stanovanja in smuknil noter. Težko je dihal. Norma ni dvignila pogleda. Gledala je televizijo. Otrok je bil na tleh med gladkimi kockami.

»G. Rosenfeld, ali nimate nobenega sorodnika?«

»Nobenega sposobnega. Brat je že dvanajst let v domu.«

»Nimate otrok?«

»Sin je umrl. Rak na grlu. Niso imeli postelje zanj. Moral je čakati skoraj dve leti. Potem je bilo jasno že prepozno.« Bil je videti zamišljen. »Pa dve hčeri imam, veste. Ne vem, kje sta. Njuna moža jima ne dovolita, da bi prišli kaj naokoli. Država bi me porinila prvi, ki bi se prikazala.« Zahehetal se je.

»G. Rosendorf, ali ne berete časopisa?«

»Gledam televizijo.«

»Tam kaj spustijo. Z naslednjim mesecem se bo več bolniške oskrbe na dom. Predrago. Ni dovolj sester in bolničarjev.«

Rosenfeld je bil videti preplašen. Čez čas je rekel: »Pa ne za tiste, ki so potrebni obiska.«

»Za vse, g. Rosenfeld.«

»Ampak... Poglejte, veste, da imam cevko, ki jo je treba zamenjati čisto vsak dan. Veste to? Čisto vsak dan. Mora pa biti kdo, ki zna. Nove, čiste cevke. Obveze. Kdo bi to lahko delal, če ne sestra.« Potegnil je za rjuho. »In kdo bo zamenjal tole? In kdo me bo kopal? Kdo?«

Strmela sta drug v drugega.

»Ne vi. Ne vi. Nisem tega mislil,« je rekel Rosenfeld. »Vi ste bili res dobri z menoj. Ampak niste izučeni za menjanje cevk. Za to imajo posebne šole.« Od pasu navzdol je bil paraliziran.

»Najboljše bo, da se prijavite za v dom,« je končno rekel Tillich.

»Sem se že. Pred štirimi leti. Sem na seznamu.«

»Ja,« je rekel Tillich, »zdaj pa moram iti. Oglasil se bom spet jutraj.«

»Ja, ja, seveda. Lahko noč. Lahko noč.« Preden je šel Tillich iz sobe, je starec vprašal: »Vaša žena? Menda se ona ne bi mogla ustrezno izšolati?«

»Ne. Bolna je. Nemogoče.«

»A ja. Seveda.« Ko je Tillich odhajal, je starec nepremično zrl v strop.

»Se pogosto sprehajate tukaj?«

»Kadarkoli morem. To ni dostikrat.« Pogledala ga je. »Kaj pa vi?«

»Ne dovolj pogosto. Vsaj ne zame.«

»Nekajkrat sem vas videla. Imate zelo čedno ženo.«

Ni odgovoril. Ni imel kaj reči. Bližala sta se izhodu. »Mislite, da boste jutri imeli čas za sprehod?«

Toliko časa je bila tiho, da je mislil, da ga ni slišala. Potem: »Mislim, da bom.«

»Mogoče se bova videla. Vedno pridem po stezi številka 102.«

»To je pa blizu. Jaz pridem po stezi šestindevetdeset.«

»Čakal vas bom.«

Čepela je pri vratih, strmela vanj in kričala. Medtem ko je kričala, ni zaprla oči. Videl je, kako se vsakič njene trebušne mišice napnejo in kako skrči pesti, potem pa zakri-

či. Preko njenega bedra se je vlekla svetleča proga. Imela je čudovite noge. Kričala je. Potegnil si je odejo čez glavo in jo pritisnil na ušesa. Dvakrat ali trikrat jo je bil skušal tolažiti, jo miriti, a je bilo še slabše. Še močnejše je pritisnil na odejo. Ko je zaspala na kavču, jo je pokril. Od zime je shušala.

»Preštejte prosim ...«

»Ves teden te ni bilo v parku.«

»Prosim, podpišite. Nisem mogla.«

»Kdaj si prosta? Počakal te bom.«

»Ob desetih. Pa tvoja žena in otrok? Potrebujeta te. Kdo ju bo nahranil? Prosim, moraš podpisati in iti. Ne čakaj me, nočem te videti. Nimam časa.«

Podpisal je in odšel.

Čakalnica v pediatrični kliniki je bila velika dvorana, napolnjena do zadnjega. Tillich je moral z otrokom v naročju pol ure stati, preden je dobil sedež.

Hrup je bil stalen, zelo podoben zvoku močnega motorja.

Iz zvočnika so ves čas klicali: »UN-3742-A-112.« –

»UN-2297-A/C-797.« – »UN-1296-A/F-17.« –

»UN-3916-D-2000.«

Zrak je bil nabit z vonjem po hrani, bruhanju, urinu in blatu, ki so se na vse mogoče načine mešali med sabo in rojevali še neznane vonje, precej bolj neznosne od vsakega posebej. Tuljenje dojenčkov je bilo v splošnem hrupu komaj zaznavno.

»Ste si dobro zapomnili kartotečno številko svojega otroka? Na pregled k zdravniku boste klicani le po številkah. Ste si dobro zapomnili kartotečno številko svojega otroka?« – »UN-694-A/D-4921.« – »UN-7192-A/F-1968.«

Čakati je moral devet ur, preden je zaslišal njuno številko. Zdrznil se je. Malce je bil zadremal. Zadremal je, medtem ko je držal kričече ga otroka v smrdeči dvorani, sredi stranišnih in bolniških smradoxov.

»Prosim, slecite otroka in ga položite na mizo. Stojte na drugi strani mize. Ničesar ne sprašujte, pa tudi zdravstvenih podatkov še ni treba navajati. Hvala lepa.« Govoril je posnetek, ki se je vključil, ko je zaprl vrata.

Tillich je komaj končal s slačenjem otroka, ko so se odprla druga vrata in je skozi stopila ženska. Bila je sključena in je imela bele lase ter mrtvaški obraz. Otrok je kričal šibkeje, končno nekoliko utrujen. Ženskin prihod ga je spet zdramil.

Podržala ga je z eno roko in na hitro opravila pregled oči, ušes, nosu in grla. Ogledala si je spolovila, stopala. Potisnila mu je noge do prsi in jih nato razprla. Posadila ga je pokonci in otipala njegov hrbet. Neuspešno ga je skušala postaviti na noge. Končno je nekaj zapisala na njegovo kartico. Šele potem je pogledala Tillicha.

»Napraviti moramo še podrobnejši pregled. Prosim, počakajte zunaj.« Pritisnila je na gumb. Vrata, skozi katera je bila prej vstopila, so se odprla in strežnik je pomignil Tillichu, naj mu sledi.

»Zakaj? Kaj je narobe? Kaj je?«

Strežnik se je dotaknil njegove roke in Tillich je utrujeno stopil za njim.

Otrok je tulil. Ta čakalnica je bila še bolj natlačena kot prejšnja, a v njej je bilo le malo otrok. Večina je bila nekje notri, kjer so jih pregledovali. Bolela ga je glava in bil je zelo lačen. Ni se zavedal, koliko časa je tokrat čakal. Končno mu je strežnik pomignil.

»Prosim, hitro oblecite otroka in odidite skozi izhod B. Na drugi strani vam bodo odgovorili na vsa vprašanja. Dan in ura naslednjega pregleda sta označena v zgornjem desnem kotu otrokove kartice. Hvala za sodelovanje.«

Nesel je otroka v naslednji prostor. Otrok je bil apatičen in

se ni več drl. Nad glavo se je prižigal in ugašal svetleči napis: »Če imate kako vprašanje, sedite za eno od miz.« Sedel je.

»Prosim, g. Tillich?« Mladi mož ni bil zdravnik, morda bolničar ali strežnik.

»Zakaj so spremenili klasifikacijo? Kaj pomenita nova številka in oznaka? Zakaj je naslednji pregled čez eno leto in ne čez pol leta?«

»Hm. Veste, ni več v kategoriji dojenčka. Dobival bo zdravila. Od jutri najprej jih lahko dobite v lekarni otroške klinike, vsakič za en mesec. V njegovi krvi so našli triindvajset alergenov. Anemičen je. Nič takega, zaradi česar bi se bilo treba razburjati, g. Tillich.«

»Kaj pomeni »R/M.D. 19427«? Zaostal je, kajne? Koliko pa?«

»G. Tillich, o tem se boste morali pomeniti z njegovim zdravnikom.«

»Tole mi povejte. Ali mislite, da lahko P/S 4298-MC primerno skrbi za R/M.D. 19427?«

»Seveda ne. Ampak saj niste ...«

»Njegova mati je.«

»Zakaj si pa vseeno prišla?«

»Ne vem. Verjetno zato, ker si videti tako nesrečen. Neko ko osamljen.«

Ustavila se je, gledaje naravnost naprej. Mlad par se je sprehajal z roko v roki. »Včasih vidiš take ljudi,« je rekla.

»To mi daje upanje.«

»Ne bi ti ga smelo. Norma je bila stara triindvajset let, preden ... Bila je normalna kot vsakdo njene starosti.«

Stopila je naprej.

»Kako ti je ime?«

»Luisa. Pa tebi?«

»David,« je rekel. »Luisa je lepo ime. Kot lahen vetrič v visoki travi.«

»Si pa romantik.« Malo je pomislila. »David je pa staro ime, ne? Svetopisemsko. Misliš, da si ljudje še zmišljujejo nova imena?«

»Verjetno. Zakaj?«

»Včasih sem si skušala izmisliti kako novo ime. Vsa so zvenela smešno. Tako narejeno.«

Zasmejal se je.

»Tu zaviješ, ne? Zbogom, David.«

»Jutri?«

»Ja.«

Norma je spala. Otrok je tiho ležal. Ni vedel, ali spi ali ne. Spomnil se je smeha v parku. Sonce je sijalo. Hodila sta, ne da bi se dotikala, in hitro govorila in se gledala. Glasno se je zasmejal.

»Nikogar ni bilo,« je rekel Rosenfeld. Njegov glas je bil vedno višji. »Nikogar ni bilo. Vejo, da potrebujem sestro. Piše na moji kartici. Svoji pokojnini sem se odpovedal, da bi skrbeli zame. Strinjali so se.«

»Lahko jaz kaj naredim?«

»Ne!« je rekel vrešče. »Ne dotikajte se. Veste, koliko časa bi živel, če bi se inficiral? Pokličite jih. Dajte jim številko z moje kartice. Vse skupaj je pomota. Pomota.«

Tillich je prepisal številke in šel ven, da bi klical. Prvi telefon ni deloval. Šel je kilometer daleč do naslednjega. Prometa ni bilo veliko. Vedno manj ga je bilo. Spominjal se je, kako so bile ulice včasih od enega konca do drugega nabite z osebnimi avtomobili, tovornjaki, avtobusi, motocikli. Zdaj pa je vsega skupaj videl manj kot deset vozil. Ko je čakal na zvezo, je gledal proti zahodu. Nekega dne bo zbasal nekaj stvari v majhen nahrbtnik, ne veliko, odejo,

skodelico, mogoče posodo, plašč. Mahnil jo bo proti zahodu. Preko Ohia, preko prerij, čez hribe. Do morja. Atlantik je ležal manj kot osemsto kilometrov proti vzhodu, a nikoli ni niti pomislil, da bi se odpravil v tisto smer.

»Prosim, povejte bolnikov priimek, ime, kartotečno številko in namen tega poziva.«

Vse je povedal. Čez trenutek tišine je isti glas rekel: »Podatki so bili posredovani primernemu uradu. Obveščeni boste. Hvala za sodelovanje. To je bil posnetek.« Vedel je, da zato, da se ne bi kdo prerekal. Dolgo časa je stal in strmel proti zahodu. Ko je prišel nazaj do svojega bloka, je šel naravnost domov.

»In tako je umrl.«

»Ni kar umrl. Ubili so ga. Jaz sem ga ubil. Prebrisani so bili. Imel je celot tedensko zalogo tistih tablet. Požrl je vse naenkrat.«

»Verjetno si je večina prihranila dovolj tablet ali kapsul, ista figa.« »Tako da lahko zdaj v resnici trdijo, da je oskrbe na domu deležen vsak, ki jo potrebuje.« Močno je brcnil kamen.

Hodila je s sklonjeno glavo. »Če bi vedeli zate in za tvoje redne obiske k staremu, bi mu verjetno še prej ukinili oskrbo.«

»Ampak jaz nisem šolan, da bi lahko menjaval odtočne cevke.«

»Naučiš se, ali pa zgubiš tistega, ki potrebuje tako nego.« Pogledal jo je. Prvič jo je slišal govoriti nekoliko zagrenjeno. »Si ti imela koga?«

»Moža. Po operaciji je bilo treba ves čas skrbeti zanj. Šesto noč sem zaspala in je imel izliv krvi in je umrl. Naučila sem se menjavati povoje, cevke, vse. Pa sem zaspala.« Prijel jo je za roko in jo nekaj časa držal. Ko sta stopila dalje, jo je še vedno držal za roko.

»Ko bom spet zdrava, bova šla na počitnice, kajne? Šla bova na obalo in nabirala lepe školjke. Le midva. Ti in jaz. Ali ne?«

»Ja. To bi bilo lepo.«

»Me bo kaj bolelo?«

»Ne. Saj se spomniš. Pogledali ti bodo v grlo, poslušali bojo srce. Stehtali te bojo. Ti zmerili pritisk. Nič ne bo bolelo.« V rokah je držal dojenčka, ker se ga ni upal pustiti samega. Lahko, da bosta ostala ves dan. Otrok je sedaj le malo jokal. Veliko več je spal kot prej in kadar je bil buden, je le sesal prste in negibno strmel v tisto, na čemer se mu je ustavil pogled. Tillichu se je zdelo, da bi mu moral dajati manj zdravil, a mu je bilo tako bolj všeč. Ni vedel, kakšna so zdravila, ali je učinek tak, kot bi moral biti ali ne.

»Saj boš ostal z mano? Obljubi!«

»Če bom lahko.«

»Pojdiva kar domov.« Skočila je pokonci, se mu široko smehljala.

»Usedi se, Norma. Morava počakati.« V čakalnici je bilo preko sto ljudi. Še več jih je bilo na hodniku. Na tem oddelku je bil le redkokateri bolnik sam. Marsikateri je zgledal normalen, sposoben, zdrav. Skoraj vsi so imeli v bližini nekoga, ki je zbrano pazil, se očitno trudil, da bi ostal miren, potrpežljiv, da ne bi razburjal bolnikov.

»Lačna sem. Tako slabo mi je. Resnično mi je slabo. Kar pojdiva.« Spet je vstala.

»Grem pa sama.«

Vzdihnil je, vendar ji ni odgovoril. Dojenček je strmel v njegovo srajco. Premaknil ga je. Eno oko je sledilo postrani, med sedeži, je naredila nekaj korakov. Ustavila se je in pogledala, če prihaja.

»Ne kriči,« je tiho prosil. »Prosim ne kriči.«

Še nekaj korakov naprej je šla. Se ustavila. Po tem, kako je otrdela, je vedel, kdaj jo je zagrabila panika. Vrnila se je k njemu, blede sivkasta v obraz.

»Hočem iti. Hočem...«

Spet in spet. Ne na glas, komaj glasneje od šepeta. Doktor niso poklicali njene številke. Niso ga pustili z njo. Vedel je, da ga ne bodo. Sleči in obleči se je znala sama.

Vlaki so prihajali iz Chicaga, iz New Yorka, iz Atlante. Sadržje z juga. Meso z zahoda. Oblečila z vzhoda. Virusna gripa z jugozahoda. Tillich jo je privedel na enem od vlakov.

»Čistoča in počitek, najboljša naravna zaščitnika.« Napisi so se pojavili čez noč.

»Če se bo še poslabšalo,« je rekel načelnik, »bomo morali narediti karanteno za naše uslužbence.«

»Ampak moja žena je bolna. In otrok tudi.«

Načelnik je pokimal. »Potem pa zaboga ostani zdrav, kaj?« Odkorakal je.

Pomislil je na Luiso v lekarni, ki je bila ves čas v stiku z ljudmi. Ko je po službi končno prišel do vhoda 96 in jo tam zagledal, se je že ves tresel. Začel je teči proti njej. Prišla mu je naproti. Videti je bila prestrašena.

»Si bolan?« ga je vprašala.

»Ne. Ne. Nič mi ni. V glavo sem si vtepel, da si ti...« Prijel je njen obraz z obema rokama in ga preučil. Nenadoma si jo je potegnil na prsi in jo trdno držal. potem je svoj objem nekoliko zrahljal, a je ni spustil. Svoje lice je naslonil na njene lase in dolgo sta ostala tako, njegovo lice na njenih laseh, njen obraz na njegovih prsih. Oba sta imela zaprte oči.

V zvezi z Normo je klical bolnišnico. Posnetku je povedal o njenih kričečih izbruhih po spolnih odnosih, o njeni seksualnosti, ki je bila tako zahtevajoča, o njenem zanemarjanju same sebe, dojenčka. »Hvala za sodelovanje. To je posnetek.« Še enkrat je klical in povedal posnetku, naj se jebe. Posnetek se mu je zahvalil.

»Nenavadno reakcijo bi morali takoj prijaviti,« je rekla sestra. »Zmanjšajte odmere z dvajset na deset kapljic dnevno.« Recept je prebrala z računalniškega izpiska.

»In če to ne pomaga?«

»Več postopkov je, g. Tillich. To so zdravnikova navodila. Oglasite se po dveh tednih. Dobili boste zdravila za dva tedna.«

»Ali ga ne bi mogel nekdo pregledati?«

»Žal mi je, g. Tillich.«

Dojenček ni hotel jesti. Le malo se je premikal. Spal je šestnajst ur na dan ali več.

»Ubijate ga,« je rekel sestri. Vstal je. Le strežnika bo poklicala, če ne bo odšel. Ni mogla ničesar storiti.

»G. Tillich, javite se v sobi številka 1209, preden zapustite bolnico.« Že je gledala mimo njega proti ženski z rdečimi očmi.

»Moja punčka ves čas bruha, odkar je vzela tista nova zdravila. In njeno blato, moj bog, sama voda!«

Tillich je šel nazaj v lekarno po otrokova zdravila. Že tri ure je bil tam. Vrsta je bila še vedno ravno tako dolga kot prej. Postavil se je na konec.

Uro in pol kasneje je prejel zdravila. Sestra mu je rekla:

»Javite se v sobi 1209, g. Tillich.«

V sobi 1209 je stala kratka vrsta ljudi. Hitro se je pomikala naprej. Ko je Tillich vstopil, ga je sestra vprašal po njegovem imenu. Odključala ga je na seznamu, pokimala in mu rekla, naj se postavi v vrsto. Ko je bil na vrsti, so mu dali injekcijo.

»Kaj pa je to?« je vprašal.

Zdravnik ga je presenečno pogledal. »Cepivo proti gripi.« Videl je, kako mu sestra ob vratih daje znake. Kazalec si je položila preko ustnic in odkimala z glavo. Ko je šel ven, mu je zašepetala: »Luisa je pripisala vaše ime. Za božjo voljo, bodite tiho.«

Brzec iz Detroita je iztiril, ker so se njegova kolesa zaskočila, ko je upočasnjeval zaradi ovinka. Štirinšestdeset vagonov je iztirilo in uničilo pol kilometra proge. Zgodilo se je ponoči in svetle lučke so bile še vedno pri miru, ko je prišel Tillich.

»Nič več direktne zveze z Detroitom,« je rekel načelnik. »Zdaj ugotavljamo alternativne proge.«

»Ali ne bojo popravili proge?«

»Ne morejo. Ni jekla za neprednostne potrebe. Dokler nam računalnik ne določi obvoza, upravljaj odsek sedem. Kakšno sranje.«

Z Detroitom ni bilo zveze. Z Jaksonvillom tudi ne. Z Memphisom. Clevelandom. St. Paulom.

Tillich je razmišljal, kaj neki je prednostna potreba. Injekcijske igle, je pomislil. Skalpeli. Kostne žage. Razmišljal je, če so sploh še proizvodili jeklo.

»Ali sploh lahko kdaj prideš?« jo je obupano vprašal.

Odkimala je. »Nič bolj kot ti.«

»Pustil ju bom. Saj ni čisto nemočna. Pretvarja se. Če bi bila dovolj lačna, bi že kaj naredila.«

Še vedno je odkimavala. »Preverila sem. Veš David, zelo je bolna. Ne pretvarja se.«

»Kaj pa je narobe z njo?«

»Primarna shizofrenija. Akutne depresije. Huda anemija, nizek krvni sladkor, ledvična disfunkcija. Še več je pisalo. Pozabila sem že.«

»Zakaj je pa ne zdravijo? Zakaj je ne poskušajo pozdravi-

ti?«

Tiho je bila.

»Vejo, da ne morejo. Ali pa bi trajalo predolgo, da bi se splačalo. A je to? A je to?«

»Ne vem. Na kartice ne napišejo razlogov.«

»Ali lahko kam greva. Tu, v mestu?«

»Jaz nimam denarja. Ga imaš ti?«

Grenko se je zasmejal. »Tvoje stanovanje?«

»Oče, mama, moj brat Jason. Tuberkulozo ima, eno krilo pljuč ima vpadlo. Dve sobi imamo.«

»Dobil bom denar. Najel nama bom sobo.«

Že na hodniku je zaslišal dojenčkovo tuljenje. Tulil je še za vse tedne nazaj, ko je bil v tihi omami. Ko je prišel bliže, je slišal tudi televizijo. Norma je gledala v zaslon in prepevala: *Imela sem rdečega kanarčka. Ni hotel leteti.*« Ni ga pogledala.

Če ne bi bilo njiju, je pomislil, bi lahko imel še eno službo. Sposobni moški so imeli dela kolikor so hoteli. Vse te ure, ko je čakal na njena zdravila, na dojenčkova zdravila, čakal z njo na pregledih, dojenčkovih pregledih. Ko je naku-poval zanju. Čistil za njima. Kuhal zanju.

S hrbtom naslonjen na vrata je zaprl oči. Dolga časa se ni premaknil. Začutil je, kako ga nekaj vleče za srajco in odprl je oči. Stala je pred njim in v roki držala ščetko za lase.

»Bi mi počesal lase?«

Česal je njene svetle svilene lase. »Ko bom zdrava, bova šla na počitnice, kajne? Samo midva. Šla bova na obalo in nabirala lepe školjke.«

Dojenček je tulil. Televizija je bila prižgana. Sedela je s solznimi lici in on jo je česal.

Prevedel S. K.

Ta preprosta ideja – da bo prihodnost drugačna – je nekoč naredila znanstveno fantastiko nesprejemljivo za večino ljudi. Ljudje, med katerimi sem rasel, niso hoteli verjeti, da se svet spreminja, da se lahko spremeni. Večina odraslih ljudi je še danes takšna in večina literature zanje je napisana (. . .) s prepostavko, da (a) tehnološke spremembe ni; b) če že je, ni pomembna; c) če je pomembna, je nerazumljiva in grozljiva.

Damon Knight

MESTO

(Odlomek)

Halloway je vso zimo gradil jadralno letalo, pa nikoli ni čisto vedel, kaj ga je gnalo, da se je lotil te nevarne naprave, z nerodnimi krili in grbavim trupom. Še zdaj, sključen v sedežu, v zadnjih sekundah pred prvim letom, ni vedel, čemu čepi na strmih pečinah nad Soundom, čakajoč, da ga katapult požene v bleščečo vodo. Prikoničena krila so drgetala v mrzlem zraku, kot da bi letalo hotelo raztrgati kabino in izvreči svojega nepremišljenega pilota na plažo tam spodaj.

S pomočniki – gručo desetletnikov, ki so bili navdušeni kuliji – se je trudil od zore, da so privlekli letalo iz skednja za dedovo hišo in ga pritrdili na katapult. Ko so dosegli klife, so bili drugi tekmovalci v jadralnem prvenstvu že ure v zraku. Iz sedeža je Halloway lahko videl ducat živo prebarvanih letal, ki so mu na mirnem nebu visela nad glavo. Na tleh pa se mu je zdelo, da je zvrtničeni veter, ki je pometal čez ramena klifov, zagnal tornado. Utrujeni od nošnje so dečki mlahavo viseli s kril kot vrsta utežnih vreč. Zdelo se je, da jih bo vsak hip nenaden sunek vetra vse skupaj zagnal v zrak.

Med njimi je bilo deset metrov miniaturnega železniškega tira in jekleni kabel, ki je pritrdil letalo na s peskom napolnjeni voziček na robu klifa, ki naj bi letalca bodisi raztrgal ali pa, če bo šlo vse po sreči, pognal v zrak.

Halloway je pomahal fantom, naj se odmaknejo in z obema rokama pograbil sprožilni vzvod katapulta. Še enkrat se je spomnil, da sta tudi brata Wright pri prvih daljših poletih, dobrih sto let tega, uporabljala katapult.

"Hvala vsem, zdaj se odmaknite!" je zavpil nad vetrom. Eden od manjših dečkov se je še vedno oklepil konca kril. "Jamie, spusti, za božjo voljo! *Gremo!*"

Ko se je voziček zagnal naprej in vlekel letalo kot preplašeno ptico za seboj, je Halloway začutil nenadno moč velikih kril in že vedel, da bo to letalo najuspešnejše od vseh, ki jih je njegov oče načrtoval pred smrtjo.

Na robu pečin je voziček zgrmel s tira. Halloway je odpel kabel – letalo se je ostro dvignilo, mrzla roka ga je ponesla navzgor, skoraj se je prernilo na hrbet v sunku vetra. Peščine in obala so se zavrtle na hrbet, mu odvzele svet. Klici gledalcev so se izgubili v rezkem žvižganju vetra.

Trideset sekund pozneje se je Halloway povzpел po turbulentnem stopnišču, ki ga je poneslo v desni spirali tristo metrov visoko. Nenadoma je bilo okoli njega vse tiho. Komaj več kot šepet se je veter mehko vpiljal v platno letala. Žarki so ga pekli v svetlo kožo, a je kljub bolečini lepo poravnal letalo. Kot vselej je bil očetov načrt brez napake. Ko se je drsenje poglobilo, je začel premikati letalo čez nebo in skoraj občutil prisotnost svojega očeta v njegovih silnih krilih. Kot kondor se je letalo dvignilo v termiki in zagospodovalo nad tekmovalci daleč spodaj. Sedaj sproščen in vesel se je Halloway naslonil nazaj, pripravljen, da velikodušno vlada nad svojo deželo.

Jadralna letala je začel graditi že pred dvema letoma. Po smrti staršev se je preselil v dedovo hišo in dolgo časa okleval pred vrnitvijo v stari dom. Ožgani ostanki savne, kjer sta umrla njegova mati in oče, so nedotaknjeni ležali pod opuš-

čenim jedrom zbiralca sončne energije. Stotine potemnjenih ogledal, staljenih od vročine požara, se je vzpenjalo nad požgano streho, vse prežalosten spomenik.

Nekega večera je med pogovorom o letnem letalskem tekmovanju, ki so ga organizirali prebivalci Mesta vrtov, da spuste malce civiliziranega rivalstva v svoja pastoralna življenja, njegova babica omenila, da je bil Hallowayev oče žilav amaterski pilot v zadnjih dneh motornega letalstva. V nenadnem vzgibu si je Halloway izposodil hišne ključe in zataval skozi opustošene sobe. Le studio in delavnica, ločena od hiše z ramo kanala, ki je namakal vrt, sta ušli ognju. Police so bile napolnjene s spomini na nemirni duh njegovega očeta – starinski prestavni mehanizmi in vplinjači, spomini izginule bencinske dobe, načrti za zaporedje vse ambicioznejših jadralnih letal. Napoln končan skelet drobnega letala je še ležal na kozah v delavnici.

Halloway se je mesece poglabljal v načrte, vznemirjen od očetovih površnih, a jasnih risb. Obrobne zabeleške so tekle kot dnevnik bogatega notranjega življenja tega neskončno iznajdljivega moža, ki je po neumni usodi uzrl poleg žene v lastni hiši zaradi preobremenjene napeljave v zahtevni sončni napravi, ki jo je bil sam načrtoval. Ko je voda drsela po kanalih, speljanih med toplimi gredami, polnimi rož in zelenjave, ko so se vodna kolesa obračala in so stotine sončnih jeder tiho srkale luč, je oblikoval vse bolj kompleksne generatorje na plimo in sončne baterije, celice za predelavo odpadkov in mline na veter. Njegova prava strast, poleg nenavadnega zanimanja za stare motorje z notranjim izgorevanjem, pa so bila jadralna letala. Vso to prvo zimo je Halloway proučeval načrte, tipal poteze očetovih misli v teh elegantnih trupih in krilih. Več letal je imelo krmilne površine veliko obsežnejše in trupe krepkejše kot bi jih mogla potrebovati, kot bi bila zamišljena, da nosijo nek skrivnostni tovor. Halloway je začel z najbolj enostavnim od vseh. Na srečo je bila tesarska spretnost v Mestu vrtov dosegla izjemno stopnjo. Kjer se je zgodnejša generacija najstnikov naučila razstaviti vplinjač ali spremeniti prestavno razmerje, so bili otroci v Mestu vrtov pri dvanajstih mojstri spajanja in oblanja. V mesecu dni mu je skupina željnih sodelavcev pomagala pravočasno zgraditi prvo skromno jadralno letalo za poletno prvenstvo. Ko jih je priganjal, naj nadaljujejo, jih gledal, ko so rezali in šivali platno, uravnavali in brusili podpornike, je že vedel, da je tekmovanje le izgovor. Potiskala ga je neka druga potreba, ne toliko povezana z njegovim očetom kot s kovinskimi ostanki, črpalkami za gorivo in briznomerji, ko so ležale po studiu kot ornamenti na oltarju, posvečenem izgubljenemu duhu Ottovega kroga.

Že dolgo, preden se je privadil letenju, je prekašal svoje tekmece, vsaj toliko z napadalnostjo kot s spretnostjo. Nihče od tekmovalcev ni sprejel njegovega izziva, se dvignil, da bi se spustil v boj. Čeprav je bilo prvenstvo vrhunec letnih poletov, so mu drugi piloti z veseljem prepustili nagrado. Ko se je nagnil in strmoglavil proti obali, loveč ugodnejše vzgornike za sipinami, sta se mu letali, proti katerima se je spuščal, brez ugovora umaknili s poti. Njuna pilota, petintridesetletni arhitekt, ki ga je Halloway vselej premagoval pri tenisu,

in ostareli hidrograf z rdečo brado, sta oba obiskala delavnico, da bi videla gradnjo tega velikega jadralnega letala ter ga posvarila, da bo s tako napravo mogoče vzleteti.

Njegov katapult je na oba napravil močan vtis. Bila sta še preveč zadovoljna, da je uspel. Če ne bi bila tako odkrita, bi se morda spraševala, čemu je šel delat tako zahtevno letalo – in ne bi jima znal odgovoriti – a njegovi svetli lasje in nedolžne modre oči so pregnali vsak sum. Željan dejanja za vsako ceno, pa vendar plah in sanjav, je bil prav nadarjen, da zbira ljudi okoli sebe.

Kljub temu pa je z veseljem izzival množico. Ko je zrl na opazovalce, raztresene tam spodaj s svojimi košarami za piknik, na uradnike, strmeče iz platnenih stolov v nebo, si je predstavljal, da je lovski as iz druge svetovne vojne, ki strmoglavlja iz sonca in s strojničnimi rafali kosi med svoje prijazne sosede. Vsa ta pastirska pokrajina Mesta vrtov, ta eleganten, a igračkast svet sončnih jader in vrtov, polnih rož, mirnih mlinov na veter in prijazno kimajočih prestavnih naprav strojev na plimo, vse to je klicalo po Pearl Harbourju. Ukrotil se je, presenečen nad to napadalnostjo v sebi. Večino tristotih gledalcev je poznal že iz otroštva. Bili so bistrourni, omikani in prijazni ljudje, ki so po smrti njegovih staršev kar najbolje skrbeli zanj in uživali, ko jih je s svojimi norijami šokiral.

Sedaj so ga vsi gledali in si zastirali oči pred soncem. Skupinica njegovih dečkov je čepela na katapultni stezi in očitno pričakovala, da jih Holloway osupne.

Miljo proč, onstran Sounda, so se kot trup križarke dvigale iz morja strme betonske stene umetnega otoka. Prej je bil ta otok mornariška postaja, sklop razpadajočih kovinskih stavb, zbranih okrog svetilnika. Čeprav skoraj dovolj blizu, da bi lahko plaval nanj, je Holloway opazil, da se ga je zavedalo le malo ljudi iz Mesta vrtov, kot da bi ga prištevali k stolpnicam stare prestolnice na drugem bregu Sounda. Prejšnje poletje je Holloway priveslal do otoka, prebijajoč se skozi nevarne labirinte plimovalnih kesonov in umetnega skalovja, ki je ločevalo obalo od morja. V črpalnem prostoru pod svetilnikom je našel silne dizelske stroje, ki so nekoč poganjali signalno luč, veliki kot parne lokomotive.

A že njegovo presenečenje nad ogromno skrito močjo teh kovinskih pošasti je pošlo, še preden si je kraj prvič ogledal. Stal je na ozki zarjaveli stezi, oklepajoč se ograje, da se ne bi pognal v hladne vode Sounda in zaplaval k oddaljeni obali. Velika uradniška poslopja, visoka nad sto metrov, so gradila tiho naselje, bolj oddaljeno in bližje kot kdajkoli prej. Ko se je letalo vzpenjalo v vzgornikih, so prvi ljudje v množici vstali med svojimi košarami, uradniki so mu mahali s kockastimi zastavami. Že so uganili, da namerava obkrožiti svetilnik. Ko je poletel proč od njih, uporabljajoč močne tokove toplega zraka iz vročih rastlinjakov, zrcal s toplih kanalov in ilovnatih teniških igrišč, že je zrl dol, ne le na železni otok, tudi na oddaljene stolpe mesta.

Pol ure pozneje je prispel na otok. Obala Mesta vrtov je bila daleč za njim, črte sončnih reflektorjev so risale proge kovinskega bleska. Pred vrnitvijo je nameraval na vse narediti vtis z nekaj krogi okoli svetilnika, ko pa je zajadral nad vodo, je začutil, da ga veter zanaša naprej čez Sound. Vsak trenutek bi bilo lahko prepozno za vrnitev. Čakal je, da se letalo nagne na desno ali levo, a neslo ga je dalje čez globoko vodo. Že je videl, kako se med mestnimi bloki odpirajo kanjoni, zapuščene sanje, čakajoče, da jih spet napolnijo. Senca in sončna luč sta se menjavali med zgradbami kot pobliskavanje nekega skrivnostnega sporočila zanj. Sedaj je vedel, da se je odločil in zakaj je vso zimo gradil to čudno letalo. Nosil ju je tok toplega zraka in zdrnila sta čez Sound. Nasprotujoči se strani sta se začeli približavati in le dobre tri milje vode so ločile naselbine od zapuščenih

nabrežij in predmestnih avtocest. Razvnet kakor še nikoli prej je stisnil pilotsko palico s koleni ter iztegnil roki, da seže v živahen zrak. Na nebu ni bil sam. Na vseh straneh so skupine divjih ptic preletavale Sound – race dolgorepke in beločele gosi, race mlakarice in pasaste race. Pod njim je hitela skupina srebrnih galebov in spreminjala smer, kadar je prečkala Hollowayev pot, kot da bi ga vodila skozi množico na nebu. Varno pred rastlinojedimi prebivalci v Mestu vrtov so ogromne jahte ptic kraljevale po nenaseljenih obalah Sounda, v blatnih predelih morskih plitvin in močvirjih med novimi naselbinami in ostarele prestolnice.

Pred njim je čez živosrebrno površino morja ležal v Sound skelet podrtega visečega mostu. Zadnji vrtovi so se umaknili neobdelanemu gričevju. Prekopi so izginili med peščenimi hribi. Deset milj iz mesta so po nekem nezapisanem pravilu, kot bi se zavedali, da jih lahko urok prestolnice še vedno zastraži, zadnji meščani, ki so zapustili tovarne, urade in svoja bivališča, označili nikogaršnje deželo, da bi se ločili od svoje preteklosti. Holloway se je spominjal mračne dedove pripovedi (starec se je še prerad dal zapeljati v te spomine), kako se je mesto, kot tisoče drugih okoli sveta, počasi ustavljalo in končno obstalo za vedno. Ko so bile svetovne zaloge fosilnih goriv končno izčrpane, ko je bilo prazno zadnje skladišče premoga in je pristal zadnji naftni tanker, so ustavili železnice in tekoče trakove, zaprli elektrarne in železarne. Potehnološka doba se je pričela.

Tedaj, zdaj je že petindvajset let tega, je ostalo le malo ljudi. Po nezavednih slutnjah svojega prepada se je ogromne mestno prebivalstvo poznega dvajsetega stoletja v prejšnjih desetletjih razredčilo. Hollowayevi starši so odšli med zadnjimi in zapustili svoje stanovanje – poslednje še zasedeno – v enem visokih blokov, ki jih je sedaj opazoval, ko so se izvijali iz meglice za porušnim mostom. Morda je prav ta dolgo odlagani odhod tako ločeval njegovega očeta od drugih prebivalcev v Mestu vrtov. Majhne, a neomajne skupine kolonistov – zdravnikov, kemikov agronomov, inženirjev so se odpravile v zaostalo podeželje, da zgrade prvo napredno, na znanosti osnovano agrarno družbo. Tako so v generaciji neštete podobne skupnosti okoli velikih mest uspešno zgradile svoje pastirske paradize s prisilno poroko arkadije in visoke tehnologije. Tukaj je vsaka hiša izkoriščala sončno energijo in predelovala odpadke, intenzivno gojila svoja dva hektara vrtov, rasla v samooskrbujoč kmečki paradiz, povezan s sosedi z mrežo prekopov in vodovodov in vso namakano pokrajino je poganjala, grela in hladila tehnologija, daleč bolj zrela od tehnologije mesta, ki so ga zapustili – tehnologija vodnega kolesa, plimovalne črpalke in bicikla.

Dosegel je zahodne meje Sounda. Tristo metrov pod njim se je vzpenjal prelomljen hrbet mostu. Holloway je obkrožil velike keramične tovarne na južni strani, pustil vročemu zraku od streh, da ga je vzdignil, kot se je le dalo, preden se je obrnil, da preleti mesto. Uradniški bloki in stanovanja v spodnjem delu mesta so bili že skoraj dvajset kilometrov stran, a njemu nasproti čez most je čakalo pozidano področje ladjedelnic, predmestnih veleblagovnic, parkirnih prostorov in križišč avtocest. Ob pomolih so bile vsidrane vrste in vrste rjavečih tovornih ladij in tankerjev, z luščinam podobnimi trupi.

Ko je usmeril letalo čez most, je lahko prvič ugledal avtomobile, stotine prašnih vozil, obrobajočih nabrežje, sedečih na ploskih gumah v praznih stranskih ulicah. Povsod so bile speljane široke ceste, veliki jekleni in betonski nasipi so si kot kačaste strukture sledili skozi prepletene vozle. Ostanke teh širokih ploščadi, vselej vsaj s šestimi pasovi, se je dalo najti že v Mestu vrtov in na nepoškodovanem kilometrskem

odseku so prebivalci vsako leto prirejali kolesarske dirke. Seveda ni treba posebej povedati, da v Mestu vrtov avtomobilov ni bilo. Če bi bili, je z nekakšno prazno grenkobo večkrat razmišljal Halloway, bi bila njegova starša še živa. Kljub hudim opeklinam bi ju v oddelku za intenzivno nego pet kilometrov oddaljene bolnišnice lahko rešili. Najhitrejša dostopna prevozno sredstvo je bilo vozilo vaških gasilcev. Ta sijajno zgrajena kopna ladja, opremljena z najučinkovitejšim sistemom kovinskih jader, ki so ga kdaj oblikovali, z izpopolnjeno magnetno suspenzijo, ki jo je izumil krajevni elektroinženir, je dosegla največjo hitrost deset kilometrov na uro. Zbegani sin se je v divji mrzličnosti zaganjal v aluminijasta jadra, a ko so bolnišnico dosegli, sta bila Hallowayeve že v globokem šoku in sta naslednji dan umrla.

Ko je preletel porušeni most, izgubljač višino v hladnem zraku na vodo, je Halloway štel avtomobile vzdolž nabrežja. Na ducate jih je zapuščenih stalo ob cestah, vodečih na most, od koder so njihovi vozniki peš nadaljevali pot. Slani zrak jim je potrgal strehe in obloge, izpostavil motorje in podvozja. Avtomobilske motorje je bil Halloway že videl, v enciklopedijah industrijske arheologije v vaški šoli. Kot desetleten otrok je nekoč stopil v očetovo delavnico in ga našel pri vžiganju starega bencinskega motorja. Divji, a kontroliran hrup, trzajoče gibanje, ki je stresalo delovno mizo in opažene stene, opojni hlapi, črn dim, uplajajoči vonj, hkrati umazan in vznemirljiv – skoraj ga je podrlo. Še najbolj se je spominjal, dokler ni oče motorja ugasnil in ga zadnjič spravil v zabojo, silne energije tega stroja, moči in vznemirjenja, ki je presegalo vse v njihovi prefinjeni Arkadiji. In potem mu je oče povedal, da je bil to le motorček majhne vrtnice. Saj ni bilo kakšnega odpora proti bencinskim motorjem, niti proti pamnim strojem na nafto ali premog ne; le molčeče razumevanje, da je praindustrijski človek dvesto let pustošil zemljine naravne vire in ti ostanki so bili le nezaželeni spomini na žalostno preteklost. Pa še dolgčas in nezanimanje – vaščani so se zavedali, da je njihova tehnologija, njihovo napredno vrtnarstvo in brezbržno srkanje energije sonca, vetra in plime daleč pred vsemi dosežki dobe nafte in premoga z njenimi beljakovin lačnimi ljudstvi ter brezmejnimi onesnaževanjem zraka, zemlje in morja. Prelomljeni rob osempasovnice je izginil pod njim. kot zarjavele škatle so se vrstili avtomobili in med rjo so pobliskavali cvetovi vodnih rož. Množice golobov so zavzele tiho mesto in Halloway bi skoraj verjel, da je zašel v veliko zatočišče ptic. Na tisoče škorcev se je zbiralo med sedeži zapuščenega športnega stadiona, generacije drozgov in kosov so gnezstile po okenskih policah in sedežih odprtih avtomobilov. Halloway je moral ostro zaokrožiti, da se je izognil paru labodov, ki sta si trudoma nabirala višino nad vrsto ladjedelnih žerjavov.

Skorajda je odnesel streho skladišča in se spet povzpел v toplem zraku, ki se je dvigal z vročega betona cest in parkirišč. Prepletene telefonske žice so se vile po nabrežnih ulicah. Letel je nad rjavečimi carinamicami, prečkal plimovalne bazene naplavljenih dokov, kjer je v plitvi vodi sedel nasip tovornih ladij. Na drugi strani zapuščene železniške postaje, za vrstami blokov med visokimi pasovi trav se je približal robu urbaniziranega centra, enega od ducata satelitskih mest na robu metropole. Povsod so bile prodajalne, polne gospodinjskih strojev, pohištva, oblačil in kuhinjske opreme, prenasajenja blaga, ki ga Halloway še slutil ni. V Mestu vrtov si težko našel trgovino – človek je vse, kar je potreboval, pa naj je bil to sončni štedilnik ali dirkalno kolo, naročil pri obrtniku, ki je stvar pripravil natanko po potrebah. Vse je bilo tako dobro narejeno, da je trajalo za večno.

Sledeč glavni prometni žili, ki je vodila k sosednjemu sate-

litskemu mestu, je Halloway preletel področje naselij in pritičnih tovarn. Na okoliških poljih je okoliško podjetje odvrlo svoje življenjsko delo v pralnih strojih. Vrsta za vrsto belih in pokromanih ohišij se je svetila v soncu. Vroč zrak se je dvigal s tega polja kovin, noseč letalo visoko nad betonskim nabrežjem.

Prav pred njim se je bliskala svetloba v steklenem pročelju petnajst nadstropne poslovne stavbe. Iz tega sončnega vzbruha so se v bistrem zraku premikala velika krila. Mogočno letalo, z enako obsežnimi krili kot njegovo lastno, je drselo naravnost vanj. Ves zbegan je Halloway sunil letalo v oster zavoj, preklinjajoč samega sebe, da se je šel spuščat v zračni prostor tega mesta praznih stolpov, ki jih stražijo leteči strahovi. Ko je letalo zdrsnilo preko steklenega pročelja, se je obrnil tudi njegov nasprotnik. Njegova dolga krila, oblikovana čisto enako kot Hallowayeve, so se dvignila v obrambni kretnji. Trideset metrov narazen sta se skupaj pognala vzdolž stavbe. Pilotov blede obraz je v očitnem preplahu strmel v Hallowaya.

Nenadoma, kot se je pojavil, je ta plahi vsiljivec tudi izginil. Halloway se je obrnil nazaj, obletel ulice okoli poslovne stolpnice, išoč kakšno sled za svojim tekmečem. Ko je spet preletel ogledalno oblogo pisarn, je spoznal, da ga je prestrašil le lasten odsev.

Ves navdušen je drsel sem in tja čez obraz zgradbe, se ves srečen in norčav poigraval, oponašajoč samega sebe, konica krila je dobre tri metre od zidu. Pomahal je svojemu odsevu, držeč pilotsko palico med kolena, ponosen na svojo spretnost in zadovoljen, da se lahko ponaša sam pred sabo. V močnem toku, ki se je dvigal s kovinskih streh avtomobilov, se je povzpел nad stavbo, nato strmoglavil proti sebi, zadnji trenutek obrnil letalo in s konico kril izbil del ogledala. "Olé ...!"

Njegov vriskajoči glas se je izgubil v razbitem steklu. Ko je tretjič strmoglavil in drvel navzdol, mu ni bilo več mar, ko ga je sunek vetra postrani zanesel čez ulice v vrtincu cigaretnih škatlic. Letalo je vrglo v steno stolpnice, med okna. Zaletel se je v svojo podobo in z zlomljenimi krili padel med avtomobile na tleh.

Uro pozneje je Halloway zapustil razbitino letala ob vznožju tega velikega ogledala in se napotil proti mestnim stolpom, osem kilometrov proti jugozahodu.

S krili zavarovana kabina je padla med vozila, parkirana pred vhodom v stolpnico. Viseč z glavo navzdol v jermenju je odtrgal razparano platno, popustil pasove in se spustil na streho zelene limuzine.

Pretesen, da je lahko le odrevenelo pogledal v pročelje zgradbe, ki ga je vrgla z neba, je preplezal zdrobljena krila. Stopil je k nekemu avtu in legel na zadnja sedeža. Tiho je počival v tem vročem, postanem zraku, skoraj nespremenjenem v tridesetih letih, si drgnil obtolčene prsi in ramena. Kupolasta kabina avtomobila z mehko prožnimi sedeži je bila primerno naročje, da ga zavaruje v tem prehodu z odprtega neba med trdi in nepremični beton, ki ga je sedaj obdajal.

Ko je po uri počitka stopil iz avta, se je že ujel z velikostjo in naravo pokrajine, v katero je padel. Povsod so poganjale reklame, kot požrešna kovinska flora, neurejena in brez nadzora. Proti tlakovanim, s cvetjem obrobjenim potem Mesta vrtov so kazale surove površine asfalta in betona, prvotna tehnologija električnih kablov in ventilacijskih cevi vso anarhično moč praindustrijske družbe, bližjo masivnim visečim mostovom in parnim strojem vélike viktorijanske dobe kot Hallowayeve predstavi o dvajsetem stoletju.

Miljo proti severovzhodu je vrsta žerjavov kazala obalo Sounda. Po stranskih ulicah bi prej kot v eni uri lahko dosegel porušeni viseči most, preplaval kanal in že zvečer bi bil

doma.

Brez razmišljanja je Holloway obrnil hrbet obali, žerjavom in rjavečim ladjam. Pri vsej svoji grozljivosti mu je grozd nebotičnikov ponujal več varnosti kot pastoralni svet Mesta vrtov s svojimi prijaznimi kmeti in inženirji. Nekje v teh visokih zgradbah, v najvišjem nadstropju, je čakalo stanovanje njegovih staršev. Prepričan je bil, da njegovi starši prav dobro vedo, kam je odšel in da jim ni treba skrbeti zanj.

Splezal je čez zlomljeni trup jadralnega letala. Strmel je v razbitine in premišljeval o mesecih, ki jih je porabil zanj. Ležeča ob vznožju ogledala ga je spominjala na očetovo telo, iztegnjeno pod sončnim reflektorjem v počrnelih ostan-kih njegove hiše.

"Daj, pozabi že, Holloway!"

Kriče je preskočil rep letala in se napotil po ulici. Vpil je, sakakal v avte in iz njih, bobnal s pestmi po strehah. Odhajal je domov.

Naslednji dve uri, ko je sonce že prešlo Sound, je hitel po dolgih avenijah, ki so ga vodile kilometer za kilometrom v srce metropole. Poslovne zgradbe in stanovanjske hiše so postajala vse večje, a središče mesta še ni bilo nič bližje. Toda Hollowayu se ni mudilo, okolica ga je preveč zanimala. Prva živčnost je izginila, radovednost je požrla vse ostalo, tekal je mimo avtov, ki so sedeli na praznih gumah vzdolž ceste, poskakujoč preko avenije, kadar je ujel kaj zanimivega. Mnogo trgovin, barov in pisarn je bilo odprtih. V česalnem salonu, Aladinovi jami pokromanih naprav, ogledal, tisočev obarvanih stekleničk, je sedal na vrtljive stole, si pomerjal neštete lasulje in se pačil v prašna ogledala. V prazni veleblagovnici se je izgubil v blodnjaku opremljenih sob, malih odrov, okrašenih v stilih izpred pol stoletja. Sintetične zavese in tkane reproge z zapletenimi vzorci so bile povsem drugačne od preprostega, ročno tkanega blaga iz česane volne Mesta vrtov.

Taval je prek teh nenavadnih, mračnih prostorov, teh duhov starih obednic in spalnic. Gosposko se je zleknil v široko posteljo, božajoč visok kup pregrinjal, Zabaval ga je ta občutek izgubljenega sveta in presenečenje je bilo bolj taktično kot vizualno.

V polmrazu oddelka za moško konfekcijo je zvelkel kupe oblek na prodajno mizo, sunkovito odpiral omare in predale. Plaz sukenj in srajc, čevljev in klobukov se je nagrmadil po podu. Strgal je s sebe volnene hlače in suknjič, to opravo neotesanega srenjeveškega kmetavza in si izbral novo podobo – rdeče-belo-modre teniške copate, rumene usnjene hlače in z volno obrobljen jopič s srebrnimi našitki, obšit z visečimi usnjenimi trakovi, dolgimi kot njegova roka. V tej skromni opravi se je veselo pognal naprej. Tisoči avtomobi-

lov so obrobljali ulice, njihove bleščeče karoserije preraščene z mahom, divje rože so kukale med rešetkami hladilnikov. Ustavil se je pri vsakem desetem in poskušal vžgati motor. Sedeč za mrtvimi komandami se je spomnil avta, ki ga je našel zakopanega v sipinah Mesta vrtov. Streho in vrata je požrla rja, a on je ure in ure presedel za volanom. Avtov tukaj pa se je vreme komaj dotaknilo. Pod mahom in blatom se je barva še vedno bleščala.

Razočaralo ga je, da nobenega ni mogel spraviti v pogon. Ko je zagugal črno limuzino, ki mu je razstavljena v izloži zbudila pozornost, je slišal bencin, ki je še pljuskal v tanku.

"Nekje, Holloway," je rekel glasno sam zase, "boš našel avto, ki bo še vozil. Odločil sem se, da boš prispel v stilu..."

Ko se je zmračilo in je Holloway prečkal park z divjimi drevesi, grmi in rožami vseh vrst, je začutil, da mu nekdo sledi. Lahni koraki, ki so se včasih komaj premikali, potem pa spet prikrito hiteli za njim, so blede zveneli skozi temo. Srce mu je divjalo, stisnil se je med avte ob cesti. Vse je bilo mirno. Globoko je zajel sapo in oddirjal stran, se poganjal med vozili. Vrgel se je skozi odprta vrata avtobuca, parkiranega pred vhodom v hotel, in oprezal izza zadnjih sedežev.

Pet minut kasneje je videl prvega od svojih plahih zasledovalcev. Previdno, korak za korakom, z očmi še vedno uprtimi v park petdeset metrov stran, se je bližal pločniku velik jelen, iščoč v mraku tujca. Hip zatem sta se pojavila še dva spretno izvijajoč rogovje med žicami, razpetimi čez cesto.

Ko jih je gledal, vohajoče v temi, se je spominjal pohlevnih bitij v domačem živalskem vrtu, tako nenapadalnih kot ta divjad. Krave za ogradami, konji in prašiči, jagenčki, piščanci in domače gosi so predstavljali spomin na izgubljene vrste domačih živali. Vsi v Mestu vrtov so bili vegetarijanci, ne zaradi moralnega ali verskega prepričanja, temveč preprosto zato, ker so vedeli, da je vzdrževanje pašnikov in gojenje žitaric za živalsko krmo zapravljiv način za pridobivanje proteina.

Ko so jeleni izginili v svoj gozd med stanovanjskimi bloki, se je Holloway spustil z avtobusa. Vedoč, da mora nekje prebiti noč, je zakoračil v hotel. V šestem nadstropju je našel spalnico, od koder je lahko videl tako Sound kot nebotičnike v mestnem središču. Na drugi strani preliva so se še medlo videli sončni reflektorji, ko so pili zadnji žar sončnega zahoda. Prespal je noč, sanjajoč o steklenih letalih s krili kot ogledala, ki so krožila po temnem nebu nad njim, čakajoč, da ga poneso v kakšno sončno deželo med oblaki.

The Ultimate City, zbirka Low Flying Aircraft, 1978, prvi del novele

prevedla D. Celinšek

Ognji.

Neznosni postajajo.

Alis je otipala vrata stanovanja in vedela, da bodo trdna. Čutila je hladno kovino kljuge, med plameni ... videla sence stopnic skozi valeči se dim zunaj, dovolj jasno, da je otipala pot navzdol, prepričujoč svoje čute, da bodo nosile njeno težo.

Nora Alis. Ni hitela. Ognji so enakomerno goreli. Šla je skoznje, se spuščala po nesnovnih stopnicah do trdnih tal – ni prenesla dvigala, tega zaprtega prostora s senco tal, padajočega dol in dol; dosegla je pritličje, odvrnila oči od rdečih plamenov brez vročine.

Duh ji je rekel dobro jutro ... star Willis, tanek in prosojen med plameni. Zamežikala je, zaželela dobro jutro nazaj – ni spregledala, da je zmajal z glavo, ko je odprla vrata in odšla. Opoldanski promet je tekel mimo, ne meneč se za poskakujoče plamene, goreče razbitine na ulici, padajoče opeke.

Nadstropje se je vdrlo, črne opeke so se sesule v ogenj, Pekel med zelenimi, nestvarnimi drevesi. Stari Willis je bežal, goreč, padel – trzajoče počrnelo meso, – umrl, vsak dan. Alis ni več jokala, komajda jo je še zbadlo. Spregledovala je grozo, tulečo okoli nje, se prerivala skozi podirajoče se zidove, mimo zaposlenih duhov, ki se niso dali motiti v svoji naglici.

Kingslejeva kavarna je stala, cela, bolj cela od okolice. Bila je zatočišče za popoldan, občutek varnosti. Potisnila je vrata, da so se odprla, slišala cingljanje izgubljenega zvončka. Sence, gostje, so se ozrli, šepetali.

Nora Alis.

Šepeti so jo motili. Izogibala se je njihovih oči in njihove prisotnosti, sedla je v kot, kjer so bili edini sledovi ognja.

VOJNA je s težkimi črkami govoril naslov na stojnici. Stresla se je, pogledala navzgor v prikazni podobni obraz Sama Kingsleya.

»Kavo,« je rekla. »Sendvič s šunko.« Vedno je bilo enako. Niti besed ni spreminjala. Zmešana Alis. Njeno žalovanje jo je podpiralo. Vsak mesec je prišel ček, odkar so jo izpustili iz bolnišnice. Vsak teden seje vračala na kliniko, k zdravnikom, ki so sedaj izpuhtevali kot vsi ostali. Zgradba je gorela okoli njih. Dim se je valil po modrih, antiseptičnih hodnikih. Prejšnji teden je bolnik bežal – v ognju –.

Ropot porcelana. Sam ji je postavil kavo na mizo, se na hitro vrnil in ji prinesel sendvič. Sklonila je glavo in jedla, prozorno hrano na prelomljenem krožničku, pila iz počene, ožgane skodelice s prozornim ročajem. Jedla je, dovolj lačna, da je premagala grozo, ki je postala običajna. Sto in stokrat videni so še najbolj strašni prizori izgubili svojo moč nad njo: ni več jokala nad sencami. Govorila je z duhovi in se jih dotikala, jedla hrano, ki je nekako pomirila bolečino v njenem želodcu, nosila isto preveliko črno jopo in ponošeno modro srajco in sive hlače, edine od njenih oblačil, ki so se ji zdela trdna. Vsak večer jih je oprala, jih posušila in si jih spet oblekla naslednje jutro, pustila druga, da so visela v omari. Samo ta oblačila so bila trdna.

Zdravnikom ni govorila o tem. Vsa dolga leta v bolnišnicah

so jo naučila previdnosti. Vedela je, kaj mora reči. Njen pol-vid ji je omogočil, da se je smehljala obrazom duhov, oprezno manipulirala z njihovimi diagrami in karticami, ko so sedeli v ruševinah, ki so v poznem popoldnevu le še tlele. Počrnelo truplo je ležalo pred vrati. Ni se tresla, ko se je prijazno smehljala doktorju.

Dajali so ji zdravila. Tablete so zadušile sanje, vreščanje siren, bežeče korake ponoči mimo njenih vrat. Prinesle so ji spanje, v nestvarni postelji, visoko nad ruševinami, med prasketanjem plamenov in vreščanjem. Ni govorila o tem. Leta v bolnišnicah so jo izučila. Pritoževala se je le nad morami, nad nespečnostjo, in dali so ji še več rdečih tablet.

VOJNA, je trobil naslov.

Skodelica je zažvenketala in drhtela ob krožničku, ko jo je dvigala. Pogoltnila je zadnji košček kruha in ga poplaknila s kavo. Se trudila, da ne bi gledala skozi razbito okno na zvite ostanke avtomobilov, ki so se kadili na ulici. Ostala je, kot vsak dan, in Sam ji je nejevoljno napolnil skodelico, da bi jo varovala, dokler bi se dalo in potem naročila novo. Dvignila jo je, čuvala občutek, zaustavila drhtenje svojih dlani.

Zvonček je medlo zacingljalo. Moški je zaprl vrata, se ustavil pri pultu.

Cel, jasen v njenih očeh. Zijala je vanj, zmedena, srce ji je razbijalo. Naročil je kavo, se premaknil, da kupi časopis s stojnice, spet obmiroval in pustil, da se je kava shladila, ko je bral novice. Videla je le njegov hrbet, oguljen rjav usnjen plašč, rjave lase malo čez ovratnik. Končno je v enem požirku izpil shajeno kavo, položil denar na pult in pustil časopis ležati z naslovi navzdol.

Mlad obraz, koža in kosti med duhovi. Odšel je proti vratom.

Alis se je pognala s klopi.

»Hej!« Sam je klical za njo. Zabrskala je po denarnici, ko se je oglasil zvonček, zagnala denar na pult, ni važno, da je bil petak. Grenek strah v njenih ustih; odšel je. Bežala je ven, hitela skoz ruševine, ne da bi mislila nanje, videla njegov hrbet, ko je izginjal med duhovi.

Tekla je, se prerivala med duhovi, hitela skozi plamene, kriknila, ko so se zidovi podrli čezno, tekla dalje.

Duhovi so se obračali in zijali, zgroženi – tudi on, in stekla je k njemu, osupla, da je ob pogledu nanjo opazila isto zmedo na njegovem obrazu.

»Kaj je?« je vprašal.

Zamežikala je, zbegana, da je ni videl nič drugače kot ostali. Ni mogla odgovoriti. Nejevoljno je odšel dalje, in sledila mu je. Solze so ji drsele po licih, težko je dihala. Ljudje so zijali. Opazil jo je in hodil hitreje, skozi ruševine, skozi ognje. Zid se je začel podirati in proti svoji volji je kriknila.

Zavrtel se je. Za njim se je dvignil oblak prahu in saj. Njegov obraz je bil osupel in jezen. Gledal jo je kot drugi. Matera so vlekli otroke stran. Krdelo mladih je zijalo, z mrzlimi očmi, smeje.

»Čakaj,« je rekla. Odprl je usta, kot da jo bo ozmerjal.

Umaknila se je, hladne solze v vetru požarov. Obraz se mu je spačil v zadregi, sočutju. Potisnil je roko v žep, pričel vleči ven denar, hlastno, ji ga skušal dati. Besno je stresla z glavo, skušala ustaviti solze – se ozrla navzgor, vzdrhtela, ko se je druga zgradba sesedla v plamenih.

»Kaj je narobe?« jo je vprašal. »Kaj je narobe s tabo?«

»Prosim,« je rekla. Ozrl se je po opazujočih duhovih, počasi odšel dalje. Šla je za njim, se trudila, da ni jokala med ruševinami, med bledimi postavami, ki so tavale skozi izgorele lupine zgradb, nad zverženimi trupli na ulici, kjer je tekел promet.

»Kako ti je ime?« jo je vprašal. Povedala mu je. Kdaj pa kdaj se je ozrl nanjo, ko sta hodila, se namrščil. Imel je zdelan obraz za mladega človeka, drobno brazgotino poleg ust. Videti je bil starejši od nje. Neprijetno ji je bilo, kako so njegove oči potovale čeznjo – odločila se je, da to sprejme – da prenese vse, da le ohrani to edino trdno prisotnost. Proti vsem nagibom mu je segla z dlanjo pod roko, oklenila prste na ponošenem usnju. Sprejel je.

In nekaj kasneje je zdrsnil s svojo roko okoli njenega pasu in hodila sta kot zaljubljenca.

VOJNA, so kričali naslovi v časopisu.

Pričel se je obračati v ulico za Tennovo železnino. Preplašilo jo je, kar je videla tam. Ko je to začutil, je postal, se obrnil k njej s hrbtom proti ognju tistega požara.

»Ne pojdi,« je rekla.

»Kam hočeš iti?«

Brez moči je skomignila, nakazala glavno cesto, v drugo smer.

Govoril ji je, kot bi morda govoril otroku, se smehljaj nje nemu strahu. Pomilovanje. Nekateri so tako ravnali z njo. Prepoznala je in sprejela tudi to.

Imenoval se je Jim. Včeraj je prišel v mesto, z avtoštopom. Iskal je delo. V mestu ni poznal nikogar. Poslušala je njegovo tavajočo nerodnost, videla skoznjo. Ko je končal, ga je mirno gledala, videla, kako se mu je obraz skrčil v strahu pred njo.

»Nisem nora,« mu je rekla. To je bila laž in vsakdo v Sudburju bi to vedel, le on ni, ker ni nikogar poznal. Njegov obraz je bil resničen in trden in brazgotinica pri ustih ga je storila trdega, ko je razmišljal: kdaj drugič bi se ga bala. Sedaj se je bala, da ga izgubi med vsemi duhovi.

»To je vojna,« je rekel.

Pokimala je in poskušala gledati njega in ne ognjev. Njegovi prsti so se dotaknili njene roke, nežno. »To je vojna,« je spet rekel. »Vse je noro. Vsi so nori.«

Potem ji je položil roko na ramo in jo obrnil v drugo smer, proti parku, kjer so zeleni listi mahali čez počrnela okostja debel. Hodila sta ob jezeru in prvič po dolgem času je zajela sapo in čutila polno, zdravo prisotnost poleg sebe.

Kupila sta koruzo in sedla na travo poleg jezera in jo metala prikaznim labodov. Senc mimoidočih je bilo le malo, komaj dovolj, da so obdržali občutek naseljenosti kraja – stari ljudje, večinoma, ki so se majali naokoli s preišljevano mirnostjo svoje navade, kljub naslovom.

»Kaj jih vidiš,« si ga je končno upala vprašati, »vse tanke in sive?«

Ni razumel, ni je vzel dobesedno, le zmignil je. Oprezna je takoj opustila to spraševanje. Vstala je in gledala proti obzorju, kjer je dim plapolal v vetru.

»Greš na večerjo?«

Obrnila se je, pripravljena na to, zmogla plah, obupan smehljaj. »Da,« je rekla, vedoč, kaj je še mislil kupiti s tem, voljna in jezna nase, in obupno jo je bilo strah, da bo odšel, nocoj, jutri. Ni poznala moških. Ni vedela, kaj naj reče ali stori, da bi ostal, samo da bi odšel kasneje, ko bi spoznal, da je nora.

Tega še njeni starši niso prenesli – le v začetku so jo obiskovali po bolnišnicah, potem samo ob praznikih, potem še tedaj ne. Ni vedela, kje so sedaj.

Fant iz sosesčine, ki se je utopil. Rekla je, da se bo. Jokala je zaradi tega. Vsi so rekli, da ga je ona potisnila.

Nora Alis.

Fantazira, so rekli zdravniki. Ni nevarna.

Spustili so jo ven. Posebne šole, državne šole.

Od časa do časa – bolnišnice.

Pomirjevala.

Rdeče tablete je pustila doma. Spomnila se je in začutila pot na dlaneh. Prinašale so sen. Ustavile so sanje. Stisnila je ustnice, da je ne bi zgrabila panika, se prepričala, da jih ne bo potrebovala – ne bo, dokler ni sama. Dlan je položila v njegovo roko in hodila z njim, varna in tuja, po stopnicah iz parka na ulice.

In obstala.

Ognji so ugasnili.

Duhovi zgradb so se dvigala nad njihove raztrgane, prazne lupine. Sence so se premikale skozi kupe ruševin, včasi skoraj zakrite. Povlekel jo je naprej, pa je omahovala, da jo je čudno pogledal in ovil roko okoli nje.

»Treseš se,« je rekel. »Te zebe?«

Zmajal je z glavo, se poskušala nasmehnuti. Ognji so ugasnili. Poskušala je to vzeti za dober znak. More so minile. Pogledala je kvišku v njegov trdni, zaskrbljeni obraz in njen smehljaj se je skoraj spremenil v divji smeh.

»Lačna sem,« je rekla.

Dolgo sta sedela pri večerji v Grabenu – on v svojem zdelanem suknjiču, ona v preveliki, opletajoči jopi. Prikazni gostov so bile veliko bolje oblečene in so zijale vanju, in posadili so ju zraven vrat, da sta bila manj vidna. Na nesnovnih mizah je stal razpokan kristal in razbit porcelan in zvezde so mrzlo mežikale skozi podrti streho nad utrujenim bleščanjem polomljenih svečnikov.

Ruševine, hladne, mirne ruševine.

Alis je mirno gledala naokoli. V ruševinah se da živeti, samo da ognjev ni več.

In tukaj je bil Jim, ki se ji je smehljaj brez sence pomilovanja, le z divjim, smrti zapisanim obupom, ki ga je razumela, ki je v Grabenu – nikoli ni upala, da bo prišla sem noter – zapravljal več, kot bi si lahko privoščil, in ji povedal – razumljivo – da je lepa. Tudi drugi so ji to že rekli. Bežno mu je zamerila takšno obrabljenost, človeku, ki se mu je odločila zaupati. Žalostno se je nasmehnila, ko je to rekel, in se namrščila iz smehljaja, in, v strahu, da ga užali s svojo otožnostjo, spet spremenila mrščenje v smehljaj.

Nora Alis. Zvedel bo in še nocoj odšel, če ne bo previdna. Poskušala si je nadeti veselost, poskusila se je smejeti. In tedaj je glasba v restavraciji obstala in hrup gostov je zamrl in zvočnik je oznanjal prazen razglas.

Zaklonišča . . . zaklonišča . . . zaklonišča.

Vreščanje. Stoli se prevračajo.

Alis je obvisela v stolu, čutila Jimovo mrzlo, trdno roko, ko je vlekla njeno, videla njegov prestrašeni obraz, govoreč njeno ime, ko jo je vzel v roke, jo povlekel s seboj, stekel. Mrzli zrak zunaj jo je zadel, spet jo je pretresel pogled na ruševine, senčne postave, drveče proti tistemu kaosu, kjer so bili ognji najhujši.

Vedela je.

»Ne!« je zaklicala, ga vlekla za roko. »Ne!« je vztrajala in napol vidna telesa so ju odrinila v naglici k uničenju. Predal se je njeni nenadni gotovosti, zgrabil njeno roko in bežal z njo proti množici, ko so sirene tulile norost skozi noč – bežal z njo, ko je tekla svojo videno pot skozi ruševine. V Kingsleyevo kavarno, kjer je na zapuščenih mizah še

stala hrana, vrata široko odprta, stoli prevrnjeni. Šla sta nazaj v kuhinjo in dol v kleti, v temno, hladno varnost, kjer plamenov ni bilo.

Nihče ju ni našel tam doli. Potem se je zemlja stresla, pre-globoko za zvok. Sirene so obmolknile in se niso znova oglasile.

Ležala sta v temi, se oklepala drug drugega in se tresla in nad njima je ure grmel ogenj, dim se je včasih splazil dol, ju zbadal v oči in nos. V daljavi so se s treskom podirale opeke, bobnenje je stresalo tla, se bližalo, a nikoli se ni dotaknilo njunega zatočišča.

In zjutraj, ko je vonj po dimu še visel v zraku, sta se splazila ven v mračno svetlobo.

Ruševine so bile mirne in tihe. Sence zgradb so bile sedaj trdne, le še ogrodja. Duhov ni bilo več. Samo še ognji so bili čudni, nekateri pravi, drugi ne, ko so se igrali nad tem-nimi, mrzlimi opekami, in večina jih je ugašala.

Jim je mehko klel, spet in spet, in jokali.

Njene oči so bile suhe, ko ga je gledala, njeno jokanje že opravljeno. Poslušala je, ko je pričel govoriti o hrani, o tem, da bi oba odšla iz mesta. »Prav,« je rekla.

Potem je stisnila ustnice, zaprla oči pred tem, kar je videla v njegovem obrazu. Ko jih je spet odprla, je bilo to še vedno tam, nenadna prozornost, kri. Vzdrhtela je in stresel jo je, zmeden, z obrazom duha.

»Kaj je narobe?« je vprašal. »Kaj je narobe?«

Ni mu mogla povedati, ni hotela. Spomnila se je fanta, ki se je utopil, spomnila se je drugih duhov. Nenadoma se je iztrgala iz njegovih rok in bežala, izmikajoč se ruševinam, ki so bile tega jutra trdne.

»Alis!« je zaklical in stekel za njo.

»Ne!« je zavpila, se obrnila, videč majavi zid, slap opek. Obrnila se je nazaj in obstala, ni se mogla prisiliti. Iztegnila je roki, da ga posvari, videla, da sta trdni.

Opeke so zaječale, padle. Dvignil se je prah, za trenutek gost, ki je pokril vse.

Mirno je stala z rokama ob strani, potem si je obrisala ča-dasti obraz, se obrnila in odšla, hodeč po sredini mrtvih ulic.

Na nebu so se zbirali oblaki, težki od dežja.

Sedaj je taval v miru, videla, kako je dež obškrabljal ploč-nik, ni ga še čutila.

Počasi je začelo deževati in ruševine so postale mrzle in vlažne. Obiskala je mrtvo jezero in pooglenela drevesa, porušeni Graben, kjer si je nabrala kristala, da ga nosi okoli vratu.

Smehljala se je, ko jo je naslednji dan plenilec pregnal od njene zaloge hrane. Bil je prosojen in smejala se mu je s kraja, kamor si ni upal splezati in mu povedala.

Pozneje, ko se je izpolnilo, se je vrnila k svojim zalogam in se naselila med požganimi lupinami, ki niso več skrivale nobene grožnje, nobenih novih mor, s svojo kristalno ogr-lico in nizom jutri, enakih kot današnji dan.

V ruševinah se da živeti, samo da so ognji ugasnili.

In vsi duhovi so ostali v preteklosti, nevidni.

C. J. Cherryh: Casandra,
The Magasine of Fantasy and Science
Fiction, Oct. 1978

prevedel S. R.

»Tudi stari realistični roman se spreminja pod vplivom smeri, ohlapno opisane kot vesoljska fantastika . . . (Le-ta) z znanst-veno fantastiko predstavlja sedaj najizvirnejšo smer literature; domiselna in duhovita je; poživila je že vse vrste pisanja; in literarni akademiki in učenjaki so krivi, ker so gledali nanjo zviška in jo ignorirali, čeprav seveda od njih nismo mogli priča-kovati nič drugega. (. . .) Eksplodirala je od nikoder, seveda nepričakovano, kot vedno, kadar se je človeški razum prisiljen razširiti tokrat proti zvezdam, čez galaksijo, kdo ve, kam prihodnjič.«

Doris Lessing

ORGANIZACIJA ZDRUŽENIH LJUDI

»Dobro,« sem rekel. »Razloži mi tole. Rad bi te slišal. Povej mi, zakaj več ne potrebujemo držav.«

»Države, ki jih imate zdaj – nacionalne države – niso bile ustvarjene za uporabo. Obstajajo zato, da se bojujejo z drugimi državami.«

»To ni res.«

»Res je. Samo pomisli. Koliko od vsega denarja, ki ga vaša država porabi, gre za vojno in koliko se ga res uporabi?«

»Okoli šestdeset odstotkov za vojno. A to ne –«

»No vidiš. In to zdaj, ko imate le majhno vojno. Koliko pa tedaj, kadar imate veliko vojno?«

»Devetdeset odstotkov. Morda več, a to nima nobene zveze s stvarjo. V miro ali vojni opravlja nacionalna država stvari, ki jih nihče drug ne more opraviti. Sedaj me pa vprašaj, kaj so te stvari.«

»Da. Vprašujem te.«

To je odlomek iz stare znanstvene fantastike, novele *Rule Golden* (Pravilo zlato) Damona Knighta iz leta 1954. Krivoverec je predstavnik galaksije, ki je prišel spremeniti človeško naravo. (Večina mladih ljudstev ubija ... a poskusite razumeti, to ni edini zakon ... Ubijanje zapravi veliko časa.)

Zdi se, da se vsi strinjamo, da je ni tako dobre stvari, da ne bi mogla biti še boljše in da je na tem svetu veliko slabega. Če pa se razgledamo po iskanju poti v drugačne svetove, hitro opazimo, da sta utopija in utopično v naši kulturi ponavadi rabljena pejorativno, najbrž tudi zato, ker je svet videl toliko utopij, ki so bile zdravila, hujša od bolezni, pa toliko sanj, ki so jih bodisi zadušili ali pa so se same spremenile v mōre. Težko je sprejeti mnenje, da so ljudje lahko že od začetka vedé zlobni, ne moremo pa zanemariti njihove neumnosti, neobveščenosti, naglice, nezanimanja, šibkosti, ki vse lahko povzročijo zlobna dejanja in na koncu naredijo zlobnega človeka in zlobne strukture – kot skupine ljudi in skupine pravil igre. Videli smo upanja, ki so se spremenila v mōro, oktohrska revolucija naj bo primer. Upanja, ki so jih zatrli, poljska Solidarnost (ime je prav anarhistično, morebiti je tudi ta (pra)strah kaj prispeval k izidu). Upanja, ki so se iztekla, izgubila vizijo – Gandi je že dolgo mrtev, Indija ima vojsko in bombo in atomska energija jo bolj zanima od sončne; upanja, ki jim (še) niso dali priložnosti, ker so bila preveč drugačna in nova, recimo O'Neillov načrt za deželo na L5 pred koncem stoletja. Gotovo je še kak drug razlog, da je utopija postala pejorativen izraz. Utopično mišljenje je iskanje boljšega ali vsaj drugačnega, in vsebuje željo po spremembi, ta pa nikoli ni bila všeč vsem. Previdnost je dobra stvar, a slep strah je nekaj drugega in pomanjkanje domišljije tudi.

Zdi se, da ni čisto dobro, če je utopija pejorativna beseda. To spodbuja lenobo: veliko drugačnih misli se da tako zlahka zavreči, s posmehom, ker so drugačne. Zdi se, da ljudje, še posebno v krizi, pogosto potrebujemo vizijo, če hočemo iti naprej, sicer nam ostane le obup ali vegetiranje iz dneva v dan. Vztrajno, trmasto vizijo, upanje. ... kar manjka za sporazumevanje, je pomanjkanje vizije

v partiji in vladnih krogih, in sicer vizije socializma. To, kar je sedaj, je samo vizija obrambe oblasti pred komerkoli in čemerkoli, četudi boljše. Aktivist Solidarnosti, oktobra 1981.

Če hočemo vedeti, kam, potrebujemo utopije, že kot miselne eksperimente, da ohranimo drznost razmišljanja. Miselni eksperimenti so nujni, še posebej, ker sociologija žal še ni eksperimentalna znanost, in v literaturi so včasih najprodnnejši in najbolj realistični z njenimi modeli različnih svetov.

Poskušajmo torej orisati situacijo na tem planetu, utopično pogledati, kaj bi bilo potrebno, da bi se stvari izboljšale in kakšen bi bil dober svet. Pri tem bomo zanemarili oceno zdrave pameti, ki jo tako rada podpira propaganda močnih, namreč, da se nič ne more spremeniti, vsaj nič bistvenega ne, sicer so pa vse spremembe tako ali tako le večno ponavljanje istega – no, v elementarni fiziki je včasih uporaben trik, da si predstavljamo, da se je sicer nepremična struktura, recimo kakšna piramida ali most, nekoliko premaknila, in potem lažje vidimo, kakšne so sile med posameznimi delčki te strukture. Na koncu bomo nekoliko pogledali po eni od teh poti, s katerimi bi nepremično strukturo morda le lahko premaknili v željeno smer. Kajti Carl Sandburg je nekoč pisal v zbirki *Ljudje*, da: Močni zmagajo proti šibkim, močni izgubijo proti močnejšim. In čez grenka leta in tuleče zime bo nesmrtni sen močnejši. Bo človek vedno človeku vol? Kdo to pravi? Močnejši? In kdo je močnejši? Kako dolgo bo ostal močnejši? (*The People, Yes*)

Zdi se, da je ocena, da je za svetovno vojno ali nekaj enakovredno slabega v nekaj desetletjih vsaj 30 % verjetnosti, dokaj konservativna. Težava je seveda vprašanje, koliko so uporabne informacije, ki so nam dosegljive. Če še enkrat citiramo: »Nekoč, ko sem bila mlada, sem zlahka verjela stvarjem, tako verskim kot političnim; sedaj verjamem manj in manj. Sprašujem pa se pogosto o njih ... Mislim, (...) da vemo zelo malo o tem, kaj se dogaja. Da o velikem delu tega, kar se dogaja, navadnim državljanom sploh ne povedo, temveč ostane lastnina majhnih kast in hunt ...« (Doris Lessing, predgovor k *The Sirian Experiments*)

Najverjetneje smo pred novo stopnjo kvalitete oboroževanja, obenem pa v obeh blokkih in večini dežel tega planeta vladajoče strukture nimajo rade vmešavanja ljudstva, bolj jim je všeč tveganje, da gre dežela, da gre ves svet k vragu. Ljudstvo je tu definirano kot vse, kar ni vladajoča struktura. Ena od stvari, ki povezujejo masivne nasprotnike na vzhodu in zahodu, je prepričanje, da se nič ne more spremeniti, vsaj nič bistvenega ne. Tako in zato se je ameriška administracija s pritiskom, lažmi in ignoriranjem potrudila, da bi udušila mirovno gibanje, ki je s programom zaustavitve gradnje jedrskega orožja in specializiranih nosilcev (zero option, C1) pripravilo inteligentno in uporabno alternativo klasični igri. Na drugi strani so stvari pogosto še slabše, ker si država, to se pravi izvršilna in birokratska struktura, še bolj lasti božanske attribute in ji je

vojna z lastnim ljudstvom pogosto ljubša od sprememb. Drugi simptomatičen primer je usoda fizika Saharova po eseju *Napredek, sožitje in svoboda duha* (prevod NR, 1968), tekstu, ki mu morda lahko očitamo naivnost, je pa vseeno premišljeno in pošteno delo z zanimivim programom za rešitev problemov planeta. Saharovov primer je še zanimivejši zaradi vprašanja odnosa znanstvenih delavcev in inteligence nasploh do sistema visoke policijske, močno militarizirane in pregovorno okorne države.

»Ne verjamemo, da je katerakoli skupina ljudi dovolj primerna ali dovolj modra, da bi lahko delovala brez nadzora in brez kritike. Vemo, da je edini način, kako se izogniti napaki, to, da se jo odkrije; da je edini način, da se jo odkrije, svoboda vprašanj. Vemo, da bo v tajnosti neodkrita napaka cvetela in se širila.« (J. R. Oppenheimer)

Kakšen je svet, vemo. To je en svet, stvari pa precej spominjajo na nekdanjo Nemčijo, razdeljeno na krdelo bolj ali manj tiranskih fevdalnih držav, ponavadi sprtih med seboj. Nekaj stvari je najbrž novih. Še vedno prevelika rast populacije, posebno v družbah, kjer že obstoječe množice ljudi ne morejo upati na dostojno življenje. Naraščajoča industrijska polucija, ki je meje posebno ne ganejo. Silna količina človeškega dela in energije, zapravljen za narodno obrambo pred drugimi narodi, ki spet zapravljajo za svojo obrambo, pred sosedi, pred ljudstvom, pred bog vedi čim. Zaradi vse te igrice grožnja z zaresno vojno in koncem civilizacije, morda celo življenja na Zemlji. Tekmovanja, ki ovirajo napredek, namesto da bi ga pospeševala. Vizija, ki je ni, in plitva solidarnost. Omejitve pretoka informacij in ljudi zaradi koristi držav. Indoktrinacija v vlogi učenja. Marsikje (ali kar povsod?) strah, ki duši svoboden pogovor, celo mišljenje, in jemlje življenju vrednost. Vladajoče strukture brez smisla za humor in še brez kakšne druge lepše lastnosti, ljudje v njih izbrani zaradi krepkih kolen, namazanega jezika in dobrega nosu za strupe. Vsi to vemo in navajeni smo že na to.

Če slaba stvar obstaja dovolj dolgo, ji to nadene videz nepravilnosti in marsikdo jo zato zagovarja in brani. Priznati je treba, da so stvari boljše, kot so bile v začetku stoletja – nacionalna država s svojo suverenostjo ni več tako bleščeča svetinja, ki jo je treba histerično varovati, zastave in parade imajo manj oboževalcev in zdi se, da se je okreplil del prebivalstva, ki mu je dokaj vseeno, kateri cesar vlada. Morda je to optimistično gledanje, kajti očitno je še v izobilju ljudi, ki jim ugaja ideja o prelivanju krvi za blagor domovine, čeprav ni čisto jasno, kaj domovina sploh je – razen ideje v glavah ljudi. Lahko predpostavimo, da so domovina hribi in doline, ampak hribi in doline so hribi in doline, tukaj ali na drugi strani meje in bili so hribi in doline davno preden jih je kdo na bolj ali manj emotiven način imenoval svojo lastnino. Druga možnost je, če rečemo, da je domovina skupen izraz za cesarja, sodnika in žandarja, pa še nekaj podobnih karakterjev.

Tradicionalno vojske niso bile čisto slaba stvar in tudi o vojnah bi lahko rekli kaj dobrega. Vojske so zahtevale zanesljivo tehnologijo in včasih spodbujale njen napredek. Posebno v krizah so se včasih lotile prav zanimivih problemov, s katerimi se civilna raba še ne bi upala spopasti. Pomagal jim je vsekakor občutek v ljudeh, da gre tu zares, da gre za življenje in obstoj. Priskrbele so delo segmentu populacije z določenimi lastnostmi, včasih ljudem, ki bi druge lahko naredili še več škode. Ker so odločale o obstoju držav in družb, so zahtevale določeno kompetentnost in so tako odpirale eno redkih možnosti za uveljavitev ljudi iz nižjih slojev, vsaj v krizi. Ljudem so včasih dale nekaj zanimivega v življenju. Vojaške dejavnosti so bile do neke mere koristne kot naravni izbor – država, katere

politično ekonomski sistem je bil opazno slabši od sosednjih, je lahko zaradi tega izgubil vojno, kar je utegnili primesti spremembe ali pa njeno uničenje. Vojne so pomenile pretok idej in genov. Posebno izgubljene vojne so koristne, ker pretresajo družbo in podro ustaljene spletke zvez in obredov, postopkov, privilegijev, morda dajo celo nekaj občutka skupnosti.

Tudi o državah moramo reči kaj dobrega. Državne meje do neke mere omejujejo širjenje nalezljivih bolezni in potreba po tihotapljenju čeznje morda le zavira pretok orožja in mamil. Množica držav pomeni, da je hkrati v teku več eksperimentov, da se preizkuša več oblik političnoekonomskih sistemov. Pri več državah je tudi več verjetnosti, da bodo vsaj nekatere znosne. (Če bi bila na svetu ena sama država in bi bila ta tiranija –) Več manjših enot je tudi boljših, ker sta si oblast in ljudstvo vseeno bližje, v manjšem sistemu so spremembe lažje. Gotovo bi lahko rekli še kaj dobrega.

Žal pa moramo priznati, da vojne niso več varne, vsaj odkar lahko resno, trajno škodijo življenju na Zemlji. Če gledamo politične spremembe zgolj v zadnjih dvesto letih, moramo priznati, da bi bilo prav neumno uničiti svet zaradi tekočih sporov.

Priznati moramo tudi, da je vojska klasične oblike, s posebnimi oblekami, ki so pogosto zgolj obrednega značaja, ustreznimi nenavadnimi običaji in življenjem ločenim od ostale populacije, precej neokusna in je videti tudi precej neumna. Pri tem je še potencialno močan instrument indoktrinacije mladih ljudi, posebej, kadar je obvezna. Zaradi svoje odtujenosti in škode, ki jo vojska lahko povzroči, je potencialna nevarnost demokraciji v lastni državi. V opravičilo priznajmo, da je iracionalni sistem obnašanja morda delno upravičen zaradi iracionalnosti namena.

Poglejmo najprej kakšen svet bi želeli, potem pa bomo skušali pretehtati poti, ki bi lahko vodile tja.

Zdi se, da bi to moral biti en sam svet, kakor so atomski znanstveniki govorili od Hirošime dalje. Planet je razmehoma zaprt sistem (če všteto sončne žarke in sile, ki povzročajo plimo, meteoriti za sedanje diskusijo niso pomembni), vse podenote pa so povezane med seboj. Spremembe v eni vplivajo na druge. Nemški kisli dež uničuje švedska jezera, ameriške kemikalije se nabirajo v arktičnem ledu, itd., itd.

Spretnost v pobijanju je dovolj razvita, da je vsaka večja vojna nevarna za obstoj civilizacije, izkušnje pa kažejo, da tudi omejene vojne prinašajo samo škodo ali v najboljšem primeru izgubo. Časi, ko so se vojne državam plačale, so minili, vsaj zaenkrat. Težava je v tem, da tradicionalno misleča vojaška in politična hierarhija ni pripravljena priznati, da bi bil čas za spremembo politične paradigme, ker se klasična uporaba sile več ne plača. Morda je svet preveč nor, da bi si to upali. Situacijo otežuje še simbolični pomen nacionalnih oboroženih sil za narodno suverenost, sicer arhaičen pojem, ki je v marsičem korenina zla, toda velik del populacije je nanj še vedno emocionalno navezan, zaradi navade in vzgoje. Del populacije, ki mu je vseeno, kateri cesar vlada, in si to upa priznati, je ponavadi pretenek in prethi, da bi imel resen vpliv. Tako silni stroški za te nekoristne simbole osiromašujejo družbe, ko se gore materiala, energije in strokovnega dela zapravljajo za nič in zopet nič. Obstoj suverenih držav pomeni stalno grožnjo svobodi znanstvene informacije, kar bi v svetu, tako odvisnem od znanosti kot je naš, že samo lahko zadostovalo za razmišljanje o spremembi. Ne moremo reči, da je zdravo stanje, če lahko vladujoča struktura (to je množica ljudi) pod zaščito suverene države (kar med dru-

gim pomeni lojalno pripravljenost državljanov, da ubijajo in se dajo ubijati) izvaja teror nad lastnim ljudstvom in si sproti šiva zakone, da upraviči svoje početje.

Pa vendar, kakor so tiranije ali medsebojna pobijanja, ki počasi preidejo v navado, kot vidimo to zadnja leta v Libanonu, Čadu, marsikje, kakor je tako početje odbijajoče in vzbuja željo, da bi se nekaj storilo proti temu, tako je, tudi očitno, da je vmešavanje zunanje države le slabo zdravilo; predvsem zato, ker plemenska tradicija narekuje ljudem, da si ne dajo določati usode od zunaj, pa še zato, ker tuja država, to se pravi tuja vladajoča struktura, težko deluje povsem nesebično in pošteno. Alternativa temu bi morala biti OZN, ampak ta je bila oblikovana kot skupnost vladajočih struktur in temu ustrezno rada spominja na Društvo narodov, čeprav moramo ceniti učinkovitost in koristnost specializiranih agencij, ki pa končno pripadajo OZN kot nadnacionalni, svetovni skupnosti in ne ohlapno povezani množici držav.

Potrebovali bi možnost, da damo deželo, recimo Libanon, Afganistan, Južno Afriko, po sodnem sklepu v nekajletno prisilno upravo svetovne organizacije, ki pa bi morala imeti seveda dovolj ugleda. Zahtevo po prisilni upravi z utemeljitvijo bi lahko vložil vsak prebivalec sodišču, ki bi očitno tudi moralo biti neodvisno. Uprava bi morala biti časovno omejena, lahko bi imela nekaj kategorij, npr. pol leta, leto, dve, pet let, čas bi izbralo sodišče, med dvema prisilnima upravama bi bil potreben določen zjamčen interval, recimo leto dni. Stroške bi nosila dežela, se pravi prebivalci, plačali bi jih z davki v obdobjih čez daljše obdobje. Gotovo je, da bi bili stroški zanemarljivi v primerjavi s stroški državljske ali zunanje vojne, ker pa bi odpadel del običajnih stroškov suverene države, je celo možno, da bi bila prisilna uprava cenejša od neodvisnosti. Odbor prisilne uprave bi prevzel oblast in sodstvo in pred odhodom poskrbel za svobodne volitve. Prednost take zunanje uprave v imenu človeštva pred tujo intervencijo in celo pred majavo domačo vlado, sprto s polovico prebivalstva, je očitna. In mirnim prebivalcem dežele, ki so ponavadi v večini, je veliko lažje sodelovati.

Očitno je, da OZN, kakršna je sedaj, tega ne more izvesti. Nima ne moči ne suverenosti, ki bi ljudi na delu v njej osvobodila legalnih (to je fikcija, seveda, a pozabimo za trenutek) obveznosti do držav, katerih državljani so (človek nima zakonske podlage, da bi lahko živel kot državljan sveta in šele sekundarno kot državljan, recimo, Francije), nima ugleda, potrebnega za takšno delo – in kje naj bi ga tudi dobila?

Ugotovili smo, da OZN kot skupnost vladajočih struktur ne more prevzeti vloge svetovne skupnosti, da pa le-to potrebujemo. Poglejmo še nekaj področij, kjer bi bila koristna.

(a) šolstvo, znanost, zdravstvo

Andrej Saharov je v že omenjenem eseju postavil kot eno dveh osnovnih tez trditve, da je svoboda duha nujna za človeški rod. To pomeni zbiranje, obdelavo in pretok informacij. Naša civilizacija (vsaka civilizacija) je zgrajena na znanju in iz desetletja v desetletje je bolj odvisna od nje. In vendar je čista znanost, korenine tega drevesa, tista, ki se jo skoraj najprej žrtvuje, kadar zaide država v gospodarsko ali politično stisko in vedno znova se oglašajo zahteve, naj bi zaradi državnih koristi pretok znanstvenih informacij omejili. (Znanost je nastala kot tavajoči dialog posameznikov s svetom, izoblikovala se je spontano in decentralizirano, brez institucij, brez varnostnikov, na prav anarhističen način, je pisal Paul Goodman. Spet

tisti prastrah?) Prenos informacij, v genih, je nujen za ohranitev vrste. Del informacij, posebno novejših ali tistih, ki se hitro spreminjajo, dobijo nova bitja šele po rojstvu. Z razvojem človeške civilizacije je količina teh podatkov dokaj narasla, industrijski način dela in specializacija pa sta razvila šolstvo kot odgovor na to, da starši ne vedo dovolj in nimajo dovolj časa, da bi sami učili otroke. Druga možnost je samostojno učenje, ki je ponavadi težje od učenja z učiteljem. (Zdi se, da bo nova tehnologija prinesla nekaj sprememb.) Pri tem pa ima industrijski način šolanja grdo slabost, da se ljudje enkrat sili, drugič odvraca od učenja, posebno zahtevnejše šolanje pa je še vedno bolj privilegij kot pravica. Morda stara tehnologija ne bi zmogla načela, naj gre vsakomur toliko šolanja, kot si ga želi in kadar si ga želi, zdi pa se, da novejša to zmore in da je to načelo potrebno, če naj dobimo učenje iz želje po znanju in ne zaradi prisile – prisile predpisov, ekonomije ali mnenja okolice. Pri tem obseg šolanja rada omejujeta posameznikovo premoženje in mnenje države, koliko učeni še smejo biti državljani, da bo to primerno za ekonomsko politični sistem. Ker v tej civilizaciji ni posebne ljubezni do modrosti, zato pa se zelo ceni moč, antiintelektualizem ni redek pojav. (Poznate besedo »jajčeglavec« za intelektualca? Spomnili so se je nacisti, ker se razumniku lobanja tako lepo razpoči, ko ga česneš s svinčeno cevjo.) V sistemu, kjer se pride na vrh s kómolci, namazanim jezikom in nosom za strupe, sta znanje in modrost samoumevno subverzivna. Kolikor vem, so učitelji vsepovsod bolj slabo plačani.

Tehnologija domačih računalnikov in digitalnega videa z laserskim odčitavanjem kot spominsko enoto se zdi idealna za enciklopedično delo, z ambicioznostjo, ki so se ji približali le še stari Kitajci z 11.000 knjig obsegajočo enciklopedijo (zbirko so imeli za preobsežno za tisk, nastalo je le nekaj izvodov). Zdi se, da bo zoreča tehnologija kmalu dovolj močna, da bi mogla pri zmernih naporih omogočiti vsakemu človeku dostop do večine človeškega znanja in to v pripravi obliki. Video plošča z dobrim tečajem recimo obrezovanja drevja ali laboratorijskih veščin ima lahko celo nekaj prednosti pred živim učiteljem, celo če ta ni obremenjen z množico učencev. Neskončnokrat lahko počasi ponovi kak detajl, dovolj prostora ima za obsežne beležke ali pripombe – recimo tisoč strani o botaniki, fitofiziologiji... in z dobrim kazalom je še vedno prav pregledna.

Plošče so trpežne, čudovite za knjižnice, in nova tehnologija bo s tem gotovo krepko dvignila uporabnost in pomen. Modem, kabel in banka podatkov, ki bi hranila vse knjige, filme, posnetke glasbenih del itd., vse dosegljivo v nekaj sekundah, takšnega bogastva svet še ni poznal. S primernimi zakoni in sredstvi (problem so predvsem avtorske pravice) in mrežo knjižnic v pomoč revnejšim bi bilo to neizmerno bogastvo lahko dosegljivo vsakomur.

Veliko se govori, da naj bi razvite dežele pomagale državam v razvoju, ker rastoči prepad nikomur ne koristi. Ni mi znano, da bi ta pomoč kdaj dala kakšne dramatične rezultate, posebej še ker se v nerazvitih državah precej porabi za vojsko in oligarhijo. V državah (torej v skupnostih ljudi) je na tem področju nekaj storjenega, tukaj več, tam manj, podobno kot je s pretepi in pobijanj (policija, zapori). Socialna država pomaga človeku do izobrazbe, mu zagotavlja nekaj varnosti pred razbojniki, podporo med brezposelnostjo ter zdravniško pomoč v boleznih in starosti. Denar se zbere z davki in prispevki. Če primerjamo to stanje z osemnajstim stoletjem, ki bi približno ustrezalo stanju med državami sedaj, vidimo, kar pač vidimo. Na splošno se zdi, da je sedanjí sistem bolj praktičen.

Zdi se, da bi lahko bil idealen cilj pomoči deželam v razvoju to, da bi imel otrok, rojen recimo v Zimbabveju, vsaj v bistvu podobne možnosti, da se razvije v popolno osebnost kot otrok, rojen recimo na Švedskem. Rekli smo, da je ta civilizacija zgrajena na znanju, torej je tudi njeno bogastvo. V osemnajstem stoletju so revnim pomagali z miloščino. Včasih je to žaljivo in skoraj nikoli ni prave koristi. (Avtor piše v naivnem prepričanju, da človek, ki mu je dosegljivo vse znanje sveta, ne bo dolgo reven, vsaj v tistem obupnem pomenu besede ne. Dostojna revščina je prav čedna stvar, zanjo sta potrebna (posebno ker ni v modi) modrost in znanje.)

Torej zvezni proračun za znanost, šolstvo in zdravstvo, zbran morda po sedanjih prispevnih stopnjah za domačo rabo (ali pa z davki za oboroževanje), ki bi skrbel za vsaj osnovno delo vseh ustreznih institucij na svetu. Države, ki bi želele razkošnejše univerze ali bolnišnice (in osnovne šole in knjižnice in ...) bi lahko zanje prispevale še same. A te ustanove pod zveznim varstvom bi vedno imele le možnost določene eksteritorialnosti, z zakonsko zaščito in sredstvi, ki naj bi zadoščala za dostojno revščino.

Težava je v tem, da je treba med učenjem tudi jesti. Da je potrebno dovolj primerne hrane, da otrok sploh preživi in da se je kasneje sposoben učiti.

Problem je dovolj težak, da ga lahko reši skorajda le svetovna skupnost, vsaj v sedanjih razmerah. Težava s hrano pogosto ni v tem, da je ne bi bilo, ampak v čisto trgovskih igricah, da hrana obdrži ceno itd. Svetovna skupnost lahko del davkov, ki bi jih pobirala državam (o tem kasneje), pobere v hrani in izdelkih, vzorec je podoben kot pri nakupovanju za državne zaloge, da proizvodnja ne upade in ekonomija ne trpi. Obsežni šolski, knjižničarski, zdravstveni projekt bi v nerazvitih in razvitih deželah priskrbel obilo delovnih mest. Delno bi obrnil selitev možganov – z dotokom izobraženih, predvsem mladih ljudi iz razvitih držav, ki doma ne najdejo dela, v nerazviti svet, ker pa želja po enem svetu ne pomeni želje po povsod enakem svetu (česar nas bog obvaruj), bi očitno potrebovali obilo domačih učiteljev in raziskovalcev. To pomeni delovna mesta in štipendije, pa sredstva za ohranitev tradicionalnih znanj, nemara obnovo vasi in upad bednih obmestnih naselij, in zagotovo krepitev ekonomije, že v začetku in po vsem svetu. Kasneje lahko upamo, da bo več in bolje izobraženih ljudi pomenilo tudi boljši in nemara materialno bogatejši svet.

Mislím, da primerjava z osemnajstim stoletjem kaže, da se takšni ukrepi lahko splačajo.

(b) transcedentalni projekti

Mišljeni so projekti, kot je bila gradnja Akropole ali velike plovbe, ki so odkrivala svet, projekti, ki ne prinašajo dobička, oziroma ga prinašajo precej kasneje (tedaj je rad zelo velik), ki pa na nek način dajejo smisel družbi, ki jih je ustvarila. Večina stvari, ki dajejo neki družbi smisel, so osebni projekti posameznikov, kot so bili Sokrat, Sofokles, Pitagoras. So pa stvari, ki se jih en sam človek ne more lotiti; življenje je prekratko. Michelangelu so knezi dajali denar za kipe, ameriška država je plačala za Marinerje in Voyagerja.

Najbolj očitni transcedentalni projekti za ta čas so tisti, ki razbijajo kalup mišljenja v okviru nekaj kilometrov gor ali dol, v geometriji na krogli. Sodelovanje pri vesoljskih projektih, kjer bi več dežel zbralo ljudi in sredstva, se zdi prav dobra stvar, ker je praktična in zato, ker je to stvar človeštva, ki pri tem še vzbuja občutek skupnosti in presega posamezne države. Žal ga zaenkrat rado omejuje državno

tekmovanje in vojaški pomisleki. Pri tem pa je posamezna država rada skopa, čeprav se rada baha z dosežki. Nekatere stvari lahko financira industrija, in vedno bolj jih bo, a kakor so vesoljske raziskave (kot tudi čista znanost) družbeno pomembne, življenjsko pomembne, tako v njih redko oko najde hiter dobiček. Prvo brstenje alternativ se je pojavilo konec 70-ih let v ZDA s poskusi financiranja s prispevki posameznikov, kot recimo v World Space Foundation. Primer veličastnih vizij, ki bi lahko ljudem sveta moralno in materialno nekaj dali, pa sta vseeno dovolj preprosta, da bi lahko kmalu videli rezultate, in to prav otipljive, kakor imata tudi očitno simbolično vrednost, sta kolonizacija vesolja z začetkom selitve industrije iz biosfere – to je projekt, ki bi ga lahko začeli že deset let tega, ali, za prvo polovico naslednjega stoletja, primitivni poleti k bližnjim zvezdam.

Vzemimo sedaj, da imamo planetno federacijo, ki skrbi za mir, svobodo prebivalcev, raziskave, šolanje, zdravje. Očitno so za to potrebna precejšnja sredstva. Kdo bo plačal?

Države so ta problem rešile z obdavčevanjem državljanov, podprtih s prisilo. Svetovna skupnost lahko obdavči države, neposredno ljudi oz. podjetja, ali pa zaračunava nekatere svojih uslug. (Davki so v bistvu isto, ali naj bi bili, le da je breme drugače razporejeno in da je razporeditev bremena lahko sredstvo za usmerjanje razvoja.) Najbrž bi se dalo najti še kakšno drugačno varianto.

Po drugi strani pa je očitno, da bi v OZN, kakršna je sedaj, predlog, naj se države obdavčijo (pa recimo, da bi s temi davki hoteli usmerjati razvoj in bi za začetek obdavčili vojaške izdatke), propadel, ker države tega sebi ne bi izglasovale, če pa nekako bi (davki pomenijo tudi davčno službo, utaje, preverjanje, ampak recimo da bi), potem bi bolj vojaške države najbrž odkorakale iz OZN. (Bilo pa bi zanimivo videti, kaj bi se zgodilo, kajti nič ni boljšega kot eksperiment.) A države so skupnosti ljudi in ljudje lahko sprejmejo odločitve, ki jih vodilne strukture ne bi. Če hočemo uporabno svetovno skupnost, mora biti to skupnost ljudi, čeprav politični sistemi radi hrupno verjamejo v človeštvo, v ljudi pa ne. Ljudje so lahko dovolj pogumni, modri, velikušni in trapasti, da poskusijo kaj takega.

Torej, če organizacija združenih narodov ne more doseči rešitve, zakaj ne bi poskusili z organizacijo združenih ljudi?

Osnovna ideja je bolj izpopolnitev mirovnih gibanj ali družbe L5. Predstavljajte si, da nekaj milijonov ljudi, namesto da bi šli protestirat proti politiki svoje vlade, proti politiki vlad tega sveta, namesto, da bi šel človek, moški, ženska, otrok kričat, da noče novih raket, predstavljajte si, da ta posameznik reče o sebi, da je državljan sveta, da zahteva, da ga obravnavajo kot državljana sveta, namesto (ali poleg tega, kakor daleč pač gre) kot državljana neke države. Predstavljajte si, da to naredi nekaj milijonov ljudi, za začetek, ker vsi vidimo, da so demonstracije prav slikovita, a ne posebno učinkovita stvar. Če sem državljan sveta, se bom v določenih stvareh drugače obnašal, kot bi se kot državljan neke države. Najprej se to vidi pri segmentu davkov, pri mojem delu, pri delu mojega življenja, ki ga namenjam za vzdrževanje oboroženih sil svoje države, ki se opravičujejo z obstojem oboroženih sil drugih držav, in v zahvalo ponavadi opravičujejo njihov obstoj. Ampak jaz sem državljan sveta in me ti plemenski spori ne zanimajo. Torej tega dela davkov ne bom plačal, morda še katerega od drugih ne. Da pa mi ne bo kdo očital, da iščem dobiček v svojem državljanstvu, sem pripravljen ta denar nakazati v zvezni svetovni proračun. Ne zdi se mi potrebno, da bi

služil v državni vojski; sem pa pripravljen služiti v zvezni (nacionalne enote kot mirovne enote OZN se ne zdijo najboljše rešitev, vedno nosijo svojo državo v nahrbtniku), oziroma v alternativni službi, če sem pacifist. Vsaj pri političnih prestopkih zahtevam, naj mi sodi zvezno sodišče, oziroma da imam pravico pritožbe nanj. ltd.

Sveta, katerega državljani sem, formalno ni. A vzemimo, da nas je deset milijonov, posameznikov, ki smo se razglasili za državljane sveta (najbrž bi se kje našla kakšna skupina ali ustanova, ki bi zabeležila imena in poskrbela za zvezo). Morda bomo zahtevali, da nas sprejmejo v OZN, in to ponavljali spet in spet. Obenem bomo skušali ta svet ustvariti. Z dobrim odstotkom davkov 200 milijonov državljanov ZDA so poslali nekaj ljudi na luno in naredili še nekaj zanimivih stvari. Izbrali si bomo nekaj zanimivih in koristnih stvari, da naredimo kaj dobrega in si pripravimo reklamo.

Res je, utegnili bi imeti nekaj težav s svojimi državami. A skoraj vsaka država ima rada lepo podobo o sebi. In o svetovni skupnosti, miru, blagostanju in takih rečeh je marsikateri poklicni patriot že obširno in čustveno govoril. In to je tako *lepa* ideja. Če to prav prijazno pove dovolj veliko ljudi, si jih nihče pri zdravi pameti ne bo upal strpati v koncentracijska taborišča. Za oblasti, ki pa niso pri zdravi pameti, je pa takšna ideja lahko precej škodljiva, ker ponuja alternativo in se bo zaradi nje začela topiti ideja naroda in domovine, ki jih – poleg sile in omejevanja pretoka informacij – drži na oblasti.

Misel je ustvarila vojske in države. Države obstajajo v glavah ljudi. Ko jih tam ne bo več, bodo ostale zgradbe, orožja in akti, da bodo imeli nekoč arheologi veselje z njimi.

Nič slabega ni, če bi se proces začel le z drobnim delom svetovne populacije. Bistvene spremembe ne morejo priti čez noč. Zdi se sicer, da tehnologija, potrebna za svetovno skupnost, že obstaja ali pa jo vsaj načrtujejo. Družba zaostaja – večina ljudi ideje najbrž še ne bi sprejela, a prav zanje je zelo pomembno, da bi bil kdo od sosedov državljan sveta.

In kaj bi bilo pozneje s suverenimi državami? Verjetno bi lahko uplahnile proti nivoju občine, kjer so še koristne.

Obstajale bi kot manjše enote – govorili smo o njihovi prednosti – v protitež zveznim organom, tako kot imamo mi republike. Izgubile bi svojo mistiko in prevelike enote bi najbrž razpadle. Vsaj v začetku bi bilo dobro spodbujati spremenljivost državnih mej, nastajanje in ukinjanje enot, morda celo obstoj dveh enot na istem kraju (morda bi bilo to uporabno za severno Irsko), da bi stvar izgubila tragičen pomen in je ljudje ne bi več posebno resno jemali.

To so bile uporabne, utopične rešitve.

Seveda tako ne gre, kajne da ne?

Ker je prav verjetno, da bi bila podobna rešitev težav sveta in ljudi zelo prijetna za dobro počutje in morda obstoj človeštva, lahko čakamo in upamo, da bodo svoje opravile drobne spremembe, ki jih prinese čas, nove tehnologije, morda novi načini mišljenja. Lahko upamo, da bo uspela sedanja mirovna strategija držav – odlagati problem, v upanju, da bi sam izginil. Morda pa bodo sedanje strukture oblasti le nekako same rešile problem. Iz že omenjenih razlogov to ni posebno verjetno, in zdi se, da tudi čas ne more vsega sam opraviti. (Kot recenten primer problema, ki se je navidezno sam rešil, lahko vzamemo enakopravnost žensk.) V znanstveni fantastiki imamo nekaj zanimivih raziskav tehnoloških prebojev, ki bi problem morda res lahko rešili sami, če ne bi strah vladajočih pred njimi poplaknil sveta po školjki navzdol, kot je to pokazal T. L. Sherred v odlični noveli *E for Effort* (Astounding Science Fiction, 1947, zdi pa se, da so prav neverjetni, kakor tudi ni posebnega upanja za tok, kakršnega je opisal Clifford Simak v začetku serije *City*, dela, ki je morda začetek nove literarne utopije (1952).

Tradicionalna, žal trivialna pot k spremembam je seveda tretja svetovna vojna, s pogojem, verjetnim ali neverjetnim, kakor pač sodite, da bi se srečno končala.

A tudi če bi takšna vojna pripeljala do novega sveta, slaba pot rada umaže cilj.

Ena od kritik mirovnih gibanj je, da so bolj upor proti nečemu, kot za nekaj. Program za državljanstvo Zemlje novega sveta najbrž ne bi ustvaril, lahko pa bi zasejal semena zanj, in, kot je pri eksperimentalni metodi običajno, bi se z njim ljudje nekaj naučili.

John Varley

ENAKONOČJE

Parameter je vedela, da ji sledijo. Že dneve so bili za njo, vedno dovolj zadaj, da niso mogli ugotoviti njenega natančnega položaja, a nikoli tako daleč, da bi se jih lahko otesla. Bila je v nevarnosti, a zdaj ni bilo časa, da bi se ubadala s tem.

Bil je eden velikih trenutkov njenega življenja. Želela ga je uživati do kraja in ni hotela, da bi jo zasledovalci zmedli. Rojevala je peterčke.

Uni, Duo, Tri, Quad . . . Brezupno vsakdanje. Srečni, Smrkavi, Šepavi – ne, teh je bilo sedem. Vojska, Mornarica, Marinci, Letalstvo, Obalnastraža? To je bil peterokotnik, za zanimiv vic. A kdo bi hotel, da ga kličejo Obalnastraža? Kaj neki sploh je obalnastraža?

Izrinila je napor imenovanja iz misli. Ni bilo pomembno; ko bo čas za to, si bodo našli lastna imena. Le zdelo se ji je, da bi bilo s petimi lepo, če bi jih mogla s čim označiti, vsaj za knjigovodstvo.

»Še en položaj so dobili,« je pomislila, pa ni bila njena misel. Bil je glas Ekvinokcija. Ekvinokcij je bila njena spremljevalka, njeno okolje, vesoljska obleka, alter ego; njen simbiot, simb. Ozrla se je tja, od koder je prišla.

Odpiral se ji je najveličastnejši razgled v vsem sončnem sistemu. Drsel je dvestotridaset tisoč kilometrov nad središčem Saturna, tako so trdile številke, plavajoče v zgornjem levem kotu njenega vidnega polja. Na eni strani se je širila rumena gmota ogromnega planeta, okrog in okrog nje pa je tekla zlata črta, ki je rezala vesolje. Bila je znotraj drugega, najsvetlejšega prstana.

Poleg Saturna in prstanov je videla še nekaj. Kakšnih deset stopinj od Saturna je v ravnini prstanov plavala blede, troblji podobna prozorna stvar. Razširjeni konec troblje je bil obrnjen proti njej. V tej stvari so bile štiri rdeče črte, v daljavi ostre, a vedno bolj nedoločne, čim bližje so ji bile. To so bili lovci. Vse naokoli, a zbrane v ravnini prstanov, so se počasi premikale črte vseh barv, vsaka s puščico na enem koncu, vsaka spreminjajočo perspektivo v slepečem tridimenzionalnem baletu.

Nič od tega – ne črte, ne troblja, ne lovci, niti Saturn – nič ni bilo kaj bolj resnično kot slika na zaslonu. Nekaj tega še obstajalo ni. Tako so bile valujoče črte samo vektorske predstavitve velikih kosov skalovja in ledu v bližini Ekvinokcija.

Troblja ji je bila bližje kot prejšnje dni. To je bilo slabo, kajti pomenilo je bližanje lovcev in njihove verjetne položaje, projecirane ob zadnji določitvi z radarjem. Zabrisani del se je je skoraj dotikal, torej bi lahko bili prav blizu, vendar to ni bilo verjetno. Najbrž so bili še v področju, kjer je bila projekcija videti skoraj trdna in skoraj gotovo na štirih črtah, ki so predstavljale njihove najverjetnejše položaje. A še vedno so bili preblizu.

»Ko že vedo, kje sva, pogledaj še kje so oni,« se je odločila in troblja je izginila, zamenjale so jo štiri rdeče točke, ki so jim hitro zrasli repi.

»Preblizu. Veliko preblizu.« Sedaj so poznali dva položaja. Enega so odkrili sami, drugega pa jim je dala ona s svojim signalom. Iz tega bi njihovi simboli lahko določili njeno smer, torej jo je morala spremeniti.

Ni pa se smela odriniti od skale, kot je to običajno počela. Lovci so ji bili dovolj blizu, da bi opazili spremembe skaline hitrosti in potlej bi še bolje vedeli, kje je. Prišel je čas za potisnike, čeprav ji je bilo žal zapravljenih mase.

»Kam?« je vprašala.

»Predlagam, da se premakneš iz te ravnine. Tega še ne bodo pričakovali. Ne vedo, da te čaka porod.«

»Nevarno je. Tam zunaj se ni kje skriti.«

Ekvinokcij je tehtala ta ugovor. »Če se bodo še približali boš morala storiti še kaj nevarnejšega in to z manj upanja na uspeh. Ampak to je seveda samo nasvet.«

»Jasno. No, prav, pa stori to, moj zeleni pašnik.«

Svet okoli nje se je stresel in vse barvne črte so se začele premikati okoli nje in se kriviti, ko so se jim spreminjale relativne hitrosti.

»Pazi nanje, jaz grem spet rojevat. Kako jim gre?«

»Nobeni težav ni. Ena deklica je že v cevi – lahko jo čutiš –«

»To mi pa lahko trikrat ponoviš . . .«

»– in pritisk jo je malo zmedel. Sicer pa ji dobro gre. Pravi, naj te ne skrbi, da bo vse v redu.«

»Lahko že govorim z njo?«

»Nekaj ur še ne. Bodi potrpežljiva.«

»Dobro. Zdaj bi moralo biti kmalu.«

Bilo je. Zajel jo je val občutkov, ko se je njena maternica spet stisnila. Pogledala je dol nase, raztreseno pričakujoč, da vidi prvo glavico. Pa ni več mogla videti tako daleč, njen trebuh je bil prevelik.

Nič od vsega tega, kar je Parameter videla, ni bilo resnično; vse je bilo samo iluzija. Njena glava je bila povsem prekrita z debelo, temno snovjo Ekvinokcija in vse senzorske podatke je dobivala v možgane preko njenih čutil. Veliko teh podatkov je prišlo preurejenih in preoblikovanih, da jih je lažje sprejela.

Ko se je ozrla navzdol po sebi, tako ni videla temnozeleno površine Ekvinokcija, temveč svojo rjavo kožo. Za to iluzijo je zaprosila že davno, ko se ji je zdelo pomembno, da bi verjela, da še ima svoje lastno telo. Iluzija je bila popolna. Lahko je videla svoje prstne odtise, pego na kolenu, barvo prsnih bradavic, vse v mehki difuzni svetlobi prstanov. Če pa bi se skušala dotakniti svojega telesa bi se ji roka ustavila precej pred njim. Ekvinokcij ji je bila nevidna, obstajala pa je le.

Gledala je, kako se ji je med popadkom trebuh napol in postal kot tekoče lepilo. Ugajalo ji je. Spominjala se je drugih porodov, preden se je poročila z Ekvinokcijem. Eden je bil »naraven« in sploh ni šlo tako dobro. Žal ji sicer ni bilo, a bolelo jo je in tega ni hotela ponoviti. Drugi je potekal pod anestezijo in sploh ni bil zabaven. Ne bi se ji bilo treba truditi; ni je bolelo, ni uživala, sploh ni ničesar doživela. Kot da bi brala o tem v časopisu. A tale, njen tretji, je bil drugačen. Tako zelo intenziven, da se je le s težavo zbrala in se izmikala lovcem. In nič ni bolelo. Čutila je le vrsto valov užitka-bolečine, ki niso boleli in jih ni mogla povezati z nobenim drugim človeškim izkustvom.

Zdelo se je, da je ena od črt usmerjena naravnost nanjo. Debela rdeča črta, ki je kazala, da je tam sedemdeset od-

stotkov ledu in kakšnih milijon kilogramov mase. Vektor je bil kratek, premikal se je dovolj počasi da bi bilo srečanje mehko.

Izkoristila je priložnost in z zanesljivostjo, ki so ji jo razvila leta neznatno spremenila smer. Črta se je obrnila, se še skrajšala, potem se je zableščala in pričela utripati. Ekvinokcijin navigacijski del jo je svaril pred trčenjem.

Ko se ji je skala dovolj približala, da jo je lahko videla kot predmet in ne le kot simulirano puščico, se je zavrtila, dokler ni bila obrnjena z nogami proti njej. Ublažila je sunek pristanka in na osupljiv način in prav neverjetno hitro zdrijala preko nje. Premikala se je usklajeno in zapleteno kot pajek, vsi štirje udi so grabili po skali in ledu.

Opazovalcu bi se zdela smešna. Spominjala je na zvonec z rokami in nogami in izboklino na vrhu, ki bi morda lahko bila glava. Na zunanji površini Ekvinokcija ni bilo ne gub ne ostrih črt, edina sprememba so bile kratke šape na rokah in nogah. Konci njenih nog so bili bolj podobni preraslim dlanem kot stopalom in noge se ji niso upogibale na običajen način, kolena so se ji odpirala navzven.

A čez skalo je hitela brez sence napora, nemotena od nosečnosti, čeprav so bili popadki vse močnejši.

Ko je bila ustrezno daleč, se je odrinila z rokami in pedmi. Sedaj se je naglo oddaljevala pod približno pravim kotom na zasledovalce. Upala je, da tega ne bodo pričakovali. Zanesiti se je morala na kritje bilijonov kamnov in ledenih kristalov naokoli. Naslednjih nekaj ur bo ranljiva, če pošljejo radarski snop v njeni smeri, a to se ji ni zdelo verjetno. Njihovi simboli bodopriredili verjetno smer, skoraj nasprotno resnični. Če bi nadaljevala po njej, bi jo gotovo ujele, kasneje, obremenjeno s petimi otroki. Sedaj je bil čas za drznost.

Storjeno je bilo in pozabila je nanje, in nič prezgodaj. Prvi otrok je že prišel.

Glava se je pojavila, že ko se je odrinila od skale. Uživala je v slastni agoniji, ko si je glavica prebijala skozi njeno telo, boreč se, da doseže zrak, a zaman. Tu zunaj ni bilo zraka, le druga maternica, ki jo je pripravila Ekvinokcij, da otrok preživi v njej. Za Parametrine otroke ni bilo prvega vdiha, ne zdaj ne kdaj kasneje.

Otroci so bili nedonošenčki. Rasli so le sedem mesecev in brez skrbne nege ne bi preživel, a Ekvinokcij je bila najboljša od vseh inkubatorjev na svetu. Predlagala je, da jih bo najbolje roditi, ko so še majhni, jih spraviti ven, kjer jim bo Ekvinokcij bližje. In Parameter se je strinjala.

Parameter je premaknila svoje čudne noge, dvignila dlanem podobne pedi do otroka. Počasi je pritisnila in čutila, kako so se ji pedi potopile, ko je Ekvinokcij vsrkala njihovo oblogo. Potem je z lastnimi čuti obtipala glavico. Njeni dolgi prsti so drsli čez mokro kroglo. Še ena kontrakcija in otrok je bil zunaj. Držala ga je v pedeh. Ni ga mogla kaj prida videti in nenadoma je to hotela.

»To je ena od deklet, ne?«

»Da. Dve, tri in pet so tudi. Mornarica, Marinci in Obalna straža, če hočeš biti bolj osebna.«

»To so bile samo nalepke,« se je smejala. »Še vseh mi niso bile.«

»Dokler se ne spomniš česa boljšega bodo dobre.«

»Ne bodo jih marali.«

»Ali pa. No, mislim, da bi obrnila dečka na peti položaj. Vezi se zapletajo.«

»Kakor hočeš. Rada bi jo videla. Vojsko, mislim.«

»Hočeš sliko, ali naj jo premaknem?«

»Premakni jo.«

Vedela je, da je to samo obračanje besed. Slika, ki bi ji jo Ekvinokcij lahko dala, bi bila videti prav tako resnična, vi-se-ča v prostoru, a hotela je, da se slika sklada z občutkom

dojenčka na koži.

Ekvinokcij je izvihala notranjo površino svojega telesa, da je premaknila deklico okoli njenega trebuha, dokler je ni videla. Bila je mokra, a krvi ni bilo, Ekvinokcij jo je že vsrkala.

»Rada bi se je dotaknila z rokami,« je pomislila Parameter.

»Kar daj. Samo ne pozabi, da prihaja v nekaj minutah druga.«

»Zadrži jo. Najprej bi se rada veselila te.«

Položila je roki na vidno površino Ekvinokcija in potopili sta se, dokler ni držala dojenčka. Premikal se je in odpiral usta, pa ni bilo nobenega zvoka. Zdelo se je, da za novo človeško bitje v tem ni nobene trame; počasi je migalo z ročicami in nožicami, sicer pa je bilo menda zadovoljno, da večinoma mirno leži. V primeri z večino človeških otrok ta sploh še ni bil rojen. Parameter ji je skušala vzbuditi deklici zanimanje za dojko, pa je ni želela. Bila je najčednejša stvar, ki jo je Parameter kdaj videla.

»Spraviva še drugo ven,« je rekla. To je tako nenavadno, da še zmerom ne morem verjeti. Potorčki!«

Zdrsnila je v čudovito meglico, ko so prihajali naslednji, eden lepši od drugega. Kmalu je bila prekrita z drobnimi telesci, še pritrjenimi na popkovino. Vezi bodo ostale, dokler Ekvinokcij ne bo končala s porodom in dobila pet polsamostojnih malih simbov, da sprejmejo dojenčke. Dotlej so ostali del nje. Ljubila je ta občutek; nikoli ne bo bližja svojim otrokom.

»Jih že lahko slišiš?« je vprašala Ekvinokcij.

»Ne, ne še.«

»Malo boš še morala počakati na miselni stik. Je s tabo vse v redu? Ne bo trajalo več kot dve uri.«

»Ne skrbi zame. Dobro bo. Nikoli nisem bila srečnejša.«

Nehala je verbalizirati in pustila je, da jo prelije val globoke ljubezni. Ljubezni do svoje nevidne družice. Odgovoril ji je takšen slap čustev, da se je razjokala. »Ljubim te, mati zemlja.«

»In jaz tebe, sončna luč.«

»Upam, da bo zate tako lepo, kot je bilo zame.«

Rada bi to delila s tabo. Pa k stvari: mislim, da sva se znebili lovcev. Celo uro ni bilo signala od njih in njihova pot je šla mimo. Mislim, da bova varni vsaj nekaj ur.«

»Upam. Pa ne skrbi zame. Vzdržala bom, ko te ne bo. Ne bojim se teme.«

»Vem. Ne bo dolgo. Srečno.«

Parameter je čutila, kako odhaja. Za trenutek jo je bilo strah, a ne teme. Bala se je samote. Ekvinokcij ji bo nedosegljiva, dokler bo rojevala svoje otroke in to je pomenilo, da bo odrezana od okolice. Saj ni bilo važno, a odsotnost družice iz njenega razuma jo je plašila. Obujala je neprijeten spomin.

Ko pa je svetloba zamrla, se je zavedla, da ni sama. Če ji je molk Ekvinokcijinih čutil vzel vid, sluh, vonj in okus, ji je še ostal tip in to je bilo dovolj.

Lebdela je v popolni temi in začutila ostre mravljinice, ko so usta našla dojko in začela sesati. Neopazno se je pogreznila v sen.

Zbudila se je z nedoločenim občutkom neudobja. Bil je droben in siten in ni se ga mogla znebiti. Zatipala je v mislih po Ekvinokciju, a je ni mogla najti. Torej še rojeva.

A občutek je vztrajal. Počutila se je nemočna, v temi, potem je doumela, da ni povsem temno. Bilo je malce rožnato, kot če gledaš v zaprte veke. Ni mogla razumeti. Potem je ugotovila, kaj je narobe in bilo je huje, kot bi si mogla predstavljati. Otrok ni bilo več.

Z vse večjo paniko je tipala čez svoje telo, pa jih ni bilo nikjer. Preden jo je strah strl, se je skušala domisliti, kaj bi

jih lahko ločilo, in vse, kar ji je prišlo na misel, so bili lovci. A zakaj bi ji vzeli otroke? Potem je izgubila nadzor; ničesar ni mogla storiti, v temi, brez Ekvinokcija, da bi ji ustvarila veselje.

K sebi jo je spet spravila misel, tako črna, da jo je komaj sprejela. Odprla je oči, z muko.

Videla je.

Plavala je v središču sobe, vsekano v živo skalo. V njej je bil še nekdo, a lahko je videla le temno zeleno, zaobljeno gmoto simba.

«Ekvinokcij!» je zavpila, in se že slišala. Kot v sanjah je pogledala navzdol po telesu in videla njegovo golo resničnost. Dotaknila se ga je; nobenega odpora. Bila je sama. Polovica jo je izginila.

Misli so ji razpadale. Gledala jih je, ko so izginjale, vedela, da je to bolje kot življenje brez Ekvinokcija. Poslovila se je od zadnjih krp obstoječega, zavila oči v glavo, pogoltnila jezik.

Postava je bila kot karikatura človeka, delo triletnika, ki ni vedel, kaj bi s spolom. Široka ramena in bikovski vrat so komično spominjali na dvigalca uteži, ozki pas in kroglasta rit je bila imbecilova podoba lepo grajene ženske. Postava je bila zelene barve, brez potez, razen ovalne odprtine, kjer bi morala biti usta.

«Zakaj hočeš postati Prstanec?» Glas je prišel iz luknje v «obrazu.»

Parameter je vzdihnila in se nagnila nazaj v stolu. Delo na Titanu ni bilo niti malo učinkovito. Tri dni je potratila za govorjenje z ljudmi, ki ji niso bili v nikakršno pomoč in končno je našla tega človeka, ki je menda imel pravico, da ji da simba. Njena potrpežljivost – nikoli bogata – je bila pri kraju.

«Vse skupaj bi morala posneti na trak,» je rekla. «Ti si četrti prasec, ki me je danes to vprašal.»

«Vseeno moram dobiti odgovor. In bistre pripombe ohrani zase. Ne potrebujem jih. Za pet par bi odkorakal ven in pozabil nate.»

«Zakaj pa ne? Ne vem, če sploh lahko vstaneš s tega stola, kaj šele korakaš ven. Mislila sem, da vi Ohranjevalci želite nove ljudi, zakaj me potem tako vrtite naokoli? Nazadnje bom vstala in šla ven. Vi niste edini Prstanci.» Dvignil se je in dokazal, da se moti. Bil je neroden, a trden in, še bolj zanimivo, v roki je imel nekaj, kar je lahko bilo le pištola. Osupnila je. Sedel je v prazni sobi, golorok. Nenadoma ta pištola, od nikoder.

«Če hočeš reči, da odhajaš k Inženirjem, je moja dolžnost, da ti odstrelim glavo. Imaš deset sekund, da pojasniš.» Nobenega sledu jeze. Cev je bila mirna.

Težko je pogoltnila, skrbno nepremična.

«Uh, ne, nisem mislila tega.»

Orožje se je malce spustilo.

«Neumna pripomba je bila,» je rekla, oči so ji gorele od sramu in jeze. «Za ohranjevalce sem.»

Pištola je izginila v simba, ki ga je nosil. Možno, da jo je vedno držal v roki, ni mogla reči.

«Sedaj mi lahko odgovoriš.»

Pripovedovala je svojo zgodbo, s komaj potlačeno jezo. Sedaj je to že prav dobro znala in lepo jo je skrčila. Deklamirala jo je s pojočim tonom, ki ga izpraševalec menda ni opazil.

«Stara sem sedeminsedemdeset zemeljskih let, rojena sem bila na Merkurju, občina Helios, otrok zelo bogatega energetskega magnata. Zrasla sem v togem, utesnjenju, jočem ozračju, kakršno je na Merkurju že od nekdaj, in sovražila sem ga. Pri dvanajstih mi je mati dala 20 odstotkov svojega bogastva in rekla, da upa, da ga bom pametno

porabila. Na srečo sem bila odrasla in izven njenega dosega, kajti hudo sem jo razočarala.

Kupila sem karto za prvo ladjo s planeta, čla je na Mars. Naslednjih šestdeset let sem se posvetila doživljanju vsega, kar lahko človeški organizem doživi in preživi.

Bilo bi utrudljivo in predolgo, če bi pripovedovala o vsem, kar sem počela, da pa ne boš mislil, da kaj skrivam, ti lahko pokažem naključni vzorec.

Mamila: poskusila sem vse. Nekatera samo enkrat. Druga sem jemala cela leta. Trikrat so mi morali obnoviti osebnost in pri tem sem izgubila precej spomina.

Seks: z dvema, tremi, štirimi partnerji; sedmimi partnerji; tridesetimi partnerji; stotimi partnerji. Celotedenske orgije. Moški, ženske, deklice, dečki. Dojenčki. Sloni. Pitoni. Trupla. Tolikokrat sem spremenila spol, da ne vem, če sem zrasla kot moški ali ženska.

Ubila sem nekega moškega. Niso me dobili. Ubila sem žensko in spet ušla. Tretjič so me ujeli in sedem let sem preživela v rehabilitaciji.

Potovala sem. Šla sem v Pas, na Mesec, na Saturnove, Uranove, Neptunove lune. Šla sem na Pluton in z lovko lukenj še dlje.

Poskusila sem kirurgijo. Pridružila sem se parnemu kultu in leto dni sem bila siamska dvojčica neke ženske. Poskušala sem čudne nove organe, in spolne sisteme. Poskušala sem z dodatnimi udi.

Pred nekaj leti sem se pridružila kultu pasivnosti. Verjeli so, da je vsako dejanje nesmiselno in to demonstrirali tako, da so si dali amputirati roke in noge in so bili odvisni od usmiljenja mimoidočih tujcev, da so nahranili in jih obdržali žive. Mesece sem ležala na javnem trgu pod Copratesom. Včasih sem se valjala v lastnih iztrebkih, potem me je kdo očistil, ponavadi z resno pridigo, naj pustim to življenje in začnem dostojno. Vseeno mi je bilo.

Nehala sem, ko me je drugič poscal pes. Prosila sem nekoga, da me je nesel k doktorju in odšla sem kot povsem drugačna ženska. Odločila sem se, da sem že storila vse in da je najbolje, če si pričnem iskati zanimiv in izviren samomor. Bila sem dolgočasna, tako nasičena, da mi je bilo še dihati odveč.

Potem sem se spomnila dveh krajev, kjer še nisem bila: Sonca in Prstanov. Sonce je razkošni samomor, o katerem sem govorila. Do Prstanov se da priti le s simbom. Vašim ljudem dajem prednost pred Inženirji. Zato sem tukaj.»

Naslonila se je nazaj. Ni pričakovala, da ji bodo dovolili, da se pridruži cerkvi ohranjevalcev in razmišljala je, kako priti do Inženirjev. Če kdaj kakšna zgodba ni dajala dobrega vtisa, je bila to njena. Tile Ohranjevalci so bojda predani ljudje in vedela je, da so njeni odgovori kaj neprepričljivi. Po drugi strani pa sploh ni razmišljala o Velikem načrtu Inženirjev. Kaj je njej mar, če hoče tolpa verskih fanatikov prebarvati enega od Saturnovih prstanov?

«Predzadnja izjava je bila laž.»

«Res je,» je pljunila. «Prasci pravičniški. V omikani družbi je običaj, da se človeku pove, če se dela preizkus laži. Vpraša se celo za dovoljenje.»

Vstala je, da odide.

«Parameter, prosim, sedi.» Oklevala je, potem je sedla.

«Čas je, da počistimo z nekaj napačnimi vtisi. Prvič, to ni »vljudna družba,« to je vojna. Verska vojna in to je najbolj umazana vrsta vojne. Kar moramo storiti, storimo zaradi varnosti. S tem pogovorom smo želeli samo zagotoviti, če je tvoja zgodba resnična. Ne zanima nas, kaj si storila, samo da nimaš povezave s sovražnikom. Jo imaš?»

«Ne.»

«Izjava je resnična. Sedaj pa k drugi napaki. Nismo pra-

vičniški prasci. Pragmatisti smo. Nismo verski fanatiki, nikakor, čeprav globoko verujemo v to, kar počnemo. In to naju pripelje k tretji napaki. Osnovni razlogi, da smo tukaj, imajo kaj malo skupnega z bojem proti inženirjem. Mi vsi smo tukaj iz osebnih razlogov.»

»Kakšnih?«

»Osební so. Vsak od nas je imel drugačen razlog. Ti si tukaj, da potolažiš zadnje muhe presitega apetita, to je kar običajno. Nekaj presenečenj te čaka, a ostala boš. Ne boš mogla drugače. Ne boš mogla oditi. Morda nam boš celo pomagala v boju proti inženirjem.«

Sumičavo ga je pogledala.

»Ne zanima nas, čemu si tukaj. Tvoja zgodba name ne naredi nobenega vtisa. Verjetno si pričakovala obsodbo ali prezir. Ne laskaj si. Dokler nisi tukaj zato, da bi pomagala rdeče prebarvati prstana Beta, nam je vseeno.«

»Potem bom dobila simba?«

»Tako ko opraviš nekaj kirurgije.« Prvič se je nekoliko sprostila. Koti razporka nad usti so se upognili v bežavem poskusu smehljaja. »Priznati moram, da me je zanimala ena od stvari, ki si jih rekla. Kako seksaš s slonom?«

Parameter je ohranila povsem resen obraz.

»Ne seksaš s slonom. Največ, kar lahko dosežeš je, da seksaš pri slonu.«

Simb je ležal vsredi sobe, zelenkasta kepa mehkega videza. Z najboljšo voljo se Parameter ni mogla domisliti, da bi spominjal na kaj drugega kot na kup zelenega kravjega gnoja. Bil je manjši, kot je pričakovala, a le zato, ker v njem ni bilo nikogar. Ona naj bi to popravila.

Odšepala je do njega in si ga z dvomom ogledala. Ni mogla hoditi drugače kot nerodno, njene noge niso bile več zgrajene za hojo. Bile so kirurško spremenjene, tako da je zmogla kvečjemu groteskno krivonogo poskakovanje z visokimi koraki, da se njeni dolgi prsti ne bi zatikali na tleh. Bila je idealno opremljena za življenje v breztežnosti. V gravitacijskem polju je bila neverjetno nerodna.

V sobi je bil samo še mož, ki jo je izpraševal, sedaj ga je poznala kot Bushwhackerja. Bil je manj neroden kot ona, a kamajda. Srbelo ga je, da bi se pobral med Prstane, straža v bazi ga je dražila. Težnost je za uboge ploskonogce.

»Samo dotaknem naj se ga, to je vse?« Sedaj, ko je prišla do njega, si je začela pomišljati.

»Tako je. Simb bo storil vse ostalo. Ne bo lahko. Šest tednov do treh mesecev ne boš imela nobenega stika z okoljem, ko se mu bo razvijala osebnost. Znorela bi v dveh dneh, a ne boš sama. Vse, kar boš imela v oporo, bo simbov razum. In to bo otrok, težko bo z njim. Skupaj bosta rasla.«

Globoko je vzdihnila in se spraševala, čemu tako okleva. Zlahka je storila že bolj odbijajoče stvari. Morda jo je obšlo spoznanje, da to ne bo navadna muha. Lahko da bo dolgo trajalo.

»Pa gremo.« Dvignila je nogo in se z enim od prstov na pehde dotaknila kepe. Prijela se je. Simb se je začel počasi premikati.

Bil je ... topel? Ne, najprej je tako mislila, a bolje bi bilo reči, da ni imel temperature. Imel je sedemintrideset stopinj, kot kri. Polzel ji je po nogi, se raztegoval in tanjšal. Kmalu ji je polzel po vratu.

»Vdihni,« je svetoval Bushwhacker. »Pomagalo bo.«

Storila je to, prav ko se ji je simb premaknil čez brado. Vzpel se ji je čez usta in nos, potem čez oči.

Sledil je trenutek, skoraj v paniki, ko ji je del možganov povedal, da mora vzdihniti in je pokorno poslušala. Nič se ni zgodilo in hotela je krikniti. A vse je bilo prav, ni ji bilo

treba dihati. Ko je odprla usta, ji je simb zdrsnil po grlu in traheji. Kmalu so se ji pljuča napolnila s prevajalnim tkivom, ki ji je potiskalo kisik v kri in odstranjevalo ogljikov dioksid. Izpolnil ji je nosno votlino, spolzel po evstahijevi cevi v notranje uho. Izgubila je ravnotežje in padla po tleh. Vsaj zdelo se ji je tako, ni mogla vedeti. Ni čutila udarca. Zajel jo je val omotice in spraševala se je, kaj bo storil simb, če bruha. Pa ni, in pomislila je, da nikoli ne bo.

Čeprav je pričakovala, jo je streslo, ko ji je simb prodrl v anus in vagino. Ni bil slab šok. Bolj vznemirjenje. Izpolnil ji je uterus, zapolnil sečnico, zlezal navzgor po sečevodu do ledvic. Medtem je drugi poganjek zasedel veliko in malo črevo, použil hranilne snovi, ki jih je tam našel in se združil s poganjkom, ki se je spustil od ust. Ko je bilo storjeno, je bila pretaknjena kot šivankino uho in predstavljena opazovalcu kot topološki primer svitka.

Tišina se je zaprla nad njo. Bilo je povsem tiho ves čas, ki ga ni mogla premeriti, a ni mogel biti daljši kot pet minut.

Očitna pot, po kateri so dosegljivi človeški možgani, ne da bi bile poškodovane trdne membrane, je poleg zrkla in skozi supraorbitalni foramen, a simb tam skozi ne bi mogel spraviti dovolj debelega poganjka, v očesu ni prostora. Tako so dali genetski inženirji, uravnajoč osnovni model za dihalce kisika, ki so ga prejeli po opiuškem kablu, simbu sposobnost, da si je odprl pot skozi vrh lobanje.

Parameter je čutila vbod bolečine, ko je nastala dvocentimeterska luknja, a ta se je podela, ko je simb začel tipati primerne kraje, da doseže stik. Simb je bil še vedno brez pameti, a nezmotljivo ga je vodil skrbno izoblikovani instinkt, ki so mu ga vgradili.

Nenadoma jo je obdala bojazen; otroška, neutolažljiva bojazen, ki jo je prestrašila do kosti, a ni prihajala iz nje. Bori-la se je z njo, a je bila vztrajna. Končno se ji je predala in jokala kot otrok. Postala je drobno otroče, raztopila je svojih dobrih sedemdeset let v molčeči temi, kot bi nikoli ne šla mimo.

Ničesar ni bilo. Ničesar, le dva izgubljena glasova, jokajo-ča v praznino.

Debata, ali so simbiotični organizmi za globoko veselje resnično oblika umetne inteligence (ali tuje inteligence, odvisno od definicije) se je vlekle že stoletja. Ljudje, ki so jih živeli, so enoglasno trdili, da so. Druga stran – to so bili večinoma psihologi – pa je opozarjala, da so ljudje, ki v njih živijo, na najslabšem kraju za objektivno sodbo. Kar-koli je kdo mislil o stvari je slonelo na osebnem predsodku, kajti objektivnih podatkov ni bilo.

Simbi so bili genetsko prirojeni organizmi, ki so lahko pripravili po enem človeškem bitju popolno, vase zaprto okolje v veselju. Hranili so se s človeškimi odpadki – urinom, fekalijami, toploto in ogljikovim dioksidom.

Imeli so več klorofilu podobnih encimov in lahko so sintetizirali s človekovo telesno toploto, čeprav z majhnim izkoristkom. Za ostale energetske potrebe para je simb lahko uporabil svetlobo. Zelo uspešno so shranjevali energijo v kemičnih spojinah, ki so jih v potrebi lahko razgradili. Skupaj s človekom je simb tvoril zaprto ekologijo; to ni bil par gostitelj – parazit. Bila je simbioza.

Človeku je pomenil simb zeleni pašnik, bistri studenec, sadno drevo, ocean za plavanje. Simbu je bil človek bogata prst, nežni dežek, gnoj in oplajujoča čebela. Bila sta idealen par. Preden sta se združila je bilo življenje vsakega od njiju odvisno od zviti mehaničnih pripomočkov. Ljudje so bili prilagojeni okolju, ki jim v naravnem stanju ni bilo več dostopno; kjerkoli še so od okupacije Zemlje živel, povsod so si morali narediti primerno okolje. Simb jim je to okolje lahko dal zastoj.

A ni šlo tako lahko.

Simbi so bili bolj zapleteni, kot se jim je videlo. Ljudje so se navadili, da jemljejo iz svojih okolij, da jih upogibajo ali lomijo, dokler ne bodo primerna za njihove potrebe. Simbi so zahtevali več, njim ni bilo treba dajati.

Obkrožen s simbom je bil človek povsem odrezan od zunanjega vesolja. Bil je odvisen od simbolov čutil in podatke je dobival na nenavaden način. Simb se je vezal naravnost v človeške možgane. Pri tem se je tako spojil, da je bilo težko reči, kje je meja med njim in človekom. Reorganiziral je nekatere dele človeških možgan, sprostil njihov silovit potencial za računanje in integriranje, uporabljal te sposobnosti, da je spremenil senzorne podatke v slike, tone, okuse, vonje in dotike. Med tem procesom se je razvil razum.

Simb ni imel lastnih možgan, lahko pa je del časa uporabljal človeške in uporabljal jih je bolje, kot je to uspevalo njihovemu prvotnemu lastniku. Tako bi se torej zdelo, da nima lastnega razuma, a vsak Prstanec v sistemu bi prisegel, da ga ima. In okoli tega so se lomila kopja: je bil to res neodvisen razum, parazitsko uporabljajoč človeške možgane, ali je bila to zgolj shizofrenija, inducirana s samoto in projekcijo. Nerešljivo. Brez človeka v njem je simb povsem nemočen. Brez človeških možganov in kombinacije z genetsko informacijo in encimatsko kodiranih procedur lahko simb samo prazno leži kot zeleni gnoj, na katerega spominja. Ima le zelo primitivno mišičje in sam še tega ne uporablja. Nobene dobre primerjave ni za simba brez človeka v njem, nobenega bitja, ki bi bilo tako odvisno od drugega.

Spojen pa se par spremeni, postane veliko več kot vsota členov. Človek je zaščiten pred ostrim okoljem. S simbom se da živeti od Neptunove orbite pa skoraj do Zemljine, zunaj teh meja je sevanja preveč ali premalo. Par hrani, poji in čisti zrak drug drugemu. Simb ima radijski oddajnik in radar ter organe za sprejem, poleg tega pa senzorje za žarčenje od sto do sto šestdeset nanometrov. Sistem lahko pridobiva maso z uživanjem skal in ledu in simb lahko ohrani vredne minerale in vodo ter ostalo odvrže. Par zmora skoraj vse, le za spremembo hitrosti potrebuje skalo, da se odrineta od nje, a malenkost je nositi raketni potisnik. V Prstanih pari še tega niso delali. Simb lahko pridela dovolj plina za majhne spremembe. Za večje so Prstanci nosili majhne steklenice stisnjenega plina.

Zakaj torej ni imel vsak človek svojega simba?

Simbioza je zahtevala več kot je bila večina ljudi pripravljena dati. Ni se dalo preprosto sleči, ko bi se človek naveličal. Če si simba odložil, je ta nehal obstajati.

Morda je bila to najtežja odgovornost, kar jih je moral človek kdaj sprejeti. Ko si bil enkrat združen s simbom, sta bila skupaj do smrti. Nikoli ni bilo bližjega odnosa. Simb je živel v tvojih možganih, spremljal te je še v spanju, neodvisno potujoč skozi tvoje sanje. V primeri s tem so siamski dvojčki tujci, ki se srečajo sredi noči.

Res je, da so vsi ljudje, ki so to poskusili prisegli, da pred simbiozo še živeli niso. Bilo je privlačno, a za večino so bile umišljene slabosti pomembnejše. Le malo ljudi zmora sprejeti obvezo, za katero vedo, da bo trajna, ne tedaj, kadar trajna lahko pomeni pet ali šest stoletij.

Po začetnem navalu se je moda simbioze poglobila. Sedaj so vsi simbioti v sistemu živeli v Prstanih, kjer so omogočili nomadsko življenje, kakršnega še ni bilo.

Prstanci so po definiciji samotarji. Ljudje se srečajo v dolgih presledkih, se parijo, če jim je to všeč in odidejo dalje. Prstanec v življenju redko dvakrat vidi istega človeka.

To so samotarji, ki niso nikoli sami.

»Kaj si tu?«

?????

»Čutim te. Nekaj morava storiti. Ne prenesem te teme, jo ti lahko? Poslušaj: bodi svetloba!«

?????

»Oh, brezupen si. Zakaj ne izgineš?«

Žalost. Globoka otroška žalost. Parameter je potegnilo vanjo, preklinjajočo sebe in otročjo stvar, v kateri je bila ujeta. Tisočič je poskušala zabrcati z nogami, da bi kdo tam zunaj razumel, da hoče ven. A izgubila je svoje noge. Ni več mogla reči če jih sploh premika.

Iz globin simbove žalosti se je potegnila kvišku in poskušala stati ob strani. Ni bilo mogoče. Z vzdihom v mislih se je spet pogreznila in ni več mogla ločevati med seboj in otrokom, tujcem.

Prsi so se ji dvigale in spuščale. Neprijeten vonj se je zavlekel v njene nosnice. Odprla je oči.

Bila je v isti sobi, a na obrazu je imela pritrjen respirator, ki ji je potiskal zrak v pljuča in ven iz njih. Obrnila je oči in videla groteskno pojavo druge osebe v sobi. Plavala je s spodvitimi nogami, noge in pedi sklenjene.

V praznem obrazu se je izoblikovala luknja.

»Ti je kaj bolje?«

Kričala je in kričala, dokler se ni hvaležno spet potopila v sanje.

»Uspeva ti. Še poskušaj. Ne, to ni prav; karkoli si že takrat delal, stori nasprotno.«

Bilo je le tipanje. Parameter se še sanjalo ni, kaj je nasprotno, ker se ji še sanjalo ni, kaj je mali simb sploh počel. Bil pa je napredek. Bila je svetloba. Bleda, nihajoča, plašna svetloba.

Nedefinirana luč je zaplapolala kot sveča, vzrepetala, ugasnila. Še vedno je bila zadovoljna, a še pol tako ne kot simb. Zajel jo je ponosen občutek zmagoslavja, ki ni bilo njeno. ampak, si je odgovorila, kaj je res pomembno, ali je moje ali ni? Ni ji bilo več tako važno, ali čuti kaj ona ali simb. Kakšna je razlika, če pa morata oba to doživeti?

»Dobro je bilo. Prihajava. Ti in jaz, mali. Šla bova po svetu. Se bova že izvlekla iz te godlje.«

Šla? Strah. Šla? Žalost. Šla? Jeza?

Čustva so sedaj prihajala označena z besedami in tudi spekter se je širil.

»Jeza? Si rekla jeza? Kaj je to? Seveda, ven hočem, zakaj pa misliš da se trudim z vsem tem? Ni lahko, mali. Ne spomnim se ničesar, kar bi se bilo tako težko oprijeti, odkar sem si pred leti skušala kontrolirati alfa valove. Čakaj malo, no ...« Strah, strah, strah. »Ne delaj tega, mali, prestrašiš me. Čakaj, nisem hotela ...« Strah, strah, strah, samota, strah, STRAH! »Nehaj! Nehaj, do smrti me boš prestrašil, ti si ...« Tresla se je, spet je bila otrok.

Črn, neskončen strah. Parameter je zdrsnila iz svojega razuma; zčila se je z drugim; karala se je; se mirila; se tolažila; se ljubila.

»Na, popij malo vode, bolje ti bo.«

»Pppjjjjjjd.«

»Kaj?«

»Pojd. Pjd. Stran. POJDI. STRAN!«

»Najprej moraš malo piti. Ne bom šel, dokler ne boš pila.«

»Pojdi. Moril. Morilc.«

Bila je zmedena.

»Zakaj, zakaj ne bo storil tega? Zame. Za Parameter.« Negacija.

»Misliš »ne«. Kje so dobil te besede?«

Tvoj spomin. Ne. Ne bom.

Vzdihnil je, a dosegla je potrpežljivost, neskončno potrpežljivost. In še nekaj, celo nekaj kot ljubezen. Vsaj globoko občudovanje tega korajžnega otroka. A še vedno se je bala, ker si jo je simb začel prilasčati in je z vse večjo težavo visela na misli, da ga mora pripraviti, da ji odpre svet zunaj, da bo lahko komu rekla, da hoče ven.

In obup je samo poslabšal stvari; simbu ga ni mogla prikriti in to občutenje se je sporočalo v grobi, goli paniki.

»Poslušaj me. Morava se rešiti tega vrtiljaka. Ne moreva se inteligentno pogovarjati, če ti jaz stalno sporočam svoj strah, da se potem ti bojiš, kar prestraši mene, nakar tebe zgabi panika, kar mene še bolj prestraši, kar . . . nehajva s tem!«

Nisem jaz kriv. Ljubezen. Potrebujes me. Nisi popolna brez mene. Sprejeti me moraš, da bom lahko sodeloval.

»Ampak ne morem. Ne moreš videti, da moram biti jaz? Ne morem biti ti. In ti si tisti, ki je nepopolen brez mene, ni tako kot si rekel.«

Narobe. Oba nepopolna brez drugega. Prepozno je zate. Nisi več ti, Ti si jaz, jaz sem ti.

»Ne verjamem ti. Stoletja sva tukaj, tisočletja. Če te še zdaj nisem sprejela, te nikoli ne bom. Hočem biti svobodna, pravočasno, da vidim, kako bo sonce ugasnilo.«

Narobe. Tukaj dva meseca. Sonce še gori.

»Aha! Pa sem te ujela, priznaš? Lahko vidiš ven, dlje si, kot si mi povedal. Zakaj si mi lagal? Zakaj mi nisi povedal, kdaj smo? Toliko mi je bilo do tega. Zakaj mi nisi povedal?«

Nisi me vprašala.

»Kakšen odgovor pa je to?«

Pošten.

Parameter se je zadržala. Vedela je, da je to resnica, da trpinči otroka, ki ne more lagati, kot tudi ona ni mogla. A oklenila se je svoje jeze z izgubljenim občutkom, da je to vse, kar ji je njenega ostalo.

Boli me. Jezna si. Nič ti nisem storil. Zakaj me sovrašiš? Zakaj? ????? Ljubim te. Bojim se, da odideš.

»... Ljubim te. Ljubim te. Bogmipomagaj, res te ljubim. Samo to nisem jaz. Ne! To je nekaj drugega. Ne vem še kaj, ampak držala se bom tega. Držala.

Kje si?

Parameter?

»Tukaj sem. Pojdi.«

»Pojdi.«

»Nekaj moraš pojesti. Prosim poskusi. Dobro je zate. Res je. Poskusi.«

»Jesti!« Obrnila se je v zraku od nenadnih krčev lakote in odpora. Izdabila je postan zrak in redko tekočino. »Stran od mene. Ne dotikaj se me! Ekvinokcij! Ekvinokcij!«

Postava se je je dotaknila s prsti, trdimi in mrzlimi.

»Tvoje prsi,« je rekla. »Mleko polzi. Kaj . . .«

»Šlo. Vse je šlo.«

Parameter.

»Kaj je? Lahko še enkrat poskusiva s tisto sliko?«

Ne. Ni potrebe. Lahko greš.

»Huh?«

Lahko greš. Ne morem te zadrževati. Misliš, da si samostojna, mogoče imaš prav. Lahko greš.

Zmedlo jo je.

Gledal sem nekatere koncepte v tvojem spominu. Svoboda. Samoodločba. Neodvisnost. Lahko greš.

Veš, kaj mislim, kaj res mislim o teh konceptih. V najboljšem primeru nedokazani, v najslabšem fantazije.

Cinična si. Sprejemam, da bi lahko bili resnični, torej mo-

raš biti svobodna. Zadržujem te proti tvoji volji. To nasprotuje večini etičnih zahtev, tudi tistim, ki jih sprejemaš bolj kot druge. Lahko greš.

Bil je neroden trenutek. Bolelo jo je bolj kot bi si mislila, da je mogoče. In ni vedela, čigavo bolečino čuti. Niti važno ni bilo.

Kar nori? To je bila morda njena edina priložnost, in sedaj priznava to, kar je mali že ves čas govoril, da sta že spojena. In mali je to slišal, kot je slišal vse.

Da, slišal sem. Ni važno. Slišim tvoje dvome o mnogih rečeh. Čutim tvojo negotovost. Vedno bo s teboj.

»Do, menda bo res. A ti. Komaj te čutim. Ali pa ne ločim.«

Moj smrt čutiš.

»Ne, ne. Saj ni tako hudo. Dali ti bodo drugega človeka. Vse bo dobro. Boš videl.«

Morda. Obup. Nejevera.

Parameter se je v mislih branila, si povedala, da bo prišla ven sedaj ali pa ji nikoli ne bo uspelo.

»Dobro. Spusti me ven.«

Usihanje. Postopno odhajanje, boleče in počasi, ko se je poganjek pričel ruvati iz njenih možgan. In Parameter je čutila, kako se ji razum deli na dvoje.

Vedno bo tako. Niti malo ne bo bolje.

»Čakaj, mali, Čakaj!«

Še je odhajal.

»Poslušaj me. Res! Resno mislim, rada bi govorila o tem s tabo. Ne odhajaj.«

Najboljše je. Prestala boš.

»Ne! Nič boljše kot ti. Umrla bom.«

Ne boš. Tako je, kot si rekla: če sedaj ne greš ven, ne boš šla nikoli. Ti . . . dobro . . . srečno . . .

Ne! Ne razumeš. Nočem več ven. Bojim se. Ne zapuščaj me tako. Ne moreš me zapustiti.«

Oklevanje.

»Poslušaj me. Poslušaj. Čuti me. Ljubim te. Ljubim. Obljuba, čista in poštena obljava dokler-naju-smrt-ne-loči. Občuti me.«

»Čutim te. Eno sva.«

Jedla je, pa je takoj vse izbruhala. A njen ječar je vztrajal. Ni ji hotel pustiti, da umre.

»Bi bilo bolje, če te vzamem noter k sebi?«

»Ne, ne morem. Pol me ni več. Ne bi pomagalo. Kje je Ekvinokcij?«

Povedal sem ti, da ne vem. In ne vem, kje so tvoji otroci. Pa mi nočeš verjeti.«

»Tako je. Nočem ti verjeti. Morilec.«

Poslušala ga je, ko je pojasnjeval, kako je prišla v to sobo. Ni mu verjela, še za trenutek ne.

Rekel je, da jo je našel, ko je sledil signalom radijske bakle, prihajajočih iz točke izven Prstanov. Odkril je psevdosimba, poenostavljenega simba, ki nastane z brstenjem normalnega simba brez poprejšnje konjugacije. Pseudosimb lahko obnavlja kisik v zraku, a nič več. Ne more se skrciti, da bi dosegel stik s človeškim telesom, ostane v obliki krogle. Človek lahko preživi v njem, a kmalu bi umrl od žeje.

Parameter je bila v psevdu, potolčena, krvaveča iz vrha glave in spolovil, živa. Še več, preživela je pet dni poti do reševalne postaje Ohranjevalcev. Pet dni, kajti Ohranjevalci so imeli malo postaj in te so bile daleč narazen.

»Inženirji so te oropali,« je rekel. »Ni druge razlage. Koliko časa si že v Prstanih?«

Ko je tretjič ponovil vprašanje, je Parameter zamrmrala: »Pet let.«

»Se mi je zdelo. Nova si. Zato mi ne verjameš. Ne veš kaj prida o Inženirjih, kajne, da ne? Ne moreš razumeti, zakaj

bi ti vzeli simba in te pustili živo, z baklo, da pokliče pomoč. Nesmiselno je, ne?»

»Ne... ne, ne vem. Ne morem razumeti. Ubiti bi me morali. To je bilo bolj kruto.«

Na njegovem »obrazu« se ni dalo razbrati nikakršnega čustva, a sedaj je prvič sodil, da ima upanje. Vsaj govorila je, kakorkoli že.

»Lahko bi se naučila več. Jaz se tolčem že celo stoletje in še ne vem toliko, kot bi rad. Oropali so te zaradi otrok, ne vidiš? Da jih vzgoje kot Inženirje. Tu je resnična bitka: za populacijo. Stranka, ki bo imela več potomcev, ima prednost.«

»Nočem govoriti.«

»Razumem. Boš poslušala?»

Ker ni odgovorila, je to vzel za pritrditev.

»Samo drsela si skozi življenje. To je lahko tukaj zunaj, mi vsi kdaj pa kdaj samo drsimo. Če tako sploh misliš o Inženirjih, je to le vprašanje izmikanja. To ni pretežko. Pri vseh teh kubičnih kilometrih tod okoli ima lovljeni vredno prednost pred lovcom. Toliko krajev za skrivanje je; toliko načinov za izmikanje.

A tebe je zaneslo v nevarno okolico. Inženirji so v tem sektorju zbrali veliko ljudi. Morda si opazila visok odstotek rdečih skal. Lovijo v skupinah, česar mi nismo nikoli storili. Preveč ohlapna skupina smo, da bi se kaj prida družili, in mi vsi vemo, da se pravi boj še tisoč let ne bo začel.

Mi smo najbolj ohlapna vojska v zgodovini človeštva. Na obeh straneh smo prostovoljci in na naši strani niti ne zahtevamo, da bi posamezniki storili karkoli v boju proti Inženirjem. Tako torej o njih ne veš ničesar, le to, da so se zaobljubili, da bodo v naslednjih petindvajset tisoč letih rdeče prebarvali prstan Beta.«

Končno je dobil reakcijo od nje.

»Malo več pa že vem. Vem, da so privrženci Velikega pleškarja prstanov. Vem, da je živel skoraj dvesto let tega. Vem, da je osnoval Cerkev kozmičnega inženirstva.«

»To si prebrala. Ali veš, da je Pleškar še živ? Veš, kako nameravajo prepleskati Prstan? Veš, kaj store z ujetniki Ohranjevalci?»

Iz tišine je razumel, da ne ve.

»Živ je. Sedaj je ženska. Njen Populacijski razglas pred petdesetimi leti je zapovedal, da mora preživeti vsak Inženir 90 % časa kot ženska in vsako leto roditi tri otroke. Če jim to uspe, nimamo možnosti. V nekaj stoletjih bodo Prstani iz samih Inženirjev.«

Prvič po nekaj tednih je pokazala nekaj zanimanja.

»Nisem vedela, da je to tako daljnosežen projekt.«

»Največji, kar so se jih ljudje kdaj lotili. S sedanjo hitrostjo bi potrebovali tri milijone let, da prepleskajo ves Prstan, a pospešujejo.«

Čakal je, upajoč, da jo spet izvleče, pa je spet zdrsnila vase. Nadaljeval je.

»Njihove vere ne poznaš, in ena od plati je prepoved ubijanja. Človeku ali simbu ne bodo vzeli življenja.«

To jo je zgrabilo.

»Ekvinokcij! Kje...« Spet se je začela tresti.

»Skoraj gotovo je živa.«

»Kako?»

»Otroke si pozabila. Peterico.«

Zadnja stvar, ki jo je kdo za dve leti rekel Parameter, je bila: »Vzemi tole, lahko da jo boš hotela uporabiti. Samo pritisni jo ob rdečo skalo in pozabi. Traja za večno.«

Vzela je predmet, tanko cevko z rumeno bučko na vsaki strani. Bil je aplikator bakteriofaga, napolnjen s prikrojeno DNA, ki je napadala in razgradila rdeči prah, ki ga je puščal virus Inženirjev. Dotik obarvane skale bi sprožil veriž-

no reakcijo, ki bi se končala šele, ko bi se površina skale vrnila v začetno barvo.

Parameter si jo je razmišljeno prislonila k strani in potopila se je v žilavi integument Ekvinokcijine zunanje kože. Potem se je iz zračne komore odrinila v pravilnično deželo.

»Nikoli nisem videla česa takšnega, Ekvinokcij,« je rekla.

»Ne, res nisi.«

»Kam naj greva? Kaj je ta črta čez nebo? V kateri smeri je Prstan?»

Ljubeč smeh. »Trapasta rastlinojedka. V Prstanu sva. Zato je vse naokoli. Samo v oni smeri ne. Za tistim delom Prstana je Sonce, zato so delci osvetljeni predvsem z druge strani. Lahko ga vidiš, blede, v odbiti svetlobi.«

»Kje si se naučila vsega tega?»

»V tvoji glavi. Podatki so tam, in deduktivne sposobnosti tudi. Samo domislila se nisi.«

»Veliko več bom morala misliti. To je grozljivo. Ponavljam: kam greva?»

»Kamorkoli, samo stran od tega groznega kraja. Mislim, da vsaj deset let nočem več videti Prstanovega trga.«

»No, no,« Parameter jo je dražila. »Gotovo se bova prej vrnila. Kaj se sploh nič pesniško ne počutiš?»

Iz Prstanovega trga se je razlivala preko Osončja divje različna in neustavljivo lepa umetnost, stranski sad samotnega življenja v Prstanih. Slikarski mešetarji, razpečevalci glasbe, trgovci s poezijo, uredniki... vsi, ki so se preživljali kot posredniki med umetnikom in javnostjo in si trgali dobiček, ko so jim umetnine šle skozi roke, vsi taki so se natepli v bazar Prstanovega trga in za steklene bisere kupovali blesteča dela. Prstanci niso imeli kaj početi z denarjem, le mešetarili so: sveža jeklenka plina za simfonijo, ki bi s čisto svojimi ritmi in harmonijami treščila skozi poslušalca. Pest mineralnih tablet, ki so jih Prstanci potrebovali vsako desetletje, da popravijo pomanjkanje nekaterih elementov, je mogla kupiti sliko, ki bi v civilizaciji prinesla milijone. Špekuliranje. Nihče ni vedel, katero od tisočih del bo ujelo okus množic, nakupovalci so vedeli le to, da je kdove zakaj umetnost iz Prstanov vselej pobrala najvišje cene in najbolj navdušene kritike. Drugačna je bila, videna s čisto novimi očmi.

»Tukaj mi res ni do petja. Kako pa veš, da bova začeli z glasbo, ko bova ustvarjali?»

»Nisem vedela. Kako pa ti veš?»

»Ker čutim pesem v svojem srcu. Poberiva se od tod.«

Zapustili sta kovinsko kroglo tržnice in kmalu je ostala le še modra črta vektorja, uperjenega stran od njiju.

Porabili sta dve leti samo za prilagajanje okolju. Čudenje se ni nikoli obrabilo. Izognili sta se drugim, kadar sta jih srečali. Imeli sta vse, kar sta potrebovali, in nista si želeli družbe.

Tonila je in veselilo jo je. Vsak dan brez Ekvinokcija je bil nova muka. Še kar naprej je sovražila svojega ječarja, ni važno, če je njegova zgodba resnična. Ni ji pustil umreti in ni ji bilo hujše okrutnosti. A še njena jeza je bila šibka, pomilovanja vredna.

Zagledala se je v namišljeno daljavo in redko opazila njegove prihode.

Potem pa nekega dne ni bil sam. Opazila je to, brez zanimanja, gledala, kako sta se objela in se pričela zlivati. Druga oseba je torej ženska in sparila se bosta. Obrnila se je vstran in ni gledala, kako sta se simba v svojem konjugacijskem procesu stopila v eno in se počasi razširila v gladko zeleno kroglo, v kateri se bosta človeka tiho spojila in se spet ločila, verjetno za vedno.

A nekaj jo je grizlo in spet se je ozrla. Na proti njej obrnjeni strani krogle je rasla bunka. Še se je bočila in začela je

oblikovati novo, manjšo kroglo. Rožnata črta je pokazala ločnico med oblama.

Spet se je ozrla proč, ni mogla ohraniti zanimanja, ko sta simba rojevala. A še vedno jo je nekaj grizlo.

»Parameter.«

Moški (ali je bila ženska?) je plaval poleg nje, držeč malega simba.

Otrpnila je. Oči so se ji napolnile z grozo.

»Zmešalo se ti je.«

»Morda. Ne morem ti ga vsiliti. A tukaj je. Odhajam, in ne boš me več videla. Lahko živiš ali umreš, kakor se odločiš. Storil sem, kar sem mogel.«

V Zgornji polovici je bil topel dan. Pravzaprav je bil vedno topel dan, le nekateri so bili toplejši od drugih.

Prstanografije se ni težko naučiti. Prstani: Alfa, Beta in tanki Gama. Presledkom pravijo Cassini in Encke, odprlo ju je težnostno potezanje med Saturnom in večjimi lunami, boj za prevlado nad delci, ki sestavljajo Prstane. Razen tega so samo še Zgornja in Spodnja polovica, nad in pod ravnino ter Notranji in Zunanji prostor. Notranjega Prstanci niso oblikovali, zaradi močne radiacije, okoli Saturna so bili tudi pasovi Van Allenovega tipa. Zunanji je bil daleč od obiskovanih delov Prstanov, pa je bil le prijeten kraj, ker so bili od tam vsi Prstani zbrani v enem delu neba. Čudno doživetje za otroke, navajene od rojstva na Prstene, ki se kajo nebo.

Parameter je plavala v Zgornji, da se napase sonca, ki je bilo tam precej močnejše kot znotraj. Ekvinokcij se je razpela. Par je postal prosojna parabolična skodela z dvesto metri premera, prepletena z žilami, da je spominjala na pajkovo mrežo. Predstavo je še okrepila drobna figurica muhe, razkroščene sredi mreže. Parameter.

Užitek, plavati tamkaj. Pogledala je naravnost v Sonce, dovolj bleščeče še tako daleč stran, da bi ji hitro izžgalo oči, če ne bi bilo le projekcija. Ekvinokcijini čuti niso delili občutljivosti človeških.

Njeno osredje se je kopalo v bleščavi. Zelo čutno, a na nov način. To je bila tiha radost rože, ki se odpira soncu, drugačna od bolj vročih živalskih strasti, kakršnih je bila vajena. Energija je curljala skozi njeno telo in v razpeti pajčolan njene tovarišice. Njen razum je bil tišji, kot bi verjela, da je mogoče. Misli so prihajale z urami, zanimali so jih počasni, rastlinski užitki. Videla se je golo, izpostavljeno svetlobi in vetru, plavajočo vsredi srebrnega kroga življenja. V tem kraju brez zraka je čutila veter na svojem telesu in se čudila, kako more biti Ekvinokcij tako prepričljiva v mrežah iluzij, ki jih plete.

Nenadoma se je veter stresel.

»Parameter. Zbudi se, dragica.«

»Hmmm?«

»Vihar prihaja. Zviti morava jadra in odpluti v pristan.«

Parameter je čutila druge sunke, ko je skozi tople vode plavala v zavest.

»Koliko sva od prstana?«

»Dobro je. V desetih minutah bova tam če malo manevriram z jadri in potem uporabiva še par sekund potiska.«

Razpeta je bila Ekvinokcij razmeroma učinkovito sončno jadro in s spreminjanjem kota, pod katerim je svetloba padala nanjo, je lahko počasi popravila njuno hitrost. Parameter se je morala le odriniti v blagem loku nad ali pod prstani. Ekvinokcij bi ju lahko spravila nazaj v nekaj dneh samo s pritiskom sonca, a vihar je pomenil nevarnost, na katero nikoli nista smeli pozabiti.

Ekvinokcij je začutila sončni veter, oblak delcev, ki je zaradi viharjev pod površino brizgnil iz Sonca. Zaznala je bila prve sunke, prihajajoče s svetlobno hitrostjo. Nevarni

piš ni bil daleč zadaj.

Žarčenje je pomenilo največjo nevarnost v življenju v Prstanih. Zunanja površina simba je varovala pred večino žarčenja, ki ga je par srečal v veselju. Kar je prišlo skozi ni bilo vredno skrbi, bolezen zagotovo ni nikoli grozila, a občasni delci z visoko energijo bi mogli povzročiti mutacije v človeških spolnih celicah.

Veter se je krepil, ko sta zvili jadra in uporabili plinski potisnik.

»Sva se pravočasno premaknili?« je vprašala Parameter.

»Dobra rezerva je. Nekaj trdega bova le dobili, pa ne skrbi.«

»Kaj pa otroci? Če jih bom kasneje hotela, ne bo s tem težav?«

»Lahko. A nikoli ne boš rodila mutacije. Že v prvih tednih bom lahko videla vsako odstopanje in lahko abortiram ne da bi ti sploh povedala.«

»Pa mi boš, kajne?«

»Če želiš. Pa ni pomembno. Nič bolj kot to, da vsak dan nadzorujem ostala dogajanja v tebi.«

»Če tako praviš.«

»Da. Ne skrbi, ti rečem. Samo pazi na motorično kontrolo in pusti delo meni. Tisto, kar ni na molekularni ravni, se mi itak zdi čisto resnično.«

Parameter ji je zaupala. Tako popolnoma, da je še malo ni skrbelo, ko se je vanju pričel zaganjati resnično trd veter. Razširila mu je roke, ga objela. Čudno, da je ta veter ni kot lista vrtel naokoli. Všeč bi ji bilo. Vse, kar je pogrešala, so bili lasje, da bi ji plapolali okoli ramen. Ni več imela las, nobenih dlak. Motile so povezavo med njima.

Ko je pomislila nanje, so dolgi črni lasje zavalovali za njo, se ji kodrali v obraz in jo ščegetali v oči. Lahko jih je videla in jih občutila ob koži, le dotakniti se jih ni mogla, saj jih ni bilo.

»Hvala ti,« se je zasmejala. Potem se je še bolj smejala, ko se je ozrla po sebi. Pokrivali so jo lasje; dolgi, valujoči lasje, ki so rasli, ko jih je gledala.

Vrnila sta se v prstan in za njima je plaval zvijajoč se, namišljen vlak las, kilometer dolg.

Tri dni kasneje je še vedno gledala plavajočo kroglo.

Peti dan ji je roka trznila proti njej.

»Ne. Ne. Ekvinokcij. Kje si?«

Simb je spal. Simbiont je le v otroštvu lahko živel brez človeka, ki ga je hranil in poil; ko sta se enkrat združila je brez njega hitro umrl. Še speč je lahko preživel cele tedne, sam. Potreben je bil le dotik njene roke, in zbudil bi se.

Lakota se ji je prežirala skozi telo; ni je hotela poslušati. Postal je dejstvo življenja, nekaj s čemer se je ovijala, da bi pozabila pravo lakoto v svojih možganih. Lakota je ne bo nikoli prisilila, da sprejme simba. To ni bilo vprašanje. Devetega dne se ji je roka začela premikati. Gledala jo je, jokala k Ekvinokciju, naj jo ustavi, naj ji da moči.

Dotaknila se je.

»Čas bo, da preskusiva nove jajčnike.«

»Prav imaš.«

»Pogledali bova, če je tale tam zunaj moški.«

Ekvinokcij je imela v svoji mošnji sposobnosti tudi to, da je lahko v svojem telesu pripravila modul, ki je sprejel klonirano celico in jo vzgojil v popoln organ; sleherni organ, ki ga je želela. Storila je to z eno od Parametrinih celic. Odstranila jo je, jo klonirala in pustila rasti v nove jajčnike. Starim je že dolgo tega zmanjkalo jajčec in so bili neuporabni za razmnoževanje, nove pa je razganjalo od življenja.

Operirala je svojo tovarišico in ji zamenjala spolne organe. Neboleče in hitro; Parameter še čutila ni.

Sedaj sta bili pripravljeni, da sprejmeta seme.

»Moški,« je prišel glas drugega. Poprej bi bila Parameter odgovorila s »Samota,« in nadaljeval bi svojo pot.

Sedaj je rekla: »Ženska.«

»Divjina,« se je predstavil.

»Parameter.«

Ritual parjenja je bil opravljen in molče sta si drsela bližje. Preračunala je dobro, čeprav malo hitro. Trčila sta in se z vsemi udi oklenila skupaj. Simba sta se počasi stopila eden v drugega.

Občutek užitka je dosegel Parameter.

»Kaj je to?«

»Kaj misliš? Nebesa. Misliš, da od konjugacije nimamo nič veselja?«

»Nisem se domislila. . . . Drugače je. Sploh ni slabo. Ni pa primerljivo z orgazmom.«

»Še kaj poglej. Šele začela sva.«

Trenutek negotovosti, ko je Ekvinokcij izvlekla povezave, jo pustila samo v njenih možganih. Stresla se je, ko je tuj občutek šel čez njo, ugotovila, da zadržuje sapo. Spet je morala dihati. Pljuča so ji zapokala, ko je spodbodla dolgo zanemarjane mišice k delu, ko pa je refleks prevzel, je lahko pozabila nanje.

Notranja površina se je začela svetlikati in razločila je temno postavo, plavajočo pred njo. Fosforescenca se je krepila, dokler ni dosegla svetle mesečine. Sedaj ga je lahko videla.

»Živjo,« je rekla. Zdelo se je, da je presenečen, da hoče govoriti, pa se ji je le zarežal:

»Živjo. Ti si pa nova.«

»Kako veš?«

»Vidi se. Govoriti hočeš. Verjetno pričakuješ od mene poseben ritual.« Posegel je po njej in jo potegnil k sebi.

»Čakaj,« je rekla. »Najprej bi te rada malo bolje poznala.« Vzdihnil je, vendar jo je izpustil. »Oprosti. Ti še ne veš. Dobro, kaj bi rada vedela o meni?«

Ogledala si ga je. Bil je majhen, nekaj manjši od nje. Brez dlak, tako kot ona. Nobenega načina ni videla, da bi mu našla starost; nobena stara opora ni prišla. Iz vrha njegove glave je rasla kačasta popkovina.

Odkrila je, da ga res nima kaj vprašati, ker pa je že začela s tem, je le vrgla vprašanje.

»Koliko si star?«

»Dovolj. Štirinajst.«

»Dobro, pa naj bo po tvoje.« Dotaknila se ga je in se premaknila v prostoru, da je lahko začel.

Prijetno jo je presenetilo, ko je trajalo dlje od tridesetih sekund, ki jih je pričakovala. Bil je dovršen ljubimec; kazalo je, da pozna vse prave gibe. Prijetno se je ogrevala, ko ga je slišala v svoji glavi.

»Sedaj veš,« je rekel, in njena glava se je napolnila s smehom.

Vse pred tem, dobro kot je bilo, je bilo samo ogrevanje.

Parameter in mali simb sta tulila od bolečine.

»Nisem te hotela,« je jokala, suvajoč valove zavračanja na otroka in nase. »Samo Ekvinokcij hočem.«

Neskončno časa je trajalo. Zvezde so gorele okoli njiju. Galaksija se je obračala kot vrtavka. Vesolje se je krčilo; eksplodiralo; se spet krčilo. Eksplodiralo. Se krčilo in pustilo vse skupaj, škoda časa. Čas se je končal in vseh dogodkov je bilo konec.

Plavala sta, tuleč eden na drugega.

Divjina je oddrsel stran pred zvrtinčenim ozadjem zvezd.

Ni se oziral in tudi Parameter se ni. Predobro sta se poznala, da bi potrebovala poslavljanje. Morda se ne bosta več srečala, a tudi to ni bilo važno, saj je vsak nosil vse, kar je od drugega želel.

»V vsem življenju cenениh senzacij nisem doživela česa takšnega.«

Ekvinokcij je bila zamišljena. Tiho je priznala, da je bilo super, resnično, bilo pa je še nekaj. Našla je novo znanje.

»Rada bi nekaj poskusila,« je rekla.

»Daj.«

Hipoma je Parametrino telo pobožalo tisoč drobnih, mokrih jezikov. Preiskali so vsak kotic, vsi hkrati. Vroči, vsaj bilijon stopinj, pa niso pekli; tešili so.

»Kje pa si to imela?« je zagostolela Parameter, ko je bilo konec. »In čemu si nehala?«

»Pravkar sem se naučila. Gledala sem, ko sem doživljala, pa sem pobrala nekaj trikov.«

»Imaš še več?«

»Seveda. Nisem hotela začeti z res intenzivnimi, dokler nisem videla, kako ti bo tale všeč. Mislim, da je bil zelo čeden. Čudovito si drhtela; delta valovi so bili prav krasni.« Parameter je lomil smeh. »Nehaj mi s temi kliničnimi podatki. Tako ti je bilo včas, da te je groza.«

»To je tako blizu, kot ti lahko opišeš mojo reakcijo. Resno, imam stvari, ki nama bodo še bolj všeč, mislim. Lahko na nov način kombiniram občutke. Ti je bilo všeč, kako subtilno se je »vročina« prelivala v občutek peres z električnim tokom skozi nje?«

»Ostudno zveni, ko to rečeš v besedah. Ampak to je bilo, res je. Električna peresa. Samo bolečina ni imela nič s tem.«

Ekvinokcij je premislila. »Ne vem, če je res tako. Bilo je globoko v centru za občutke bolečin. Samo da sem te žgečkala na nov način, tako kot je to delal Divjina. Nekaj odkrivam tukaj. Gre za realnost bolečine. Vse kar doživiš je bolj funkcija tvojih možgan kot živčnih končičev. Bolečina ni izjema. Samo povežem dva centra – za bolečino in užitek – in ju usmerim čez druge senzorne poti, pa dobim . . .«

»Ekvinokcij.«

?????

»Ljubi me.«

Bila je v središču sonca, vsi atomi njenega telesa so se zlivali v vročini, tako vroče je bilo, da je ledenelo. Splavala je na površino, si vzela čas, skozi valove plazme, kjer je rasla, dokler ni mogla držati cele prasketajoče krogle v roki, da se je z njo drgnila po telesu. Pobliskovala se je in kadila, orjaški izbruhi so se pokoravali njeni volji, jo zavijali v ogenj in dim, ki sta grizla in žgečkala. Kače plamenov so se poganjale vanjo, vrtale v živce z ostrimi bucikami plina, mehki kot poljub. Pogoltnilo jo je nekaj rožnatga, brez imena, in zdrsnila je po spolzki notranjosti, pljusnila v bazen sladko dišečega žvepla.

Stopilo jo je; stopila ga je. Ekvinokcij je bila tam; pobrala jo je ter jo zagnala, in sebe z njo, v val vode, ogromen val, z gigatonami ujete energije, vzpenjajoč se v tisoč kilometrov visok drveč stolp. Treščila je na plažo iz gumaste kože, ki je postala gozd kač, ki so jo stiskale, dokler ji ni odletel vrh glave in so se drobcene rože razcvetele okoli nje, vse so bile Ekvinokcij.

Potegnili jo je skupaj iz vseh koncev sončnega sistema in jo sestavilo v pojavo, ki se je imenovala Parameter, odgovarjala pa bi na vsako ime. Potem se je dvigala na raketi, ki se je zabodla globoko v njeno vagino, v koticke, ki jih niti ni bilo tam, a jih je čutila kot zrcala, ko so kazala njen lasten obraz. Bila je fuzijski naboj občutkov; nastavljena na vžig. Iskre so žvižgale okoli nje, vsaka je bila poljub elek-

tričnih peres. Dosegala je orbitalno hitrost; hitrost za pobeg iz sončnega sistema; hitrost svetlobe. Izvihala se je navzven in zajela vesolje. Svetlobna hitrost se je plazila počasneje od slehernega polža; pustila jo je zadaj. Prišla je eksplozija; implozija. Potegnila se je od sebe in padla vase in delce telesa je nosilo dol na plažo, kjer sta jih z Ekvinokcijem zbrala in jih zmetala v kopico drhtečih drobcev, manjših od atoma.

Dolgo je trajalo. Vzeli sta si čas.

»Prihodnjič,« je predlagala Parameter, »poskusi vkompimirati nekaj slonov.«

...
Nekdo je izmil uro. Tiktakala je.

Parameter se je prebudila.

»Je to tvoje delo?«

Brez odgovora.

»Ustavi tega hudiča.«

Prenehalo je. Obrnila se je in spet zaspala. Okoli nje je minilo triljon let.

Ni bilo dobro. Ni mogla spati.

»Si tukaj?«

Da.

»Kaj misliš, kaj naj storiva?«

Obup. Izgubili sta Ekvinokcij.

»Nisi je poznala.«

Del nje bo vedno s tabo. Dovolj, da te bo bolelo. Vedno naju bo bolelo.

»Rada bi spet živila.«

Živila z žalostjo?

»Če se drugače ne da. Pridi. Začniva. Poskusiva narediti svetlobo. Daj no, saj boš znala. Ne morem ti povedati, kako; sama boš morala. Ljubim te. Zlij se z mano, umij me, izbriši spomin.«

Ne da se. Ne moreva se spremeniti. Ekvinokcij bi rada.

»Vrag te vzemi, še poznala je nisi.«

Tako dobro kot ti. Bolje. Na nek način sem jaz Ekvinokcij.

Na drug način pa nikoli ne morem biti.

»Ne govori o ugankah. Pomešaj se z mano.«

Ne morem. Ne ljubiš me še.

»Hočeš, da še nekaj tisoč let spiva čez to?«

Da. Veliko prijaznejša si, ko spiš.

»Je to žalitev?«

Ne. Ljubila si me v spanju. Govorila si z menoj, učila si me, me vodila, me vzgojila, da sem odrasla. A še vedno misliš, da sem Ekvinokcij. Nisem. Jaz sem.

»Kdo je to?«

Ni imena. Imela bom ime, ko boš res začela govoriti z menoj.

»Spat pojdi. Zmedla me boš.«

Ljubezen. Predanost. Ija-aja. Ija-aja, ija-aja.

»Že imaš ime?«

»Da. Ime mi je Solsticij.«

Parameter je jokala, dolgo in glasno in se umila v lastnih solzah.

Štiri leta sta potrebovali, da sta se vrnila v Prstanov trg. Zabarantali sta pesem, ki je vzela tri leta, sladko žalostinko, ki je nekako odzvanjala z upanjem, orkestrirano za tri lutnje in sintetizer; pesem in obljubo za še štiri čez naslednje stoletje za puško za slone. Potem sta se napotili po štiri leta mrzli sledi, loviti spomin tistih davnih debelo-kožnih dni.

Kot je prejšnja generacija ljudi poznala obliko hriba, razporeditev dreves in rož na njem, njegov vonj in občutek in se je druga generacija mogla spomniti cestnega vogala;

in spet naslednja detajlov kosa hodnika pod mesečevo površino; na ta isti način je Parameter poznala skale. Spoznala bi skalo, od katere se je odrinila tistega poslednjega dne, preden so ji vzeli Ekvinokcij, skalo, za katero je sedaj vedela, da je morala biti postaja Inženirjev. Vedela je, kod se je tistega dne premikala, kako hitro, kako dolgo. Vedela je, kje bo sedaj, in tja sta se napotili s Solsticijem. Okolica bo drugačna, a skalo bo znala najti.

Našli sta jo, po samo treh letih iskanja. V hipu jo je spoznala, vsako grbo in grapo na strani, kjer sta pristali. Vrata so bila na drugi strani. Izbrali sta si primerno skalo na drugi strani in se namestili za dolgo čakanje.

Saturn se je šestinsedemdesetkrat obrnil pod njima, ko sta s teleskopom puške nadzorovali postajo. Po tem času sta poznali rutino tega kraja bolje od njegovih stanovančev. Ko je prišel čas za akcijo, sta izpilili vsak detajl, dokler ni bil skoraj refleksen.

Iz skale je prišla postava in se odrinila v pravi smeri. Parameter je nagnila puškino cev in potegnila za petelina. Cilj je bil daleč, a ni se bala, da zgreši. Njeno zaupanje je počivalo v dolgi rdeči črti, ki jo je videla rasti iz konca cevi. Predstavljala je razdaljo, ki jo bo krogla prepotovala v tisočinki sekunde. Postava, na katero je streljala, je tudi imela črto pred sabo, a veliko krajšo. Morala je samo spoznati konca črt in sprožiti.

Šlo je po načrtu. Puška je streljala uspalvalne krogle, drobne harmonične generatorje, ki bi za šest ur omamili par. Simbova zunanja površina je lahko prenesla kinetično energijo večine projektilov, naravnih ali umetnih. Ni si upala uporabiti omamljevalca, ker bi Inženirji v postaji zaznali snop.

Odginali sta se za nezavestnim parom. Ni se jima mudilo; čim kasneje ju dohitita, tem dlje bo nevarnost.

Trajalo je pet ur. Ko so se dotaknili, je prevzela Solsticij. Zagotovila je bila Parameter, da se bo mogla zlit z omamljenim simbom in res ji je uspelo. Kmalu je Parameter plavala v temni votlini z Inženirjem, žensko. Nastavila je puškino cev pod njeno brado in čakala.

»Solsticij, ne vem, če bom zmogla,« je rekla.

»Nikoli ne boš mogla biti ponosna na to, razloge pa poznaš tako dobro kot jaz. Misli na Ekvinokcij.«

»Sprašujem se, če je to dobra ideja. Raje bi storila nekaj, na kar bi bila lahko ponosna.«

»Se umakneva? Še vedno lahko izgineva. Če pa se zbudi in naju vidi bo lahko nerodno, če jo pustiva živeti.«

»Vem. Morala bom storiti. Samo vseč mi ni.«

Inženirka se je premaknila. Parameter se je trdneje oprijela puške.

Odprla je oči, pogledala naokoli, kazalo je, da posluša. Solsticij je skrbela, da drugi simb ni klical pomoči.

»Ne bom ti delala težav,« je rekla ženska. »Je preveč, če prosim za nekaj minut za svoj smrtni obred?«

»Lahko jih imaš, in še več, če hitro govoriš. Ne želim te ubiti, priznam pa, da te bom verjetno morala. Rada bi ti nekaj povedala in za to potrebujem tvoje sodelovanje. Če ne sodeluješ, ti lahko vseeno vzamem, kar potrebujem. Upam pa, da mi lahko pokažeš način, da bi se lahko izognila tvoji smrti. Mi boš odprla svoje misli?«

Ženine oči so se zasvetile, potem jih je zastrla. Parameter je takoj zgrabil sum.

»Ne bodi živčna,« je rekla Inženirka. »Storila bom, kot hočeš. Samo presenetilo me je.« Sprostila se je, in Parameter se je predala Solsticiju, ki je prevzela kot posrednik.

Veliko stvari je bilo odvisno od izida tega obojestranskega razodetja.

Prišlo je kot poplava, neotipljiva teža verske vneme in pre-

danosti. In nad vsem tem, Veliki cilj, projekt, ki bo tekel še dolgo po smrti vseh sedaj živečih. Ta čudovita drznost! Vizija človeštva kot gibalca, nadzornika, umetnika; Inženirja. Vse veselje bo priznalo silo človeštva, ko bo zrla na čudo, ustvarjeno v Saturnovih prstanih.

Veliki pleskar prstanov je bil utopist v velikem merilu. Grenko ga je razočaral način, kako je človeštvo naskočilo sončni sistem. Razmišljal je o uzemljanju in spreminjanju smeri planetov. Videl je jazbine v skalah.

Zato je pridigal, govoril o Dysonovih sferah in galaktičnih ladjah, o vklapljanju in izklapljanju zvezd, o preoblikovanju galaksij. Njemu in njegovim privržencem je bilo veselje neznansko kompleksna igrača, s katero bi lahko počeli čudovite stvari. Želeli so razstaviti črno luknjo, da vidijo kako deluje. Želeli so odmakniti rdeči premik. Verjeli so v stalno nastajanje, ker bi z velikim bangom njihovi napori imeli svoj konec.

Parameter in Solsticij sta se zamajali pod pritiskom vsega tega; prepričanjem, da bi to res simbolično dejanje lahko obrnilo človeštvo v smer, ki jo je Pleskar želel. Zdelo se mu je, da morajo živeti tam zunaj bitja, ki gledajo in ocenjujejo in Velika gesta bi nanje lahko naredila vtis. Ko bi ta bitja videla, kako lep je postal prstan Beta, bi pristopila in ponudila roko v pomoč.

Ženska, ki sta jo zajeli, Rožnatordeči prstan 3351, je globoko verjela v resnico vsega tega. Svoje življenje je posvetila izpeljavi Načrta. A videli sta, kako se je njena vera zamajala, ko je sprejela to, kar sta ji pokazali. Izmikala se je skrčenemu, otrdelemu, zaraslemu spominu dni po kraji Ekvinokcija. Privzdignila sta ga in jo prisilila, da si ga je ogledala, lupili sta plasti pozabe, s katero sta ga prekrili, ga potisnili vanjo.

Potem sta jo izpustili.

»Videla si, kje sva bili.«

»Da.« Hlipala je.

»In veš, kaj morava storiti, da najdeva Ekvinokcij. Videla si to v meni. Hočem vedeti, ali lahko greta čaša mimo nas? Poznaš drugo pot? Povej hitro.«

»Nisem vedela,« je zajokala. »To storimo z vsemi Ohranjevalci, ki jih ujamemo. Ne moremo jih ubiti. Zakon pravi tako. Zato jih ločimo, obdržimo simba, pustimo človeka, da ga najdejo. Vemo, da jih večino nikoli ne najdejo, a več ne moremo storiti. Nisem pa vedela, da je tako hudo. Nisem pomislila na to. Skoraj bi pomislila —«

»Ni ti treba misliti. Tako je. Bilo bi bolj milostno ubiti človeka. Za simba ne vem. O tem bi morala govoriti z Ekvinokcijem. Sprva sem hotela pobiti vse Inženirje v Prstanih, zelo skrbno, da ne bi prehitro pomrli. Zdaj tega več ne morem. Nisem Ohranjevalec. Nikoli nisem bila. Samo iskalec sem še, iščem svojo prijateljico. Vseeno mi je, če prebarvate Prstan; kar dajte ga. Jaz moram najti Ekvinokcij, in moram najti svoje otroke. Sedaj moraš odgovoriti na mojo vprašanje. Se lahko domisliš, kako bi te lahko pustila živeti in še storila, kar moram?«

»Ne. Ni druge poti.«

Parameter je vzdihnila. »Dobro. Opravi svoj obred.«

»Ne vem, če mi je do tega.«

»Vseeno ga daj. Zamajala sem tvojo vero, a morda imaš prav in nekdo res ocenjuje. Ne bi želela, da bi tedaj zaradi mene čla po napačni poti.« Že je vzpostavljala razdaljo med seboj in žensko, ki jo bo ubila. Spreminjala jo je v predmet, nekaj, čemur bo nekaj neprijetnega storila, ne bitje s pravico do življenja.

Rožnatordeči prstan 3351 se je počasi pomirila, ko je šla čez gibe za svoje poslednje olje. Ko je končala, je bila mirna kot na začetku svojega trpljenja.

»Občutila sem polnost,« je tiho dejala. »Inženirji ne trdi-

mo, da vemo vse. Zmotili smo se v svoji politiki ločevanja simbiotičnih parov. Le to mi je žal, da ne morem nikomur povedati o naši napaki.« Pogledala je Parameter, a je vedela, da ni upanja. »Odpuščam ti. Ljubim te, ubijalka moja. Stori svoje.« Nastavila je vrat in zaprla oči.

»Umm,« je rekla Parameter. Ni slišala zadnjih besed svoje žrtve. Odrezala se je, lahko je videla le vrat. Pustila je Solsticiju, da ji je vodila roke. Kot po nagonu sta našli točke, trdo pritisnili in bilo je, kot je Solsticij rekla da bo. Ženska je v sekundah izgubila zavest. Morala je živeti še nekaj minut, da je Solsticij storila, kar je morala.

»Imam ga,« je prišla njena pretresena misel.

»Je bilo hudo?« Parameter se je držala stran.

»Ne govoriva o tem. Pokazala ti bom v kakšnem desetletju in pre jokali bova leto. Imam ga.«

Drugi simb je bil torej že mrtev in Solsticij je bila z njim, ko je umrl. Parametrino delo je bilo veliko lažje.

Spet je položila palca na ženskin vrat, ji nagnila uho k prsim. Pritisnila je, tokrat močnejše. Kmalu je utrip zafrfotal, za hip pospešil. Sledil je krč, potem je umrla.

»Odidiva.«

Dobili sta radijski organ za inženirsko frekvenco. To je bil edini način, kako so prebivalci Prstanov lahko ločevali prijatelje od sovražnikov. Radijski organi simbov so bili nastavljeni od rojstva in Inženirji so uporabljali samo en kanal, enako Ohranjevalci. Parameter se ni več štela v nobeno od strani in sedaj je lahko svoje pomanjkanje prepričanja tudi fizično podprla. Sedaj je lahko oddajala na obeh kanalih in se svobodno premikala iz ene družbe v drugo. Če bi jo ujeli, bi jo oboji imeli za vohuna, ni pa se ji zdelo, da bi to bila.

Inženirski par sta morala ubiti, ker se brez simbove smrti organa ni dalo odstraniti. Dalo pa se ga je klonirati in to je bil izhod, ki ga je ponudila Parameter.

Poleg drugega glasu sta si nabrali podatkov o inženirskem življenju, in brez njih bi ju hitro odkrili. Poznali sta običaje in verovanja in lahko bi živeli med Inženirji, le spolnosti si nista smeli privoščiti. To bi lahko bilo nerodno, dalo pa se je najti izhod. Najzanesljivejša je bila nosečnost.

Kaj pomembnega to ni bilo, a ime mu je bilo Appoggiatura. Srečali sta ga tretji teden po umoru. Tveganje – majhno, a vseeno tveganje. Med odnosom je zvedel vse o Parametrinem početju in načrtih, pa ga ni zmedlo. Fanatična predanost je bila med Ohranjevalci kaj redka, edini pravi fanatik, ki ga je Parameter srečala je bil Bushwhacker, ki ji je grozil s pištolo na začetku njene poti. Parameter in Solsticij sta se zavedali, da je njuno početje izdaja Ohranjevalske stvari. Appoggiaturi to menda ni bilo mar, če pa mu je bilo, pa je presodil, da jima to, kar sta pretrpeli, daje pravico.

»Pa sta kaj mislili, kaj bosta storili, če najdeta Ekvinokcij? Ne vem, kaj mislita, samo meni se zdi to prav hud problem.«

»Hud je, ja,« se je strinjala Solsticij. »Posebno zame. Ne govori mi o problemih, dokler ne boš čutil take negotovosti kot jaz, ko mislim o tistem dnevu.«

»To je tudi moja negotovost,« je rekla Parameter. »Ne veva. Veva pa, da jo morava najti. In otroke, čeprav to ni tako močno. Samo za nekaj minut sem jih videla in sedaj bodo že sedem let stari. Tukaj nimam kaj pričakovati.«

»Jaz še od Ekvinokcija ne bi kaj prida pričakoval. Nekaj vem o tem, kaj se zgodi s simbom, ko ga ločijo od človeka. Nekaj umre; ne vem kaj. A začeti mora čisto od začetka, še enkrat. Sedaj bo del enega tvojih otrok, kateregakoli je

že sprejela, ko so vaju ločili. Ne boš je poznala, in ona ne tebe.« »Vseeno, storiti morava to. Sedaj bi te rada zapustila.«

Drseli sta šest mesecev, da se je Parametrino telo lahko dovolj napelo, da je bilo očitno, da je noseča in ni razpoložljiva za seks. Medtem sta razmišljali.

Neštetokrat sta se odločili, da sta neumni; da to iskanje lahko traja tisoč let in še ne bo končano. A nista mogli kar pozabiti. Morda bi ena oseba to lahko storila, a dve nista mogli. Vedno bi bila tukaj sopotnica, da bi že s svojo prisotnostjo govorila, da je tvoje življenje laž.

Potem je bila še Rožnatordeči prstan 3351. Če bi nehali, bi bil njen umor brez smisla. To bi bilo prehudo. Ostala je v njunem spominu, vedno sta jo negovali, se vselej sramovali svojega dejanja. In simb, njegovega imena Solsticij še vedno ni mogla izreči. Nekega dne bo morala Parameter še enkrat preživeti to ubijanje, a bližje. Solsticij je bila odločena, še bolj kot Parameter, da morata upravičiti nujnost te grozote.

Tako sta se spet napotili proti z Inženirji okuženemu področju, kjer je nekoč Ekvinokcij postala vojni ujetnik.

Prišel je živčni trenutek, ko sta prvič uporabila ukradeni oddajni organ, a vse je gladko teklo. Po tistem sta se lahko svobodno gibali v Inženirski družbi. To je bil čuden svet, potopljen v obrednosti, ki bi novinca hipoma zmedla. Tako sta se zatekli k spominom Rožnatordečega prstana, bliskovitemu tečaju religije, vžganem v njun spomin.

Privzeli sta ime Maščevalec Zemlje 9954 f, pogosto ime z naključno številko in črko »f« kot znakom ugleda. To črko naj bi k svojim imenom dodali le Inženirji, ki so rodili sto otrok. Teoretično naj bi rojstva beležili v Templju Pleskarja prstanov, na drugi strani Saturna, kjer so hranili toliko podatkov, kot se jih je pač dalo zbrati v svetu Prstancev, a to ni bilo nevarno. Celó v inženirski družbi, kjer so bili stiki bolj pomembni kot med Ohranjevalci, je bilo malo možnosti, da bi dko dvakrat srečal istega človeka. Verjetnost, da bi Parameter in Solsticij srečali pravega Maščevalca Zemlje 9954f, je bila tako neznatna, da nanjo ni bilo vredno misliti. Kraj, kamor sta se obesili, je bila skala, od katere se je odrinila na dan zajetja, skala, ki jo je Rožnatordeči prstan zapustila na svoj zadnji dan. To je bil komunikacijski center, dvorana za srečanja in govorice; center, s kakršnimi so Inženirji uspeli obdržati svojo kohezivnost proti slovitemu pritisku praznega prostora.

Prevzela je delo upravnice postaje, prostovoljni opravke, ki je pomenil, da si živel v postaji in ohlapno usklajeval tamkajšnje dejavnosti. Zapisovala in razobešala je informacije, prepomembne, da bi jih lahko zaupali besednemu prenosu, in iz vsakega obiskovalca je skušala izsesati potrebne podatke. Delo je bilo torej idealno za njene potrebe.

Nosečnost ji je delala težave. Nosečnice so potrebovale veliko sonca, skal in ledu in običajno niso prevzele takšnega dela. Zaradi tega je doživela precej vprašanj, a se je izmaknila z zgodbo, da ji je delo preprosto tako všeč, da ga ne želi pustiti.

A težava s soncem je bil aresnična. Postaja je bila dovolj globoko v Prstanih, da je bilo svetlobe malo. Morala bi se povzpeti nad ravnino, kjer luči ni razpršilo toliko skal, a sedaj ni mogla. Izvijala se je tako, da je preživljala ves prosti čas zunaj s Solsticij v raztegnjeni konfiguraciji.

Pogovori so se največ vrteli okoli poloma materinskega edikta in tako je dobila novice o Ekvinokcij.

Po ediktu bi moral vsak Inženir spreminjati spol in preživeti za vsako leto kot moški devet let kot ženska. Vsako teh devetih let naj bi rodila po tri otroke. Številke so govorile

drugače.

To je bil prvi odpor proti ediktu. Neorganiziran, a vseeno vznemirljiv. O tem je bilo precej govora in veliko slovesnih obljub o poboljšanju. Vsakdo se je zaobljubljal, da bo rodil toliko otrok, kot se bo le dalo, a Parameter je dvomila v odkritosrčnost teh obljub. Njeno opazovanje Inženirjev je kazalo, da je ženski res več kot moških, a le trikrat, ne pa desetkrat več.

Diskusije so kazale na več razlogov. Prvi, najbolj očitni, je bila preprosta preferenca. Po statistiki je 90 % ljudi dajalo enemu spolu prednost in to približno polovica vsakemu. Če naj bi se Pleskarjeva navodila izpolnila, bi moralo 35 % Inženirjev živeti kot spol, ki jim je bil manj všeč. Podatki so kazali, da jih je to storilo le malo. Kljubovalno so ostali možje.

Potem je prišel še logistični problem. Da bi napraskal dovolj uporabne mase za enega otroka, je moral simbiotični par prebaviti skoraj tisoč kilogramov skale in ledu. Za preobrazbo te mase v uporabno obliko je bila potrebna energija. Par se je moral dolge ure nastavljati soncu. Po vsem tem je ostalo bolj malo časa za barvanje Prstana in večina Inženirjev je videla svoje življenjsko poslanstvo v tem, ne pa v produciranju otrok.

Govorilo se je, da Pleskar Prstanov meditira že vseh zadnjih deset let, poskušajoč najti izhod iz dileme. Videla je, da se je bila njena Velika gesta tako upočasnila, da je njen uspeh postajal vprašljiv. Če v daljnji prihodnosti rojstva Inženirjev ne bodo povsem zasenčila prirastka Ohranjevalcev bo boj izgubljen. Ča svelikega napora Ohranjevalcev je šele prihajal. Pri sedanjem stanju stvari Ohranjevalec lahko po tri ali štiri dni ni videl prebarvane skale. Ko pa je število teh skal raslo, je rasla tudi stopnja razbarvanja. Tedaj bi le množica Inženirjev s ponovnim pleskanjem mogla zatreti ta negativni efekt. Če bi si bili populaciji približno enakovredni, bi prišlo do remija, in tega bi lahko dobili le Ohranjevalci. Za uspeh Velikega načrta bi morali prepleškati 90 odstotkov skal v prstanu Beta. Da bi to dosegli, bi potrebovali Inženirji desetkratno populacijo Ohranjevalcev, sicer bi se delež obarvanja skal stabiliziral pod željeno vrednostjo. Kriza prve velikosti, in nihče od živih ne bo čakal izida.

Prelom je prišel, ko je diskutirala o tem z Inženirko, Čudovitim rdečim prstanom 43f. To je bila ena od zgodnjih pristašev Pleskarja prstanov, pri Saturnu je živela že dvesto let. Rodila je bila tristo devetinosemdeset otrok, in priznala, da ne izpolnjuje norme. Bila je živi dokaz, da so Pleskarjevi cilji nerealistični, a je nezlomljivo verovala v pravilnost njene politike. Sramovala se je, da ni rodila šestotih otrok, se zaobljubljala, da bo v naslednjem stoletju dosegla normo. Da bi ji to uspelo, bi morala roditi petsto otrok. Parameter je menila, da je patetična. Nosila je sedmerčke.

»Gledam to mladino, ki prihaja sem z dvojčki v trebuih in ne vem, kako se upajo imeti za Inženirje,« se je pritoževala. Še prejšnji mesec sem videla frkljo z enim samim otrokom na poti. Enim! Si lahko predstavljaš? Koliko jih imaš tukaj?»

»Tri. Morda bi jih moralo biti več,« Parameter je skušala dajati vtis krivde.

»To je že dobro. Tri je pravo število. Ne bom te vprašala, če si jih imela tri tudi lani.

In količina moških me spravlja v obup. 7,43 proti 2,57 je razmerje.« Zdrsnila je v tuhtajočo tišino.

»Kot da že to ne bi bilo dovolj slabo,« je zatipala Parameter, »slišim, da so nas Ohranjevalci dohiteli po rojstvih.«

»Kaj res?« Novica ji je še poglobila skrbi in odleglo bi ji, če bi zvedela, da je povsem izmišljena. Parameter je to iglo

pogosto uporabljala, da bi napeljala ljudi na pogovor o ženskah na nasprotni strani in še posebno tisti, ki so jo nekaj let tega ujeli tam blizu, ko je rojevala peterčke.

»Sicer me ne bi smelo presenetiti,« je rekla Inženirka, »v zadnjem času smo jih toliko ujeli nosečih, s tremi, štirimi, celo petimi.«

To je bilo že bližje. Parameter je iskala primerno pripombo, da bi jo povsem izvlekla.

»Spominjam se, skoraj deset let tega . . . ali jih je bilo pet? Pozabljiva postajam. Tu blizu so dobili Ohranjevalko. Ravno je rodila pet otrok.«

Parameter je bila tako presenečena, da je skoraj zamudila priložnost.

»Pet?« je uspela zastokati. Zadostovalo je.

»Tako je. Kdaj si zadnjič videla koga od nas s petimi? Pa ti anarhisti še razglasa nimajo, da bi jim to nalagal. Za zabavo je to počela.«

»Si bila tukaj, ko se je to zgodilo? Ko so to žensko ujeli?«

»Pozneje sem slišala o tem. Nekaj dni so imeli ščeneta tukaj. Niso vedeli, kaj bi z njimi. Nihče ni slišal za jasli.«

»Jasli?«

»Ti tudi, torej. Novičarstvo tod naokoli je res propadlo. Treba bi bilo zapisati in razširiti.«

»Poskrbela bom za to, samo povej mi.«

»Petdeset tisoč kilometrov naprej so jasli za otroke, vojne ujetnike. Tja bi naj odpeljali zajete Ohranjevalske otroke na prevzgojo.«

Pogoltnili sta to in okus jima ni ugajal.

»Ta prevzgoja mora biti kar uspešna, kajne?«

»Pri Prstanu, upam, da je. Nisem bila tam. Te dni potrebujemo vse, kar lahko dobimo.«

»Kje so te jasli? Razobesila bom orbitalne elemente.«

Trojčki niso uspeli. V desetem mesecu, na poti k jaslim, je Solsticij povedala, da ni upanja. Na postaji sta zbrali premalo energije in materiala. Razvoja se več ni dalo zadrževati in za zbiranje potrebnih snovi je bilo že prepozno. Solsticij jih je abortirala in reabsorbirala trupelca. S tako pridobljeno energijo sta še bolj pospešili k jaslim. V dveh letih sta bili tam.

Jasli so bile zapuščene; prazna školjka. V Prstanu so se novice počasi širile. Po povpraševanju je Parameter odkrila da že petnajst let niso delovali. Njeni otroci torej nikoli niso prispeli tja.

Prišel je čas obupa, a bili sta že onkraj tega. Nekje na poti k jaslim sta nehali verjeti, da je to, kar sta poskušali sploh mogoče storiti. Tako ju ni strlo, da so bile jasli prazne, a vseeno je bilo težko sprejeti konec iskanja; devet let sta bili na sledi.

Številke so bile prevelike. Prstan Beta je imel sedemdeset milijard kubičnih kilometrov, in vsak od njih je lahko skrnil tisoč otrok.

Nekaj tednov sta se vrteli okoli jasli, spraševali Inženirje, iskali zvijačo, da bi z njo premagali statistiko. Nista vedeli, kam so otroke poslali, kam naj gresta. Lahko bi bili kjerkoli in Prstan je bil prevelik.

Potlej sta odšli, ne vedoč, kam sta namenjeni.

Tri dni kasneje sta srečali Ohranjevalca, moškega, in se sparili z njim. Pokazal je razumevanje za njuno bolečino, a se je strinjal, da ni upanja. Solsticij je skrbno pazila, da Parameter ne bi spočela. Vsaj za naslednje stoletje sta imeli nosečnosti dovolj.

Ko sta ga zapustila sta opazili, da ju zajema spanec.

A vedeli sta, da to ni spanec.

Še preden je odprla oči si je Parameter divje posegla po

vrhu glave.

»Solsticij . . .«

»Tukaj sem. Nobenih nenadnih gibov. Ujetnici sva. Ne vem, čigavi, a oborožen je.

Odprla je oči. Plaval je v konjugacijski sferi, Solsticijin poganjek je bil še trdno zasajen v njeni glavi. Z njo je bil še nekdo, prav majhen. Pomignil ji je z orožjem in pokimala je.

»Ne vznemirjaj se,« ji je rekel. »Če lahko odgovoriš na nekaj vprašanj, boš to verjetno preživela.«

»Lahko se sprostiš. Ne bom delala težav.«

Spoznala je, da je otrok, kakšnih enajst let star. Kazalo pa je, da pozna omamljevalce.

»Kakšen teden smo te opazovali,« je dejal. »Govorila si z Inženirji, in seveda smo mislili, da si ena od njih. Malo prej pa si se pogovarjala z Ohranjevalcem, na njihovi frekven- ci. Rad bi pojasnilo.«

»V začetku sem bila Ohranjevalec. Nekaj tega sem ubila Inženirko in ji ukradla oddajni organ.« Vedela je, da se ne bo mogla domisliti prepričljive laži dovolj hitro, da bi bila varna pred njegovim omamljevalcem. Še sanjalo se ji ni, če je sploh kakšna prepričljiva laž za njen položaj.

»Na katero stran se sedaj šteješ?«

»Na nobeno. Rada bi bila neodvisna, če bi mi kdo to dovolil.«

Videti je bil zamišljen. »Morda je to lažje, kot si misliš. Zakaj si ubila tisto Inženirko?«

»Morala sem jo, da sem se lahko preselila v njihovo družbo, da sem lahko iskala svoje otroke in simba, ki so mi ga vzeli. Bila sem —«

»Kako ti je ime?«

»Parameter, in Solsticij.«

»Tako je. Sporočilo imam zate, Parameter. Od tvojih otrok. Dobro jim je in iščejo te tod okoli. V nekaj dneh jih lahko najdeva.«

Otroci so razumeli nerodnost položaja. Ko so se pridružili skupinski konfiguraciji, vznikali iz sten počasi se povečujoče krogle, so se omejili na kratek poljub in se umikali v svitek drobnih teles.

Parameter in Solsticij je živčnost komaj še dala misliti.

Otroci so bili tukaj, a Ekvinkcij? Kaj je z njo?

Čutili sta, da so otroci Parameter spoznali, potem doumeli, zakaj je tako. Ekvinkcij je govorila z njimi že pred rojstvom, s slikami in zvoki spodbujala njihove možgane. Slike Parameter bi bile med temi podobami.

Otroci Prstancev so drugačni od ostalih človeških otrok. Rojeni so že z večino znanja, potrebnega za preživetje v Prstanih. Tedaj se lahko pridružijo malemu simbu in pomagajo voditi njegov razvoj, dokler v nekaj tednih ne odraste. Potem simb za tri leta prevzame delo, jih uči in vodi na kraje, kjer lahko odrastejo, zdravi in krepki. Pri treh letih so praktično odrasli. Ne gre drugače: z materjo lahko ponavadi ostanejo le nekaj tednov, dokler njihov simb ne odraste. Odtlej so prepuščeni sami sebi in simbu, ki s svojim vodstvom in nadzorom pokrije njihove pomanjkljivosti.

Parameter je gledala te čudne otroke, te malčke z milijardami kubičnih kilometrov širokim dvoriščem, z zvezdami in kometi za igrače. Le kaj je vedela o njih? Lahko bi bili iz druge species. A to ne bi smelo biti pomembno; tudi Solsticij je bila, če več kot to.

Solsticij je grabila histerija. Trgal jo je strah, da bo na nek njej nerazumljiv način sedaj izgubila Parameter. Izgubljala je pamet. Del nje je tako brezupno ljubil Ekvinkcij, kot jo je ljubila Parameter; drugi del se je zavedal, da je ob enem človeku prostora le za enega simba. Če pride do izbire?

Kako jo bosta sprejeli?

»Ekvinokcij?«

Brezglasni krik Solsticij: »Ekvinokcij?«

?????

»Si to ti, Ekvinokcij?«

Odgovor je bil zelo tih, od zelo daleč. Nista ga mogli slišati.

»Jaz sem. Parameter.«

»In Solsticij. Ne poznaš me –«

Poznam te. Ti si jaz. Bila sem ti. Obeh se spominjam. Zanimivo.

A glas je bil hladen, brez zanimanja.

»Ne razumem.« Nista vedeli, katera je rekla.

Razumeš. Ni me več. Nova sem. Ti si nova. Končano je.

»Ljubiva te.«

Da. Seveda. A ni me več, da bi me ljubili.

»Ne razumeva.«

Minilo bo.

Otroci so plaval skupaj; tiho, spoštljivo; čakali, da mati sprejme svojo novo resničnost. Končno se je premaknila.

»Morda bova nekoč razumeli.« je rekla.

Spregovorila je ena od deklic.

»Mati, Ekvinokcij ni več. Vseeno je še vedno z nami. Odločila se je, ko je videla, da nas bodo zajeli. Reabsorbirala je svoje otroke in se razcepila v pet delov. Nihče je ni dobil vse, a vsi smo dobili dovolj.«

Parameter je zmajala z glavo, skušala najti smisel vsega tega. Otrok, ki jo je bil pripeljal, ji ni želel povedati ničesar, raje je čakal, dokler niso prišli njeni otroci.

»Ne morem razumeti, kako ste me našli.«

»Samo potrpežljivosti je bilo treba. Nismo dosegli jasli; na

poti so nas osvobodili Alfani. Pobili so Inženirje, ki so nas stražili, in nas sami posvojili.«

»Kdo so Alfani?«

»Prstanci, ki živijo v prstanu Alfa; niso ne Ohranjevalci ne Inženirji. Odpadniki iz obeh strani, ki so zapustili boj. Poskrbeli so za nas in nam pomagali, ko smo rekli, da te bi radi našli. Vedeli smo, kam so nas peljali, vedeli, da moramo le čakati, pa se boš prikazala tam, če si še živa. In smo čakali. In že po devetih letih si prišla. Zelo sposobna si.

»Morda.« Gledala je noge svojih otrok. Bile so čudno deformirane. In ti topi izrastki na koncu? Čudno.

»Stopala, mati,« je rekel otrok. »V Alfi so kirurgi, a nismo mogli iti, dokler te nismo našli. Sedaj bomo šli. Saj boš šla z nami?«

»Huh? Menda ja. To je čez Cassinijevo ločnico, ali ne?« Tam ni vojne? Ni ubijanja?«

»Tako je. Zaradi nas lahko prepleskajo prstan Beta s progami ali pikami, vseeno nam je. Oboji so zmešani: Ohranjevalci in Inženirji. Mi smo pravi Prstanci.

»Solsticij?«

»Zakaj pa ne?«

»Šli bova z vami. Povejte, kako vam je ime?«

»Vojska,« je povedala ena od deklic.

»Mornarica,« je rekla druga.

»Marinci.«

»Letalstvo.«

»In Slon,« je odgovoril deček.

Smejali so se vso pot do Alfe.

John Varley, Equinoctial, zbirka Ascents of Wonder

Davida Gerrolda, 1977

Prevedel S. R.

Morda se zdi samovšečno govoriti o piscih znanstvene fantastike kot poetih, a treba je reči, da tradicijo stare poezije nadaljujejo avtorji, ki slikajo večji, svetlejši in pametnejši svet od tega, v katerem živimo, in to so pisatelji znanstvene fantastike.

Ben Bova

NA LOVU

Možje stojijo prihuljeni ob barake, da ni jasno ali podpirajo majave plastične stene ali so zgolj poiskali zavetje pred hladnim in vlažnim vetrom.

Zgodaj je še. Kosmi megle se vijejo nad trdo resasto travo, se stapljajo v grozljive bele pošasti pa kos za kosom razpadajo, da je skozi ozke razpoke za trenutek videti oddaljen kopast grič ali pa krmežljiv olesenel grm na doseg roke, a že naslednji hip nepovratno izgubljen v belini.

Možje, zbrani v skupine po dva, tri ali štiri, se šepe-taje pogovarjajo. Eni še zadnjič pred lovom pregledujejo svoje orožje, drugi si zapenjajo opasač ali pa si optavajo nahrbtnike. Le Viktor Kant si z majhnim vžigalnikom vztrajno poskuša prižgati pipo vlažne trave.

Jernej Petek se ustopi na edini stopnici pred barako in, neobrit in nepočesan, v obleki, ki se guba in lomi na njegovem suhljatem telesu, mrko pogleduje zdaj v sivino neba zdaj v zdolgočasene obraze mož, ki se naslanjajo na barake.

Viktor Kant ljubeče spravi neprižgano pipo in vžigalnik in pomaha Petku.

»Dobro jutro!« prevpije ukanje vetra.

»Dobro pa dobro,« mračno dé Petek. »Mislim sem, da bo danes lepo vreme.«

»Saj je. Veter je zmeren in dež, ki prši iz megle, še nikomur ni storil nič žalega. Megla je ... Ah, kaj bi to? Deset let sem že tukaj, in če verjamete ali ne, do zdaj še ni bilo dneva brez megle.«

»Kaj? Ves dan je takšnale godlja?«

Kant smehlja se prikima.

Možje si potisnejo čepice globoko na oči in se postavijo v dolgo, razpotegnjeno kolono.

Kant se sprehodi ob vrsti in si vsakega pozorno ogleda. Petka pošlje s konca kolone nekam v sredi-no.

»Tu ste bolj varni,« mu reče. »Ježevci se nikoli ne zapodijo v sredo vrste, vselej le v konec ali začetek.«

Nekdo se zakrohota.

Petku se ne zdi smešno, kvečjemu žaljivo. Bo že znal paziti nase.

Kant da znamenje in kolona krene. Po nekaj deset korakih se Petek obrne, a rdeče plastične barake so že potonile v belo kopreno. Površno si je zavezal levi čevelj in voda, ki se je ob usnjenem jeziku prerinila do volnene nogavice, zacmoka ob vsakem koraku. Sovraži meglo, ki mu zastira pogled na kopa-ste griče; sovraži dež, ki neutrudno prši in mu moči platneno obleko, da se vsa težka in toga obeša nanj; sovraži ježevce, ki se stiskajo v toplih, suhih

duplinah, predvsem pa je jezen sam nase, ker se je dal pregovoriti za ta nesmiselni lov.

Bradati možki, ki cop cop enakomerno melje korake na njegovi levi, je Robert Šket.

»Je še daleč?« ga vpraša.

»Precej.«

Jezi ga, da je sploh vprašal. Bolje, če ne bi vedel.

Od zadaj ga nekdo sune in mu poda v usnje ovito plastično steklenico. Nekako ne ve, kaj bi z njo.

»Srknite! Le krepko srknite!« veli nekdo.

Odpije požirek in poda steklenico Šketu.

Tekočina je ostra, da kar žge po grlu. Oči ima nena-doma polne solz, ki mu pomešane z dežnimi kapljami polzijo po licu.

»Kakšen hudič pa je to?« izdavi.

»Naše domače žganje,« mu razloži Šket. Iz trave ga žgemo. »Iz tega plevela, ki raste vse naokrog,« in z roko napravi kretnjo, kakor da bi ne bilo megle, kakor da bi s pogledom lahko objel brezkončno travnato gričevje.

»Dobro, kaj?« vpraša in srkne dolg požirek.

»Zdi se mi,« reče Petek in si z laktom obriše kaplje s čela, »da je ta trava tukaj precej razširjena.«

Šket se nasmehne. Ne veselo, prej pomilovalno nad nevednostjo drugega.

»Precej razširjena? To je edina rastlina, ki raste na tem ušivem planetu. Nekakšni grmiči so še ... No, lejte, tukaj se vam eden lušči iz megle ... A ne bodo več dolgo, morda sto, dvesto let; trava jih je že skoraj čisto udušila.«

Petek je hlinil zanimanje za črne, na alge spominja-joče grmiče, ki vijejo grčave, gole veje v belino – a se mu ne zdijo prav nič zanimivi.

»Trava je hranilna in okusna, če jo ješ enkrat letno. Veste, da je vsak izmed nas popasel nad deset ti-soč obrokov? Tako dolgo smo že tu.«

»Ali semena z Zemlje niso klila?«

»V tej prsti raste le trava!«

Viktor Kant se kakor prikazen utelesi iz megle in Petku poda steklenico. Skoraj polna je. Nekdo to-vori s sabo cel sod in dotaka pijačo. Premražen si Petek ponese steklenico k ustom in potegne dolg, pekoč požirek.

»Danes ga dobro pijemo! To bo ulov!« zakliče Kant in se izgubi nekje proti koncu kolone.

»Zakaj je ulov odvisen od količine popitega žga-nja?« zanima Petka. Sram ga je, ker skoraj ničesar ne ve o tem planetu. Toda kod odposlanec Zemlje mora v letu dni obiskati nad trideset kolonij na več kot tridesetih planetih širom vesolja in res nima časa, da bi se z vsakim posebej ukvarjal.

»Ježevci berejo naše misli.«

»Telepati?«

Šket odkima:

»Ne. Pravzaprav ne. Dojemajo le naša čustva. Strah, pogum, srečo, napadalnost ... Ne vprašajte zakaj, a po nekaj požirkih travarice nas ježevci bolje sprejemajo. Podmazan voz pač bolje teče.«

»Toda če vedo, da jih boste polovili ... Saj bodo pobegnili!«

Šket se zvito našmehne:

»O, seveda pobegnejo. Na vrat na nos jo pobrišejo, ko zaznajo našo krvoločnost. Toda mi jih obkolimo in počasi stiskamo obroč. Ježevci nikoli ne beži čez hrib, vedno le po dolini. Zato nas je trideset dovolj. No, lovcev nas je le dvajset. Ostali fantje so spremstvo. Zdravniki so in bolničarji. Pa Metod, ta je tudi vedno zraven. Dober fant je, čeprav je samo far ... Kaj me tako gledate? Nikoli ne veš, kdaj te pošlata Matilda. Saj ježevci niso nevarni, le paziti je treba. Ni prijetno, verjemite mi, če te ta satan oplazi. Pet stotov žive teže je kar lep zalogaj ... In pazite na okel! Stari Fingušt jo je pošteno skupil. Mrcina ga je nasadila na roge. Prav slišali smo, kako se mu drobijo kosti. Rjovel je, da bi preglasil ježevca med parjenjem, a je bolj hitro umolknil. Kmalu je njegov duh odplaval med večne trave.«

Petku že poslušanje povzroča slabost. A v mislih skrbno beleži vsako besedo in je hvaležen za vsak nasvet.

Šket, ki mu je žganje razvezalo jezik, uživa v pripovedovanju in z veliko vnemo slika prav vsako podrobnost grozljive pošasti.

»Predvsem pazite na bodice, so namreč strupene. Ne vse,« hitro doda, »le tiste na koncu dolgega, gibkega repa, ki je ježevčevo najbolj nevarno orožje. Mnogo strašnejše kot dolgi, ostrí kremplji, ki jih, podobno kot mačka, potegne med mehke blazinice šap.«

Megla.

Dež, ki prši iz sivine.

Čopotajoči koraki.

Steklenica, ki potuje iz roke v roko, ki se giblje, ki se nagiba in prazni in na skrivnosten način vedno znova napolni.

»Trava, grm in ježevci. To je vse, kar tu obstoja,« modruje Šket.

»Saj morajo biti še druge rastline, druge živali ... Evolucija ...« oporeka Petek.

»Tu si je ljubi bog v svoji prevzvišenosti dovolil prav posebno neokusno šalo.«

Kolona se ustavi. Petek se skoraj zaleti v moker, platneni hrbet pred sabo.

Domneva, da so se ustavili v kakšni kotlini, kajti tla so ravna, da voda ploh ne odteka, ampak se zbira v velikih temnih mlakužah. O velikosti kotline lahko le ugiba, saj se je megla tako zgostila, da razloči tudi najbližje može le kot brezbarvne obrise.

Lovci so nenavadno židane volje. Pritajeno se namihajo in se ob neprestanem šepetanju drezajo s komolci.

Kant se ustavi ob Petku in ga potreplja po rami. Petek ne mara domačnosti. Kant mu dolgovezno razlaga, kako bodo lovili. Vedno znova ga svari pred namišljeno zaletavostjo in bahavim junaštvom, kajti ježevci so lahko smrtno nevarni. Petek, utrujen od dolgega pohoda, ga le napol posluša, a prikimava, kot da ga neizmerno zanima.

»Vsak na svoje mesto!« zavpije Kant. »Čez pol ure začnemo!«

Možje se razidejo. Drugega za drugim pogoltne megla.

»Pridite!« ga pokliče Kant, pospremim vas do vaše doline. Sami bi jo le težko našli. No, morda pa ne, saj morate slediti le tej gazi. Izžgali smo jo z napalnikom in prelili s tonami kemikalij, a kot vidite si bo trava kmalu spet priborila prostor pod soncem ... pod meglo,« se popravi in prešerno zasmije.

Petek, nevajen telesnih naporov, je utrujen od dolge poti skozi močvirje in rahlo omotičen od žganja. Vedno znova za korak ali dva zaostane za dolgonogimantom in vedno znova, kljub hromeči utrujenosti, pospeši korak, kajti boji se, da bi se mogočni, pozibavajoči se hrbet pred njim nenadoma ne razblinil in bi ostal sam, sam in izgubljen v belini, nesposoben najti pod do barak, nezmožen, da preživi. Kant ne zna molčati. Govori o Zemlji, ki je že deset let ni videl in jo sploh noče videti, o megli, ki se nikoli ne dvigne, o dežju, ki prši zdaj bolj zdaj manj, kakor se pač obrne veter.

»Trava je hranilna in polna vitaminov in beljakovin, a žal brez maščob. Ježevci pa so mastni. O, megla, so mastni.«

»Tole je vaša dolina,« reče Kant in se ustavi. Petek se trudi, da bi razločil dolino, a ničesar ne vidi. Le temna gaz se v lahnem loku izgublja v belini.

»Tejle potki sledite ...« mu zabiča Kant in pogleda na uro, »... čez pet minut! Ne prej! Moje mesto ni daleč od tod.«

Petek prikima.

»Počasi stopajte po poti. Le brez strahu, saj ni nevarno, a puško le imejte v roki in oči odprite!«

Petek prisluškuje hitrim, oddaljujočim se korakom. Kosmi megle ga zlovešče obkrožujejo in s plahutajočimi lovskimi grabijo po njem. Nikoli jenjajoči šepet vetra, ki maje travo, da se dolge rese neslišno ljubkujejo druga z drugo, je kot turobno prepevanje antičnega zbora, napovedujoč bližnjo nesrečo.

Sam je. Človek je večkrat sam. Toda zdaj je zunaj kraja in časa. Edina resničnost je nekaj krmežljivih bilk in gaz, ki se izgublja v beli ne-resničnosti. In ta razkrajajoča se gaz le krepi dušečo samoto.

Ni ga strah. Ne! Le grozljivi šepet vetra, ujetega v travi, le sterilna belina megle mu tako neprijetno zvija črevesje.

Puško pripravi za strel in naperi v beli pajčolan pred sabo. Med trepetajočimi prsti čuti hladno, pomirjujočo kovino, a ko pomisli, da je za njegovim hrbtom le megla, le bel puhast nič, iz katerega se bo zdaj zdaj izluščila ogromna črna pošast s sluzastim gobcem, ki bo svoje kot britev ostre kremplje dvig-

nila nad njegovo ranljivo telo . . .

Sunkvito se obrne.

Za njim ni ničesar. Le belina – konec sveta.

Pogleda na uro.

Prisluškuje v meglo.

Ve, da mora storit le prvi korak in naslednje bo delal kar samodejno. A težko se je premakniti z mesta, če se svet okrog tebe razkraja v skrivnostni nič.

Puško ima.

Počasi stopa po gazi.

Napreza oči.

Za trenutek se ustavi in prisluškuje. Še šest vetra v travi . . . in oddaljen, zelo oddaljen topot?

Spet napravi nekaj korakov.

Spet se ustavi in prisluškuje.

Če bi iz megle planil jezevec . . .

Še sprožiti ne bi imel časa, pomisli.

Počuti se golega in ranljivega. Moral bi bil ostati v varni baraki. Toda zdaj je prepozno.

Stopa vse hitreje.

Tesnoba se prelevi v strah. Da. Strah ga je. Kdo se ne bi bal sam, na tujem, neznanem planetu, v meglenem jutru, kjer se pogled po petih korakih izgubi v valujočih belih kopah.

Oborožen je. Toda na kaj naj strelja, če je plen neviden, varno skrit v megleni kopreni?

In če se izgubi? Sam ne bo našel poti nazaj. Kant in drugi ga bodo iskali. Toda, ga bodo tudi našli v tem belem preddverju pekla?

Bedaste misli! Nič se ne bo zgodilo! Toda zakaj mu srce tako divje utripa? Zakaj mu je korak vse daljši, kakor da je nevarnost za in pred njim?

Obstoji kot vkopan.

Pred njim!

V megli! Ničesar ne vidi. Sluti.

Prisluškuje.

Dihanje. Kakor da nekaj pošastno hrope in sope tu čisto blizu, pred njim v megleni zavesi.

Napravi korak.

Spet prisluškuje. Oči se mu od naprezanja solzijo.

Nič zastrašujočega ne vidi, nič nenavadnega ne sliši. Le veter šušti.

S kazalci oklepa sprožilec. Streljal bo. Streljal bo! Toda kaj, če se moti? Če je pred njim le prazna megla? In kaj, če so lovci?

Ne! Zdaj razločno sliši. Nekaj velikega se mu bliža. Kot da bi se nilski konj kobalil po blatu.

Pred njim!

Iz megle!

Gobec šavsne po puški.

Ustrelj. Modrikast plamen sikne iz ustja cevi.

Še enkrat. In še.

Žival pade vznak. Iz zevajočega gobca ji v neenakomernih sunkih bruha kri. Petek misli, da je mrtva, a jezevec se počasi vzravna. Večji je kot človek. Pravzaprav sploh ni podoben ježu, prej čokatemu konju, s trdimi, štrlečimi bodicami po vsem telesu. Dolgi bodičasti rep se izgublja v megli.

Zdaj je miren. Presenetljivo miren. Jezevec ni več nevidna, pravljična prikazen, temveč stvarna ne-

varnost.

Počaka, da se mu žival približa na dva koraka. Jezeveci so okorni. Ker nimajo naravnega sovražnika, so se polenili. Na obrazu začuti vročo sapo.

Skrbno pomeri živali med oči in sproži.

Zadel je, a žival se še premakne ne. Še naprej ga gleda z rdečimi, zloveščimi očmi.

Ponovno ustrelj. Tokrat ne da bi pomeril.

Nič.

Morda je puška odpovedala?

Žival ga prikuje s hipnotičnim pogledom, a nekako se uspe izviti njenemu pogubnemu vplivu in skuša zbežati.

Prepozno!

Krempljata taca že grabi za njegovim obrazom. Odreveni. Puška mu spolzi med brezčutnimi prsti in neslišno obleži v travi.

Zavpije, a njegov krik se izgubi v vse preglašujočem sopenju zveri. Noge ga ne držijo več. Zgrudi se v blato, v ostro, resasto travo. Iz megle privršijo drobno tkane mreže.

Sliši vzklike in pritajen smeh. Oddaljen glas pove-ljuje.

Petek se kot ujeta riba kobali v mreži.

»Odličen ulov! Odličen ulov!« mu na uho rjuje Kant in mu pomaga iz mreže.

Jezevca ni nikjer. Niti ni videti pomendrane trave niti krvi, ki mu je lila iz gobca.

»Kje . . .? Kaj . . .?« jeclja Petek in se, osramočen, ker ima vsa mehka kolena, nasloni na Kanta. Skozi megleno kopreno razloči sive obrise ljudi, ki se sklanjajo nad mrežo in nekaj pobirajo.

»Ste ga ujeli?« s slabotnim glasom vpraša Petek.

»Odličen ulov! Odličen ulov!« otročje radostno ble-beta Kant.

Nobene nevarnosti ni, si dopoveduje Petek in po dolgem požirku žganja se mu ordečijo lica pa tudi zamozavest in radovednost se mu povrmeta.

»Stopiva bliže,« predlaga Kant. Ko dospeta do mrež, Petek presenečeno vzklikne:

»Saj to so polhi!«

Možje se smejejo njegovi pretresenosti in tudi Kant se veselo namuzne:

»To so jezeveci,« mu razloži. »Saj sem vam rekel, da niso nevarni. Poglejte, Možje jih kar z roko tlačijo v malhe.«

»Toda tisti . . . tisti veliki . . .«

»To je bil le privid.«

Petek odkima. Ne more verjeti. esedo Kant, »jezeveci so živali. Živali brez fantazije in ustvarjalnosti. Brez razuma. So le nekakšen ojačevalec.«

»Hočete reči, da je vse, kar sem videl, bil le moj lastni strah?«

»Strah, ki ga je jezevec še stopnjeval. Pravzaprav je le okrepil vašo predstavo o jezevcih.«

Petek se zamisli:

»Nekoč so morali biti krvoločne zveri in so tako omrtvili svoje žrtve.«

»Da. To je skrivnost jezevcev. In lepo vas prosim, ohranite jo zase. Jezeveci so grozno plašne živali. Le

če se jih nekdo neznansko boji, se mu približajo.«

Petku se slednjič le posveti:

»Vas se ježevci bojijo. Seveda. Vi veste, da so mali in nebolgli. Mene ste uporabili kot vabo. Vsakomur, ki je prvič pri vas, natvezite zgodbo o krvoločnih zvereh in ga povabite na lov.«

»Ne zamerite. Ne zamerite nam, prosim, toda ježevce moramo loviti. Za nas so življenjsko pomemben vir maščob.«

»Malo strahu še nikomur ni škodilo,« odmahne Petek.

Možje zavežejo malhe, zvijejo mreže in obstopijo Petka. Trepljajo ga po hrbtu in mu odobravajoče prikimavajo. Vsi hkrati mu razlagajo, kako so sami doživeli prvo srečanje z ježevcem.

»Pojdimo! Pojdemo!« vpije Kant. »Pogovarjali se bomo v barakah!«

»Le še osemtrideset ur,« sam zase modruje Petek, medtem ko utrujeno vleče noge skozi zamočvirjeno travo, »in raketa bo prišla pome. Le še osemtrideset ur – in nikoli več ježevce!«

Zdi se, da bi bilo lahko v mejah tehnologije tega desetletja ekonomsko mogoče v eni od Lagrangovih točk sistema Zemlja–Luna (ravnotežne točke) pripraviti življenjski prostor, ki bi mogel preživljati kakšnih 10.000 ljudi. Projekcije kažejo, da bi to okolje z zastoj sončno energijo in z bogatimi mineralnimi zalogami lunine površine lahko izdelalo še večja naselja, v zaporedju, ki bi v kakšnih 30 letih pripeljalo do skupnosti 10^5 – 10^7 ljudi. Ta naselja bi bila enako udobna kot najlepši kraji na Zemlji, z naravno svetlobo, nadzorovanim vremenom, normalnim zrakom, navidezno težnostjo in popolno varnostjo pred onesnaženjem okolja. Množenje teh naselij bi lahko vodilo k eksponencialni rasti novih ozemelj, rasti, ki bi presegala rast človeške populacije.

Gospodarnost in izvedljivost je definirana kot podjetje s skupno ceno, kvečjemu enako ceni programa Apollo. Zmanjšanje velikosti prvega naselja, z ustreznim zmanjšanjem števila prebivalcev, bi lahko še znižalo predvideno ceno.

a) *geometrija*: našli smo obliko, ki bi omogočila uporabo naravne svetlobe za industrijo, kmetijstvo in privlačno, zemeljsko okolje z običajnimi cikli dneva in noči ter letnih časov.

b) *prevoz z Zemlje na L5*: predelava opreme v razvoju za vesoljskega izvoščka (space shuttle) bi morala zadostovati za prevoz potrebnega minimuma materiala z Zemlje.

c) *voda*: spajanje vodika z Zemlje in kisika iz abundantnih oksidov z lunine površine zmanjša na devetino maso, ki bi jo bili treba pripeljati z Zemlje za vodo na L5.

d) *materiali*: zdi se, da je za kolonijo nujno, da pridobi skoraj vso maso za habitat z Lune. Za pospešek lunarnih materialov do ubežne hitrosti (2,4 km/s) smo proučili dva alternativna načina, oba pa sta odvisna od brezračnega okolja na Luni. Nobeden od njiju ni konvencionalen, a tehnologija tega desetletja bi zadostovala za oba. Končne koristi (...) so odvisne od uspeha teh skupnosti, da bi hranile svojo rast z gradnjo novih dežel in tovarn iz lunarnega ali asteroidnega materiala.

Podrobni podatki o teh študijah bodo objavljeni v *Physics Today* in *Icarusu*.*

* prevod članka v *Physics Today* čaka na objavo v *Življenju in tehniki*
A Lagrangean Community, Nature, Vol. 250 Aug. 23. 1974, str. 636

VIDIM TE

Pet let imaš, skrivaš se na kraju, ki ga poznaš le ti. Pokrita si s prahom lubja, popraskana od vej, oznojena in vroča. Veter zavzdihne v trepetlikinih listih. Iz gledala, ki ga držiš v rokah, prihaja slaboten nepretrgan šum; nato glas: »Lorie, vidim te – pod skednjem, jabolko ješ!« Molk. »Lorie, pridi no ven, vidim te.« Drug glas. »Res je, tam spodaj je.« Čez trenutek, nejevoljno: »Že prav.«

Kobacaš se sem ter tja, dvigneš gledalo in ga nameriš po hribu navzdol. Ko s palcem obrneš gumb, zdrvi svetla podoba k tebi, drevesa se mečejo v rdečo temo in izginjajo, potem hiše za ogrado; sedaj že vidiš Brucea, stoječega ob ogradi: zre v gledalo in se počasi obrača. S hrptom je proti tebi; veš, da si varna, zato se usedeš. Šoja priplahuta mimo, se usede na vejo. Sedaj lahko z golim očesom vidiš Brucea, eno samo modro pičico za sivimi zidovi hiš. V gledalu se obrača proti tebi in zopet se skloniš. Drug glas: »Otroci, pridite noter in se pri priči umijte za večerjo.« »Joj, teta Ellie!« »Mami, igramo se skrivalnice. Kaj ne moremo ostati še petnajst minut?« »Prosim, teta Ellie!« »Ne, pridite že noter – po večerji boste imeli še obilo časa.« Bruce pa: »No, dobro. Vsi v zapik.« In znova te niso našli; tvoj skrivni kraj je le tvoj.

Lahko ga imenuješ Smith. Bil je predsednik podjetja, ki je nosilo njegovo ime in si lastilo več kot sto patentov na področju znanstvenih instrumentov. Šestdeset let je imel in bil je vdovec. Njegova edinka se je z možem vred ubila v letalski nesreči leta 1978. Imel je družabnika, ki je sedaj vodil poslovne operacije; Smith je preživel večino časa v svojem laboratoriju. Spomladi 1990 je delal na napravi za poostreitev slike, ki ga je begala, ker je bila predobro. Sedaj jo je imel na klopi pred seboj, naperjeno na močno zatemnjeno škatlo s senčnim zaslonom na oni strani sobe; v škatli pred zaslonom je bil kos kartona, porisan s črnimi, zelenimi, rdečimi in modrimi črtami. Edini vir svetlobe je bila samcata žarnica, obešena za senčnim zaslonom; svetlobe, ki se je odbijala s kartona, niti ni zaznal, a vendar je bila podoba na zaslonu njegove naprave ostra in svetla. Ko je na določen način spremenil tok, ki ga je dovajal v sestavne dele, je svetla podoba izginila, nadomestile so jo sence, kot obrisi neke druge podobe. Preveril je vse televizijske kanale, zavaroval napravo pred radijskimi frekvencami, sence pa so ostale. Povečanje osvetlitve jih ni razjasnilo. Bile so nejasnih premočrtnih oblik brez kakršnegakoli skladnega vzorca. Sem ter tja se je čeznje počasi premaknila pega.

Smith je z zgražanjem bental. Odvil je prižemnik, ki je držal napravo, ter jo prijel v roko, z drugo roko je segel proti stikalu. Ni se ga dotaknil. Ko je napravo premaknil, so senčne podobe spremenile položaj; sedaj so plesale z neznatnimi gibi njegove roke. Smith je strmel vanje, ne da bi za trenutek dihal. Držeč vrvico, se je počasi obrnil. Senčne podobe so se zvrtnile, izginile, se znova prikazale. Obrnil se je v drugo smer; privrtnile so se nazaj. Previdno je položil napravo na klop. Roke so se mu tresle. Do tedaj je imel zadevščino vedno pripeto na klop. »Vsemogočni Kristus, kako bebav lahko človek postane?« je vprašal prazno sobo.

Šest let imaš, skoraj sedem, in prvič ti dovolijo, da opazuješ skozi veliko gledalo. Čepiš na blazini v usnjenem sedezu za konzolo; brat, ki ti je zdolgočaseno in zvišeno razlagal delovanje, je pravkar zapustil sobo z besedami: »Prav, če toliko veš, pa se ga loti sama.«

Pravzaprav ti upravljanje tega stroja res ni domače; mala gledala, ki si jih uporabljala vse življenje, imajo en sam gumb za bliže ali dalje – za gori-doli ali levo-desno pač premakneš gledalo tja, kamor bi rad gledal. Ta stroj pa ima kazalce in okenca s številkami, stikala in gumb, večino katerih ne razumeš, veš pa, da so za posebne namene, ki se te ne tičejo. Glavni vzvod je kovinska palica naravnost pred teboj, s sivim plastičnim gumbom vrh nje. Gumb so leta prijemanja obrabila; v roki ti daje topel in malce zamaščen občutek. Konzola ima smešno električen vonj, toda veliki zaslon, višji od tebe same, je nem in temen. Čutiš lahko, kako ti srce utripa ob grodnico. Trdneje zgrabiš gumb in ga le malo porineš naprej. Zaslon se prižge in že drsiš čez sosednjo sobo, kot bi bila na velikanskih nemih kolesih, stoli in mizice se pretvarjajo v rdečkaste silhete, ki se skrčijo, zvijejo in izginijo, ko greš skozi, in za trenutek se ti zvrta v glavi, ko opaziš poskakovanje rdečih števil levo na konzoli, kot da bi šla cela hiša mogočno in omotično sama skozi sebe; nato poleti skozi okno z istim počasnim in umirjenim gibanjem, čez od sonca obsijan pašnik, kjer stojita dva jezdnata konja z glavo pokonci, vonjaje veter; nato izginja pod teboj strniščasto polje; sedaj pa sije pod teboj združna cesta kot srebrnosiv potok. Pritisneš na gumb, da bi se približala, in na mah vrtoglavo padeš navzdol; sedaj brzi vzdolž ceste, prehitevaš in prehitiš rumen tovornjak, z obračanjem gumba krmiliš. Najprej te zanese v temno drevje na tej in oni strani in enkrat plane čeznje zemlja v zmešnjavi gomazečih rdečih oblik, a sedaj se učiš, in preleti križišče, se dvigneš nad daljnji hrib, in sedaj, sedaj si na veliki cesti, letiš proti vzhodu, prehitevaš vse avtomobile, drviš proti velikemu svetu, kamor te vleče srce.

Smith je porabil šest tednov za tolikšno povečanje učinkovitosti slikovitega ojačala, da je lahko izostril senčne podobe. Ko mu je uspelo, je lahko v trenutku prepoznal podobo na zaslonu. Bila je pogled na pisarno Jacka McCranieja; slika je bila še vedno meglena, a dovolj ostra, da je lahko Smith videl izraz na Jackovem obrazu. Sedel je naslonjen nazaj na stolu in si z rokama podpiral glavo. Poleg njega je stala Peg Spatola v vijolični obleki, z roko na odprti mapi. Govorila je, McCranie pa poslušal. To ni bilo prav, saj se bi morala Peg vrniti iz Clevelanda šele prihodnji teden.

Smith je segel k telefonu in odtipkal McCraniejevo številko.

»Ja, Tom?«

»Jack, je Peg pri tebi?«

»Kaj? Ne, v Clevelandu je, Tom.«

»Oh, ja.«

McCraniejev glas je bil zbezan. »Je kaj narobe?« Na zaslonu se je zavrtel s stolom in govoril s Peg, gestikuliral je s kratkimi, odsekanimi gibi roke.

»Ne, nič ni,« je rekel Smith. »Vse je v redu, Jack, hvala ti.« Prekinil je. Čez trenutek se je obrnil k armaturni plošči svoje naprave in malce obrnil eno stikalo. Na zaslonu se je Peg obrnila in ritensko odšla iz pisarne. Ko je obrnil gumb v drugo stran, je ponovila svoje gibe v nasprotni smeri. Smith se je igralkal z drugimi stikali, dokler ni dobil na zaslon koledar na Jackovi pisalni mizi. Bil je petek, 15. junija – prejšnji teden.

Zaklenil je napravo in vse zabeležke, šel domov in preživel ostanek dneva v premišljevanju.

Do konca julija je izboljšal in pomanjšal napravo ter razširil njen domet v infrardeče. Večino avgusta, ko bi moral biti na dopustu, je porabil za preizkušanje raznih načinov razbiranja zvoka skozi napravo. S tem, da se je osredotočil na notranjost govornikovega grla in uporabil infrardeče, je lahko spremenil vidne tresljaje glasilk v precej kakovosten zvok, a to ga ni zadovoljilo. Nekaj časa je delal na tresljajih, ki jih je ujel na okenskih šipah in uokvirjenih slikah, kratek čas je delal poskuse tudi z opnami in zvočniki, domofoni in telefoni. Nadaljeval je vse do oktobra, ne da bi se ustavil, in končno dosegel sistem, ki je dajal kovinski, a spoznaven zvok na vsaki površini – zidu, tleh, celo na govornikovem licu ali čelu.

Na novo je narisal celotno napravo, sestavil prototip in ga preizkusil, ga razdrl, znova narisal, sestavil novega. Ko je končal, je bilo že Božič. Zopet je zaklenil napravo in vse načrte, skice in zapise.

Doma je prebil praznike v preizkušanju lepil različnih jakosti. Z njim je namazal kredni papir, pustil, da se je posušil in ga rāzrezal na pravokotnike. Te je oštevilčil, jih poslinil in nalepil na pisemske ovojnice; nekatere je le zložil eno na drugo, spet druge pa spel z gumicami. Redno je razdiral kupčke in zavoje ter jih pregledoval. Nekatere nalepke so se zvile in odlepile po šestindvajsetih urah, ne da bi zapustile vidno sled. Napravil je nov kupček slednjih in natipkal na šest od njih svoj domači naslov. Na vsako šestih ovojnic je natipkal naslov svoje pisarne, potem pa ga pokril z nalepko. Nalepil je znamke na ovojnice in jih vrget v poštni nabiralnik. Vseh šest nalepk je pošta dostavila čez tri dni v pisarno.

Tik po Novem letu je povedal družabniku, da želi prodati svoj delež in se upokojiti. O tem sta se načelno dogovorila.

Z izmišljenim imenom in številko poštnega predala, ki ni bila njegova, je Smith pisal komisijskemu zastopniku v Boston, s katerim ni imel prej nobenih poslov. Poslal je pismo, na katerem je bil zastopnikov naslov prekrit z eno njegovih nalepk, na katero je bil natipkal izmišljen naslov. Med potjo je nalepka odpadla; pismo so dostavili. Ko je zastopnik odgovoril, je Smith opazoval ter bral pismo, medtem ko ga je tajnica tipkala. Zastopnik je sledil njegovim navodilom, naj pošlje odgovor v ovojnici brez povratnega naslova. Lastnik poštnega predala jo je označil z »naslovnik odsoten; odromala je v pisarno nedostavljivih pisem in se čez nekaj časa vrnila, toda Smith je že potrdil prejem pisma in odposlal na enak način veliko vsoto gotovine. V nadaljnjih pismih je zastopniku naročil, naj zbere ponudbe za sestavne dele, katerih načrte je priložil, od proizvajalcev elektronike, za plastična ohišja od drugega podjetja ter za montažo in odposiljanje spet od drugega. Preko drugega komisijskega zastopnika v New Yorku, ki mu je pisal na enak način, je naročil deset tisoč izvodov knjižice z navodili v štirih barvah.

Pozno februarja je kupil hišo in trgovino z elektroniko v mestevu v adirondaškem pogorju. Marca je prepisal svoj delež v podjetju na družabnika, pospravil svoj laboratorij

in odšel. Prodaj je združeno stanovanje na Manhattnu in vikend v Connecticutu, se preselil v svoj novi dom in postal brezimen.

Trinajst let imaš in prvič loviš z velikimi fanti lisico. Postavili so te na severno polje, najslabši kraj, veš pa, da ga ne smeš zapustiti.

»V globeli je.«

»Vidim jo, v potoku je, proti toku gre.«

Obrneš gledalo, drviš naprej skozi lisasto senco, lesket listov: tu je globel in že vidiš lisico, kako taca skozi plitvine, cvetovi svetleče vode ob njenih nogah.

»Ken in Nell, vidva pridita dol pred njim pri hladilnici nad izvirom. Wanda, ti, Tim in Jean ostanite, kjer ste. Vsi ostali pojdite navzgor po strugi, vendar se držite zadaj, dokler vam ne povem.«

To je Leigh, najstarejši. Obrneš ogledalo, bežno ujameš Bobbyja, kako teče navzdol po gozdu, z vihrajočimi lasmi. Nato nazaj v globel: lisica je izginila.

»Namerila se je mimo koruzne kašče!«

»Dobro, razprostitute se na obeh straneh. Jim, jo vidva z Edijem lahko naženeta, preden pride v gozd?«

»Poskusila bova. Je že tu!«

In lov se oddaljuje od tebe, kot si vedela, da se bo, toda kmalu boš starejša, stara kot Nell in Jim; tedaj boš sredi vsega in življenje se ti bo pričelo.

Tipaje je Smith uspel naravnati napravo na Dallas, 22. novembra 1963: Dealeyev trg, ob 12.25. Vidi, kako predsedniška povorka zavije na Brestovo ulico. Kennedy se zruši naprej, z rokama se zgrabi za vrat. Smith pritisne na gumb, da zadrži trenutek v času. Osre se za kolono, najde šesto nadstropje Knjižnice državnih publikacij, najde pravo okno. Nikogar ni za skladovalnico kartonskih škatek; soba je prazna. Preleti bližnje sobe, ne najde ničesar. Poskusi nadstropje niže. Pri odprtem oknu kleči moški in drži puško z velikim dometom. Smith ga fotografira. Vrne se h koloni, opazuje, kako zadene predsednika drug strel. Zopet ustavi čas, preveri bližnje zgradbe, najde drugega ostrostrelca na strehi, ga fotografira. Nazaj h koloni. Tretji in četrti strel, zadnji raznese predsednikovo sence. Smith znova zaustavi dogajanje, najde dva strelca na travnatem griču, eden meri čez streho kombija, eden kleči v grmičevju. Fotografira ju. Izključi tok, za trenutek posedi, potem gre v kopalnico, poklekne k školjki in bruha.

Gledalo ti je pestunja, televizor, telefon (telefonske zveze še obstajajo, a se uporabljajo le kot signalne naprave; ko veš, da želi kdo govoriti s teboj, naperiš nanj gledalo), knjižnica, šola. Pred puberteto gledaš druge, kako spolno občujejo, a že tedaj je tvoja radovednost zlahka potešena; potem ko te starejši bratranec vpelje pri štirinajstih, te veliko bolj zanima početi to sama. Zadržni učitelj nadzira tvoj uk, včasih kaj predlaga, a vse bolj te z leti prepušča samega sebi. Hudo te zanima afriška prazgodovina, evropsko gledališče in anticivilizacija Epsilon Eridana IV. Kmalu boš morala izbrati.

Newyorško pristanšče, 4. novembra 1872 – mrzel, vihar dan. Dvojambornica je zasidrana, na njeni krmi napis: MARY CELESTE. Smith premakne časovni gumb naprej. Migot teme, zopet svetloba in ladje ni več. Gumb zavrti nazaj, dokler je ne najde z redkimi razpetimi jadrji za Sandy Hookom. Z istočasnim uravnavanjem gumbov za čas in kraj ji sledi proti vzhodu skozi migotanje nevihte in sonca – jo izgubi, znova najde, sproti šteje dneve. Bolj kot gre proti vzhodu, bolj mora nagibati napravo navzdol, ko se

podoba ladje ustrezno nagiba proč od njega. Zaradi kota ne more več opazovati ladje od daleč, ampak ji mora slediti od blizu. 21. in 22. november, besneči viharji: valovi vržejo ladjo kvišku, nato zopet pade, vidi se jo le v presledkih; Smith porabi pet ur, da se prebije skozi dva dneva resničnega časa. 23. je bolj miren, 24. pa privihra nova nevihta. Smith si pomane oči, izgubi ladjo, jo zopet najde po desetminutnem iskanju.

Zjutraj 26. se burja izpiha. Sonce blešči, morje je skoraj mrtvo mirno. Smithu uspe zapaziti postave na palubi, nagnjene nad temne prereze trupa. Mornar plete vrv na kljunu, druga dva spuščata trikotno jadro med sprednjim jamborom in poševnikom, četrti je za krmilom. Skupinica se naslanja na desno ograjo; med njimi je ženska. Naslednji prizor kaže postavo, ki se v teku približa zaslonu in izgine vanj. Možje že spuščajo čoln čez bok; ograjo so odstranili in leži na palubi. Možje poskačejo v čoln in odveslajo. Sliši jih kričati drug na drugega, a ne razloči besed.

Smith se obrne nazaj k ladji: paluba je prazna. Spusti se v podpalubje, da si ogleda skladišče, polno sodov, nato kajuto, nato stan. Nič ne kaže, da bi bilo kaj narobe – ni eksplozije, požara, sledu po nasilju. Ko zopet pogleda navzgor, vidi jadro plahutati, nato se polno napnejo. Morje se dviga. Išče čoln, toda preteklo je že preveč časa in ga ne more najti. Vrne se na ladjo in obrne časovni gumb nazaj, dokler niso možje zopet vsak na svojem mestu ob ograji; sedaj vidi, da drži ženska v rokah otroka. Otrok se otepa, pade čez ograjo. Smith sliši žensko zakričati. V trenutku je tudi ona čez ograjo in pade v morje.

Gleda, kako možje tečejo, splavijo čoln. Ko zaveslajo proč, mu uspe osredotočiti se nanje, da jih lahko vidi in sliši. Eden zakliče »Moj Bog, kdo je za krmilom?« Drugi, brdač voskasto prebledelega obraza, odvrne, »Kaj te briga – veslaj!« Strmijo v morje. Čez trenutek se eden ozre navzgor, potem drugi. *Mary Celeste*, s tremi dvignjenimi jadri od štirih na prednjem jamboru, polzi proč, počasi, sedaj hitreje; že je ni nikjer več.

Ne ponovi prizora, da bi videl utopitev otroka in matere, drugi pa.

Septembra je bil proizvodni model pripravljen na razpošiljanje. Bil je poenostavljena različica prototipa z dvema samima gumboma, enim za prostor, drugim za čas. Domet naprave je omejen na tisoč milj. Nikjer na ohišju naprave ni omenjene številke patenta. Smith je napravo imenoval ozo, morda zato, ker je mislil, da zveni nekako japonsko. Knjižica je opisovala napravo kot daljinsko gledalo in dajala jasna, enostavna navodila za njeno uporabo. Eden od stavkov se je skrivnostno glasil: »Časovni gumb naj bo naravnost na ničlo.« Slišalo se je kot »Sveže pleskano – ne dotikajte se.«

V tednu od 23. septembra naprej je bilo sedem tisoč ozov razposlanih na domače in kanadske naslove, ki jih je dal Smith: petsto proizvajalcev in dobaviteljem elektronike, šest tisoč, po trideset v kartonu, označenih »V komisijsko prodajo« TV trgovinam v večjih mestih, ostale pa na slepo izbranim navadnim državljanom. Knjižice z navodili so bile v zapečatenih ovojnicah, priloženih vsaki napravi. Nadaljnjih tri tisoč jih je šlo v Evropo, Južno in Srednjo Ameriko ter na Bližnji Vzhod.

Nekatere trgovine, ki so prejele kartone, so jih odprle že istega dne, preizkusile naprave in jih dale naprodaj po cenah od 49.95 \$ do 125 \$. Do naslednjega dne se je vest širila in do konca poslovnega časa tretjega dne so bile že vse pošiljke razprodane. Večina ljudi, ki jih je dobila po pošti ali pa v trgovini, jih je uporabila za opazovanje sosedov ali ljudi v hotelih.

V hiši v Clevelandu opazuje moški svojega svaka v sosednji sobi, ki opazuje svojo ženo, kako izstopa iz taksija. Žena stopi skozi vhod stanovanjskega bloka. Mož jo opazuje kako vstopa v dvigalo, se pelje v četrto nadstropje. Pozvoni na zvonec ob vratih s številko 410. Vrata se odprejo; temnolasi moški jo objame; poljubita se. Svak ga sreča na hodniku. »Ne stori tega, Charlie.«

»Spravi se mi s poti.«

»Ne bom se ti spravljal s poti in povem ti, ne stori tega. Niti sedaj niti kasneje.«

»Zakaj za hudiča ne bi smel?«

»Zato, ker te bom ubil, če to storiš. Če hočeš ločitev, prav, loči se. Vendar ji ne skrivi niti lasu, sicer te bom našel na najbolj oddaljenem kraju, kamor lahko greš.«

Smith je dobil svojo komisijsko pošiljko ozov že v začetku tedna, vzel enega domov in pustil svojemu poslovojni, naj določi ceno ostalim. Pustil je vnaprej proizvodni model in se takoj lotil sestavljanja novega prototipa. Ta je imel gumbe kalibrirane na stotinko sekunde in na milimeter, ter časomer, ki je omogočil, da je lahko prizor ustavil in ga spustil naprej ali nazaj s katerokoli hitrostjo. Od dobavitelja astronomske opreme je naročil nekaj urnih mehanizmov.

Častnik visokega čina v vojaški obveščevalni je ob opazovanju prvega prikaza oza v Pentagonu vzdihnil, »moj bog, s temle bi lahko zmanjšali upravo za polovico – dovolj nam je, da izstrelimo prestreznike, brž ko jih vidimo pritisniti na gumb.«

»Dobra stran tega je, da te senator Burkhart ne more slišati,« je rekel neki drugi častnik. Toda do naslednjega popoldneva ga je slišal že vsak.

V Louisvillu je baptistični duhovnik vodil drhal nad sestavljalnico ozov. Mesec kasneje, ko so bili kazenski postopki proti vsem izgreznikom v teku, so se povsod naokrog razširili video trakovi, ki so kazali vsakega od njih v kompromitiranem ali norčavem položaju.

Komisijske zastopnike, ki so prodali prve količine ozov, so odkrili in morali so zapustiti mesto. Tovarne so upostožili z zažigalnimi bombami, a nadomestile so jih druge.

Prvi ozo je pretihotapila v Sovjetsko zvezo iz Zahodne Nemčije Katerina Belov, članica disidentske skupine v Moskvi, ki ga je uporabljala za dokumentiranje nezakonitega delovanja oblasti. Napravo je 13. decembra zaplenil KGB: Belovo in dva druga člana skupine so prijeli, zaprli in mučili. Do takrat je bilo že več kot štirideset ozov v rokah disidentov.

Gledaš star film z naslovom *Bob in Ted in Carol in Alice*. Humor se ti zdi otročji in brez domišljije; ne zanima te občasna polgolata igralk. Smešni pa se ti zazdijo sramežljivost, postrani pogledi, nasmehi, zmrdovanje, kar vse namiguje na stvari, ki jih nikdar ne bodo pokazali na platnu. Zaveš se, da ti ljudje niso nikdar videli nikogar brez obleke, razen najintimnejših prijateljev niso nikdar videli odraslega človeka srati ali scati ter bi bili v zadregi ali pa bi se zgražali, če bi ga. Zakaj so rekli otroci »lulu« in »kaka« in se nato zahihitali? Brala si učne knjige o tabujih za »telesne potrebe«, toda zakaj je bilo sranje slabše od kihanja?

Cora Zickwolfe, ki je živela v oddaljenem kmetijskem predelu Arizone, mož pa se ji je vozil v službo v Tuscon, se je dogovorila z najbližjo sosedo Phyllis Mell, da bosta ena drugi naperili ozo na oglasno desko v kuhinji. Na deski je visel listek »O. K.« Če bi bilo kaj narobe in ne bi mogla priti k telefonu, bi snela listek, če pa bi imela čas, bi napisala drugega.

Aprila 1992 je približno ob času, ko se je mož ponavadi vr-

nil domov, vsiljivec vlomil v hišo in zgrabil gospo Zickwolfe, preden ji je uspelo priti do oglasne deske. Zvlekel jo je v spalnico in jo prisilil, da se sleče. Državna policija je prišla tja čez petnajst minut, Cora pa ni nikdar več spregovorila s prijateljico Phyllis.

Med letom 1992 in 2002 je bilo zabeleženih več kot šeststo izboljšav in dodatkov ozu. Od teh je bil najbolj pomemben energetski sistem, ki so ga ustvarili z osredotočenjem oza na ozko rezo v notranjosti sonca. Drugi so vključevali satelitske suženske enote v stacionarnih orbitah in računalniško sledilno napravo, ki je obdržala ozo osredotočen na katerikoli subjekt.

S sledilom zasleduje entomolog v Ciudad de Mexico predniško črto čebele. Podobe se razcvetijo in uvenejo, deset na vsako sekundo: sledilo zasleduje vsako kraljico nazaj v jajčece, potem jajčeve h kraljici, ki ga je zlegla, potem kraljico k jajčecu. Preteklo je na desettisoče generacij; v dva tisoč urah, začeni s paleocensko čebelo, je pripotoval do kredne. Na vsakih nekaj časa se ustavi, da sledi čebeli v resničnem času, nato znova pospeši. Panj se manjša, poenostavlja. Sedaj je le še skupek okroglih celic in čebela drugačna, podobna prej osi. Leto truda se bliža zmagooslavju. Strmi, pozabi jesti, skoraj dihati.

V materini delovni sobi najdeš po njeni smrti podroben rodovnik njenih prednikov in prednikov svojega očeta. Vzameš program zanj, ga vtikaš in leno opazuješ slučajni vzorec, nazaj v čas, najprej žensko črto, nato moško... učitelj biologije v Bostonu, sufražetka, trgovec s koruzo, pevka, holandski kmet v New Yorku, britanski mornar, nemški glasbenik. Obrazi jim žarijo na zaslonu, bleščečih oči, lic zardelih z življenjem. Nekega dne boš tudi ti le zaporedje podob na zaslonu.

Smith opazuje planet Mars. Urni mehanizem, ki obrača ozo, da sledi planetu tudi tedaj, ko je pod obzorjem, mu omogoča, da se lahko v trenutku osredotoči na površino, a tega ne stori. Zavzame položaj stotine tisočev milj proč, se potem počasi približa, da vidi, kako raste rdeča iskra v krožec, potem pa v rumeno, od sonca obsijano kroglo, visečo v temi. Sedaj lahko razloči značilnosti površine: Syrtis Major in Thoth-Nepenthes, vodeča v dolgem kolenu do Utopije in ledene kape.

Ko se omamno napenja proti njemu, je podoba jasna in ostra, brez migatajočega popačenja ozračja. Poletje je na severni polobli: Utopija je široka in temna. Planet polni zaslon, sedaj pa se Smith obrne proti severu, čez lijakasto puščavo še vedno oddaljeno na stotine milj. Peščeni vihar kot rumena tančica pomrači zaviti vrat Thoth-Nepenthesa; nato je za njim, spuščajoč se proti robu ledene kape. Rob planeta se znova pojavi; Smith drsi kot jadrallec čez temno površino, obarvano rožnato in temnosi-

vo; že vidi grudasti sestav; že razloči posamezne rastline. Nosi ga med njihovimi skrotovičenimi sivimi stebli, listi vijolične roževine; vidi čudne izobličene izrastline, ki so lahko zračni mehurji ali pa nekakšni groteskni analogi cvetov. Vtem na robu zaslona poskoči nekaj črnega in vretenastega. Hipoma mu sledi, ga najde, spravi gromozansko povečanega na sredo zaslona: bitje podobno kosmatemu hrošču, trup pokrit s črnimi dlakami ali bodicami; stoji na šestih členastih nogah, maha s tipalkami, deli ust v nenehnem gibanju. In s štirimi očmi bulji v njegove, čez štirideset milijov milj.

Smithovi lasje so se pobelili in razredčili. Pred polomom leta 1992 je dal velikanske prispevke mednarodnemu Rdečemu križu in prostovoljnim organizacijam v Evropi, Aziji in Afriki. Občasno se je napil, vendar vedno sam. Od leta 1993 do 1996 ni bral časopisov.

Zapisal si je koordinate za letalsko nesrečo, v kateri sta mu umrla hčerka in njen mož, a jih ni nikdar uporabil.

Od časa do časa se je med oblačenjem v kopalnici zastrmel v ogledalo kot v nevidno kamero ter dvignil prst. V svojih poslednjih letih je napisal nekaj pesmi.

Poznamo njegovo ime. Potrpežljivi raziskovalci so z uporabo naprednih motrilnih metod sledili njegovim pismom nazaj skozi poštni sistem in ga našli, a do tedaj je bil že varno mrtev.

Ves svet živi že več kot generacijo v miru. Zločina skoraj ni. Zastonj energija je svet obogatila, toda prebivalstvo je stabilno, čeprav je zadnje zapažanje izbrisalo večino bolezni. Vsakdo lahko počne, kar mu je všeč, če sosedje temu ne ugovarjajo, sicer pa so njihovi pogledi enaki tvojim.

Štirideset let imaš, spoštovana učenjakinja si, vzela si si nekaj prostih dni da prelistaš po svojem življenju, kar stori mnogo ljudi tvojih let. Opazovala si, kako sta se parila mati in oče tiste noči, ko sta te spočela, opazovala sebe, kako si rasla v maternici, najprej rdeč paglavec, potem nekaj podobnega zarodku piščanca, potem pa velikoglav brcajoč in zvijajoč se otrok. Videla si se roditi, videla prvi trenutek, ko se je tvoja glava prebila na svetlo. Videla si se kobacati po jaslih v pajacu, stiskajoč k sebi rumeno plastično račko. Sedaj se gledaš, skrito za združenim drevesom na hribu in zaveš se, da skrivališč ni. In veš, da te pred teboj v blede bodčnosti nekdo opazuje, ko opazuješ; in za tem gledalcem drug, in za tem spet drug... Za večno.

prevedel Matjaž Šinkovec

I see you, The Magazine of Fantasy and Science Fiction, 1976

KRITIKA ENTROPIJSKEGA ZAKONA

Naš odnos do narave so vedno pomagali ustvarjati tudi številni dejavniki, ki ne leže ravno v območju klasične znanstvene metode. To je razumljivo, saj znanosti ne moremo ločevati od našega celotnega življenja, pa če si to priznamo ali ne. Predstava, da je v naši zavesti nek ločen nivo, ki nas dviguje nad trpljenje ljudi in od koder lahko objektivno motrimo svet, ga razlagamo ter obvladamo – to domišljanje je vsekakor hudo nezrelo in tudi neodgovorno. Vendar je treba skušati razumeti tudi vse tiste globlje, človeške motive, ki nas napeljujejo k našemu delu: to spoštovanje smo pač dolžni svetu, ki je pravzaprav popolni neznanec.

Pomembno je na primer ozračje dobe, v kateri raziskovalec živi. Določena atmosfera nekatere nove ideje podpira, medtem ko druge zavrača. Zato razumevanje zgodovine precej prispeva tudi k razumevanju razvoja znanosti.

Ni težko pokazati, da ima še posebno močno »metafizično«osnovo prav naše stališče do entropijskega zakona.

Entropijski zakon pove nekaj o odnosu med redom in neredom. Težko je podati zelo splošno definicijo reda, kajti to je pojem, ki se vedno tiče nekega sistema v celoti, odnosov med njegovimi deli. Notranja ureditev sistema nas vedno lahko preseneti s kako novostjo: pomislimo le na neverjetno domišljijo narave v evoluciji živih organizmov!

V fiziki, kjer so stvari nekoliko bolj oprijemljive, se navadno uporablja sledeča mera za red: bolj urejen je tisti sistem, ki je v odnosih med svojimi deli bolj občutljiv na naključno spremembo. V popolnoma neurejenem sistemu, na primer, po taki naključni motnji ni opaziti kake spremembe v odnosih med deli sistema, saj so nove relacije – globalno vzeto – enakovredne prvotnim.

Če obravnavamo bolj kompleksne sisteme, v katerih obstojajo simultane relacije na večih nivojih, se zaradi zapletenosti odnosov uporabnost navedene definicije zmanjša. Zato biologi radi enačijo red z evolucijsko stopnjo ali pa ga tolmačijo s funkcionalnim pristopom. Umetniki, ki radi govorijo o negativni entropiji ustvarjalnega procesa, znajo razložiti odnos med redom in neredom le v čisto svojem jeziku. V mnogih panogah umetnosti, npr. v arhitekturi, pa vendarle obstajajo neki objektivni kriteriji reda (estetski)

Iz vsega omenjenega je razvidno, da je medsebojni odnos med redom in neredom ljudi že od nekdaj zelo zanimal, radostil ali mučil. To je področje, na katerem je narava posegla v naše bistvo: vsi bi radi ži-

veli, notranja urejenost zdravega, živega organizma pa je po mnenju vseh večja kot urejenost bolnega ali mrtvega. Vprašanj v zvezi z entropijo torej ljudje nikoli niso mogli obravnavati popolnoma nepristransko.

V tej luči je zanimivo še to, kako so na urejenost narave gledali ljudje – in še posebej fiziki – v različnih zgodovinskih obdobjih.

V obdobju klasične mehanike, ki je trajalo nekako do konca 18. stoletja, so naravoslovci verjeli v ureditev vesolja, ki jo vzpostavlja božje počelo. Po tej predstavi je izvor reda zunaj narave in se ga zato ne da raziskovati z znanstvenimi metodami. Svet, ki ga vodijo osnovni zakoni mehanike, je približek nebes: red je popoln do statičnosti, iz astronomskih podatkov lahko izračunaš lege planetov za poljuben trenutek preteklosti ali prihodnosti. Ker svet stalno ostaja na božanski stopnji urejenosti, je preteklost enakovredna sedanjosti ali prihodnosti. Čas nima smeri, po zakonih Newtonove mehanike bi se dogodki, ki jih opazujemo, lahko časovno sledili tudi v obratnem vrstnem redu.

Takega odnosa do reda si seveda niso izmislili fiziki. Celotno ozračje tiste dobe je bilo tako in naravoslovci so ga nezavedno upoštevali. Skoraj vsi so pripadali aristokratskemu sloju družbe, zato so tem lažje verjeli videzu božjega reda na Zemlji. Izstopiti iz svojega časa, da spoznaš njegove zablode, pa je v kateremkoli obdobju nekaj najtežjega.

Ta čas se je končal s francosko meščansko revolucijo. Napoleonske vojne so vso Evropo pretresle z novimi idejami in z množico nedolžnih, ki so morali umreti zanje. Stare vrednote so se hitro rušile, zato znanstveniki, katerih moč je v novem družbenem redu rasla skupaj z rastočo proizvodnjo in koncentracijo kapitala, niso več verjeli v idilično urejenost sveta. Zdaj je bilo važno zmagati v vse hujši medsebojni konkurenci podjetnikov. Revolucijski humanistični ideali so bili vse bolj ukana bogatih in slepilo revnih; v resnici je preostala le volja po moči. Ta rastoči ego zahodne civilizacije pa je bil navznoter prazen, kar se je po svoje odražalo v izrazitem pesimizmu romantičnih umetnikov.

Devetnajsto stoletje je bilo torej obdobje propadanja starih vrednot. In ko so se iz njih že vsepovsod norčevali, je iz akademskih krogov udarila v svet novica, da ima spoznanje o večanju nereda najglobljo znanstveno osnovo! Seveda je v času, ko je znanost ravno zasedla najvišji prestol, entropijski zakon našel sila ugodna tla takó med strokovnjaki kot tudi med laiki; prikradel se je v filozofijo in na

vsa ostala področja človeške dejavnosti.

V taki atmosferi se je hitro pozabilo, kako je ta zakon nastal. Res je, opazovali so ga v številnih naravnih pojavih in ga za nekaj najpreprostejših, idealiziranih primerov tudi teoretično razložili. Nikoli pa ga niso posplošili. Za dogmo so ga napravili tisti, ki so intuitivno čutili njegovo metafizično osnovo, uje-to v določen čas.

Če so bila stoletja pred francosko revolucijo obdobje statičnih struktur in če je doba, ki je sledila, zaznamovana z razpadanjem teh prvotnih struktur, pa smo zdaj prišli do točke, ko ni več ničesar, kar bi lahko še razpadalo v starem smislu. Meščanska kultura je sicer ustvarila nove strukture, toda njihovi temelji se zde vse bolj trhli. Na tem mestu je nemogoče podati kakršnokoli celovitejšo analizo teh problemov; omenil bi le, da je prav tista znanost, ki je pripomogla k vzponu sodobne družbe, vnesla vanjo tudi svoje seme zla: s svojim dognanim jezikom, ki se je nenehno oplajal pri matematiki, je v ljudeh vzbudila vero v nek nov, popoln sistem. V resnici pa metode znanosti precej odpovedo, če se jih začne prenašati na področje človeških odnosov. Znanost vedno obravnava le en del, ki ga iztrga iz celote, potem pa skuša posamezne dele s sredstvi logike med sabo znova povezati. V popolno celoto posameznih delov zares ne moreš sestaviti nazaj; tem bolj, ker se človek še vedno ni otreseel svoje otroške napake, da skuša biti gospodar nad naravo, torej zunaj celote, katere del je.

Znanost potemtakem prispeva k nastajanju iluzij; in iluzija o nekem popolnem sistemu, ki pozitivno

spreminja svet, je lahko silno nevarna. V tem stoletju se je na primer nešteto krat pokazalo, kam pelje volja po poenoteni moči, ki se koncentrira v državi ali ideologiji. Kljub številnim vojam, ki so jih povzročile, so fašistoidne strukture v nenehno novih oblikah vse bolj prisotne, saj je sodobno življenje do dna prepleteno z nitmi, ki jih tkejo raziskovalci in za njimi verniki vseh mogočih sistemov moči.

S tem je povezana laž, ki je skrita v temelju sodobnih struktur. Taki sistemi ljudem pač ne morejo dati reference, ne morejo biti izvir urejenosti.

Vse je odvisno od tega, kako gledaš. Svoboden si, če se navadiš gledati tudi drugače, kot predpisuje naš čas. V naravi uzeš nešteto stvari, ki te napeljujejo k temu.

Vsak delček vesolja ima svojo lastno življenje, ki mu je treba zaupati. Zanj ne potrebuje nobene absolutne reference: urejeno življenje lahko raste tudi iz čistega kaosa. Sistemi moči se razblinjajo, ostane le »tao«, o katerem ne moreš reči ničesar.

Entropijski zakon sicer prepoveduje spontano rast urejenih struktur. Vendar je vs e bolj očitno, da entropijski zakon zares sploh ne velja. To se da pokazati s strogimi metodami eksaktne znanosti. Morda znanost lahko popravlja svoje lastne napake, morda nas lahko odrešuje iluzije o njej, o neki popolni urejenosti?

Zdi se, da pri določenih pogojih entropijski zakon ne velja. Računalniška simulacija gibanja delcev v magnetnem polju teorijo potrjuje. Eksperiment je v pripravi.

MANA (odlomek)

BREZJE NAD KAMNIKOM, pozno popoldne

Z roko mi je dal znamenje, naj malo počakam in ne motim. Nori ata z Brezij je sedel na trinožniku pred domačijo, na glavi je imel poveznjen slamnik z velikanskimi krajci, v kotičkih ustnic je stiskal vivček in upiral je jekleno sive oči v popoldansko nebo, prepreženo z belimi progami izpuhov potniških letal, ki so letela po koridorju čez Alpe. Njegov nos je bil velik, oster in kljukast; nekaj ptičjega je imel na sebi: srepeče oči so spominjale na očesca ujede in nos na kljun.

V eni roki je imel ravno leskovo palico, v drugi pa zakrivljen žepni nožiček. Nisem mogel ugotoviti, zakaj mu rabi palica, v katero si je delal zareze.

Zazrt v nebo se ni menil zame. S pogledom je spremljal letalo, ki je vleko za seboj štiri bele črte, spreminjajoče se v puhasto nakodrano progo.

Naredil je zarezo v palico in njegove predirne oči so se zazrle vame.

»Tako,« je rekel.

»Dober dan,« sem pozdravil.

»Bog daj, kaj vas prinaša?« je vprašal in še poglobil zarezo.

»Tevž Kožanc me pošilja.«

»Pa ne, da ste pilot?«

»Ne. Od časopisa sem.«

»Sem mislil, da ste pilot. Tevž me hoče spraviti na letalo,« se je trpko nasmehnil.

»Nisem vedel.«

»Hoče, hoče. Peljal bime na Brnik in mi plačal deset minut letenja. Pa ne bo nič s tem. Ločnikarja ne bo premaknil s trde zemlje... Počakajte.«

Spet je pogledal v nebo, oči so se mu zožile in zenice zmanjšale v drobno piko. Tudi sam sem pogledal v tisto smer in zagledal letalo, ki je priletelo čez hribe. Zvoka motorjev še ni bilo slišati, pa vendar ga je nori ata nekako zasluhlil. Spremljal ga je z očmi, dokler ni preletelo zenita in se zaiskrilo v zahajajočem soncu. Tedaj je naredil zarezo v svoj rovaš in se spet posvetil meni.

»Pravite, da vas pošilja Tevž. In kaj bo dobrega?«

»Menda ste nekaj videli,« sem previdno omenil in sprožil magnetofon.

»Veliko reči vidim. Poglejte,« mi je pomolil palico pod nos, »vsaka vrezlina pomeni aeroplan; štejte, če se vam ljubi – vse to je danes letelo tu čez. Ne verjamete, kaj? Pa je sveta resnica.« Pokazal je s palico k hišnemu podstetju, kjer je bila zložena skladovnica podobnih palic, porezljanih z zarezi. »Tam so drugi dnevi. Natanko je vse zaznamovano in vse to je brenčalo nad mojo glavo. Na tisoče jih je bilo, čeravno beležim samo v jasnih dneh. Ponoči, ko se razsvetljeni kot božična drevesca vozijo čez nebo, in ob mrčnini jih leti še dvakrat toliko; kaj dvakrat, trikrat. Glejte ga, že spet.«

Res je nad nama letel trimotornik, tokrat z nasprotna strani, od Starega gradu nad Kamnikom proti goram. Skrbno ga je zaznamoval na palici in pomolčal.

»Ne zanimajo me letala,« sem rekel.

»Pa bi vas morala, če ste od časopisa. Sploh kdo ve, koliko jih frči po zraku? Po moji nešolani pameti to ni dobro. Vse nebo preprežejo s svojimi sopuhi, pravo dimno cesto si naredijo in na to se potem obesijo oblaki. Ne verjamete? Že leta jih spremljam, vsak dan jih je več, tudi trije, štirje naenkrat puhajo čez hribe, in vedno manj je lepega vremena. Ozrite se po dolini: komaj vidite Kamnik zaradi mrčave. Dobro mora pihati, da mi oko nese do Domžal in Ljubljane, da vidim Krim. Včasih je bil nebes kot ribje oko, vsa ljubljanska ravan je bila kot na dlani, do Nanosa in Triglava je segel pogled, danes pa en sam mrč mrčasti. Svet zagrinja mrčina in tega so krivi vsi ti aeroplani, ki se spreletavajo po nebu.«

Govoril je počasi, umirjeno, kar uspavajoče, bi rekel. Pa vendar me je po hrbtu spreletela mršavica: nor je, čisto zares je nor, vendar ima njegovo pripovedovanje tako silovito moč, da človeka prevzame. Skoraj bi mu moral verjeti, tako prepričljiv je z leskovimi palicami, na katerih mr-goli zarez: če je res vsaka zareza letalo, jih na dan preleti koridor nad Kamniškimi alpami več sto. Ne vem, če je kdo izračunal, koliko izpušnin v zraku to pomeni.

»Napišite, kaj pravi stari Ločnikar z Brezij,« je rekel in vrezal novo znamenje na rovaš. Nad nama se je spet razlegel zvok visoko letečega reaktivnega letala. »Naj nehajo, naj si najdejo kakšno drugo nebesno pot. Boste zapisali?«

»Nekaj drugega me zanima,« sem poskušal spraviti najin pogovor na drug tir.

»Marsikaj vidim, moje oči so tako ustvarjene, da na daleč neso. Zbliza sem kot slep, brati ne morem, na nebu pa mi ne uide nobena reč. Kanjo vidim, ki kroži nad Starim gradom. Jo vi vidite?«

»Ne. Saj vidite, da nosim očala.«

»Vidim kanjo v spreletu. Vse aeroplane poznam, na njih repih vidim celo, kakšne barve so: modre, rdeče, rumene ali kar srebrne, motorje jim preštejem, take so moje oči. Ponoči mi nobena zvezda ne uide.«

»Zavidam vam,« mi je iskreno ušlo.

»Tarih oči nima vsakdo. Sosedje me kličejo, če je treba kaj pogledati na daleč. Boga hvalim za ta vid, čeprav me je prikrajšal za bližavo. Pa nič ne de, dalja vse odtehta. Veliko reči vidim.«

»Pravijo, da ste videli, ko se je spustila tista reč,« sem prišel z besedo na dan.

Umolknil je in vzel iz ust vivček, ki mu je bil ugasnil. Z grčevim, ožganim kazalcem je potlačil tobak, ukresal šibico in po nekaj neuspehih pritaknil ogenj. Zapuhal je, zacmokal in razširil okrog sebe oblak ostrega tobačnega dima. Pogledal me je in videl sem, da res ne vidi kaj posebno dobro, saj so njegove ostrogle oči merile nekam mimo.

»Če bi lahko tistemu rekel reč. Kaj vem, če je bila reč ali samo svetloba. Vam je Tevž povedal, da je nori ata z Brezij nekaj videl?«

»Ne, ni mi rekel tako,« sem se v zadregi izgovarjal in skrivaj poskušal približati mikrofoni.

»Kar brez skrbi dajte tisto bliže, saj slišim, kako se obra-

ča. Tudi z dobrim sluhom me je bog obdaril,« je govoril med sesljanjem vivčka, v katerem tobak spet ni hotel tleti. »Nič hudega, če mi tako rečejo. Kmet sem in sem lahko tudi nor, če mi je tako prav. Sosed, ki hodi na tlako v Titan, si ne more privoščiti, da bi videl tisto reč. Jaz pa sem kmet in lahko brez skrbi povem po resnici, kaj sem videl. Tudi če bi se mi Marija prikazala.«

V soseski se je oglasil zamolkel pasji lajež. Vsake toliko časa je pes bevsknil. Zbral sem se za zvočni zapis.

»Kaj ste torej videli?« sem vprašal in mu pomolil mikrofona pred usta, da bi lajež ne preglasil odgovora.

»Prekleta psina,« je zagodrnjal nori ata in si spet dal opravo s pipo. »Boste kozarček domačega sadjevca? Tina! Pridi no ven. Od časopisa so prišli.«

»Hvala, ne bi. Z avtomobilom sem se pripeljal,« sem se opravičil.

Skozi hišna vrata je pomolila glavo starikava ženica, ki me je premerila od nog do glave.

»Prinesi hruškovca, Tina!« je ukazal nori ata in se posvetil opazovanju letala, ki se je pravkar zbleščalo na nebu.

Ženska je prezirljivo gledala, kako dela zarezo na palici, nato se je zmrdnila, zamahnila z roko in izginila v notranjost domačije.

»Če ga vi ne boste, ga bom sam. Malo je treba omočiti jezik,« se je čez čas oglasil očanec in dvignil glas: »Tina! Kje spet hodiš. Boš že prinesla ta hruškovca ali ne boš?«

»Že grem, že grem,« se je godrnjaje prikazala gospodinja s steklenico žganice in kozarcem.

Z robom predpasnika je pomedla po leseni klopi, odložila vse skupaj nanjo in brez besed odšla.

Nori ati se je pretipal do steklenice in kozarčka. Gledal sem ga in na lepem me je prešinilo, da nemara sploh nič ne vidi, ne na blizu ne na daleč, da je slep kot kamen, in si vsa svoja videnja izmišlja. Ne vem sicer, kako potem opazi letalo, še preden sliši njegov zvok? Ga zasluti, ima v glavi nekak radar, da ga zazna? Če je slep, ni mogel videti, kako so pristali. Nor in slep. Oboje. Je to mogoče?

»Res ne boste kozarčka?« je vprašal in glasno srknil.

»Ne bi se branil, če bi bil peš.«

Pes pri sosednji domačiji, ki je nekač časa miroval, je spet zabavskal.

»Vem kaj mislite . . . « je počasi zabundal.

Zanesljivo nima radarja za misli. Ne ve, da dvomim o njegovem vidu. Kanja nad Starim gradom! Nihče nima oči, s katerimi bi lahko videl kanjo v taki oddaljenosti.

»Mislite, da sem se ga nalokal in da se mi je naredilo svetlo pred očmi.«

»Če bi to mislil, vas ne bi vpraševal.«

»Ne boste verjeli, kar vam bom povedal.«

»Kar povejte.«

Izpraznil je kozarček in si hotel prižgati ugasli vivček. Ni se mu posrečilo in vžigalica mu je dogorevala do prstov, ki so bili tako ožgani, da menda ni ničesar čutil. Zmencal je med prsti žeravico in me pogledal. Spet tisti odsotni srepeči pogled. Mrzle sive oči, oči ujede.

»Bilo je kot Elijev ognjeni voz,« je spregovoril. »Pripeljalo se je z nebeških višav kot pav in razprlo žareči rep v vseh barvah.«

Pomolčal je. Pes je zacvilil. Ojačal sem snemalno moč do konca.

»Potem je tisto mavričevje počasi ugašalo in ostala je samo zlata krogla, ki se je pokotalikala od Starega gradu sem gori proti Brezjam. Potem je ugasnilo. Prekleta psina. Tudi takrat je cviliła. Ni in ni nehala.«

»Je to vse?«

»Vse. Zvečer je Liza s spodnjega konca Brezij videla v zelniku postavice.« Izsklopil sem tek magnetofonskega

traku. Razočaran sem bil. Ne vem, zakaj sem pričakoval veliko več; nori ata pa mi odbrenka najbolj prostodušno zgodnico o Elijevem vozu . . . Kakor da prebiram gradivo neznanih letečih predmetih. Popolnoma se ujema v kalup.

»Ste mi vse to verjeli?« me je pretkano vprašal.

»Časnikar mora verjeti, mora pa tudi preveriti.«

»Ne morete preveriti. Lahko mi samo verjamete ali pa ne. Lahko bi si vse skupaj izmislil, a si nisem. Kaj pravite, kaj je bilo? Ne veste? Tudi jaz ne vem.«

Pomolčal je in se oziral nazaj na vrhove Kamniških planin.

»Še pred temo bo lilo in grmelo. Izza Brane se kaže hudo-urni oblak,« je ugotovil.

Res je bilo soparno. Komaj vzdržno. Nemara bo res nevihta. Moral bi še k tisti ženski, ko sem že tu. Počasi se bom moral posloviti.

»Hvala, ker ste mi vse povedali,« sem rekel in vstal.

»O, nikarte no. Rad povem. Dandanes ljudje nič več ne gledajo v nebo in zato tudi ničesar ne vidijo. Jaz gledam. Ostro gledam. Čas imam, ker mi na njivah kar samo raste.«

»Kaj vam raste?« me je zanimalo.

»Vikendi,« se je zarežal nori ata in pokazal brezzobe dlesni. »Vikendi rastejo. Hočete morda njivico za parcelo? Lepa, sončna lega, razgled po dolini.«

»Ne potrebujem parcele. Že imam vikend v Bohinju. Žena ga ima pravzaprav.«

Začel sem pospravljati magnetofon. Pasja beštija v soseski je spet razsajala. Ponudil sem očancu roko; nerodno mi je segel vanjo in občutil sem žulje na njegovi hrapavi dlani. Prste je imel zakrivljene kot kremplje in jih ni mogel zravovati. Že spet sem pomislil, da je podoben ujedi.

»Pozdravite Tevža,« mi je naročil. »Gor pa ne grem, mu recite. Ni da bi pomislil. Kadarkoli jih gledam, si pravim: hvala bogu, Ločnikar, da nisi na njihovem mestu. Človek ni ptič. Zbogom, me je veselilo. Saj vas še po imenu nisem vprašal . . .«

»Jurij.«

»Lepo ime. Če bi imel sina, bi ga krstil za Jurija.«

Potem bi tudi namesto vikendov raslo kaj drugega. Zbogom, Jurij!

»Zbogom,« sem ga pozdravil in se napotil po ozki stezi na vaško cesto, kjer sem pustil avto.

Nori ata z Brezij pa je gledal za menoj, vendar so njegove oči izpod slamnika srepele mimo, mimo mene v obzorni rob, kjer se je dan začel prevešati v večer.

Kaj bi dal, da bi vedel, ali zares lahko vidi kanjin let nad Starim gradom!

BREZJE NAD KAMNIKOM, pozneje

Ženska je govorila z menoj kar pri plotu. Najprej je bila hudo nezaupljiva in ni hotela ničesar slišati o kamniških postavica. Gledala je v tla in se zadregavo nasmihala. Potlej se je le omehčala.

»Ne boste omenili mojega imena?« je vprašala.

»Ne bom,« sem ji obljubil.

»Mož bi me ubil, če bi se zvedelo, da sem kaj povedala. Že tako misli, da se mi meša. In župnik tudi. Pri spovedi sem se jim zaupala, pa so bili možakar hudi: da je greh, so rekli, da ni nič takega v božjem stvarstvu, da naj kar pozabim in molim, da se mi um razjasni . . . Me res ne boste dali v časopis?«

»Obljubil sem, da ne. Mirno mi lahko vse poveste,« sem jo spodbujal.

»Bilo je že temno, ko sem šla mimo našega zelnika,« je zaupno začela, jaz pa sem skrivaj vklopil magnetofon.

»Ne vem, kaj me je potegnilo, da sem se ozrla: onó je bilo tam med zelenjavo, bela postavica, ki se je svetila, kot da ima ribje luske na sebi. Pokrivala sem se; lahko je nebodigatreba, sem pomislila ...«

»In kakšno je bilo videti?« sem silil vanjo, ko je pomolčala in se previdno ozrla naokrog, če naju kdo ne gleda.

»Kako naj rečem? Bilo je kot otroče.«

»Kako veliko?«

»Takole, takole bi rekla,« je pokazala z roko malo nad svojimi koleno.

»Ste bili blizu?«

»Korak, dva. Potem sem zagledala še eno spako pa še eno. Saj ni pustni dan, sem si rekla. Vsi srebrni so bili. Tudi po obrazu. In namesto oči so gledale vame temne duplje.«

»So kaj rekli?« sem vrtal naprej.

»Nič niso rekli. Takole so mi pomahali.«

Dvignila je desno roko k obrazu in z dlanjo, obrnjeno navzven, premikali roko v zapestju sem in tja.

»Potem so oddrobencljali čez zelnik. Zdaj se mi pa mudi, mož lahko pride z njive.«

Izklopil sem magnetofon in ženska je opazila, da sem jo snemal.

»Jezus, pa saj ste mi poslikali glas!« je javnila.

»Brez skrbi bodite, to je samo zame, da ne pozabim,« sem jo tolažil in spravil magnetofon.

Poslovil sem se in jo pustil še vedno vso zaprepadeno nad tem, da sem snemal njeno pripoved. Pomagati pa si z njo tako ne bom mogel. Preveč prozorna je. Celo potankost, kako so pozdravljali, ni prepričljiva. Imela je privid in župnik ji je prav svetoval, da naj moli za razjasnjenje.

NA CESTI IZ DUPLICE, zvečer

Preden sem pripeljal v dolino, se je znočilo. Cesta je bila slaba in vozil sem počasi. Nori ata z Brezij je imel prav: čez hribe se je prevalila nevihta. Temo so parali bliski, grmelo je tako močno, da sem slišal bobnenje klju ropotu motorja. Bleščava mi je jemala vid in večkrat sem zaviral, ker nisem videl ped pred seboj.

Ulilo se je takrat, ko sem prevozil kamniško progo. Curki dežja so v hipu zalili vetrobransko šipo in zaman sem vklopil brisalce: niso zmogli odpraviti vode in tako se je cesta pred menoj spremenila v migotavo ploskev, ki se je bleščala v soju žarometov in vse pogostnejših bliskov.

Stopil sem na zavoro in zavozil h kraju. V takem ne bi mogel nadaljevati vožnje. Obrnil sem ključ in ugasil motor. Luči sem pustil prižgane za vsak primer, če kdo pripelje skozi ta naliv.

Škropot deževnih kapelj po strehi je bil oglušujoč. Polastil se me je zagaten strah, čeprav dobro vem, da sem v avtomobilu najbolj varen pred strelo in tudi dežjem, saj je moja stoenka izjemoma dobro zatesnjena in nikjer ne pušča. Pa vendar me je kot vsakokrat prevzel nezadržen prastrah pred hudo uro: ko takole pljuska z neba, se mi zdi, da se bo privalila povodenj in da me bo odplavila ali pa bo vame usekala strela.

Zunaj je nalivalo in nalivalo, kakor da bi z neba nekdo zvrnil velikanski čeber. Pri srcu me je začela stiskati čudna tesnina; bilo mi je, kot da postajam vse manjši in manjši, vse bolj nebogljen v tej stopnjujoči se hudi uri. Sam samcat v pločevinasti škatli, sredi besnečih naravnih sil, ki lahko človeka vsak hip zmeljejo. Nikoli ne veš, kako daleč bo šla narava. Gre, do koder se ji zljubi. In imel sem tesnoben občutek, da se bo zgodilo nekaj nezasišanega.

In res. Svetloba, ki se je vnela nekje na nebu, je presešla

vse poprejšnje bliske. Ni in ni hotela ugasniti in občutek sem imel, da se mi je čas ustavil. Tudi srce mi je zastalo in z odprtimi usti sem čakal, kdaj bo usekalo. Pa ni. Svetloba se je ožila v točko in se spremenila v kroglo, ki je poplesavala po cesti ali pa se je ta igra ustvarjala na šipi, katero so še vedno zalivali curki dežja.

Zdelo se mi je, da se mi ognjena žoga cikcakasto približuje in da bo vsak hip treščila vame. Zaprl sem oči in čakal. Nič. Čas je stal, ne znam prav popisati tega zastoja; nekaj se je zgodilo v meni, ura, ki jo ima telo, je obstala. Prešinilo me je, da je to nemara hip pred smrtjo, hip pred neznano razsvetlitvijo, ko celo strah onemi. Še vedno nič. Odprl bi oči, pa si nisem upal. Kdo ve, kako blizu je krogla, oslepila bi me lahko.

Tedaj je počilo: bil je rezek pok, ki je stresel avtomobil, kakor da je iz tanke lepenke. Grom se je začel oddaljevati in z oddaljevanjem je pridobival globino in razsežnost, nazadnje je zamolklo grmelo okrog in okrog, kakor da se svet podira. Bobnenje se je odbijalo od gora, se zajedalo v doline in odmevalo z nešteti koncev. Zemlja je drhtela.

Naposled je vse utihnilo. Samo dež je škrebil po strehi.

S pokom se je tudi čas premaknil. Ne vem pa, kako dolgo je vse skupaj trajalo.

Previdno sem odprl oči in jo zagledal.

Naslanjala se je s čelom na stransko šipo in obsevala jo je čudna svetloba. Zdela se mi je bolj prikazen, ki zre vame skozi pajčolan deževnih curkov, kakor pa resnično dekle. Nato je dvignila roko in nastavila dlan na šipo: ne vem, ali mi je pomahala ali je hotela pobrisati deževne kaplje s stekla.

Nisem niti pomislil, od kod se je vzela in kaj počne v tem nalive; odprl sem ji vrata in v notranjost je zaneslo hladen piš in deževne kaplje.

»Hitro!« sem ji rekel.

Vstopila je lahkotno in ni zaprla dobro vrat; sklonil sem se čez njena kolena, da bi to naredil, in pri tem sem se je dotaknil. Spreletela me je čudna mrščavica. Ni čudno, že lep čas nisem bil tako blizu ženske in povrhu še mladega dekleta. Vonjala je po dežju. Ne tako kot mokri ljudje v avtobusu, ki širijo neprijetne vonjave.

Dajal sem si opravka z vrati, da sem še lahko ostal tako blizu nje. Spet se je zablistalo in videl sem, da je oblečena v svetlikajoče se hlače, ki so se prilegale nogam. Imela je lepe noge. Zadrlesnil sem vrata in se spet zravnal.

Tedaj me je nenadoma prišla z obema rokama za glavo in jo obrnila k sebi; od osuplosti sem bil kot okamenel, njeni mrzli prsti pa so mi polzeli po obrazu, otipujoč gube in gubice, po nosu, po laseh so zdrknili, za hip mi je snela očala in pretipala oči in obrvi: tako menda slepci zaznavajo z otipom človeka, vendar to čudno dekle ni bilo slepica. Njene oči so se živo iskrale v bliščavi bliskov. Pogled slepca je nekaj drugega. Nori ata z Brezij morda, to dekle nikoli.

»Tako torej si,« je rekla z nenavadnim glasom in naglasom. Zloge in besede je delila, kakor da je vsako posebej pomislila. Zmotila se je v spolu. Tujka je, ali pa se pači. Današnja mladež se tako rada postavlja z angleško izgovorjavo. Napovedovalka na Radiu Študent noslja kot kakšna Francozinja, samoglasnike izgovarja kot Angležinja, živa groza, ta njena izgovorjava. Zdi se jim, da so pač imenitni in svetovljanski. Sicer pa ta neznanka ne vleče po angleško, prej bi rekel, da ima slovansko mehkobo v govorici.

Dobro, da je bila tema. Obraz mi je zagotovo pordečil in še vedno sem čutil njene dotike, ki so goreli na mojih licih. Radi tudi šokirajo. To prostodušno otipavanje je bilo najbrž del predstave, s katero želi zмести človeka. Samo čemu vse to počne? Menda me v temi ni dobro videla.

»Reče se dober večer,« sem pikro dejal, da bi prikrii svojo zadrego.

»Dober večer,« je poslušno odgovorila.

»Kam?« sem jo vprašal.

»Kam?« je ponovila.

»Tebe vprašujem.«

Naredila je s kazalcem spiralo mimo mojega nosu in pristala s prstom na šipi.

»Smerila bi v brezpotje,« se je spet pačila.

Bliskavica je osvetljevala njene dolge lase, ki se jih mokrota začudo skoraj ni prijela.

»Vprašujem te, kam te pelje pot?«

»Rekam, da nimam poti. Sešla sem se s teboj v sopotje...«

»Lahko bi bil tvoj oče,« sem ji dal vedeti.

»Oče, oče,« je nekam odsotno ponavljala, kakor da ne bi vedela, kaj to pomeni.

»Zato te tudi kar tikam. Ime mi je Jurij. Pa tebi?«

»Mana,« je takoj odgovorila.

»Poredko ime.«

»Mana je staro gorstaško, gorjansko, gorenjsko ime. Oprosti, sem ti umljiva?«

»Ne preveč.«

»Kmalu bo bolje. Mrežina besedovja se mi oži.«

Prižgal sem si cigareto. To naredim le izjemoma. Mora me kaj pošteno premakniti, da posežem po tobaku.

»Si iz Ljubljane?« sem jo vprašal.

Ni odgovorila. V svitu cigaretne žerjvice sem videl, kako je zaverovana v moje početje. Kakor da bi prvič videla človeka, ki kadi.

Nenadoma se je dotaknila tleče cigarete in nič ni kazalo, da se je opekla. Odmaknil sem ji roko.

»Opekla se boš,« sem jo posvaril.

»Lepa ognjevina,« se je nasmehnila.

Čudna ptica. Malce čez les ali pa je pod vplivom mamila. Pri današnjem mladem rodu nikoli ne veš. Vse hočejo poskusiti, da bi jim kaj ne ušlo, da bi ne bili za kakšen užitek prikrajšani. Kakor se je pojavila v tem naliu in kakor se obnaša, bi bila lahko mirno drogirana. Zato ni čutila žerjvice.

Nevihta je pojemala, vendar so se na obzorju še prižigali bliski in razsvetljevali pokrajino. Kolikor sem jo videl v svitu te bliskavice, je bila zelo lepa: imela je poteze Monice Vitti in Catherine Deneuve obenem, poleg tega pa še nekaj povsem samosvojega, težko bi rekel, kaj, vendar je bilo v vsej skladnosti nekaj, česar nisem videl pri nikomer drugem.

Ugasil sem cigareto.

»Ne vem, kam naj te peljem,« sem rekel in poiskal vžigalni ključ.

»Kamor se ti zahoče,« je prostodušno odvrnila in si popravila pramene las z visokega čela.

Pijana je, drogirana, zblodena in ne ve, v kaj rine.

»Še enkrat ti moram povedati, da bi lahko bila moja hči. Si me sploh dobro pogledala?«

»Kar se da podrobno sem si te ogledala. Je sem si te, pravo zaporedje, ali bi morala reči: te si sem. Če me ne maraš v sopotje, odidem.«

»Nisem rekel, da ne maram. Ne vem pa, kaj bi lahko midva počela ob tej uri?«

»Ljubezni tvoje temne dveri. Lepa izpostava. Postajam vična besede besedovavši...«

Samo pogledal sem jo. Lasje so ji žareli v osvetljavi bliskov in sevale so oči, uprte vame.

Pači se. Vsaka šola ima že svojo popačenko, ne razumemo se preveč, namenoma delajo besedne jezove med generacijami. Zanj najbrž govorim staročetovščino, jezik

nekega drugega sveta, kot je njen. Morda je slavistka, ki me hoče šokirati z neznanim naglasom in včasih zastarelo skladnjo. Besede besedovavši... Trapa.

Premakniti se moram, ker že postaja neprijetno in zagatno. Spotoma si kaj izmislim. Lahko ji tudi odprem vrata, pa naj gre, kamor hoče; ne bom se ukvarjal z njo, nikakor ne, zavedam se svojih let. Samo norčuje se lahko z menoj, nič drugega.

Obrnil sem ključ, stoenka pa nič. Niti škrt ne. Občutljiva je na vlago kot rožica. Samo tega mi še manjka, da ostanem s pokvarjenim avtom ob cesti.

»Ima ta pogon magnetnik?« me je nenadoma vprašala.

»Joj, ženske in tehnika,« sem vzdihnil. »Seveda ima magnetete.«

»Potem je morda zaradi polja. Poskusi še enkrat.«

Motor je gladko stekel na prvi zasuk ključa. Vklapl sem brisalce, da bi posneli deževne kaplje s šipe. Prižgal sem luči, premaknil ročico v prvi tek in počasi speljal na cesto med luže, ki so ostale po naliu.

Še vedno pa nisem vedel, kam naj peljem. Morda bo res najbolje, če ji pokažem vrata pri prvi avtobusni postaji v Črnučah, pa naj gre po svoje. Drug svet, popolnoma drug svet ima. Kakor da bi prišla iz Zimbabveja ali iz brazilskega pragozda. Nič skupnega nimava in ne moreva imeti. Pankovka, vihravka. Kako je samo oblečena! Ne veš, ali je v pižami ali v oprijetem cirkuškem pajacu, posutem z bleščicami. Go-go gerla iz diska.

Kaj pa, če bi jo odpeljal k Špornu? Naravnost v norišnico diska. Zakaj bi bil tako zapet in starosveten; saj ni rečeno, da petdesetletniki ne bi smeli pokukati v ta njihov svet. Vse mogoče slišim in berem o diskoklubih: dekleta brez nedrčkov, preklanih kril, skoraj naga... Ne gane me več, res ne, pa vendar. Mana bi se bržda tam počutila kot riba v bistrem potočku.

»Te morda mika disko?« sem jo vprašal, ona pa me je molče gledala. »Lahko se ustaviva v Radomljah pri Špornu.«

»Jako bi mi bilo mično,« je naposled rekla brez pravega navdušenja.

»Govoriš kot kakšna gospica iz Levstikovih časov. Se pačiš ali sploh nisi Slovenka?«

Nagnila se je k mojemu ušesu in mi šepetaje zdrdrala:

»Kralj Samo. Otok blejski, kinč nebeški. Oj, Triglav, moj dom. Če bi ljubezen govorila, te ne bi črna zemlja krila. Zemlja z malo začetnico. Je dovolj?«

»Popolnoma,« sem se nasmehnil njeni domisllici. Kako lahko se predstaviš kot Slovenec. Nekaj nezgredljivih gesel imamo. Le zadnje reklo mi ni znano.

»Od kod si vzela: če bi ljubezen govorila?«

»Zaznamovala z nagrobnika na kamniškem pokopališču.«

Kdo ve, kaj je počela med nagrobniki?

»Imaš svojce v Kamniku?«

»Nobenega tvojca nimam...«

Nisem si mogel kaj: ta nenavadnost v njenem vedenju me je po eni strani motila, po drugi pa je vse skupaj imelo svoj čar. Nekakšna igra slepih miši.

Drugače vozim vestno; prepričan sem namreč, da je avtomobil v človekovih rokah lahko morilsko orodje in da voznik mora to vedeti in se zavedati odgovornosti do drugih. Ne vem torej, kaj mi je bilo, da sem odvrnil pogled s ceste in se zagledal v Manin profil z izrazito dolgim nosom in visokim, lepo oblikovanim čelom, ki se je skrivalo pod slapom svetlih las.

Bliskovito je posegla po volanu, ga zaobrnila v levo in ga spet zravnila. Stoenko je zaneslo in dihi mi je zastal, ko je v soju žarometov zdrsnil mimo neosvetljen nakladalnik,

poln sena; kmet ga je pustil sredi ceste in šel vedrit kdove kam.

Prepustila mi je volan, kakor da se ni nič zgodilo in kakor da ne bi le za trohico ušla zanesljivemu trčenju. Srce mi je divje razbijalo in upočasnilo sem vožnjo. Kako je bilo mogoče, da nisem videl voza?

»Hvala,« sem se ji zahvalil, glas pa me še vedno ni ubogal.

»Sploh ga nisem videl.«

»Niso ga mogel videti. Imeti bi moral sonarične oči,« je mirno rekla.

Slaba tolažba. Sploh pa ne vem, zakaj se pustim tolažiti. Pri sebi me najbrž ta smrklja pomiluje in si misli, da so pač moji refleksi na psu.

»Star sem,« sem siknil skozi zobe. »Zadnje čase me puščajó oči na cedilu. Prisedla si k starcu . . .«

»Staranje in starost, oboje je odvisno od bližine osi časa,« je modrovala. »Si pač tam, kjer si, če ne ukaneš časomerstva in se ne premakneš. Zame si mlad, Jurij.«

Kar je preveč, je preveč. Stopil sem na zavoro: gume so zavriskale na asfaltu in sunkovito sva se ustavila.

»Če se nameravaš z menoj norčevati, lahko tudi izstopiš. Starost terja kanec spoštovanja.«

»Predaleč sem zašla v sopotje s tabo.«

Ker očitno ni nameravala iz avtomobila, sem spustil nogo s sklopke in do konca pritisnil pospešnik. Naj vidi, da tudi stare grčẽ zmoremo športno vožnjo.

Vendar je moja umetnija sploh ni ganila. Nepremično in

preiskujoče me je gledala: njen pogled sem čutil na sebi kot neko toplo tvarino in postalo mi je nelagodno.

»Kako si že rekel, v kakšnem odnosu bi lahko bil z menoj?« je nenadoma vprašala.

»Lahko bi bila moja hči.«

»Ta odnos: hči. Ga imaš s kom drugim?«

»Ne, nimam hčere. Tudi sina ne, če te to zanima.«

Kaj sploh hoče? Zdaj se bo že vsaka stoparka vmešavala v moje zasebno življenje. Mladina nima več nikakršnih norm. Brezobzirni so do skrajnosti. Nič več jim ni sveto: ne starost, ne družbena pomenljivost, na vse to se požvižga, o oliki in spodobnosti se jim še sanja ne.

»Čudno,« je spregovorila po premisleku. »Tvoj rodopis je pozitiven. Lahko bi imel nasledstvo.«

Zdrnil sem se, kakor da me je ošinila z bičem.

Kako more vedeti, saj tega nihče . . . tega nikomur nisem zaupal . . . še Ema ne ve, da sem se dal preiskati in so mi ugotovili oploditveno zmožnost. Ne vem, zakaj sem to storil, ko pa je vendar brez pomena. Ne maram otrok, ne maram parazitov, lepo shajam z Emo brez njih. Ali ni potem vseeno, kdo od naju lahko ima otroke in kdo ne?

»O čem govoriš?« sem osuplo vprašal.

Namesto odgovora so se njeni mrzli prsti spet dotaknili mojega lica, nalahno me je pobožala po čelu, kakor da bi hotela zagladiti gube, ki so se mi tam zasekale. Ta dotik me je popolnoma pomiril.

V daljavi so se pokazale radomeljske luči. Nevihta je bila že daleč, na nebu so se zaiskrile zvezde.

Današnji bralci ne morejo razumeti negativnega zavračanja, ki so ga morali trpeti mnogi pisci znanstvene fantastike vsaj do zgodnjih šestdesetih letih. Phillip K. Dick je v uvodu v nedavni zbirki zgodb ganljivo pisal o tem. Prvih deset let njegovega pisanja je bilo povsem nemogoče, da bi pisatelja znanstvene fantastike drugi pisatelji in ljudje na univerzah sploh imeli za pisatelja. Profesorji angleščine na koledžih so imeli smer (genre) za podliterarno, povprečni človek z ulice pša je sodil, da je nora. Honorarji so bili nizki, bralcev malo in človek je pisal z zavestjo, da bo tudi ambiciozno delo živelo in umrlo med istimi zidovi kot ponižujoče pisarije. Dick se spominja, da je sredi petdesetih srečal na zabavi »pravega« pisatelja Herberta Golda in ga prosil za avtoogram; Gold mu je dal posetnico in nanjo napisal: »Mojemu kolegu, Phillipu K. Dicku« in Dick jo je leta nosil naokrog, ker je bila prvo priznanje človeka, ki se ukvarja z literaturo, da njegovo delo obstaja.

Phillip Klass pripoveduje še bolj grozno anekdoto v eseju Takrat jazz, sedaj muzikologija, objavljena v koledževski številki Fantasy and Science Fiction, 1972. (Takrat so bili univerzitetni kurzi o znanstveni fantastiki v prvem zagonu.) 1945, Klass in njegov prijatelj, diplomant angleščine, srečata Theodora Sturgeona. Sturgeon (njegov Killdozer je bil prav tedaj objavljen v Astoundingu) je dolgo in zagreto govoril o umetniških problemih znanstvene fantastike, izzivih te smeri, zahtevah medija, v katerem je pojasnjevalna snov osrednjega pomena za zgodbo, pa se ji le ne sme dovoliti, da bi prevladala. Ko je odšel, je Klasov prijatelj smeje rekel: »Kaj? Ti pisci znanstvene fantastike se imajo vendar za nove pisatelje?! Saj o svojih rečeh govorijo tako resno, kot da bi pisali literaturo!«

Barry Malzberg

NOVI ČLAN

Predsedujoči je opozoril, da zunaj pred oknom stoji neki moški in gleda noter.

Odborniki so pogledali proti oknu in odkrili, da pripomba predsedujočega drži: Zunaj pred oknom je stal moški in gledal noter.

Gospod Macksey je predložil, da se dejstvo zabeleži v zapisnik.

Gospod O'Donoghue je predlog podprl. Predlog je bil sprejet.

Gospo Brownovo je zanimalo, ali ne bi kdo stopil ven in nagovoril moža, ki stoji pred oknom.

Gospa Mallory je predložila, naj odbor nadaljuje, kakor da bi moža, ki stoji zunaj pred oknom, ne bilo tam. Mogoče bo odšel, je menila.

Gospod Macksey je rekel, da je misel imenitna, in jo je podprl.

Hospod O'Donoghue se je spraševal, ali je zadeva vredna glasovanja.

Predsedujoči je odločil, da o možu, ki stoji zunaj pred oknom in gleda noter, ni vredno glasovati.

Ellen West je rekla, da jo je strah.

Gospod Birnbaum je rekel, da se ni kaj bati.

Ellen West je rekla, da se ji zdi mož, ki stoji zunaj pred oknom, prevelik za človeka. Mogoče ni človek, je rekla.

Gospod Macksey je rekel, da je to nesmisel in da je mož verjetno samo zelo velik.

Predsedujoči je izjavil, da ima odbor na dnevnem redu vrsto perečih vprašanj, in je vprašal, ali bi se lahko seja nadaljevala.

Dokler je tista reč tam zunaj, že ne, je rekla Ellen West.

Predsedujoči je izjavil, da je zdaj na vrsti zadeva Worthovega dekleta.

Gospod Birnbaum je pripomnil, da gre Worthovemu dekletu zelo dobro.

Gospa Brownova je rekla, da po njenem mnenju malo, boljše kot pa dobro.

Gospod O'Donoghue je rekel, da je izboljšanje prav izredno. Predsedujoči je pripomnil, da je področje, na katerem deluje Worthovo dekle, zelo težavno in povrhu takšno, na katerem se je uveljavilo zelo malo žensk.

Gospa Brownova je rekla, da prav dobro pozna dekletovo mater in da je ta izjemno prijetna oseba.

Ellen West je rekla, da je mož še zmeraj zunaj pred oknom in da se ne premakne.

Gospod O'Donoghue je rekel, da je seveda mogoče, da gre Worthovemu dekletu predobro.

Gospod Birnbaum je rekel, da so tudi primeri, ko prekmalu dosežeš preveč.

Gospod Percy se je pozanimal o dekletovi zdajšnji starosti in zvedel, da jih ima petintrideset. Na to je rekel, da se mu to ne zdi "prekmalu".

Predsedujoči bi bil rad kak predlog.

Gospod O'Donoghue je predložil, da Worthovo dekle povozi avtomobil.

Gospod Birnbaum se je predlogu pridružil.

Predsedujoči je pozval na diskusijo.

Gospa Mallory je vprašala, ali ima gospod O'Donoghue v

mislih smrt. Gospod O'Donoghue je rekel, da jo ima.

Gospod Percy je rekel, da je smrtna nesreča, četudi je v skladu z običajno proceduro odbora, vselej manj zanimiva kot kaj, kar pušča dotičnega živega, tako da je njegov položaj v nekem smislu "neodločen".

Gospod O'Donoghue je rekel, da je znani liberalizem gospoda Percyja nenehen vir moči in spodbude za vsakega odbornika, prav tako kot njegova znana stanovitnost.

Gospa Mallory je rekla, ali se ne bo zdelo, kakor da odbor kaznuje vrlino.

Gospod O'Donoghue je rekel, da se skrb, kako se kaj zdi, odbora ne tiče in se ga nikoli ne bi smela tikati.

Ellen West je rekla, kako se ji zdi, da mož, ki stoji pred oknom in gleda noter, posluša. Opozorila je odbor, da naj bi njegova posvetovanja potekala v zasebnosti.

Predsedujoči je rekel, da mož skozi šipo ne more nič slišati.

Ellen West je vprašala, ali je prepričan.

Predsedujoči je vprašal, ali bi si Ellen West želela premestitve v kak drug odbor.

Ellen West je rekla, da se počuti varno le v tem odboru.

Predsedujoči jo je opomnil, da so tudi odborniki podvrženi odborovim odločitvam, kar seveda ne velja za predsedujočega.

Ellen West je rekla, da se tega zaveda in da bi predlagala, naj se Worthovo dekle v koga zaljubi.

Predsedujoči je rekel, da ima odbor že odločati o enem predlogu, in je vprašal, ali je odbor nared za glasovanje. Odbor je pritrdil. Predlog je bil dan na glasovanje in je propadel s štirinajstimi glasovimi proti štirim.

Ellen West je predložila, naj se Werthovo dekle zaljubi v moža, ki stoji pred oknom.

Gospod Macksey je rekel, da ga skuša spraviti noter le zato, da bi si ga lahko pogledala.

Ellen West je rekla, zakaj pa ne, če ste tako prepričani, da je nenevaren.

Predsedujoči je rekel, kako se mu zdi, da bi, če povabijo moža zunaj noter, to imelo za posledico spremešanje področij, to pa ne bi bilo prav.

Gospod Birnbaum je rekel, da nemara ne bi bilo slabo, če bi se odbor tu pa tam poživil s povratnim učinkom ljudi, za katere je odgovoren.

Gospa Mallory je izjavila, kako se ji zdi, da je misel gospoda Birnbauma o povratnem učinku dragocena in bistroumna, vendar da se ji ne zdi prav, da bi se tako toplo in prelepo človeško bitje, kakršno je Worthovo dekle, zaljubilo v neznanca z očitno neobičajnimi navedami, kar pogledajo naj k oknu, samo zato, da bi to poživilo odbor.

Gospa Brownova je ponovila, da pozna mater Worthovega dekleta. Gospod Macksey je vprašal, ali Ellen West meni, da bi bilo ljubezensko razmerja Worthovega dekleta srečno ali nesrečno.

Ellen West je rekla, da ne bi rada prenatanko odredila ljubezenskih razmerij drugih ljudi.

Gospod O'Donoghue je predložil, naj Worthovo dekle povozi snežni avtomobil.

Predsedujoči je rekel, da gospod O'Donoghue nima besede in da se po njegovem mnenju gospod O'Donoghue povrhu

vrača z zakrinkanim predlogom, ki je že propadel. Gospod O'Donoghue je rekel, da lahko vso noč prihaja z novimi predlogi, če se mu poljubi. Gospa Brownova je rekla, da mora biti do desetih doma, ker ji bo iz Oregona telefonirala hči. Predsedujoči je rekel, da predloga Ellen Westovo o možu pred oknom ni potrebno še naprej pretresati, saj ga ni nihče podprl. Vprašal je, ali bi ne bilo mogoče zadevo z Worthovim dekletom, ki konec koncev ni tako nujna, preložiti za naslednjo sejo, saj na obravnavo pred odborom čakajo še štiri dodatne zadeve. Gospod Macksey je vprašal, kateri so te dodatne zadeve. Predsedujoči je povedal, da gre za doktorja Benjamina Pierca, Caseya McManusa. Cynthia Croneis in Ralpa Loranta. Gospod Percy je rekel, da imena niso kaj posebno zanimiva. Vsaj zanj ne. Gospod Macksey je predložil, da Worthovo dekle preloži. Gospod Birnbaum se je predlogu pridružil. Predlog so podprli. Gospod Birnbaum je vprašal, ali mu naklonijo trenutek, da pripomni nekaj splošnega o odborovnem delovanju. Predsedujoči je blagohotno privolil. Gospod Birnbaum je rekel, da je čisto mimogrede, ko hodi naokrog po svojih poslih in tako naprej, opazil, da trenutno ni kaj dosti nosečnic. Rekel je, da je včeraj videl očitno nosečnico, ki je čakala na avtobus, pa se je domislil, da zadnjega pol leta ni videl nobene. Rekel je, da se sprašuje, zakaj je tako in ali ni odbor opolnomočen, da poskrbi za več nosečnic, v splošni blagor skupnosti, da prihodnosti niti ne omenja. Gospa Mallory je rekla, da ve, zakaj je tako. Gospod Birnbaum je vprašal zakaj, gospa Malloryjeva pa se je skrivnostno nasmehnila. Gospod Birnbaum je ponovil vprašanje in gospa Mallory se je spet skrivnostno nasmehnila. O mojbog, je rekel gospod Birnbaum. Predsedujoči je rekel, da je opažanje gospoda Birnbauma, ki ga gospa Mallory po svoje še poudarja, zelo zanimivo. Rekel je tudi, da so takšne zadeve zakonita skrb odbora in da bi, če mu za trenutek dovolijo govoriti, ne kot predsedujočemu, ampak kot navadnemu odborniku, zahteval, odločno zahteval, naj Cynthia Croneis nemudoma zanosi in naj ima dvojčka. Glej, glej, je rekel gospod Macksey. Kako bi bilo s fantkom in punčko? je vprašala Ellen West. Predsedujoči je rekel, da je njemu prav. Predlog je bil dan na glasovanje, podprt in soglasno sprejet. Na predlog gospoda Mackseya so sklenili, da doktor Pierce zadene na loteriji petdeset tisoč dolarjev. Gospa Brownova je opozorila, da je doktor Pierce denarno že lepo preskrbljen. Predsedujoči je člane opomnil, da pravičnost ni odborova skrb.

Na predlog gospoda Percyja so sklenili, naj Casey McManus opravi diplomski izpit z oceno v vrhnjih desetih odstotkih. Na predlog gospoda O'Donoghua so odločili, naj se Ralpu Lorantu zlomi noga, tako da zapelje čezno snežni avtomobil. Gospod Birnbaum je pogledal proti oknu in rekel, da je še vedno zunaj. Gospod O'Donoghue je rekel, za božjo voljo, naj gre že noter. Gospod Macksey je stopil ven in povabil moža noter. Mož se je na pragu za hip poobotavljal. Gospod Percy je rekel, vstopite, vstopite, ne bodite boječi. Predsedujoči se je pridružil prigovarjanju gospoda Percyja. Mož je stopil čez prag in obstal sredi sobe. Predsedujoči je vprašal, ali ima mož nemara kako pritožbo, ki bi jo rad predložil odboru. Mož je rekel, da ne, nima pritožbe. Zakaj pa je potem stal zunaj pred oknom in gledal noter? je vprašal gospod Macksey. Mož je rekel nekaj o tem, da si kratko malo želi "biti s kom". Gospod Percy je vprašal, ali ima družino, in mož je rekel, da ne. Ste iz tega okoliša? je vprašala gospa Malloryjeva in mož je odkimal. Ste zaposleni? je vprašal gospod Birnbaum in mož je odkimal. Rad bi bil s kom, je rekla gospa Malloryjeva. Saj, je rekel predsedujoči, razumem. Nič nenavadnega, je rekel gospod Macksey. Prav nič nenavadnega, je rekla gospa Brownova. Znova je opomnila odbornike, da mora biti do desetih doma, ker da ji bo telefonirala hči iz Oregona. Mogoče bi ga morali postaviti za odbornika, je rekel gospod Percy. Lahko bi nas malo poživil, je rekel gospod Birnbaum. Hočem reči, tako bi domneval. Ellen West je predložila, naj moža postavijo za odbornika. Gospod Birnbaum je predlog podprl. Predlog je bil sprejet z dvanajstimi glasovi proti šestim. Gospod Percy je vstal, vzel zločljiv stol in ga privlekel k sejni mizi. Mož je sedel na stol in si ga potegnil k mizi. No prav, je rekel. Prvo, kar bomo storili, bo, da bomo vsakogar pripravili, naj nosi pajaca. Sivega pajaca. Sivega pajaca s sivo kratkorokavno majico. Imeli bomo jutranjo molitev, večerno molitev in molitev pred jedjo. Vodenje telovadbo med peto in sedmo uro v popoldanskem sporedu za vsakogar, starejšega od štirih let. Cvetje v gumbnicah je prepovedano. Nosni obročki so prepovedani. Prepovedano je zbiranje ene ali več oseb. Kar se tiče časa leganja, sem še dvojnih misli.

Prevedel Branko Gradišnik

PESEM VETRA

Trije smo. Počasi se vozimo ob obali, dokler Paula ne reče: »Tale je.« Tedaj izstopimo in brezskrbno zakoračimo okoli hiše, gazimo čez peščine do oceana in plavamo tam sami, daleč od množic, ki kot umazan sneg pokrivajo javne plaže. Kako Paula ve, da je ta hiša prazna, tega ne vemo. A ona se nikoli ne zmoti. Drobni znaki, ki jih le ona lahko zazna? Narobe spuščena zavesa, stol, ki bi ga bilo treba umakniti s sonca, obleka, že dolgo suha, pobeljena od sonca, ki plahuta v vetru? Nikoli ne vemo, in ona nam ne more povedati.

Paula je pesem vetra, urna, gibka, neutrudna, dolgih las, ki so ponavadi pobeljeni od soli, presuha, ostrih komolcev, kolen, ličnic, ključnic. Nič lepoticenja; preveč se ji mudi. Noht se ji zlomi in odgrizne ga. Nikoli se ne ustavi, da bi si kaj ogledala; njene oči švigajo sem in tja, brez predaha, morda beležijo, ne obotavljajo se, in pravi, »Nazaj moramo. Vihar prihaja.« Kako to ve?

Gregory pravi, da je opazila sivino v vodi daleč zunaj pri obzorju. To in občutek vetra na koži in kako se oblaki pode, to ji govori. A on ne more napovedati viharja. Gregory je njen brat, dvojček. To poletje imata oba petnajst let. Gregory je skala, okrog katere poje in prhuta veter, odide, da se zapiči v to ali ono, a se vselej zažene nazaj. Gregory lahko razloži večino njenih sklepov, a njene intuicije nima.

Dan Thornton se je premaknil na sedežu in počasi odprl oči. Nobenega zvoka ni bilo, da bi ga zbudil, nič nenavadnega. Za trenutek je prisluhnil mehkeemu domačemu brnenju računalnika na svoji desni in še preden ga je pogledal je vedel, da bo valujoča igra lučk normalna. Tudi instrumenti pred njim niso kazali ničesar nenavadnega, nobene pobliskujoče jantarne luči, ali še huje, enakomernega utripa rdeče. Sistemi tečejo. Zazehal je in se pretegnil. Čas za rutinska preverjanja. Odpiral in zapiral je releje, vključil televizijsko kamero in opazoval potnike, natrpane v škatlah kot vrste zmrznjene hrane na policah veleblagovnice; izključil je kamero. Podatki na instrumentih, vsi normalni. Previdno je izvlekel kapsule s hrano, jih položil na predeljen krožnik in ga potisnil v spremenilno enoto. Počakal je, dokler se ni prižgala lučka, se znebil še dveh minut, potem je počasi izvlekel krožnik z umešanimi jajci in slanino, toastom in medom. Vrgel je še kapsulo v skodelico in jo potisnil noter, potem sedel k zajtrku. Prišla je kava in prva cigareta. Pogledal si je naslove knjig na vretencih. Izpustil je vretence, ki ga je izbral, in nekaj traku se je odvilo, ko se je zakotalil čez kabino. Brnil ga je in naglo sedel. Računalnik ga je klical.

Budilka je zabrnela in Thornton se je zmedeno prebudil, čuteč bolečino v nespočitih mišicah. Ustavil je uro, preden je lahko začela z drugo fazo: hripavim brenčanjem, zvenečim kot petdeset mož s petdesetimi žagami, ki izsekujejo gozd. Njegova roka je pustila uro in zatipala za beležko in zapisal si je detajle sanj, še preden bi pričeli izpuhtevati. Postal je in se poskušal nečesa spomniti: sanje v sanjah? Ni se spominjal in napisal je o kabini, ki jo je

videl in knjigah, navitih kot sukanec. Spremenilnik za hrano se mu je zdel še posebno dobra ideja in nikoli je še ni srečal. Končal je z zapisom sanj in se šele tedaj pretegnil ter čutil, kako vsaka mišica posebej spet protestira.

Bos je zataval čez sobo do kopalnice in deset minut stal pod vročo prho. Ledeno nadaljevanje ga ni obudilo in vedel je, da bo njegova učinkovitost nekje pri 60 % normalne, razen če vzame tablete. Z odporom je pogledal stekleničko, a je pogoltnil dve kapsuli in si šele potem pogledal v obraz.

»Takole začenjava večino svojih dni, stari,« je rekel obrazu. »Boli, poskušaš pretresti sistem k zavedanju, potem tablete in litri kave. Nič dobrega ne kaže, stari. Sam veš, da ni nič dobrega.«

Starec v ogledalu ni odgovoril, in skoraj mu je bilo žal. Tisti dan, ko bo slika odgovorila, bo nehal, kar odšel bo ven in se nikoli več ne bo vrnil. In to bi bilo lepo. Ko se je bril, si je ponavljal, poudarjal vsak zlog, »To bi bilo lepo!«

V pisarni ga je prestregla tajnica in mu dala listek z beležko. Sestanek točno ob devetih. Minister bo tam. Konec. Zmečkal ga je in pokimal Jeanne. Bilo je 8.45.

»Kaj kave?« je vprašal.

Dekle je pokimalo, ko je odšel skozi vrata v svojo notranjo pisarno – celico, veliko tri krat tri metre. »Nalila sem ti jo v skodelico in v loncu je je še nekaj,« je rekla Jeanne. »Naj začnem s pošto?«

»Daj, dragica. In, Jeanne, poskušaj jo odbrati, boš?«

Razumevajoče se je nasmehnila in srknil je kavo. Trudil se je, da ne bi gledal mize, ki jo je Jeanne počistila, kolikor se je le dalo, pa je bila še vedno nastalana z načrti, beležkami, zapiski, računalni, shemami . . . Kava je bila skoraj vrela, močna, črna. Dan se je zazdel manj peklenski. Ko je čez deset minut odšel na konferenco, je odnesel tretjo kavo s seboj. Nasmejal se je Jeanne, in stopal vzravnano in odločno.

Tisto jutro je bilo na konferenci petnajst mož in vsi so bili videti vsaj taki kot Thornton, če ne še slabši. Že sedem mesecev so se gnali po dvanajst do osemnajst ur dnevno in še ni bilo videti konca. Thornton je skoraj zavidal vzdrževalnim delavcem, ki jih je ščitil sindikat. Pokimal je ostalim in se vključil v tihe pozdrave in hlastne pogovore v obsekanem žargonu, ki je nadomeščal navadno govorico. Pomislil je, ena bomba prav tukaj, prav zdaj in puf, pa ne bo več Posebnega inštituta za uporabne raziskave.

Opazil je, da je minister že v sobi, sredi gruče blizu okna, in da s svojim nizkim monotonim glasom govori Halvernu, direktorju Inštituta. Ura je mehko zacingljala in Halvern se je premaknil proti dolgi mizi. Minister mu je sledil, še je govoril, kot duhoven, mrmrajoč nerazumljive molitve.

Predstavljanje ni bilo potrebno, ker je bil minister že večkrat tukaj. Thornton je mislil o svoji bombi in jo še malo povečal v mislih, še vedno ni bila Bomba, seveda, a nekaj večja od one, ki jo je prej premleval. Bi bilo potem konec vojne? Vedel je, da je ne bi bilo konec, a nekateri tam zunaj bi ga gotovo častili. Posmejal se je ob tej misli in za trenutek

se je prestrašil, da je smeh dosegel njegov obraz. A nihče ga ni čudno gledal in skrbno je obrnil misli v drugo smer in se posvetil temu, kar je govoril minister.

»... nujno, da rešimo ta končni problem preden bodo pogajanja zaključena. Ko se bodo pogovori začeli, bodo naše aktivnosti na bojišču resno pristržene...«

Thornton je dejal: *in generalnega sekretarja tudi ne bomo več mogli dolgo zadrževati.*

»Seveda se trudimo čimhitreje doseči mirovna pogajanja vsaj na površju, da lahko pokažemo na svoje napore, a težko se je pogajati s tako ksenofobnim sovražnikom. Hočeš reči, da nas sovražijo do kosti, in to upravičeno, in da nam ne verjamejo niti besedice. Ponavljam, predsednik me je obvestil, da je nujno, da dokončamo načrte za Falango in jo preizkusimo v bojnih pogojih, da bomo lahko bolje določili njene sposobnosti, če nam bo grozila velika kopenska vojna...«

Thornton ga je tedaj izključil, pustil očem, da tavajo od ministrovega obraza iz ročno strojenega usnja do okna, ki je uokvirjalo pogled na tennessejske hribe, ki se jih je že dotaknila zgodnja pomlad. Dreni in trepetlike so cveteli in močan veter jih je neusmiljeno bičal. Veter za spuščanje zmajev. Veter za jadranje. Jadranje... V sebi se je nasmešnil, želeč, da bi lahko šel jadrat ob obali na čudnem skifu s ploskim dnom, ki ga je Gregory nekje pobral nekoč v daljnih, skoraj pozabljenih letih. Petindvajset let tega, zaboga! Za trenutek je misel za mladostnega prijatelja nekaj prebudila in roka, ki se je igrala s svinčnikom, ga je boleče stisnila.

Usmeril je svojo pozornost nazaj na ministra, ki je bil opustil svoj domači ra, ta, ta skupinski govor in se končno lotil nečesa pametnega. »Prvi simultirani bojni preizkus načrtujemo čez mesec dni in prvi pravi bojni preskus čez dva meseca.« Še je govoril o tem, a Thornton ga je perverzno zaprl. Torej bodo morali delati po dvajset ur na dan, namesto po osemnajst. V sebi se je stresel in se odločil, da mu je vseeno. S tabletami in kavo bodo ostali na nogah, dokler se ne zgrudijo in ni bilo važno, v kakšnem stanju bodo, ko bo leta konec. Eno leto na Institutu, eno leto počitka, pa nazaj na univerzo, da pobere niti predavanj, predavanja o višji teoriji programiranja. Njegova majhna tiha soba. In nazaj k družini, seveda.

Po sestanku se je Thornton vrnil v pisarno in se spoprijel z nesmiselno solato z drugih oddelkov, da jo prevede v program. Povsem zavestno ni skušal razumeti večine problemov, ki jih je obdeloval. Ni hotel vedeti kaj bo Falanga zmogla in česa ne bo.

Svoj dan je razdelil na dve tretjine: v prvi, od 8:45 do 1:00 se je ukvarjal z obveznim zahtevnim programiranjem. Po kosilu, od 1:30 do 5:30, je pregledoval tekste drugih, včasih jih je sprejel, pogosto jih je poslal nazaj. Od 7:30 je, dokler ga ni ustavila izčrpanost, delal z računalnikom in iskal napake. Potem s sanjami obteženo spanje do 7:30 naslednjega jutra. Ob 5:30 je trikrat tedensko porabil pol ure pri svojem psihiatru, in mu poročal o zanimivih idejah, ki so se mu pojavile v sanjah, v spanju ali podnevi. Njegov psihiater, dr. Feldman, je implicitno verjel v kreativno sposobnost nezavednega, da priskrbi uporabne ideje, ki se jih ponavadi potisne vstran, ker so daleč od pacientovega zanimanja. Ker je vedel, kakšne stvari Feldman išče, je tudi Thornton preiskoval svoje sanje in sanjarjenja za temi idejami, in presenečalo ga je, koliko jih je. Presenečalo in vznemirjalo. To je bilo tisto, kar je nameraval vzeti s seboj z Instituta, ko bo odšel. Večino ostalega je nameraval za večno pustiti za seboj, prisegel je, da bo.

Pripovedoval je Feldmanu o sanjah, ne da bi si pomagal z zapiski: »Bil sem v kabini vesoljske ladje, vozila je ohlaje-

ne potnike v oddaljen zvezdni sistem. Bil sem odgovoren zanje. Vse je gladko delovalo.« V podrobnostih je opisal, kako je pripravljaj zajtrk, potem je prešel na dogodek s knjigo. »Variacija mikrofilmov, mislim, nekoliko poenostavljena. Naslov sem prebral kot oznako na vretencu sukanca; imelo je celo občutek in teksturo sukanca. No, izpustil sem jo, in takrat sem se zbudil. Ura je zazvonila.«

Feldman ga ni prekinjal, le pokimal je, ko je Thornton prišel do konca. Thornton je izlekel beležko in pogledal v zapiske ter nejevoljno opazil, da je izpustil dele sanj.

Feldman je rekel, »Te sanje, ki se jih spominjate, kakšne vrste so bile?«

»Vrste? Aha, mislim, da so bile črnobeje. Ne spominjam se barv. Nisem jih posebno čutil, ne mislim, da ne.«

»Lepo. Bi lahko prišli iz njih, če bi hoteli? Ste vedeli, da sanjate?«

»Ne, zdi se mi, da ne. Opazil sem že to in si kasneje tudi zapomnil, a tokrat ne.«

Feldman je brskal za sanjami v sanjah, a Thornton se ni mogel spomniti, če jih je imel ali ne. Brez hipnoze, se je odločil Feldman, jih zaenkrat ne bosta mogla izveči. Že prej sta obdelovala sanje in vedel je, da psihiater verjame, da obstajajo trije glavni tipi: hipnogoške sanje, ki plavajo v zavesti in iz nje, v začetku sanj in pri prebujanju, vrsta, ki se pojavlja in razblinja med kratkim dreamežem, ko veš, da sanjaš in včasih sanje celo usmerjaš. Potem je naslednja stopnja, kjer sanjajoči sanj ne more več upravljati, a je le bolj opazovalec kot sodelujoči, čeprav je lahko oboje hkrati in opazuje sam sebe od strani. Tretjo vrsto je Thornton redkokdaj imel in če jo je že imel, se je ponavadi ni spominjal: sanje, ki so same sebi resničnost, sanje, ki se lahko končajo s srčnim napadom, če so mora, z orgazmom, če so seksualne, sanje, ki obstajajo, ki lahko spremenijo sanjajočega, kot ga lahko spremeni pravo doživetje.

Feldman se je srečno smehljaj, ko ga je Thornton pogledal na koncu izpraševanja, in vedel je, da je psihiatru končno postal zanimiv. Po sedmih mesecih neomajne normalnosti je storil nekaj zanimivega. Začutil je vboj strahu in si zaželel, da sanj ne bi izpovedal v celoti, a že med mislijo se je zavedal, da to ne bo mogoče. Feldman bi vedel in odpor bi ga navdušil še bolj kot navadna depresija. Za trenutek je sovražil smehljajočega se moža, pa je minilo in bežno se je nasmešnil nazaj.

»Mislite, da si bom le zaslužil za hrano?« je vprašal.

»Če se nekaj pojavi po tako dolgem času, moram upoštevati verjetnost povezave s tukajšnjim delom, da. Bomo videli. Jutri vas bom naročil za eno uro, začneva ob petih. Vam ustreza?«

Retorično vprašanje.

»Moral bi razmisliti o tem vretencu sukanca, ki ste se ga hoteli znebiti,« je rekel Feldman. »Preden boste zaspali, si ponavljajte, vreteno sukanca, vreteno sukanca. Kdo ve, morda vam bo uspelo.« Odprl je vrata in Thornton je odšel. Vedel je, da ga je že na začetku pogovorov Feldman pregledal v globoki hipnozi, da je imel le malo skrivnosti pred njim, da je Feldman verjetno pustil v njem nekaj posthipnotičnih zank in spraševal se je, ali je bil predlog ali ukaz, naj misli na to vreteno sukanca, a še ko je razmišljal o tem, je vedel, da bi celo predlog, ki bi ga Feldman dal, lahko imel moč ukaza, podkrepljenega z naperjenim orožjem. Nič veselja ni bilo v njegovem smehljaju, ko se je spomnil na Feldmanov odgovor, ko ga je nekoč vprašal, čemu preprosto ne hipnotizira vseh pacientov in jim naloži, naj mu recitirajo svoje sanje in strahove.

»Ah, ampak asociacije in pomeni bi bili potem izgubljeni. Zakaj to zatreš, onega pa ne? To je zanimivo, ne pa stvari,

ki jih zatreš, čeprav znajo biti tudi mikavne. Ne, kdajpakdaj vas lahko podrezam, hočem pa, da jih privlečete na dan s praviimi asociacijami, asociacijami, ki jih lahko naredite le vi.»

Vretence sukanca, vretence sukanca...

Spominjal se je, sanjal, kako je izgubil prvi zob, nit, ki jo je mama zavezala okoli njega, kako je blago vztrajala, naj ga sam izvleče, njene obljube, in zabavalo jo je tudi, da, da ga bo poslala očetu. Zdrsnil je iz plitvih sanj in buden ležal, razmišljajoč o očetu, dobrem človeku, prijaznem in modrem, polkovniku v vojski. Vstal je iz postelje in hodil po sobici, divje kadil, a podoba očeta, golega in razpraskanega, neobritega, eno nogo je vlekel za seboj, ko so ga šepajočega gnali po cesti, natlačeni z vzhodnjaškimi obrazi, spačenimi od sovraštva, podoba je ostala, takšna, kot jo je gledal na televiziji. Dober človek, si je resno ponovil. A morda je res storil stvari, katerih so ga bili obtoževali. Morda jih je storil.

Pogoltnil je tableto in se vrnil v posteljo in videl, da ponavlja vretence sukanca, vretence sukanca. Hotel je spet vstati, a tableta je že delovala in čutil je, kako se mrtvica plazi vanj. Zjutraj ga bo vse bolelo, vselej, kadar se je zatekel k uspalnim tabletam, ga je vse bolelo. Vretence sukanca...

Sanjal je raztrgane, nesmiselne sanje, fantazije brez osnove v resničnosti. A spal je globlje in bil je manj nemiren na enojni postelji.

Hodimo po krilu muzeja in vodi nas Paula, čeprav je v sredini. Njeni koraki so lahki in hitri in neprestano govori. Obstane pred sliko novega avtorja, Sterna, poškili in nagne glavo na to in ono stran, potem nas potegne do naslednje. Sedaj je drugačna, lase ima še dolge in ravne, a zdaj se blešči in nekaj je storila s svojim obrazom, nekaj tako drobnega, da se ne morem odločiti, kaj bi bilo, vidim, da spet in spet zijam vanjo, in nasmehe se mi, in za trenutek najdem divje dekle, ki je le pet let tega živelo samo za ocean. Potem ta izgine in ona pravi, »Kakšna šala je to! Čudovit je? Ali ne vidite?« Petdeset slik je, razporejene so v vrstah, ki se srečujejo in sekajo, da zlahka katero ponoviš. Nobena puščica ne kaže poti, na slikah ni števil, a Paula nas vodi skozi do konca, in se smeje od navdušenja. Slikar je tukaj, Paulo opazuje z globokim, prodirnim zanimanjem. Steče k njemu in ga poljubi na bradato lice in pravi, »Hvala ti. Ne bom povedala.« In ne pove. Gregory se vrne na začetek in se počasi, trudoma prebije do nas, in ko se vrne, njegove oči delijo njen blesk, a tudi on ne pove. Vem, da bi nam znal razložiti, česar ona ne zna, a potreboval jo je, da ga je opozorila, da je tam notri nekaj. Kasneje se vrnem in dolgo sam proučujem slike, a ne vem, kaj sta našla v njih. Izgubljen sem med njimi. Slike so groteskne, ostudne in brez pomena in razporeditev je zamišljena, da te zmede, ne pa razsvetli.

Paula ljubi mesto, kot je prej ljubila plaže. Radostno teka in pleše skozi ulice, okuša, kar nihče drug ne začuti, voha, kar drugi ne zaznajo, vidi, česar moje oči ne vidijo. V mestu poje kot sveži piš z oceana.

Pomladi bo pustila šolo. Hoče... ne ve, kaj hoče, a tisto vsekakor ni v šoli. Potovala bo, morda se bo poročila. Čutim tesnobo v grlu in jo vprašam, če se bo poročila z mano in ona obstane, otrpla, in končno po dolgem času pravi ne. Jezen sem nanjo in obrnem se v stran. Gregory pravi, da je sedaj kot ptica, leteti mora sem in tja preden se ustavi in ljubezen jo bo ustavila. Sovražim ju oba, njuno bližino, njuno medsebojno zavedanje. Oba bi rad ubil. Posebno Paulo. Moje dlani so pesti, ko se mi približa in dušeci valovi ljubezni-sovrštva me uklenejo na kraju, kjer ne morem vzdržati bolečine.

Ona ve. Paula je takrat kot pomladni veter, nežna in pomirjujoča, in izpolnjen sem z njeno prisotnostjo. Dva tedna sva skupaj in v vsaki moji celici je, globoko v meni, od kod nikoli ne bo mogla pobegniti. Potem je ni več. Gregory ve, kje je, vsaj mislim tako, a ne pove mi. Muči se s svojimi knjigami, pri vseh predmetih pozna vsak detalj do najmanjših podrobnosti, a nikoli ne stori ničesar nanovo, nikoli ne ponudi ničesar, kot senca brez vetra je. Vem, da je njegova izguba večja od moje, a ni mi mar. Vrnem se v Kalifornijo, kjer hodim v šolo, in letalo je krik moje stiske, ki je sebi ne morem izreči. Hočem, da izgine iz mojega življenja. Nikoli več je nočem videti. Hočem, da umre, da je nihče drug ne bo mogel imeti.

Dan Thornton je zakoračil čez svojo prostrano pisarno in pričel pritiskati na gumb na dva kvadratna metra veliki plošči ob strani svoje mize. S treskom so se odprla vrata treh drugih sob in vstopili so tresoči se možje: odmahnil jim je proti sedežem in čakal na ministra.

»Imam vaš odgovor,« je rekel ministru, ko je prispel. »Preprosto...« Umiral je, grlo se je stisnilo in ga dušilo, srce je nabijalo hitreje in hitreje...

Drhte je sedel. Posegel je po beležki in luči, hitro pisal in spet legel. Presodil je, da je bil po koščkih buden večino noči, in sedaj se je nebo svetilo, bleda sivina z rožnatim pridihom. Tesneje je stisnil oči, obupano želel, da se vrne spanje, globoko, mirno spanje, in vedel je, da se ne bo.

Feldman je počasi rekel, »Zavedate se, kaj je Falanga, pa si vseeno vztrajno zanikate sleherno resnično znanje o njej. Čemu?«

Thornton se je stresel. Pomislil je na svojo ženo in tri otroke in nekaj minut govoril o njih, dokler ga psihiater ni ustavil.

»O njih vem. Na začetku ste mi povedali o njih, in v vaši mapi je. Povejte mi o vretencu sukanca.«

Nekaj časa je prosto asociiral. Tega se je prav dobro naučil, a pri sebi si je mislil, da je neumnost. Ko je asociiral, je komajda pazil na svoj glas. Že na samem začetku si je rekel, da je to drugače, kot če bi ga analizirali zaradi zdravja. Feldmana so plačali, da skrbi zanje, to je bilo vse. Ničesar ni skrival, niti se ni imel ničesar vrednega naučiti o sebi, torej je sodeloval, a brez pozornosti.

Feldman je rekel, »Labirint,« in on je odgovoril: »Muzej.« V hipu se je vzravnaval. Tresel se je. Psihiater mu je pokimal, ko se je obrnil proti njemu. »Tako je torej to,« je rekel Feldman. »Ne vem, kaj je, ampak vi veste, kajne?«

Thornton je divje stresel z glavo. Močno je drhtel. Spomnil se je občutka izgubljenosti na neki razstavi že dolgo tega. »Tako nesmiselno je bilo,« je rekel. »Tista razstava je bila razporejena kot labirint in slikar je prišel k meni, ko sem stal tam in se počutil neumnega in mi je povedal, da to nič ne pomeni. Samo razporejena je bila kot labirint.«

Feldman je bil videti razočaran. Njegov molk je vabil Thorntona, da še govori, a o tem ni več imel kaj povedati. Rekel je, »Falanga je dokončna rešitev problema sodobnega vojskovanja. To je oklepljena računalniška enota, zaenkrat načrtovana, da vodi vsaj petindvajset podenot in ko bo dokončana, jih bo lahko vodila poljubno število. Doselej so pripravljene podenote, ki lahko patrolirajo po džungelskih poteh ali se prebivajo skozi podrastje, če poti ni. Opremljene so z metalci plamenov, metalci granat, raketami, komunikacijskimi aparati, infrardečimi senzorji, senzorji mase, minami ali opremo za odkrivanje min, opremo za kemično analizo, kamerami, audio senzorji in oddajniki...«

Zavedal se je Feldmanovega svetlega, nepremičnega po-

gleda, postal in se nasmejal psihiatru. Mehko je dodal: »A glavna težava Falange je, da ne razume nasmeja na prijateljskem obrazu. Ne zna ločevati med prijateljem in sovrážnikom. Ne ve, ali je kovina, ki jo čuti, puška ali motika. Ne zna ugotoviti, ali je izvor toplote s tovorom mase človeka s havbico ali oslica z butaro drv. In kljub vsem spremembam, ki mi jih psihokibernetični laboratorij lahko pošlje, teh stvari ne morem programirati vanjo.«

Thornton je vstal in se pretegnil. S pogledom je sledil nizkemu, dolgemu pramenu svetlobe, ki se je ob zviti letvici splazil skozi rolete. »Na sprehod grem,« je rekel. Začutil je Feldmanov gib, a psihiater ga ni poskušal ustaviti ali ga prisiliti, da ostane do konca ure.

»Jutri ob petih,« je rekel in to je bilo vse.

Vzpenjal se je in stegna so mu gorela. Že odkar so se prvi sledovi belih cvetov pojavili na pobočju hriba, se je želel vzpeti na njegov vrh, a ni bilo časa, ni bilo časa. In sedaj so ga pekla stegna. Nocoj bi moral pisati Ethel. Še vedno ni odprl njenega zadnjega pisma. Odložil ga je nekam in pozabil nanj. Na omaro v sobi? Na svojo mizo? Zastokal je, ko se je spomnil svoje mize, in zdrsnil je po mahoviti skali in treščil v koleno. Nekaj minut je sedel na vlažnih bodečih tleh in se zibal naprej in nazaj, objemajoč si koleno in lovil sapo. Prišel je dlje, kot je mislil. Pod seboj je lahko videl zgradbo instituta, skoraj skrito. Institut je bil v začetku le nizka, dolga enonadstropna zgradba, a kasneje so jo raztegnili v treh smereh, kot domine in na koncu enega od novejših dodatkov so spet gradili. Nenadoma je videl, kako se plazi čez hribe, se kot kača preriva skozi gore, drsi po dolinah, prek klancev, ob rekah navzdol... Zaprl je oči in sestavil del pisma za Ethel. Prazno bo, je videl, zastal po začetnem upam-da-ti-je-dobro, Ethel je bila dobra ženska, samo prazna. O Bog, kako prazna. Spomnil se je šoka tistega dne, ko je doumel, da se je Ethel ustalila, da se ne bo več spreminjala, da bo le postala še bolj to, kar je, bolj dogmatična, manj prilagodljiva kakršnikoli spremembi, še bolj negovana in domišljava. Ethel je imela štiri-deset let. Imela jih je štirideset ob svojem petindvajsetem rojstnem dnevu, imela jih bo ob svojem osemdesetem. A bila je dobra, prijazna, razumevajoča, dobra mati, zvesta žena, pripravljena pomagati, dobra družabna žival... Isto lahko rečejo o njem. Dober človek. Včasih tava, a dober človek. Muhi ne bi storil žalega. Dober s svojimi otroki, pravi oče.

Naslonil se je na štor in brez misli strmел v sončni zahod. Dober človek.

Topla sapica, ki mu je božala lica, je dišala po pomladi. Počasi je pozabil na mrzla, vlažna tla pod seboj. Mislil je na tri otroke. Bang, bang, bang, tri leta, trije otroci. Tako st a želela. Da jih imata vse skupaj, da jih vzgojita skupaj in opravita s tem. Ko bova imela štirideset let, bodo že skoraj odrasli in midva bova še vedno mlada. No, imel je štiriinštirideset let in vsi so že odrasli. A mlad ni bil. Ethel ni bila mlada. Oba sta bila dobra, dobra, dobra, a mlada nista bila. Sanjal je o divjanju z otroki in vedel, da ni bilo dobro. Veseli so bili, ko se je utrudil in jih pustil same. Sanjal je o hčerkinem mehkelem licu ob svojem, ko mu je šepetala skrivnosti, o njegovem zehanju, ki jo je pregnalo. In vendar jo je ljubil z intenzivnostjo, ki se je je včasih bal. Morda jo je zato odgnal od sebe. Spominjal se je, kako je hitela mimo njega na kolesu, lasje so frfotali za njo, tanke noge so potiskale hitreje in hitreje...

Veter nas goni v skifu ob obali navzdol. Občutek strahu, vznemirjenja, opreznost, pazimo na nenadne valove, ki nas lahko prevrnejo. Pauli lasje plapolajo v vetru, me udarjajo v obraz, bude nekaj v meni, store, da jo za trenu-

tek gledam z drugačnimi očmi. Paula, in bolečina, ki je ne morem zdržati. Pekoča, žgoča, neznosna bolečina, ki je pomenila Paulo, in sprostitev, ki je bila prav tako nenadna in še intenzivnejša.

Stresel se je in skočil na noge. Pohitel je po hribu navzdol. Sanjal je o ženi in otrokih. O hčerki... Val globokega sramu se je prelil čezenj in slepo se je poganjal nazaj v Inštitut.

»Dr. Thornton, mora biti nek način, da programiramo te abstrakcije, kot jih imenujete.« Melvin Jorgenson je koračil po sobi. Bil je nestrpen možak. Vendar samo korakanje ni potešilo njegove potrebe po premikanju in v roki je vrtel kemični svinčnik, ga spet in spet izklapljal in izklapljal, da je vselej slišno kliknil. Thornton je opazil, da koraka skladno s kliki, ali pa je klikal skladno s koraki? Molčal je in čakal. Mogoče ga bodo odpustili.

Direktor je bil tudi tam in Jorgenson je govoril njemu, čeprav je svoje pripombe začel s Thorntonovim imenom. Nič vesel ni bil videti.

»Veste, da smo eksperimentirali z različnimi tehnikami,« je rekel Jorgenson, pogledujoč Thorntona, čeprav je še vedno govoril direktorju. »Sedaj imamo preprosto psiho-modularno enoto, prav podobno tisti, ki ste jo pred leti opisali v knjigi. To nam je pokazalo pravo smer, a kakor pravim, to je še zelo preprosta enota.«

Še je govoril in koračil naokrog in ko ga je zelo pozorno poslušal in kolikor se je pač dalo ignoriral klike, je Thornton končno ugotovil, da naj bi Falango bistveno predelali in da naj bi on programiral predelano verzijo z vsemi podatki, ki so že šli v prejšnji model. Prišel se je smejeti in se je smejal, dokler mu ni nekdo, bil je sam direktor, prinesel vode. Rekel je, da se mu je zataknilo ob potlačenem kašlju, da se je bil prehladil, ko je zaspal v gozdu nekaj noči tega. Pustil je Jorgensenu, da ga je vodil do nove enote, pripravljene, da jo priključijo na Falango, in postavljal je prava vprašanja, inteligentna vprašanja, in delal si je inteligentne zapiske in končno je rekel, seveda, zakaj pa ne?

»Falanga,« si je zapisal v dnevnik (ker mu je pisanje, čeprav bo moral napisano kasneje uničiti, vtisnilo stvari v spomin: enkrat napisano, nikoli pozabljeno, tako se je naučil že zgodaj v šoli in med vse šolanje si je pridno prepisoval odlomke, zapiske, včasih skoraj cele učbenike; in vsega se je spominjal, če vedno se je vsega spominjal), »je navidezno majhna zgradba in le od blizu se da vedeti, da so pod njo gosenice, ki jih skrivajo stranice, segajoče skoraj do tal. Ima navidezna okna in navidezno notranjost, ki se jo da prilagoditi krajevnim običajem. Znotraj...« Odložil je pero in stopil k oknu. Lilo je. Po malem ga je treslo; res se je bil prehladil in po napotkih zdravnika v ambulanti si je vzel prosto popoldne. Zdaj naj bi spal, a šum dežja ga je prej vznemirjal kot miril in hotel je iti ven, da bi gologlav hodil pod pljuskajočimi, bodečimi plahdami vode. Koprneče je mislil na pljučnico, ki bi skoraj gotovo sledila, odpust s sedanjih dolžnosti in potlej dolg počitek. Počitek, potovanja, sončenje, branje, obiski po pomembnejših računalniških laboratorijih po svetu. Njegovo ime bo po letu dela na projektu delalo čudeže, tudi če projekta še ne bodo predstavili. Nekoč ga bodo in potem bodo vsi kakorkoli povezani z njim postali znani, ne javnosti, a kolegom, tam, kjer je bilo to res pomembno. Potegnil je zaveso čez okno in se vrnil k dnevniku.

»V hiši je računalnik, z orožji in senzorji, v središču je nadzorna plošča. Tukaj smo le prisiljeni obdržati človeški nadzor. Potreben je človek, da nadzoruje prihajajoče podatke, da poveže stvari, ki jih noben viden razlog ne pripelje skupaj. Če je treba recimo narediti požar, da se po-

dročje očisti, mora človek pogledati, kakšno je vreme – ogenj med nevihto je prazna groznja. Premisliti mora veter, razporeditev drugih enot, pomen ptic selivk na tem področju, takšne stvari. Ali verjetnost, da bo dim požara zadušil domače živali na bližnjih področjih. Vse to lahko vprogramiramo, če zmoremo te stvari izraziti v jasnem, nedvoumnem jeziku. Ne moremo tvegati, da bi se Falanga zmedla. »

Spet je odložil pero in šel v kopalnico, da si izmeri vročino. Narasla je, 39,6. Legel je. Razmišljal je o izjavah, ki bi lahko zmedle Falango, če vsi pogoji ne bodo izpolnjeni: A.B, A+B, A/B, A → B, A=B... Ne zmorejo tega. Kako naj opiše smehljaj v jasnem in nedvoumnem jeziku? Falanga bo morala imeti posadko. A v običajnem smislu je ne bo mogla imeti. Falanga in njeni potomci naj bi bili majhni kioski, razporejeni po mestih kot policijski telefoni. Predstavljal si, si je rekel, če bi telefonska govorilnica na vogalu opazovala sumljive osebe, jih premerila in stehtala, ugotovila kako so oborožene, opravila neštevilna druga opazovanja, se odločila, ali naj jih pusti dalje ali ne, jih pridržala ali ubila. Predstavljal si to. Kaj če se zmoti in po pomoti požge nekaj hiš, ali še več? *Prav žal nam je.*

Če pa bi le uspeli in bi delovala, ali ne bi bilo to dobro? Ne bi bilo bolje od vojsk na poljih in v mestih? Dobro, dobro, dobro...

Dan Thornton ni mogel dvigniti roke, ker so mu pripeli zlato kito nanjo. Pravo zlato. Držali so ga že za drugo roko in prosil je, da ne, pa so vztrajali, niso hoteli slišati njegovih prošenj. Ko so mu še tja pripeli zlato, je lahko le še stal, pazil je, da se ne bi zamajal, vedel je, da ga bo teža prevrnila, če se zamaje. Ta dobrota ga je omrtvičila, je pomislil.

Pa so imeli tiste stare možgane na neki polici, vidite. Možak je umrl na operaciji, trebušna kirurgija, in glava je bila nedotaknjena. Pa so dali možgane v posodo z lepo toplo hranilno raztopino in jih kdaj pa kdaj nahranili, pa so tiktakali dalje in premlevali svoje misli. Dali so elektrode na njih, tole na vidni center, tisto na gibalnega... In povlekli so povratne žice in jih priklopili na EEG in so gledali peresa, kako so se dvigala in spuščala, dvigala in spuščala in vedno bolj bistri so bili, dokler niso uspeli prepričati teh starih možgančkov, da so jim povedali, kaj se mota po njih. Bolj malo, se je pokazalo. Vidite, tile mali stari možgani so znoreli od vsega, kar so storili z njimi, a tista peresa so se še dvigala in spuščala, dvigala in spuščala, in niso mogli nehati, niso mogli odreči sodelovanja, niso mogli storiti ničesar, samo hranilno raztopino so lahko srkali in tiktakajoče sedeli na polici.

»Kajne, da je videti čisto naraven, kot da bo vsak trenutek vstal in spregovoril z nami.«

Samo za to oko ne pogledjte, gospa. Prazno za njim. In za onimle tudi. In za onimle.

Večina jih znori, če ne takoj, pa potem, ko jih priključijo na računalnik, ki jim pošilja sporočila po milijon bitov na sekundo. Imeli so čas in psihomodularne enote, da so delali z njimi. Našli so enoto, ki ni znorela, ko so jo priključili na računalnik. Bil pa je to preprost računalnik.

Če so rezine črne in bele, ta predmet pa je zelen, ta predmet ni rezina. Če so opeke rdeče in modre, ta predmet pa je zelen, potem ta predmet ni opeka. In tako dalje in tako dalje, z milijon biti na sekundo. Možgani so dalje tiktakali in niso znoreli. Začeli so bolj kompleksno. Predmet je zelen in okrogel. Še bolj: zelen, okrogel in tehta n gramov... Možgani niso znoreli. Še ne. Priključili so jih na Falango in znoreli so.

Dan Thornton je mirno stal, roke so mu bingljale ob straneh, paralizirala ga je njegova lastna dobrota in težki zlati

kiti, ki sta pričali o dobroti, in je gledal možgane, ko so znorevali. Videli so, da znorevajo, po tem, kako so se peresa dvigala in spuščala, dvigala in spuščala. Risala so papirnate lutkice, povezane z nogami in dlanmi.

Drug drugega gledava čez polno sobo ljudi in nenako sva si prišla skupaj, ne da bi se kdo od naju premaknil. Držim jo tesno ob sebi in ji mrmram v lase, ki dišijo po morskem vetru in soncu, mrmram brez besed, a govorim ji, da jo ljubim. »Dolgo časa je bilo, Dan,« pravi ona. Oči se ji bleščijo in čutim, da je srečna, da me vidi. Spet je drugačna. Divje dekcle je še globlje, še težje jo je najti, a še je tukaj. Reče mi, »Pojdiva kam drugam.« Hodiva po ulicah, njena dlan je v moji, najini koraki se ujemajo, čeprav mora iztegovati noge, da ne zaostaja. Cele ure hodiva, gledava, kako mineva noč, tiho gledava, ko zadnja zvezda izgine na svetlečem se nebu.

Pogovarjava se in vidim, da branim svojega očeta. Ustavi me z mrzlimi prsti ob mojih ustnicah. »Pretreslo te je, da lahko ljubiš nekoga, ki je sposoben zla,« pravi, kot bi bila presenečena nad menoj. »Mi vsi to zmoremo, samo da večina od nas ne dobi priložnosti za kaj več kot za majhne hudobije.« Uprem se, da ni bil zloben, da ni nikomur storil nič zlega. Skaklja mi ob strani, ne posluša, in vem, da misli, da sem neumen. Jezen sem nanjo, skoraj tako jezen, kot mi je rekla, da se ne bo poročila z menoj. Spet jo vprašam in zmaje z glavo. Vprašam jo, kaj počne, kako živi in zabava jo, da nisem slišal zanjo. V roko mi potisne tanko knjižico. Pravi, naj je ne odpiram, dokler ne bo spet odšla, a do ponedeljka bo z mano.

Dnevi so agonija užitka in v ponedeljek je ni več. V knjigi je poezija, ki je ne razumem. Pravijo, da je čudovita, da je genij, da je ona oči in ušesa sveta. In jaz ne razumem njenih pesmi.

Dva tedna pozneje se poročim z Ethel in odločiva se, da bova kar takoj imela tri otroke.

»Doktor Thornton, bi, prosim, malo dvignili boke. Dobro je.« Ležečega na vozičku ga nekam peljejo. Pretežno je bilo poskušati razumeti in pustil je, da so ga nosili in skrbeli zanj in vedel je, da ima pljučnico, ki ga bo osvobodila in poslala domov. Ko je bil iz najhujšega in so mu rekli, naj se sprost in nasrka sonca na pred vetrom zaščiteni verandi, je razmišljal o projektu in vedel je, da ne bo prosil, naj ga pustijo stran. Institut je pripeljal Carla Brundaga, starega prijatelja, da ga nadomešča dokler ne bo dovolj zdrav za polni delovnik. Carl je prihajal na klepet, kadar je imel čas, in to je počasnim dnem pomagalo naprej.

»Glavna napaka je premajhna selektivnost psihomodularnih enot, ki so jih prisiljeni uporabljati. Večinoma pripadajo navadnim vojakom, neizvežbanim možganom, ki verjetno nikoli niso izrabljali desetinske svojega potenciala. To enoto moramo vzeti za predprogramirano, vidiš. Nobenih novih spretnosti ne more prevzeti, ničesar se ne more naučiti, ne more razvijati svojega potenciala, nič. Koordinator je, to je vse. Napaka je v mišljenju, da naj bi bila več kot to. A nič več ni potrebno od nje,« je dodal, globoke brazde so mu za trenutek postarale obraz. Nekaj...? Karkoli je že bila ta misel, v zavest ni prišla in stresel se je. Prišla bo. Poznal je svojo glavo, vedel, da bo morda nekaj časa čutil takšne zbudljaje, potem pa ga bo nova ideja udarila in zbudljaji bodo izginili, dokler se ne bo rodila druga.

»Ti bodo dovolili, da v ponedeljek gledaš prvi test?« ga je vprašal Carl.

»Seveda. Samo da bo polomija.« Otožno si je to ponavljal, ko se je Carl vrnil k delu, ki bi ga moral on opravljati.

Počival je čez konec tedna, globoko in težko spal od moč-

nih pomirjeval. Ponedeljek je bil jasen in topel, s cirusi, ki so visoko oblikovali mlečnate proge po čistem nebu. Hi-trost vetra je nihala med osmimi in šestnajstimi kilometri na uro, temperatura zraka se je ustalila pri blagih 22 stopinjah. Thornton se je v džipu pripeljal do kraja demonstracije, dvajset kilometrov od zgradbe Inštituta, v ozki, žlebasti dolini, kamor je pomlad prišla kasneje kot na izpostavljena pobočja. Bledozelene sulice nerazvitih listov so pokrivalo drevje in dreni so še nosili vrste snežnih cvetov.

Falanga je tičala sredi dolinice, čisto podobna rudarjevi kočici. Ko je direktor dal znak, so se njene stranice malce dvignile, da je deset majhnih, zaobljenih podenot lahko pripeljalo na svetlo. Rekli so jim hrošči. Bili neenakomerno rjavo in zeleno pobarvani in ko so se odmaknili od Falange, jih je podrastje povsem zakrilo. Test naj bi imel dva dela; najprej naj bi poskusili brez priključene psihomodularne enote, potem pa z njo.

Možje iz Inštituta, ki so igrali sovražnika, so se razkropili po dolini in hribih okoli nje. Thornton je pričakoval, da bo med njimi, in bil je hvaležen pljučnici, ki ga je spremenila v opazovalca. Deset hroščev je bilo le del enote, ki jo je Falanga lahko vodila. Dva sta nosila brizgalne, ki so metale curek vode, pomešane z barvilom; v bitki bi bil to ogenj. Druga dva sta snemala vse, kar se je videlo in slišalo petnajst kilometrov naokrog, če je le ozemlje to dovoljevalo. Na petem se je vrtela radarska antena, lovila helikopter, ki je bobnel nad dolino, njegov tovariš pa je sledil jati ptic in potem reaktivcu, ki je risal po nebu tanko belo sled.

Očitno so vsi hrošči ustrezno delovali. Thornton je čakal. Sonce mu je grelo stegna in spominjal se je, kako so gorela med vzponom tistega dne, ko se je bil prehladil. Njegov voznik, eden od mlajših programerjev, se je vznemirjeno premaknil in pokazal na enega od hroščev, ki se je dvignil s tal, zdrsel čez grme in preko potoka. Falanga je popolnoma obvladala položaj. Dokler se iz grmovja niso pognali trije zajci in zdirljavi naravnost proti hrošču za odkrivanje min. Metalec barve se je zavrtel in poškropil zajce, hkrati pa iskalca min, ki je pri pričel obstal. Falango so programirali, da izloči svoje zadete podenote. Ko je sledil zajcem, je metalec barve zapeljal na »mino« in tudi obstal. Eno za drugo je podenote izločilo kaj nepričakovanega in v pol ure je ostala Falanga sama, nezaščitena in ljudje so se približali in jo »zajeli«.

Thornton je gledal pobito ministrovo postavo in vzravnano postavo direktorja, ki je na široko mahal z rokami. Drugi poskus se bo začel po kosilu, ko bo psihomodularna enota priključena in se bodo možje vrnili na svoje položaje.

S psihomodularna enoto je bil test bolj impresiven. Nekaj mož na hribih so »pobili« metalci plamenov, nekaj »plin«, zajet ni bil nihče. Falanga ni bila opremljena, da bi sprejela ujetnike. Falanga se tokrat ni dala pretentati zajcem, ki so jih ljudje pognali prednjo in je tedaj pošiljala enote za ljudmi. Sestrelila je tri vrane in dva reaktivca in kragulja. Ko je znorela, prej kot v eni uri, so podenote uničile ena drugo in se lotile same Falange.

Čeprav tehnično neuspeh, je drugi poskus vzbudil veliko zadovoljstva.

Ponoči so imeli shod, vodil ga je sam minister.

Thorntonov sin je bil dovolj star za nabor, ali pa bo v naslednjem mesecu. Razumel je drget dežele, ki je kričala, naj bo konec naborov, konec neskončnih vojn, konec frustracij, ki sootopile mlade fante, povzročile, da so bili v šoli neučakani, da so se ženili premladi, vozili prehitro in preostro, izzivali z mamili in nevarnostjo, če so le našli priložnost. Ni potreboval ministra, da bi mu to povedal, ni hotel tega, a minister je to storil. Njegov glas je bil žalosten,

všasih pretresljiv. Thornton se je opravičil s svojo boleznijo in kmalu odšel.

Delo se je nadaljevalo. Psihomodularne enote so še naprej znorevale. Thornton se je pozdravil, opustil močna pomirila in začel s skrajšanim delovnim časom. Vrnil se je tudi k uram z dr. Feldmanom.

Po Inštitutu se je širilo vznemirjenje. Pomladni zrak, ki se je prevračal v poletje, je dišal po uspehu, znanstvenike in tehnike je zajelo to ozračje navdušenja, Thorntona tudi. Carl mu je bil prav neverjetno hvaležen, da je zbolel, da so poklicali še njega. Delal je kot obseden, poskušal prihraniti Thorntonu toliko dela, kot se je le dalo. Thornton je vedel, da so se drugi oddelki gnali celo bolj od njegovega. Psihokibernetik in psiholog zaznav najbrž sploh več ne spita, je pomislil neke noči, ko ju je srečal na hodniku. Vrnili se je po svojo beležko, potem ko je za tri ure zadremal. Nameraval je še zaspati, onadva pa sta bila videti čisto pripravljena, da prebedita noč.

Kako človek ve, kaj vidi? Kako možgani komunicirajo s seboj; s hormonskim sistemom; z avtonomnim živčnim sistemom...? Ni jima zavidal. Kadar sta našla nov odgovor, ga je dobil v jeziku formul in simbolov, ga potem prevedel v program in ga potisnil v Falango. Testirali so ga in če ni bil dober, ga je izvel iz nje in vrnili so se k začetnemu problemu.

Thornton je sedaj pogosto sanjal o Falangi in njenih hroščih. »Kaj tudi drugi poročajo o teh sanjah?« je vprašal Feldmana.

»O vsem sanjajo,« je odgovoril psihiater.

Thornton se je spraševal, če je Feldman radoveden, zakaj nikoli ne sanja o seksu. »Ko sem bil mlad,« je rekel, »sem bil toliko potreben kot vsi drugi, mislim. Zdaj pa... Ko sem se poročil in ustalil, je postalo manj pomembno. Mislim, da sem eden tistih srečnih ljudi, ki jih seks tako zelo ne tlači. Komajda kaj pogrešam Ethel,« je dodal. Seveda, ko je bil bolan, takrat jo je pogrešal. Lepo bi bilo, če bi bila takrat blizu. Znala je ravhati z bolniki, nežno, pomirjujoče. A ponavadi mu je delo zadostovalo in trenutni ubodi poželenja niso bili namenjeni nikomur posebno, prav gotovo pa niso bili namenjeni njej. Niti komu drugemu.

»Ste se kdaj zaljubili?« ga je vprašal Feldman, ko se je tišina zavlekla.

»Seveda. Nekajkrat. Gimnazijske reči. Potem je bila Ethel, seveda.«

»In te gimnazijske reči? Ali kakšno posebno dekle izstopa?«

Ni se mogel spomniti imena nobene od deklet, ki jih je nekoč občudoval.

To noč je moral preverjati tri programe. Carl je priznal, da so v njih napake. »Smetje notri, smetje zunaj,« je rekel, ko mu je zagnal papirje na mizo. »In ne morem ga najti.« Jazen je bil nase, da je pustil napaki, da se je izmuznila noter in še bolj, da je ni našel, ko je bilo jasno, da je notri.

Ti trije programi so bili povezani; napaka je bila lahko v prvem, lahko pa je bila tudi v zadnjih korakih tretjega. Skupaj so imeli čez tisoč petsto korakov.

Thornton je delal do enih, si vzel pol ure za pretegotvanje in sendvič in se vrnil na delo. Ob treh je ugotovil, da ga Feldman goni iz nekega razloga, ki ga ni in ni mogel doumeti. Vse te mesece je bil njegov odnos s Feldmanom čisto površen, dolžnosten, zdaj pa se je to spremenilo. Ta sprememba v Feldmanu je bila kot sprememba v mački, ki se igra z žogico, pa ji ponudijo miš. Iste kretnje, a z novo intenzivnostjo, novo koncentracijo. Zataval je v noč, da bi kadir in da bi se soba očistila dima. Po vsaki cigareti je močno kašljal, najbrž posledica pljučnice.

S psihokibernetikom je bil govoril o izbiri psihomodularne enote in Jorgensom se je grenko strinjal z njegovo teorijo, da ne morejo pričakovati pomembnejšega napredka, dokler si jih ne bodo mogli izbirati sami. Vedel je, da se je direktor s tem obrnil na ministra, nič pa se še ni slišalo o izidu. In enote so še kar znorevale in Falanga je občasno poskušala narediti samomor.

Ta fraza mu ni bila všeč, a vsi so tako govorili. Spomnil se je matere in njenega samomora po tem, ko so očeta usmrtili. Spomnil se je slik izmaličenih otrok, ki so prihajale po pošti, in pisem in telefona in mamine stiske in predaje na koncu. Brez Paule in Gregorija on sam ne bi prestal tega obdobja. Roka mu je zastala, ko si je dvigal cigareto k ustnicam.

Paula! Že dvajset let ni mislil nanjo. Od tedaj, ko je šel, da jo sliši, ko je govorila in brala svoje pesmi. Ethel je bila tako dolgočasena. Nista ostala do konca, kasneje se je vrnil in srečal Paulo na sprejemu po prireditvi. Sploh ni bila presenečena, da ga je našla, tako je pomislil, ko se ji je obraz razsvetlil od veselja. Nikoli presenečenja, le veselje, da ga spet vidi. Takrat jo je skoraj vprašal, če ga ljubi, pa je ni. Spet se mu je zdela drugačna, modrejša, a ne le to. V stiku z nečem, česar se on sam ni mogel dotakniti, morda. Na valu je, so rekli študentje o njej, občudujoč njo in pesmi, ki jih je napisala zanje.

Globoko je vzdihnil, zgrabil ga je močan kašelj in oprl se je na drevo, dokler ni spet ujel sape. Vrtelo se mu je po kašljanju, glava mu je nabrekla in utripala. Bežno je pomislil, kako umira, leži mrtev, kako pride Paula na pogreb, joče nad njegovim mrtvim telesom, prosi za še eno priložnost z njim. Grenak nasmeh mu je zvil obraz in močno je potegnil iz cigarete, jo končal, ni važno, če kašlja ali ne. Še en napad in vedel je, da mu ni vseeno. Čakal je, da mine in se vrnil v svojo sobo, k programom, ki jih je bilo treba popraviti. Proti jutru je padel na posteljo in v trenutku zaspal.

Povlečemo se kvišku po strmih pečinah in ko smo na vrhu, nimam več sape za govorjenje. Paula se poti in brezskrbno se podrgne s hrbtno dlani čez obraz, da si razmaže umazanijo od čela do brade. Ležim z zaprtimi očmi, poskušam zadržati solze. Upam, da se ne bom jokal za mamo, nikoli. Paula reče, »Mama in oči pravita, da lahko živíš z nami, dokler jeseni ne greš v šolo. Prav?«

V resnici to ni vprašanje. Lahko grem z njimi ali pa lahko grem s teto in stricem, ki sta iz Ohia prišla na pogreb. Država ne pusti, da bi ostal sam, ker imam šele sedemnajst let. Tako mi je rekla teta. Jezna je, ker se je mama, njena sestra, sama ubila. Nereligiozno od nje. Sebično od nje. Preziram svojo teto.

Čutim, kako se mi Paulin palec zakopava v bok in zvijem se, nočem jokati. Zahihita se in bosi palec spet suva, koplje in grebe v mojo stran. Pogledam jo in vem, da sedaj ne bom jokal. Poženem se nanjo in jo zgrabim, hočem jo stresti, pa jo samo držim, in neha se hihitati. Dolgo se ne premakneva, dokler naju Gregory ne zmoti. Ničesar ni opazil, torej morda ni bilo tako dolgo, a ta trenutek se vleče in vleče.

Teta je jezna name, ko se vrnemo v hišo. Pravi, da sem sebičen, da odidem sedaj, ko ljudje prihajajo izrekat sožalje. Učila me bo, a Paula stopi k njej in položi svojo umazano dlan na tetin gladki, čisti rokav in reče nekaj, česar ne morem ujeti. Potem pravi, »Vse bo dobro. Poskrbeli bomo zanj.« Teta izbruhne v solze in pade v stol, vsa objokana, trese se, grda od joka, in Paula, Gregory in jaz jo pustimo tam.

Thornton se je prebudil, v podrobnostih se je spominjal sanj. Zapisal si jih je za Feldmana. Obrnil se je naokrog in spet zaspal.

Delo je napredovalo počasi in slabo. Dosegli so bili plato in očitno niso več mogli naprej. A vsi so lahko jasno videli naslednji korak in vsi so vedeli da bo brez naslednjega koraka projekt propadel. Minister se je vrnil in se zaprl z direktorjem in več drugimi možmi z vrha, in po tem sestanku je bil projektu manj odprt in grši. S sestanka se ni zvedelo ničesar in prvič niti govoric ni bilo. Priključili so nove možgane in upanje se je dvignilo, ko so delovali še po štiriindvajsetih urah, pa po šestintridešetih urah. Naznanili so test na terenu, a možgani so znoreli, preden so ga lahko izvedli.

Potrnost se je še težje obesila na ljudi in prišlo je do napa, ki si jih pred meseci ne bi mogli zamisliti. Analizirali so rezultate zadnje psihomodularne enote in njene strese in točko končnega zloma, in takrat je Thornton slišal, da so te možgane posebej izbrali. Bežno je vedel, kdo je bil Lester Ferris, ni pa vedel, kako je umrl, niti kdaj, ali kako so njegovi možgani prišli v last Instituta. Ferris je bil čudežni otrok, bleščeč matematični fizik, ki je s petnajstimi leti stresel svet fizike. Pohabljen telo in misli, ki so pele, pritegnil je oči vsega sveta s teorijami, ki jih bodo morda dokazali v neki daljnji prihodnosti, ali pa nikoli, a bile so neizgrešljivo izvirne in bleščeče. Pri petindvajsetih se je ustalil na Inštitutu za zahtevne študije in kolikor je Thornton vedel, se o njem odtlej ni nič slišalo.

Thornton je pričel brati časopise, ki so prihajali na Inštitut in vselej, kadar so imeli možgane, ki so bili uspešnejši od prejšnjih, je preiskoval osmrtnice, nikomur pa ni postavljaj vprašanj. Nihče ni postavljaj vprašanj.

S Feldmanom sta večkrat šla čez samomor njegove matere in počasi je odkril, da se o Pauli spominja stvari, ki jih je bil povsem pozabil. Feldman je poznal njeno delo in to, da je bil Thornton njen ljubimec, je naredilo vtis nanj. Thornton je spoznal, da lahko o tem mirno govori, kot če bi se zgodilo nekomu drugemu.

Včasih je šel na sprehode po gozdovih, sedaj temno zelenih in poletnih, s kačami za skalami in podrtimi debli, kjer je bilo vse polno zajcev, ptic, insektov, ki so peli ali brneli ali brenčali. Rad bi šel pogostejše, pa ni bilo časa. Njegovo leto se je iztekalo. Drugi test bo prišel v nekaj tednih in čeprav so opustili misel na bojni test, so terenski preizkus še vedno načrtovali. Počasi so se učili, kakšni možgani so najprimernejši za simbiozo z računalnikom, imenovanim Falanga, a čisto pravih še niso mogli najti. Možgani so še naprej znorevali.

Imeli so delfski sestanek, vsakdo je odgovarjal na vprašanja, kakšna vrsta razuma, kakšna miselnost bi delala s Falango. Thornton je grizel svinčnik in počasi izpolnjeval odgovore na natisnjena vprašanja. Pozneje so jih glasno brali in se pogovarjali o njih. Direktor je zbiral liste.

»Kaj pa sedaj mislite o Pauli Whitfield?« ga je vprašal Feldman.

»Oh, promiskulitetna psica je. Vznemirljiva, najbrž še vedno zelo lepa. Bila je lepa, veste, a na divji, nepretehtan način. Ne preštudirana čednost dekleta z naslovne strani.«

Feldman je prikimal. »Vaša žena je zelo ljubka,« je rekel trenutek kasneje. Sedaj je govori v prazno, ura je bila skoraj mimo in Thorntona je že izžel.

»Ethel je lepa,« je rekel Thornton. Presenetilo ga je. Res je bila lepa. V žepu je imel njeno pismo. Prišla bo ponj in odpeljala se bosta na Florido in od tam šla na Nassau. Potovanje jo je vznemirjalo. Tožilo se ji je po njem.

»Kaj je Paula Whitfield res promiskuitetna?« je radovedno vprašal Feldman. »V njenem delu ni nobenega namiga na to.«

»Spi s vsakomur,« je odgovoril Thornton, slišal prezir v svojem glasu. »Nekaj nezakonskih otrok ima, veste.« Stresel se je in vstal. »Najbrž to ni pošteno. Saj ne vem, kakšna je sedaj. Dvajset let je, odkar sem jo zadnjič videl. Genij z moralo potepuške mačke, takšna je bila tedaj.« Odprl je vrata. Feldman je rekel »Jutri ob petih, eno uro. Dobro?« Thornton se je ozrl in pokimal, in Feldman je dodal, »Zakaj ste napisali, da je edina, ki bi lahko vzdržala s Falango?«

Pojedel je nekaj malega, potem je šel na sprehod. Ni napisal. Vedel je, da ni. Vizualiziral si je list z vprašanji in svoje odgovore in vedel je, da je njegov spomin zanesljiv. Ni napisal njenega imena. Vsa vprašanja so vodila do tegale, seveda: Ali lahko imenujete kogarkoli, ki bi se po vašem mnenju obnesel kot psihomodularna enota?

Pustil je prazno.

Še enkrat je v mislih videl list in tam je bilo prazno.

Strah se je zadrhl vanj. Le kaj hoče Feldman?

Paule ne bi priporočil. Tudi če bi pomislil na to, je ne bi. Ko je umrl Gregory, osemnajst let tega, je napisala tisto noro pesem o fantu, ki si je namesto ubijanja izbral smrt. Gregory je umrl pod sovražnikovim ognjem. Po pošti ji je poslal udarno iglo svoje puške in potem šel vzravnati, dokler ga niso zadeli. Bedasto dejanje norosti. V vse časopise je prišlo, ta njegova smrt in grenke pesmi, ki so lile iz Paule. Praktično je bila izdajalka, kot je Gregory zagotovo bil. Spet se je spraševal, kaj neki hoče Feldman. Vrnil se je k mizi in delal do polnoči.

To noč je sanjal o psihomodularni enoti, nameščeni na otoku znotraj hiše, ki je bila Falanga. Zaprt tank, ki je bil zelo podoben inkubatorju, vanj so bile vgrajene gumijaste rokavice, da so operatorji lahko potisnili roke vanje in kaj počeli s stvarjo v njem. Šest parov rokavic. Na eni strani tanka je stal zaslon, sedaj neaktiviran, da pokaže krivulje elektroencefalograma. Debeli šopi žic so vodili do bližnjih pultov in zasloni na njih so kazali kemične reakcije, encimatske spremembe, temperaturo hranilne raztopine in vse fluktuacije v njeni sestavi. V tank so vodile žice, ki so

se končale z elektrodami v možganih, žice za input in output, in podatke, ki so šli po njih, so snemali, da so možje za pulti lahko natančno vedeli, kaj je šlo noter in ven.

Falanga je delovala že sedem dni in noči. Luči so enakomerno mežikale in tudi EEG zapis je bil enakomeren. Tehniki so nadomestili zidove okoli računalnika, tako da je postal hiša v sobi, v hiši je bil tank in v tanku so bili možgani. Ostalo je še dovolj dela, dovolj programov, ki jih je bilo treba pripraviti in prevesti in spustiti v računalnik, a to je sedaj lahko opravil vsak dober programer. Govorili so že, da bi povečali število hroščev na štiri ducate in nihče ni dvomil, da jih bo računalnik uspel voditi.

Thornton je stal pri vratih in ga zadnjič gledal. Njegovo delo je bilo opravljeno, njegovo leto je minilo. Sedaj bodo vprašali druge, ali pa so jih že, in začutili bodo, kako se vznemirjenje pretaka skozi njega ob priložnosti, da leto dni delajo na Inštitutu. Obrnil se je in odšel, pri glavnih vratih je dvignil svojo torbo. Zunaj je sta avto, da ga odpelje do vhoda, kjer ga je čakala Ethel. Feldman je stal na stopnicah. Potisnil je knjigo Thorntonu v roke.

»Darilo za slovo,« je rekel. Thornton se je vprašal, ali ni videl solz v psihiatrovih očeh, in se odločil, da ne. Samo veter je bil. Močno je pihalo. Odpeljal se je do glavnega vhoda, in ko je izstopil iz avta in zakoračil skozi njega, je izpustil knjigo. Sedel je v svoj avto in potegnil Ethel k sebi.

»Tako sem se bala, da boš drugačen,« je rekla. »Nisem vedela, kaj naj pričakujem po tvojem letu med geniji. Mislim, da morda sploh ne boš hotel priti.« Zasmejala se je in se oklenila njegove roke. »Tako ponosna sem nate! In sploh se nisi spremenil, čisto nič.«

Smejal se je z njo. »Tudi ti ne,« je rekel. Spraševal se je, če je bila vedno ta praznina za njenimi očmi. Pritisnila je na plin in zdrvela sta po cesti stran od Inštituta.

Za njima je veter listal po knjigi, dokler je stražar ni opazil v prahu in jo pobral in vrgel v smeti.

Kate Wilhelm, Windsong, 1968, zbirka Orbit 4

prevedel Samo Resnik

ODPRTO PISMO Upravnemu odboru Društva novinarjev Slovenije

V slovenskem novinarstvu se dogaja nekaj, pred čimer si ni več mogoče zatiskati oči. Tribuna ni izšla že toliko časa, da bi slovenska časnikarska zgodovina – kot to rada stori – lahko skorajda že zapisala, da je »ugasnila«. Pri tem je široki javnosti ostalo zamolčano, kdo in čemu jo je »ugasnil« in zakaj je ni mogoče ponovno »prižgati«. Pri Teleksu so šli do konca in spremenili (razen imen dopisnikov) večino imen v kolofonu. Ostaja pa popolna neznanka, kaj je bilo narobe s starimi imeni – morda zato, ker je to težko pojasniti potem, ko je izdajateljski svet revije uresničevanje njene uredniške politike dobro ocenil. Zdaj je očitno na vrsti Pavliha, ki da je »malomeščanski, primitiven in mu manjka politične in človeške kulture«.

Hvalevredno bi bilo, ko bi o slednjem primeru vendarle nekaj izvedeli, toda tudi ta informacija je pomanjkljiva. Nič namreč ne izvemo, zakaj je Pavliha »malomeščanski« in tako naprej. Tudi trditev o praksi, ko »nekoga najprej obtožiš, potem pa naj se ta brani in dokazuje svojo nedolžnost«, je hudo nepričljiva – nobenega primera, da bi bil kdo po krivem obtožen, ne zasledimo za njeno podkrepitev. Gotovo je res v nasprotju z novinarskim kodeksom omajati družbeni ugled (ali celo samo dobro ime) posameznika ali organizacije. A najbrž le tedaj, ko gre za dejanski družbeni ugled in dobro ime in ne le navidezni družbeni ugled in dobro ime, ki si ga je posameznik (ali organizacija) že sam dodobra izpodkopal s svojim ravnanjem, a njegov videz ostaja neokrnjen, ker ta ravnanja javnosti pač še niso znana.

Ali vse to ne pomeni, da se v zadnjem času novinarjeva odgovornost meri brez vatla, ki se mu pravi resnica? V rafalih etiket, ki so jih deležni zdaj posamezni novinarji, drugič pa spet pripadniki tega poklica kar povprek, se strelcem ne zdi vredno dokazati, zakaj je neko pisanje neobjektivno, malomeščansko, primitivno ali neresnično. Še več – tisti, na katere etikete letijo, ponavadi nimajo priložnosti, da bi dokazovali neopravičenost takega etiketiranja. Vprašanje je tudi, ali javna tožilstva (če bi šlo za kršitev zakona) oziroma častno razsodišče društva novinarjev (če bi šlo za kršitev kodeksa) po nemarnem puščajo stvari ob strani? Ali pa gre za pomanjkanje dokazov, da ne rečem za obtožbe brez osnove?! Le v takih primerih lahko namreč razumemo, da so vzeli stvari v roke posamezniki, ki na svojo pest in po svojih hotenjih premeščajo ljudi. Na svojo pest in po svojih hotenjih zagadelj, ker so obtožbe sestavljene tako, kot da nosijo pečat ministrstva resnice, ki ne dopušča nobenega dvoma o njihovi verodostojnosti. Na svojo pest in po svojih hotenjih zagadelj, ker je demokratičnost razprave zreducirana na golo verifikacijo nedokazanih obtožb v »bazi« in ker je vsak poskus razprave, ki bi hotela obtožbe ovreči, ne le nezaželen, ampak deležen novih etiket. Obtožba, ki noče biti dokazana, pa ne more biti ubranjena!

Temeljne etične zahteve novinarskega poklica – resnica, svoboda in odgovornost – so mogoče le kot proces. Ta proces pa je nasilno pretrgan vselej, ko si monopol nad njimi prilaсти določena institucija in začno posamezniki nastopati kot njihova personifikacija. Pravica do iskanja resnice pomeni pravico resnico najti, pa tudi pravico zmotiti se; demokracija pa v tem kontekstu pomeni pravico spoznati svojo zmoto, ali

dokazati svoj prav. Vse drugo je praksa naglih sodišč. Pravica do resnice je tudi pravica dvomiti. Prepovedan dvom pa je abortus slehernega napredka.

Prepričani smo, da naša družba potrebuje angažiranega in do kraja resnicoljubnega novinarja, ki se ne bo bal zapisati kritične besede o stranpoteh, ki jih opaža v vsakdanji praksi. Če bi ne bilo tako, bi ga vsekakor kazalo nadomestiti z elektronskim surogatom, ki bi bil vsak trenutek pripravljen »informirati« v skladu z napotki ministrstva resnice. V dobi elektroneike je od stroja vsekakor mogoče zahtevati tudi poljubno število stolpcev invrstic itd. Pa to gotovo ni naš namen in cilj. Zato ne smemo dovoliti, da bi zavladovalo obdobje tematičnih groženj lova na čarovnice.

Da bi preprečili prekinitve procesa resnice, svobode in odgovornosti in da ne bi nastopil čas dogem, pokorščine in zlorab, javno sprašujemo upravni odbor Društva novinarjev Slovenije:

1. Kakšno je dejansko ozadje in kakšni so dejanski razlogi dogodkov v uredništvih Tribune, Teleksa in Pavlihe?
2. Zakaj je razprava o teh dogodkih potekala nedemokratsko z očitno tendenco enostranskega osvetljevanja problemov?
3. Kako se upreti tendenci temeljnega razvrednotenja novinarskega poklica, ko naj bi novinar namesto iskalca resnice in zagovornika temeljnih usmeritev našega samoupravnega socialističnega razvoja, postal slep in nekritičen zagovornik vseh odločitev, ki izvirajo iz dnevne distribucije moči?
4. In končno, zakaj društvo novinarjev kot naša poklicna organizacija, ki naj bi branila in spodbujala odločnost in vztrajnost novinarjev v boju za resnico, spi spanje flegmatika in dopušča, ali celo spodbuja v posameznih okoljih razprave na temelju nedokazanih trditev in polresnic?

Ljubljana, 21. novembra 1983

ZLATA KRAŠOVEC
VINKO VASLE
SLAVICA PARTLIČ
MARJETKA H. KRESE
MARJANA HÖNIGSFELD
ZOJA SKUŠEK-MOČNIK
JOŽE ROZMAN
MILKA PANCE
MATJAŽ ALBREHT
MARKO URŠIČ
BOGDAN NOVAK
CIRIL BRAJER
IVO KULJAJ
ALENKA BURJA
VITO DIVAC
IVO VIDIC
NIVES VIDRIH

IRENA BREJC
VESNA MARINČIČ
TINE GUZEJ
KATARINA LAVŠ
SAMO GABRIJELČIČ
ALENKA REGALLY
BOJANA LESKOVAR
DARKO ŠTRAJN
ALENKA PUHAR
BOGO SAJOVIC
NIKOLA DAMJANIČ
ALENKA LOBNIK-ZORKO
NEVA ŽELEZNIK
DAMJAN KRIŽNIK
JANEZ TUŠEK
MIRAN KOREN
MATJAŽ POTOKAR

